

n.P.Thomæ

ndarij

6 — 10, f, 14

ORATIONES IO: ALOYSII CERCHIARII

VENETIIS
APVD PAVLVM BALEONIVM
MDCLVI.

ORATIONES,

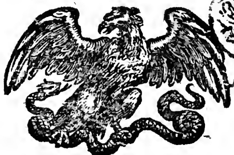
Et Carmina

IO. ALOYSII CERCHIARII

Vicentini,

Cler. Reg. Congr. Somaschæ Theologi.

SVPERIORVM PERMISSV.

VENETIIS, M. DC. LVI.

Apud Paulum Baleonium.

Illustriss. Comiti.

IOANNI GRVMELIO

EQVITI PALATINO,
Viro Amplissimo:

I. V. D. Eruditissimo.

Marcus Antonius Rubeus. F.

ON potuit à studio liberalis animi mea me tenuitas adeò deterrere, Vir Amplissime, quin tibi, cuius nutibus tua me iampridem clientela deuouit munusne dicam, an potius debitæ seruitutis officium exhiberem. Prodeunt nunc rursus ad lucem, Auctoris fama & eruditorum acclamatione non parcè suadentibus; varijs, ac eruditis additamentis illustrate Viri clarissimi Patris IO: ALOYSII CERCHIARII Orationes, & Carmina. Non possunt sub tui Patrocinij vmbra, seu verius luce non feliciter assurgere in peregrinum iubar, quas melioris fortunæ fulgor inaugurat: perlectæ semper sunt auidè, auditæ nunquam sine plausu, quippe quæ geniali eloquentis illecebræ melle respersæ nusquam quoque vernanti adimunt stilo eruditos argutiarum sales. Hoc igitur qualecumque mei in te singularis obsequij argumentum ea excipe serenæ frontis propensione, qua tuæ addictis tutelæ non exigua soles indulgere studia humanitatis. Vale.

Illuſtriſs. & Reuerendiſs.

D. D. VICTORI CAPPELLIO

EPISCOPO FAMAVGVSTANO Congregationis Somaſchæ

CLERICO REGVLARI.

IO. ALOYSIVS CERCHIARIVS eiuſdem Congregationis F.

NOVA iſta Pontificis dignitas, qua recenter à ſummo ſacrorum Præſide Vrbano VIII. inauguratus es, vt in animo meo tui nominis reuerentiam excitauit, ità tenue hoc à calamo exprompſit eruditi argumentum obſequij. Vindicare putaui orationes meas à ſeruitute tenebrarum, & nominis obliuione, ſi libri caput præclariſſimæ tuæ familiæ PILEO donaſſem. Faxit Deus, ne blatthis, ac tineis ereptæ in dentes incidant acutiores, & inoppoitunam aſſecutæ libertatem in ſordidas detrudantur officinas, vbi ad inducndam cordillis penulam miſerè lanientur. Sanè ſi mos fuit Laconibus, nonniſi cum pileis ad arma procedere, vt indomitum aduerſus hoſtes animum, & libertatis vindicem oſtentarent, timere non debent inſanos morionum ictus, aut bella vellicantium orationes meæ, quia dum in lucem, ac puluerem eruditorum ſub tui nominis auſpicio prodeunt, PILEATÆ prodeunt. Vt eas emitterem, iuſſit primò maiorum authoritas, tùm ſuaſit Romæ plauſus vbi humanis ſemper auribus exceptæ ſunt, tùm etiam, vt eas tibi typis excuſas legendas traderem, qui non audite tantum pronuntiatas, ſed ſcriptas etiam percurrere ſæpè cupiebas. Collegi ferè omnes in vnum, quæ paſſim vagabantur, vt vnum in opus congeſtæ, multiplicata velut eloquentia meum erga te cultum facundiùs eloquerentur.

Bergomi Kal. Maij anno 1634.

AD

AD LECTOREM.

.... Tenet insanabile multos Scribendi cacoethes, & ægro in corde senescit.

O præclaram insaniam. Et mirabimur, si membranæ solito cariores sint? Auram, & ventum optare, non esse solummodò nautarum his præsertim temporibus experimur. Nè putes tamen ab hoc me Zephiro impulsum, vt vela panderem, cum in portu consistere tutius esse semper agnouerim, nec possè tàm æstuoso me oceano committere, quin in scopulos meritæ obtrectationis impingerem. Debui maiorum obsequi imperijs, nè periculosiùs obruerer. Restituta in pristinum ferè statum eloquentia multos educauit alumnos, qui cum non curta supellectile gauderent, varium orationis cultum induerunt. Alijs placuit Laconico quodam, atquè succoso dicendi genere vti, alijs historias, atquè similitudines farciendo semper ex commentario sapere, nonnullis exuberanti orationis apparatu redundare, inter quos Franciscus Rugerius nostri ordinis aureo flumine verè copiosiùs latinam facundiam immortali labore locupletauit. Conatus sum in tanta ingeniorum contentione punctum, si non ferre, saltem attingere, miscens vtile dulci. Arrisit valdè Rugerianæ eloquentiæ torrens pleno semper alueo decurrens; arrisit etiam mutuatus à Seneca, à iuniore Plinio, & ab alijs, reuocatusque in Mundum oratorium stylus hodiernus

† 4 *eru-*

eruditorum acuminum varietate speciosus, è quibus mystum quendam, aures, & animos vellicantem excudere si non potui saltem volui. Vereor enim, nè purissimos potius linguæ latinæ fontes pedestri sermone turbauerim, aut opus insulsum supinis argutijs implerim. Quidquid id est, malui cum Hispanici salis poeta, & cum alijs Alcinoo poma dare, quàm diuturno, obscuroquè otio languescere. Si barbara forte vox scribenti tumultuariò excidisset, seuerasquè nostri seculi aures offenderet, præmoneo, quod olim Seneca sibi sumpsit, cum verbum, ANALOGIAM, à latinis grammaticis ciuitate donatum vsurpasset, vti me verbo non tantùm tanquàm recepto, sed tanquàm vsitato. Ceterùm si qualemcunque laborem meum triobolares quidam Critici theonino dente momorderint, patiar libenter, vel quia tineis dimitti, ac muribus proijci paginæ iste merentur, vel quia cordatis etiam scriptoribus suos Homeromastiges, Anticatones, Ciceromomos non defuisse iam legi. Vale.

D. De-

D. Desiderius Cornalbius Præpositus Generalis Clericorum Regularium Congregationis de Somascha, & Doctrinæ Christianæ in Gallia.

CVm duo nostræ Cógregationis Theologi, quib. libellum carminum à P.D. Io. Aloysio Cerchiario compositum, recognoscendum dedimus, dignum prælo censuerint; Nos eidem Patri facultatem concedimus, vt seruatis seruandis curet imprimendum. In quorum fidem, &c.

Dat. Papiæ in Collegio nostro S. Maioli die prima Octobr. Anno M.DC.XXXIII.

D. Desiderius Cornalbius P.G. &c.

EGo infrascriptus de mandato Reuerédiss. Patris Inquisitoris Bergomi Carmina hæc Adm. R. P. D. Io. Aloysij Cerchiarij Congregationis Somaschę diligenter legi, in quib. cum ne minimum orthodoxæ fidei, aut bonis morib. detrimentum, sed ingeniosorum poetarum nationis insigne repererim incrementum, digna quæ perpetuis imprimantur præli characterib. censeo. In quorum fidem &c.

Berg. Non. Ianuar. An. M. DC.XXXIV.

Aloysius Tassus S.T.D. Canonicus Ecclesiæ Cathed. Bergomi.

Imprimatur.

Fr. Io. Baptista de Gauard. Inqu. Berg.

Imprimatur.

Iosephus Iapessius Vic. Generalis.

Per

Per le Orationi del Padre

D. GIO. LVIGI CERCHIARI.

Sonetto del Signor Canonico

LVIGI TASSO.

Questi di sì bel dir CERCHI eloquenti
A' bei CERCHI del Ciel pari nel suono,
Forsi del Sacro Apollo i CERCHI sono,
Onde spira alto ingegno, illustri accenti?
O pur quegl'aurei son CERCHI potenti
Oue stà Gioue à l'hor che scocca il tuono?
Così paion tonando in sù quel trono
Stillare in pioggia d'oro i suoi concenti.
CERCHI non son di Tessala Magia
Benche i sensi dell'huom quasi incantati
Con facondia il CERCHARI e tolga, e dia.
Detti adunque così dotti, & ornati
Sono della catena onde rapia
Le genti Alcide già, li CERCHI aurati.

All'istesso

PER LE MEDESIME ORATIONI.

Sonetto del Padre

D. MICHEL' ARCANGELO BOTTI.

A Te crescan gl'Allori, à te i suoi vanti
Ceda il Tebro, e'l Cefiso, hor ch'entro i fogli
D'aureo stile CERCHIARI vn fiume accogli,
Cui tranquillansi in sen l'ire spumanti.
Sia pregio augusto à tuoi bei flutti auanti
Romper d'onda restia gl'alteri orgogli,
Da nembosi pensier qualhor distogli
Con giuliuo seren gli austri sonanti.
Ecco spoglie nouelle apre pomposo
Il Lauro allo sgorgar d'vn Rio canoro.
Onde apprestì al tuo crin fregio frondoso.
E ben conuien, che mentre vn Fiume d'oro
Di facondia n'inuij, cresca fastoso,
S'oue vn fiume scorrea nacque l'Alloro.

IN-

INDEX RERVM,
& Verborum.

In

De-

Eius

Isa-

& vr-

FINIS.

SA-

ſuoi

di M

onſig

to ſu

n §.

ditor

e pro

la lo

dell'

H

'i

SAPIENTIS ADOREA.

Hoc est:

Quanto in honore fuerint omni ætate Sapientes.

ORATIO.

Habita Bergomi in Templo D. Mariæ Maioris, cum publica primùm gymnasia Congreg. Somaschæ Patribus delata sunt.

Anno Domini M. DC. XXXII.

INiusta peruagatur iam, atque crebrescit in dies à pluribus vsurpata sapientibus querimonia, disciplinas liberales labentium iniuria temporum adeò viluisse, vt quæ prius omnium animos sui amore deuinxerant, modò neglectè, velut è triuio meretriculæ, sine cultu procedant, nullo Mœcenate subnixæ. Greciæ vniuersæ, doctrinarum olim altrici Thrasymacum, & Carinatem nobiles retores ob sterilem ca-

thedram conticuisse, Iuuenalis obiectat; perinde quasi à suo illa oratore Demosthene non didicisset, eloquentiam paupertate, velut angina correptam, esse non posse vocalem. Et sanè quot reperiuntur ignaui prę diuites, aurei velleris ouiculæ, qui, quod eruditorum hominum subleuandę largiantur inopiæ non habent; sat habent, quo feram psittacis, & phasianis Heliogabali more saginent; quasi verò leuiori sumptu ventris immensi constet ingluuies, plus capiant intestina poetæ. Quot viri Principes, dum in immerentes beneficia non tàm conferũt, quàm congerunt, Gratias, pudicas alioqui Virgines, quod Socrates deplorabat, in fœdo lupanari prostituunt, quæ sapientię mallent amasijs gratuiti muneris dote coniungi? Sapiebat ille, qui literatorum nationem statuæ Memnoniæ opportuna comparatione conferebat, quæ, sole prodeunte, matutinis icta fulgorib. sonum emittebat, quamuis lapidea perdulcem; cum isti quoq; vbi principum beneficentiæ radius affulserit, canere incipiant, & digna perenni commendatione volumina meditari. Gratulabor igitur nostrę Congregationi, seù potius inclitæ Vrbi Bergomensi referam gratias, quod informandæ bonis artibus iuuentuti sodalitij nostri Patres adsciuerit, & nostram qualemcumque operam ingenti ciuium alacritate postularit. Vos equidem, viri patritij, quod olim Traiano tribuebat nobilis vates, tristes Camœnas hac tempestate respexistis, totoque penè iam exules orbe ad amœnissimos agri vestri colles, ve-

lut ad beatiorem Parnaſſum reuocaſtis; Vos, ne vnquàm fugam arriperent, opportuno ſcholarum domicilio, religioſorum hominum ſocietate multiplici beneficiorum vinculo catenaſtis. Sed ne videar hæc titillandis auribus in ſpeciem adornaſſe, retroacta breui orationis periodo tempora, prætervolabo; Sapientemque veſtris obijciam oculis omni ſemper Adorea laureatum.

Repetite igitur animo primos literarum antiſtites Linum, & Orpheum, Muſæum, & Amphionem, quos bruta traxiſſe, vel lapides, venerabunda confinxit antiquitas, non tam lapideam ſui temporis confeſſa barbariem, quàm flexanimam virorum illuſtriū teſtata dicendi ſuauitatem. Repetite ſeptē illos Græciæ Sophos, lapſos de cœlis homines, tripodis aurei munere commendatos, qui non tàm pretium à raritate deriuarūt, quàm pretioſam in ſeptenario numero doctrinæ raritatem attigerunt. Repetite Moſem per beatiſſima Ægypti gymnaſia celeberrimum, cuius hiſtoriam Ptolemæus ille regum Philoſophus, rexque Philoſophorum quondam oſculatus in eburneo ſcriniolo ſummo iuſſit ſtudio reponi: Repetite maximorum edicta Cæſarum, vbi vectigalib. immunes, vrbium ciues, dignitatibus idonei, Principum domeſtici declarantur, ditantur muneribus, excipiuntur conuiuio, colloquijs adhibentur, ne tantùm virtuti fortuna comes, ſed ſupremæ quoque fortunæ virtus poſſet comes appellari. Hinc regum lateribus leguntur ſapientes vbiq; de-

fixi, Alcynous Vlyſſi, Chiron Achilli, Ariſtoteles Alexandro, Telemacho Menalaus, Anacreon Policrati, Neſtor Agamemnoni, Antigono, Zeno, Apollodorus Auguſto, Xenophon Cyro, adeò vt nullum ferè vnquam è regij cortina palatij decretum prodierit, quin prius ſapientis fuerit conſilio, velut oraculo, confirmatum. Virtute duce ſummos ad apices iter ſibi complanauere ſapientes, ad conſulatum Silius Italicus, ad præfecturam Aurelius Prudentius; ad tribunatum Cornelius Gallus; ad equeſtrẽ ordinem Martialis Hiſpanus; oſtenderũt laureati vates, ac viri planè triumphales, tàm Parnaſſi culmen adire ſe poſſe, quàm Capitolij. Quid loquar Democochum medicũ à Dario compedibus aureis donatũ nè dicam; an irretitum, Cleombrotum centum talentis à Ptolemeo, Menandrum ab Ægypti regibus accerſitum, Lenæum à Põpeio manumiſſum, Diogenẽ à Xeniade emptũ, Iulium Calidium è proſcriptorum numero deletum ab Attico, Thucydidem ab Athenienſibus ab exilio reuocatum? Quid memorem viginti venditam talentis Iſocratis orationem, paucos Archilochi verſiculos magno argenti pondere penſatos à Lyſandro, aliquot Speuſippi libellos tribus talẽtis emptos ab Ariſtotele, Philolai codices decẽ millibus à Platone; totidem Philippis Choerili verſus ab Alexandro, vel totidem colaphis, vt malè tornatum fortaſſe poetã extunderet? Homeri Iliadem Alexander in Darij ſcrinio repoſuit, Pædiam Xenophontis, Aphricanus Scipio è manibus non dimiſit;

misit; Cæsaris commentaria secum deferebat Alphonsus Aragonius; Plato Sophronis numeros sub puluillo moriens adseruabat; Tertullianum sibi dari postulabat identidem Cyprianus, & elapsis quoque temporibus Toletanæ vrbis Archipræsul, ac Philippi secundi studiorum præfectus Martinus Silicæus, si quos à bibliopolis libros emisset, haud vnquam à famulis domum afferri patiebatur, sed ipse suis manibus beneficia rependens, dulce onus efferebat, cuius auxilio fuerat ad sublimem adeò dignitatem euectus. Legistis iam, quicumque legistis tria Chilonis Lacedæmonij præcepta Delphis consecrata fuisse literis aureis; publicis incisa tabulis Euripidis carmina; Homeri poemata quinto quoq; anno Atheniensium decreto in Panathenæis decantata; Æschili solius tragœdias in Attica potuisse discipulis prælegi; Taciti annales fastos Taciti Cæsaris edicto decies quotannis fuisse transcriptos, Virgilij Æneidem Augusti iussu flammis ereptam, nè illorum hominum opera iniuria temporum intercidérent, quorum esset nomen perenni sæculorum memoria daturū. An vos fugit illius imperiti stultitia, qui Epitecti Stoici lucernam fictilem ter mille drachmis acquisiuit; fortassis, vt si noctu ad istam lucernam legeret, illicò Epitecti sapientia in somnis aduolaret? An excidit animo Dionysius, qui Æschyli pugillares studio solicito comparauit, putans ex illis aliquo se numine afflari? An obliti estis Neanthum Pittaci filium, qui lyram Orphei in Apol-

linis templo ſuſpenſam, æditiuo per vim auri corrupto, conſequutus, hoc nomine Orphei ſe muſices eſſe putauit hæredem, donec pulſandæ cytharæ gratia in ſuburbium profectus, excitatis ad inconditum ſtrepitum canibus, feras quidem ille trahere cœpit, vt Orpheus, ſed dilaniatus interijt, vt Marſyas? Prochei Cynici baculum neſcio quis alter coemit, vt claudicantem fortè doctrinam ſuſtineret; Diogenis Dolium in Metroo Græcia ſuſpexit, Euripidis autographum ingenti auri copia Ptolemæus acquiſiuit; D. Athanaſij librum archetypum Baſilienſes oſtentant; Ouidij calamum è ruinis erutum Iſabella Pannoniæ Regina argento contexit; Pamphyli martyris ſcripta ipſius manu caſtigata omnibus Crœſi theſauris antefert Hieronymus; Titi Liuij brachium à Venetorum Republica, pretioſi muneris inſtar, Alphonſus Aragonius obtinuit; chordam è cythara Neronis auulsā duabus minis aſſecutus eſt circulator Romanus. Siſtendum eſt hìc Auditores; Nero cytharedus melior, quàm Imperator cantillat. Illo ſcenam implente, vetitum erat è theatro diſcedere. Romam ingrediebatur Apollonius Thyanæus, cum in ipſo penè vrbis ingreſſu fidicinem quemdam offendit, intertexta auro toga fulgentem, per chordas extenſas micantibus digitorum articulis oberrantem, quarum fortè vnam è Neronis lyra proiectam adaptauerat ſuę. Iam cautum lege fuerat, vt ad pretioſę muſicam cytharæ, adaperto vnuſquiſque capite, ſiſteret, non tàm cæleſtem cytharœdi

vo-

vocem auditurus, quàm diuinam chordæ melodiam. Continuit hìc pedes superciliosus ille Philosophus, sed vel oscitanter, vel fronte matutina lyricinem inaudiebat; quũ ecce repentino satellitum impetu circumuentus ad consulem rapitur, capitalis pœnã flagitij luiturus. O nouum ad Amphionis inuidiam cytharœdi portentum, qui, nõ vt illa lapides ad cursum animabat, sed animatos homines in lapidem conuertere cõtendebat. Sileatur, Orpheum rapidissimis cursum prohibuisse fluminibus; inambulãtes per vrbem ciues lyristes alter præpediuit. Probare debuisset vel inuitus huius cytharæ numeros Philoxenus, qui ne Dionysij poemata audiret, in latomias vltrò migrabat. Neroni non satis erat, omnia tormentorum genera ab inferis euocasse, nisi ingrato fidium pulsu Romanorum aures enecaret. Chorda illa non tàm aures concẽtus dulcedine demulcebat, quã pedes prætereuntium arcanis nodis illaqueabat. Cæterum vt ad magis seria traducatur oratio, quid clamant antiqua gymnasia. Pęcile Zenonis, Lyceum Aristotelis, Academia Platonis, Cynosarges Aristippi, Lacidium Lacidis, Cranium Diogenis, nisi gloriam eruditorũ? Quo honore culti sacerdotes apud Ægyptios, apud Babylonios Chaldæi, apud Indos Gymnosophistæ, apud Persas Magi, apud Gallos Druidæ, apud Hebręos Archisynagogi, apud Brachmanes Samanei, apud Lacedęmonios Hipparchi? Quid sibi postulant tot bibliothecæ; Cõstãtiniana in Oriẽte, Vaticana Romę, Marciana Venetijs, Su-

ſiana in Perſide,Regia Pariſijs, Alexādrina Ptolemæi,Pergamena Eumenis, Amalthęū Attici,Muſęum Plinij,Vlpia Traiani?Quid eruditorum imagines in bibliothecis repoſitæ; Varronis apud Aſinium,Virgilij apud Alexandrum Seuerū, Martialis apud Stertinium? Quid numiſmata doctorum vultu ſignata; Virgilij facie à Mantuanis, Homeri capite à Chijs,Sapphus imagine à Mytilenæis,Sibillæ Phrygiæ à Girgithijs? Quid proſequar librorum titulos minio ſcriptos, vmbilicis cultos,frontes pumice raſas, clauos ad ſimilitudinem bullę præfixos;cedrinos alios, alios cereos, alios linteos, alios plumbeos,alios eburneos,alios ex pellibus, ex corticibus alios ex Nilotica papyro, ex folijs palmarum alios, non tàm doctrinæ, quàm ornamentorum varietate diuerſos; vt graue nefas æſtimarit Aragonius ille, qui librum apertum pro ſymbolo erexit, cum volumen vnum nulla membrana veſtitum quidam alicuius inſpiciendum obtuliſſet. Cogitabat ille de arce Neapolitana reparanda, vt florentiſſimæ vrbi præſidium adderet,adimeret hoſtibus animum; cū Vitruuij de Architectura codicem ad ſe iuſſit afferri,vt inde conceptę iam ordinem munitionis hauriret. Incurrit neſcio quo caſu in cupidas quærentiū manus Vitruuij opus illigatum, incomptum, ad mechanicā officinam cum Martiale deſtinatum diceres,vt togam cordillis,oliuis penulam faceret, aut inopem ſordidæ blattæ famem ſaturaret. Subſtitit ad libri conſpectum Alphonſus; Et iſte,inquit,qui, nos quo modo con-

contegamur, ostendit, mihi detectus ostenditur? qui vrbem ab hostium cuniculis vindicat, tineis corrodendus, confodiendus obijcitur? Quo doctores sublimes ad cœlũ substructiones ex imo telluris assurgunt, nunc iacebit in angulo domus, puluere sordidatus? Ita librum extemplo voluit cedro perungi, pellibus obduci, ad vsum aptari; & qui nudam nullo vnquam tempore passus erat algere sapientiam, librum quoque expolitæ membranæ iussit operimento vestiri. Sed quoniam longè præclarius ad se me vocat Alphonsi facinus, qui promouendæ semper ad maiora sapientiæ studio flagrauit ardentissimo, date indiserto veniam oratori, vt dùm quod ille viris detulit eruditis, pronuncio, communi nomine referã gratias, meritamq; habeat à me, dum alios contendit extollere, laudationem. Iam vndique ad obsidẽdam valido exercitu Caietam militum castra defixerat, iam collocatis belli tormentis parabat excidium, cum teretes ex agro vicino lapides, bombardis fortè grauidandis, maiorem in copiam depromi iussit, quàm eousque congesserat. Vernabat haud procul amœno cultu, cœloque clementissimo villa Ciceronis, partim in colliculos molliter assurgẽs, partim in viridem planitiẽ expatians, vbi fontes è Phrygio lapide exultantibus aquis ebullirent, vbi arbores apricam formositatem densissima frondium opacitate inumbrarent, vbi hominum effigies tõsili buxo, & textili palmite animatæ vel arcum intẽderent, vel hastam erigerent, vbi collectas

ad beatiora floralia cerneres gratiarū texturas omnes, & elegantiarum pandectas. Nunc .n. verò disiectis mœnibus Caieta corruet, ad quā excindendam Cicero quoque conspirat. Pericles olim tonare, fulminare, permiscere Græciam dicebatur; vnicam Cicero vrbem non euertet? Quid desistis, Alphonse, quid moraris? quid saxa frequenti vectatione è rupe Ciceroniana nō cumulas? Vbi cognouit Aragonius, villam illam, villam esse Ciceronis, reuocatis ab opere lapicidis, prælium dixit violare se malle, quàm prædium. Iactet nunc de Cynea Pyrrhus, plures se illius lingua, quàm gladio ciuitates subegisse; Caieta, Cicerone silente, ab excidio vindicatur. Si ita pro se Cicero perorasset, diuinum illud caput nō fuisset excisum. Erepta fuit oratori de mortuo lingua, quia viuus loquendo, silendo mortuus patrocinari debebat. Hortum illum, hortum Hesperidum dixerim, qui ad sui custodiam non draconem habebat vigilem, sed mortui nomen oratoris. Salue disertissime Romuli nepotum, ciuica debes corona præcingi, cum non ciuem, sed ciuitatem integram ruinæ subduxeris, quinimò, quod olim de Romanæ vrbis tyranno poeta mentitus est.

Non quercus te sola decet, non laurea Phœbi.

sed aureūm aureæ facundiæ honestamentum, cum de hostilibus copijs sola nominis reuerentia triumpharis. Quis tua dignè va-

leat decora recensere, quis laudum præconia rependere? Meritò posses nunc in medijs auditorum fluctibus, apertis tibijs inclamare, CEDANT ARMA TOGÆ; cum ferro munitas Alphonsi legiones sine eloquentiæ adminiculo superaris. Tu primus patriæ pater à Roma libera nuncupatus; tu nouus homo, quod Sallustius obiectabat, vetustissimam Consulis dignitatem tuæ familiæ intulisti, tu obscurum Ciceronis cognomentum Scaurorum, & Catulorum titulis effecisti gloriosius; tu sine parentis dolore genitus eximendam ab omni angustia patriam auguratus es. Fulgor ille, qui, dum sopitus putaretur ignis, è cinere eluxit, sacris operante vxore Terētia igneā, ac planè fulmineam dicendi vim portēdebat. Prætereo libenter hìc, in Thebarum direptione illęsam Pindari domum, restauratam in gratiam Aristotelis Stagyram, cōdonatam Lampsacenis culpam, propter Themistoclem, non deuastatas Athenas pro sapiētibus mortuis; ereptos morti Alexandrinos Arrij Philosophi beneficio; Syracusas adhùc superstites, Archimedis Mathematici precibus; Mitysenem libertate donatam amore Theophanis: Prætereo decertātes de Homero inter se Græcię vrbes; de Plinio Veronam, & nouum Comum, de Statio Stellas, atque Neapolim; dies enim me deficeret, & latera, si persequi vellem omnia. Surgebat Romanus populus spectādis ludis ingredienti theatrum Augusto: Et Virgilio surgebat. Adorabatur Alexander Persarum in morem, nulliq; sine cultu di-

uinitatis aderiebat accessum? Iste Iouis filius, Deorum è germine, Diogenem tressem hominem inuisere non erubuit. Erat Dionysius animi non tàm feritate, quàm elatione formidolosis, Deorum contéptor, & hominum? Platoni Siciliam aduentanti vittatam nauim emisit, egredientem in litore quadrigis albis excepit. Romã victor repetebat Mithridatico bello confecto Põpeius; in ipso itinere Posidonij domum à lictore percuti vetuit, fascesque consulares ianuæ submisit ille, cui se oriens, occidensq; submiserat. Suspexit Roma Traianũ, cuius sub imperio studia, quæ priorum temporũ immanitas exilijs puniebat, sanguinem, & patriam accepisse Panegyristes eloquitur? Hic Vrbẽ aurato curru deuectus, coronatus in trabea, in eodem vehiculo Dionem Sophistã admisit; quem elapso sæculo imitatus Carolus V. dum Mediolanum celebri pompa triumphator ingreditur, Gasparem Contarenum, insignem doctrina virum, lateri socium adsciuit. Viderunt sæculo superiori summa voluptate Papienses Ludouicum XII. Galliarum Regem, cum Genua subacta de Liguribus triumphasset, ad Iasonem Mainum in celeberrimo illo disciplinarum omniũ Augustali iurisperitię doctorem audiẽdum, cum quinq; purpuratis Patribus, centumque proceribus, honoris causa diuertere: Viderunt Mediolanenses Iacobum Triuultium in Iani Parrhasij eloquentiam profitẽtis gymnasio, inter iuuenes auditores, sexagenarium summę dignitatis imperatorẽ considere, nè amplius suũ

pos-

posset antiquitas iactare Scipionem, ab armis vacuum literis incumbentem, cum recentior quoq; ętas viros proferre plurimos possit, non tàm annorum, quàm triumphorum numero graues, erudita domicilia frequentantes. Occurrunt serpentes ad eruditorum capita laureæ; frõdes illæ multis irrigatæ sudoribus, vt ab illis arida virorem desumat eloquentia, fama perennitatem. Et sanè, cur lauro primùm coronandi poetas consuetudo percrebuit, vel ex eo imperatoribus pares, ceteris præstantiores? An quia laurus Apollini sacra deuotos Phębo vates arguit? An quia à tali arbore, diuino velut enthusiasmo, auctore Sophocle, percellantur? An quia gustata lauro poesis deuoretur, quod Hesiodo cecidit, & cecinit Iuuenalis? An quia sicut laurus de cęlo non tãgitur, ita lęuæ fortunę fulmina vates eludant? An potiùs, quia è ramis anno toto vernantibns, æternã sibi nominis gloriam augurentur? Cur hedera, consequenti temporum serie, legimus redimitos, mutata fronde, non cultu? An quia poetæ non tam Apollinis clientelã affectauere, quàm Bacchi? An quia sicut hederę folia subalbo pallore cinerescunt, ita vates debeant pallere sub libris, vinumq; toto nescire decembri? An quia, teste Plutarcho, hederaceæ frõdes ore protritę comedentẽ in furorem accendunt, quo furore lymphaticus ad carmina scribenda prosiliat? An quia sicut aureos illa corymbos emittit, ita libenter poetæ aureos è suo labore fructus decerpant? An potiùs, quia sicut hedera quibusdam quasi bra-

brachijs amplexa parieté ad summũ cacumen erumpit, ita vates ingenuo Mecęnate suffulti florenté ad gloriam adrepant? Quo loco se se mihi offert triũphalis ordo poëtarũ, quos coronis varijs officiosa cohonestauit antiquitas; Lucanus in Põpeij theatro, Nerone, vel inuito, coronatus; Statius in ludis Albanis à Domitiano; Albertinus Musatus Patauij ab Alberto Saxoniæ Duce; Cornelius Celtis à Maximiliano primo Cæsare; Æneas Siluius Francofordię à Friderico III. Franciscus Petrarcha Romæ in Capitolio ab Vrso Anguillariæ Comite, Benedicti XII. iussu, qui lauream coronam ad D. Petri tholum, melius, quàm olim in Apollinis templo Orphei lyra fuerit affixa, suspendit: Marius Grapaldus à Iulio II. in Vaticano: Torquatus Tassus poetarũ aquila, & vestrum decus, ò ciues, à Clemente VIII. coronandus; nisi præpropera mors auream in cęlo destinasset: Io: Baptista Marinus à Neapolitana nobilitate ad sepulchrum vsque, proiectis in feretrum sertis, toties laureatus, quoties nouo huic Marcello plenis lilia manib. spargebantur.

Ad statuas venio sapientib. collocatas, vt gloriam eruditorum vel inanima saxa loquantur; sed neque ità malè feriatus sum, vt velim populum omnem sapientum enumerare lapideũ. Recolo, quasi præteriens, Mithridatem Platoni, Homero Ptolemęũ, Iunio Antoninum Pium, Celso Traianũ, Claudiano Honoriũ, Athenas Demetrio, Pausaniæ Spartanos, Apuleio Carthaginiéses, Virgilio Mantuanos simulacra dicasse;

cuius

cuius etiam postremi statuam,cũ Centurio à militib. suis deijci, ac in flumen demergi iussisset,naufragiũ subire coactus est Maro iniuria sicarij,qui Augusti beneficio incendium euaserat.Nouissimè verò superiorib. annis, qua doctrinæ laude discessit è viuis Virginius Cæsarinus, phęnix ille nostri tẽporis ingeniorum, cuius effigiẽ cũ insigni epitaphio in aula Capitolina, velut in Heroum larario virtus eximia reposuit, vbi Quiritũ omniũ sapientissimũ, Senatus,populusq; Romanus, duraturis ęternum literis,nuncupauit?Et quoniam apertum mihi video campũ sepulcrha veterum effodiendi;illud Hippocratis apud Larissã inuenio, vbi apum examina mellificabãt, quo melle puerorũ vlcera sanabantur,tanta medendi vis adhuc vigebat in mortuo; illud Euripidis in Macedonia,percussũ è cęlis ictu fulmineo,vt vatem superis carum,vel ipsa fulmina,ignea lingua loquerentur: illud Diogenis Corinthi è pario marmore, columna spectãdum, superstãte cane,quasi vel mortuus hominũ vitijs adlatraret: illud Ouidij in Scythia apud Getas, quos licèt immanitate barbaros,carminum suauitate emollierat: illud Dantis Rauennæ sacris imaginib. è lapide effictis ornatum,cuius caput à perillustri Abbiosorum familia lignea pixide,odoramẽtis plena recõditum summo honore seruatur: illud Sannazarij in villa Mergillina, eleganti statuarum opere pretiosum:illud Virgilij secus Neapolim,cuius in conditorio aliquandiu delituisse Silium Italicum perhibent, vt ab ossib. poetæ spiritum

ritum Virgilianum hauriret, qualiter olim nidificātes ad ſepulchrum Orphei luſciniæ ſuauiùs ceciniſſe finguntur. Perpendite vos funera literatorum etiam ab hoſtib. celebrata, parentalia ab æmulis perſoluta, vltiones à Dijs de ſapientū nece deſumptas; refricate memoriā cū Athenas obſidione diutina Lyſander circumſediſſet, vrbemq; illam, in qua Sophocles fatis conceſſerat, ęquare ſolo contenderet, non potuiſse ſtrenuum Lacedæmonium ciuitate potiri, ſuperſtite Sophocle, plus valuiſſe inuictiſſimo exercitu imbecillitatem morientis. Apparuit in quiete Lyſandro Dionyſius, dumque vel dormiens Athenarum moliebatur exitium, eouſq; temperare iuſſus eſt ab effrenato conſilio, donec humari fineret delicias ſuas. O felicem tragœdum, qui in euerſæ penè vrbis proſcenio lætam ſibi cataſtropham exorauit. Sileant, qui vehementi, & inſperato gaudio, ob victoriam è Tragœdiæ recitatione relatam, exceſſiſſe confirmant; Sophocles tragico patriæ conflictatus euentu, morte præreptus interijt, niſi maluit cycnus ille ſi non moribus, ſaltem cano capite candidiſſimus, ſui funeris eſſe cantator.

Quòd ſi tādem tunc ex humili ſtatu noſtrę conditionis aſſurgimus, cum ad diuinā propiùs celſitatem accedimus, reputate, ſapientes diuinis etiam honorib. cultos, ac in Deorum albo ſolēni apotheoſi cōſcriptos. Aram Platoni erexit Ariſtoteles; Lycurgo ſacellū Spartani, Steſichoro templum Phalaris Agrigentinus; Pindarus adhuc viuens

par-

partem eorum, quæ deferebãtur Apollini, comedebat, quia ſapientiam valdè ſub libris eſuriuerat. Vnum poſtremo loco ſe prodit, veſtris recreãdis animis, recentiſſimæ memoriæ erga literatos obſequium, in ſexu muliebri, cuius bona pars, vt Veneri amica, ita Muſis eſſe videtur inimica. In aula Scutorũ regis vir erat notæ deformitatis, ſed eruditionis eximiæ Alanus Charterius Carolo VII. à ſecretis; alterum Socratẽ appellaſſes, quem Silenis Alcibiades conferre ſolebat, quòd exteriore cultu ſubhiſpidus, ac deformis, diuinum tamen ingenium occuleret; portentum erat, cũ tanta corporis turpitudine pulchrum animum conueniſſe, velut ſi adeſſet aliquis ex Africa candidus. Inuiſebat fortè Margarita palatium, domus ſuæ tàm benè regina, quàm Scotiæ; cum ecce virum conſpicatur, alto ſomno ſtertẽtem inter ſubſellia procubuiſſe. Quid hic prius ego demirer? aulicum in regia dormire, vbi ſemper vigiles curæ? An potiùs in Alano conditionem aulæ deplorem, vbi virtus obdormiſcit, vitiũ exultat? An aulicorum imaginem in dormiẽte homine graphicè depictam intuear, qui mera ſibi ſomnia fingunt, nudo terræ pauimento ſuffulti? Sed bonũ omen, Auditores; accedit Margarita, toto brachiorũ conatu cõplectitur, ex humo ſuſtollit, & ſtupentibus vniuerſis, oſculum, nõ adhuc expergefacti ſapientis ori defigit. Puderet oratorem iſta ediſſerere, niſi Margaritæ integritas, Alani deformitas, ſpecimen reuerentiæ in literatũ hominem ſingulare omnẽ prorſus cul-

pæ

pæ notam eluderet. Qualem verò, in tanta plurium aulicorum admiratione, putatis constitisse reginam? Doluisse illam, regali maiestati dedecus, pudicitiæ maculam inussisse? solutam in cachinnos Phrynæa impudentia? Abi Venus, suauia tua insuauia putauit. Non amplexatam se virum dixit, sed os illud, ex quo tot insignes prodiere sententiæ, constanter edixit osculatã. Et quid culpæ commisit, si Suadelam, quæ in ore Alani, vt in labijs Periclis, sessitabat; muliebri more suauiata est? Si sapientiam deformi alioqui tabernaculo receptam, qui mos erat olim adorãtium, osculo impacto venerata est? Desinere debebas in posterũ loqui, fortunatissime virorum, cum tuum illud os aureum castissimo osculo regina sigillarit. Impressa fuerint antiquis poetarum libris oscula, vnde dolebat Martialis, circa sterilem cathedram basia sola cõcrepere; tu viuus auctor, non in paginis, sed in vultu osculum habuisti. Sed quorsùm aliena exẽpla produco, cũ habeamus domestica, & propria? neque enim silere possum, Auditores, prolixã vestræ ciuitatis in meũ ordinem beneficẽtiam, compressamq; initio dicendi, tandem, tandem in calce erumpit oratio; quib. enim beneuolentiæ argumentis in vestram nos vrbem inuitastis, quibus amplexibus excepistis, quæ benè in posterũ Palladis domicilium appellari poterit, non tàm munimento murorum, quàm propugnaculo literarũ. In summitate enim montis aprici, ducto velut à natura proscenio, conspicientium oculis vrbs tota se prodit, im-

immensamque ab oriente planitiem interminato theatro prospectat, vnde non tàm indulgentis cęli clementia perfruitur, sed ipsis etiã ciuibus amœnissimi ingenij temperiem impartit. Cum enim solis orientis radios citissimè admittat, versari non sinit in tenebris incolas suos, sed naturali mentis acumine expergefactos, in lucem facillimè promouet literarum. Alberici à Roxiate nomen nulla vnquam ætas obliterabit, qui legum peritia clarissimus, primos iurisprudentiæ antistites æmulatus, tantam in Gallia Bergomensium nomini gloriam concitauit, vt ad illum traduci iuremerito possit, quod olim Platoni tribuit antiquitas, Iouem, hoc est, supremum iustitiæ administratorem, si humano sermone vsurus esset, non alio, quàm Alberici ore, in dirimendis controuersijs, fuisse locuturum. Cuius verò memoriã non subeat Ambrosius Calepinus, omniũ genere scientiarum cultissimus, excogitato ad faciliorem captũ vocum ferè omniũ onomastico, de literaria Republica benemeritus, ad quẽ, velut ad certius Pythio Apolline oraculum, in explicandis verborum sensib., vniuersa literatorum natio, consilij gratia diuertit? Sed ne videamur antiquorũ sepulchra refodere, repetite gloriosam illam Tassorum Triadem, Bergomenses illos nõ minus sanguinis affinitate, quàm sapientiæ firmitate Geryones, qui ignauiam benè collocatis laboribus iugularunt, repetite, quanta apud celebriores Europæ principes gratia floruerint, quanto plausu admiranda illorum monu-

monumenta prodierint, in omnem duratura posteritatem, quot linguis reddita fuerint Torquati Hierusalem, quam armis quidem à perduelli tyranno Godefridus exemit, sed Torquatus à nominis excidio ipsam, & ducem Homerica tuba vindicauit. Recolite Io. Petrum Maffeium Societatis IESV iubar clarissimum, qui mundum literarium pretiosa librorum supellectile locupletauit, qui religiosæ vitæ palmis eloquentiæ lauream adtexuit, qui in amœna orationis varietate omnes rhetorum Veneres, omnes ingeniorum virtutes, omnes elegantiarum delicias, ad certamen vsque luxuriantes, immortali labore conclusit. Nouissimè verò quot homines in omni scientiarum genere versatissimos parens hæc sapientum fœcunda protulerit, recensere non persequar, ne vel superstitum adhuc auribus adblandiri videar, vel præconium attexere cogar singulorum. Hoc sanè à vestro prudenti cōsilio profectum surda omninò aure præterire non debeo, Somaschensis nimirùm ordinis Patres, erigendis publicis in ciuitate gymnasijs, præ cæteris fuisse vocatos; cum enim grassantem per Italiæ viscera luem non tàm vrbes hominibus, quàm Lycæa professoribus funestasse videretis, illius familiæ Patres ingenuæ iuuentutis moderatores esse voluistis, quam vestræ noueratis vrbi beneficiorum magnitudine, & auita obseruātia deuinctam. Quidni enim in hac etiam regione musæ florerent, quæ lauro coronari debebant LAVRETANI Prætoris? Quæ nobis dif-
ficul-

ficultas obluctaretur, dum rosas MOCENICAS habuimus nostro pro beneficio loquentes? Quali gaudio exultare putatis ordinem Somaschensem, dum quos educauimus in adolescentia, vt filios, experimur in ætate virili humanissimos patres? Vos auté, ciues optimi, qui liberos vestros nostræ curæ committere voluistis, quã nõ vobis polliceri potestis in illis erudiendis à nostra religione solertiam, quæ in solo, & ære vestro prima iecit fundamenta, quæ vestris ciuibus adaucta rependere modo cupit, quod liberaliter olim obtinuit? Vos excepistis beatissimum parentem nostrum HIERONYMVM ÆMILIANVM Patritium Venetum; vos pium institutum profusis largitionibus confouistis; vos ossa miraculis gloriosa in pago Somaschensi custoditis; Vobis etiam debebitur, quidquid à nobis exquisita accuratione præstabitur.

Dicebam.

IN TOT PESTIS, FAMIS, ac bellorum calamitatibus nullum maius literarum ſtudio ſolatium.

ORATIO.

Habita Romæ in Collegio Clementino in ſtudiorum inſtauratione.

Anno M. DC. XXX.

Iù, multumque animo reputaui, quam mihi theſim in ſolemni ſtudiorum inſtauratione pręfigerem, vt dimiſſos à gymnaſtica palęſtra diſcipulos, ad literariæ militiæ certamen, prǽcantato veluti claſſico, reuocarem. Occurrebant aliqua, ſed argumenti durioris, quæ procudere nō poſſet ad ornatū eneruis oratio, obtrudebant ſeſe alia, ſed inopis adeò copię, vt illa ditare phaleris eloquētiæ, vel aurea verborum ſupellectile coueſtire nequiret ſermo pauperculus. In communes tandem Italię calamitates, neſcio, qua mentis agitatione, delatus, cum illam epidemiæ tabe languētem, annonæ caritate conſumptam, bellorū incendio vaſtatam, miſerando ſane ſpectaculo, cogitarem, pupugit animum inſita vnicuiq; in proprium genus beneuolentia, vt aliquod erigendis hominib. reperirem, in tàm luctuoſa calamitate leuamentum.

Me-

Memini, ſtudium à viris appellari ſapientibus doloris cuiuſque nepenthes, vulnerum omnium panaceã; nec leue ſum arbitratus, afferre me cõmuni triſtitiæ ſolatium, ſi inter tot peſtilentiæ graſſantis ęrumnas, inter mordentis inediæ languores, inter armorũ ſtrepitus, & orbis furias, enixè ſtudendum eſſe profiterer. Canerem ſurdis, ſi paradoxum huiuſmodi deberé in triuijs euincere apud gregarios homines, & amuſos, quorũ magis anteſignanus, quàm Imperator Romæ Licinius virus, & peſtem Reipublicæ literas appellauit; Sed cum auditores, & dignitate, & eruditione primarij in hac panegyri aſſideant, non vereor, quin oratori indiſerto fauere linguis debeant, & aurib. indulgere. Erit hoc argumentum deplorandæ peraccommodum tempeſtati, erit reuocãdis à poſtliminio doctrinis opportunum; vtinam ipſe ſuſceptæ impar Prouinciæ, Spartam meam idoneè loquutus adorné.

Odi Catonianũ hic vulgus, & arceo tetricos illos Apathes, vel Miſanthropos, qui affectus omnes Saturnia indolétia, ac Stoica falce reſcindũt: ingruãt procellæ, vel fractus illabatur orbis, in aurem indormiet vtramq; ſiliceus Diogenes. Zeno ſuæ porticus ſplendorem fulcire voluit, non hominibus, ſed columnis, Stoici ne forent in affectib. Prothei, eſſe Termini maluerunt. Apud Italos, apud Romanos loquor, cereas animas, & in omnem parté verſatiles, qui vt infortunijs affici ſolent alienis, ita parem habent in propria calamitate conſtantiam. Iam vero audiſtis, & quanta veſtrum omnium

nium acerbitate audistis, quinquagenos ouina sub pelle transalpinos lupos, ferino prorsus in fidem Romanam odio frementes, Italiæ nostræ, florentis heu nimiùm prouinciæ? meditatos excidium, mutuatis à spuma Cerberea venenis, vrbes amplissimas inuasisse, ac infectis, quia puluere, qua vnguento celebrioribus locis, vitam ciuibus, templis cultum, foris frequentiam ademisse. Commentum hucusque putaui, ac meras gerras delirantium poetarum, quinquaginta capitibus, vt Ponticus asserit Heraclides, Hydram præditam fuisse Lernæam, monstrum illud Herculei laboris palmam secundam, verùm hoc tempore Lernam malorum parium, Hydram æqualium capitum desæuire conspicimus, ac repullulantibus quotidie socijs lethalem spiritum inhalare. In tanta rerum omnium clade Herculea planè virtus exigitur, vt debacchantem per mortalium corpora belluam multorum capitum, ardore studij, igne virtutis extinguamus. At quid studio cum Epidemia? quid Mineruæ cum Libitina? Languent homines tabescentis corporis morbo, tu ad disciplinas capessendas conaris erigere? occupantur capita mortis formidine, tu nouis hodie litteris implere contendis? Horret animus præ facinoris immanitate lymphaticus, nos euoluendis auctoribus melius insanire desideras? Obuallantur vrbes cancellis, Platonem exire cupis, sub patula platano docere discipulos? Mortui sunt cineres auctorum volumina, tu à

mor-

mortuis vitam deriuare, vel mortuis con-uiuere cum Mezentio persuades? In Lazari Xenodochijs, non Aristotelis in Lycæo cogimur diuersari, Zedoaria indigemus, vel tu helleboro, medullam optamus, non librum. Verùm aut ego fallor, aut certè studendum est: Sine studio æger est animus; otium sine literis mors est, & viui hominis sepultura, aulicus ille Neronis, & magister increpitat: I nunc, & moriturum te reformida, vbi terendis codicibus cæperis incubare. An ignoras, quid olim oraculum Zenoni responderit inquirenti, quo pacto multas posset incolumis præterire Olympiades, diuturnamque sine morbo vitam producere? Prodijt responsum ex tripode, ac futurum id prodidit, si mortuis concolor esset. Introspexit vir oculatissimi ingenij, quid verborum lateret in tenebris; cumque percurrendis antiquorum libris magno se studio mancipasset, nonagesimum ætatis annum, integra adhuc valetudine numerauit, & sanus interijt. Musis præsidere dicitur Phœbus, medicæ artis inuentor, quia perennem sortiri debent studiosi peculiari munere sanitatem. Equidem Palamedes auertendæ à gregibus pestilentiæ Apollini litare victimas, Idæis populis persuasit, quòd nullum tantæ calamitati potentius inueniri possit Mithridaticum, quàm se Apollini studiorum præsidi, literarum antistiti deuouere. Romani, cum vis pestilentiæ, & insanabilis pernicies per omnium capita vagaretur, fixo post ędem Mineruę à dictatore clauo,

noxiæ tabis incommoda depellebant. Vidissetis orbata fora, viduata palatia, extinctas familias, iuuenes senibus iunctos, & filijs patres; circa funus ipsas cadere exequias, medentes interire cum ægris, potionem afferenti perniciosam, mortem vitali in poculo ferre; tremere artus, siccari fauces, tabescere pectus, frigescere membra, vitiari sanguinem; recedere oculos, comprimi nares, dehiscere in frustula marcidas carnes: Hæres erat nemo, quia nemo superstes, nullæ lachrymæ, quia nimius dolor; vndique cadauerum aggeres, repleta mortuis feretra, aspirantia tetrhum halitum sepulchra, vrbs tota ferale quoddam bustum erat, & iacentium aceruus; Quid clauum sedandæ pestilentiæ dictator infigeret? An quia vim morbi, ne recrudesceret magis, illic sistere vellet? An vt clauum fatalis necessitatis truderet clauo duriori? An vt ferro, velut Achillis hasta, vulneribus inflictis mederetur? An sicut clauis pugnandi mos olim fuit, ita clauo Epidemiam debellaret? An potius, in postico Templi pariete, quod Mineruæ studiorum patronæ sacrum erat, clauum celebri religione figebat, vt ciuium salutem studijs, & virtuti suffixam indicaret? Quid verò tandem, declinandi causa, contagij præstant homines meticulosi, nisi quòd, nuncio patriæ remisso, ad innacessa montium cacumina adrepunt, vel maria non tàm austro velificante, quàm metu remige transmittunt, vel iter in oras longinquas suspicione vacuas

cuas

cuas animo meditantur, respirare nollent, & viuere, ne pro vitali spiritu aerem lethalem haurirent, mortemque in haustu vitæ sorberent? Nunquam tàm verè homo lupus homini fuit, vel solum odit hoc tempore, sociabile animal appellari; ita vnusquisque salutem in solitudine collocat, cum prius bonum non esset, hominem esse solum, sed à simili deriuare deberet adiutorium. Quæ verò tempora studium magis prouehunt, quàm cum vrbanis procul negotijs arcanum tete recipis in Musæum, ibique ad lucernam Cleanthis, famæ immortalitatem acquiris, mortemque studio iugulas, quam corpore declinasti? Imitare Pythagoram, Italicæ parentem Philosophiæ, qui sub Idæo antro annum absoluit integrum, vt in illo solis præterlabentis circulo, ipse quadratus euaderet; Imitare Demosthenem, qui subterraneo specu de virtute solicitus, antelucanam opificum prænertebat industriam, vt dum isti sub malleo ferrum informe procuderent, ipse suis libris ingenium expoliret. At quis præpetibus libratus alis teneat olympi verticem, vt ex infecto terrarum orbe sublatus tabificam cladem eludat? Permeat pestis abditos quosque recessus, serpit laruata facie; inimici hominis domestici eius. Piget me ineuitabilis fati; doleo sententiam ineluctabilem, studiosus tamen vltimus omnium in hoc stadio decurret, in hunc censum postremus conferet trientem; hunc saltem habebit à studio superstitis vitæ prouentum. Infelix

B 2 stu-

ſtudij ſolatium, in communi morte ſibi vitam polliceri, & millies in alijs interire, ne ſemel intereas, cum potius ſolatij genus ſit, interire cum plurimis. Marſilius Ficinus, æquè nobili Platonicæ mentis interpres, ac medicæ artis peritiſſimus, peſtis periculo ſanguineos primo ſubijci docuit, tum pronos ad iram, & paruo igne ebullientes, deinde tardo quodam phlegmate cunctatores, vltimò melancholicos. Pereant formoſuli, qui faciem intingunt non pudore, ſed ſanguine, pereant qui caſtra ſequuntur, & in Marte mortem inueniant; pereant inuidi, & illis extinguantur odij flammis, quibus exarſerant, melancholici, qui ſtudioſi à Lycei Principe nuncupantur, tributum hoc magno dictatori poſtremo loco perſoluent, calamitate peſtis indigni, quia peſtem animi ignauiam, benè collocato labore, propellunt. Non ego confirmandæ veritati ab antiquis ſapientibus lenta ſuffragia depoſcam; Alphonſum Aragonium, Hiſpanum illum Alexandrum produco, qui in extremo morbi malignantis articulo, in meam corrogat ſua vota ſententiam. Ægrotabat princeps eruditiſſimus in florentiſſimo regno, ac molli ſtrato decumbens improbis febribus æſtuabat; non ſapor oculis, non ſapor gutturi, non requies corpori; oculi ſemper vigiles, niſi clauderentur ad mortem, guttur nihil admittere, quod non egereret, corpus, cruciarijs quaſi funibus torqueretur, continuò iactari. Accedite,

pro-

properate, currite Clinici, Archiatri; manu arteriam explorate, venarum inæquali, aut formicante percussu, agite hic prolixum de principis incolumitate senatum; misceantur illicò in aureo calice pharmaca, propinentur catapotia, expediantur, strigmenta, pastilli, malagmata, Alphonsum reddere sospitem, vestrum hoc opus, hic labor. Quid in vehementi ægritudine, egisse putatis Alphonsum? An humectandis faucibus, pitissasse in gemma concaua liquorem? An vernantibus per craterem hyacinthis, potitasse decoctam? An lymphis angusto tubo ludentibus, & ventilante flabello, soporem oculis concessisse? An reuocando gustui electiles cibos, & dapsiles summis digitis vellicasse? An nouo huic Hippolyto sacras Epidaurium herbas attulisse? Valeant omnes cum Auicenna Machaones, valeant vnguentaria cum pyxide pharmacopæi, morbus nostri principis, quis vnquam crederet? non calor est sanguinis, sed ardor studij, non calice curatur, sed codice. Ne præposterum ridete Amuletum, Auditores; Aragonius ex Q. Curtij lectione magis quàm medicorum pharmacis, recreatum se fuisse pronunciat. O Quintum Curtium M. Curtio non imparem; ò nobile par Curtiorum? alter absorbendam terræ hiatu patriam proprià morte redemit, alter consignandum tumulo principem sui lectione restaurat. Mallebat Alphõsus oculis, quàm ore bibere sanitaté, sitim extinguere non poculis, sed liquidissima historiæ

 volu-

voluptate; appetendi vim proritate non cupedijs, sed esuritione librorum.

Verùm quia fames pestilentia tristior est, vt Romanæ candidus scriptor historiæ Liuius attestatur; quod hauriri potest à studio, in tanta rerum omnium egestate, solatium? Consultatio tum melior, cum alūum expleueris, neque dithyrambus esse potest, si bibat aquam. Agedum omnem refodite antiquitatem, reuocate in digitos vniuersos tempestatis elapsæ Philosophos, in extrema rei cuiusque indigentia fuisse reperietis, sola virtute contentos. Prætereo Diogenem tressem hominem, ac diobolarem: omitto Cleāthem drachmis quatuor instructum, Athenis solidam sub Zenone sapientiam fuisse mercatum; subticeo Demonactem cuiusque domum ingredi solitum, vt prandium parasitulus venaretur; Scio ab Anaximene paupertatem dictam fuisse sapiendi magistram à Diogene subsidium ad Philosophiam; Ab Arcesilao efficax virtutis gymnasium, à Xenophonte doctam Philosophiam; repetite vos animo Zenonem, qui opibus ab ingruenti maris turbine destitutus, ab aduersa fortuna ad sapientiam se compulsum fuisse gloriatur. Ibat nauis dextero alite ventorum eludens insaniam, Zenonem suis diuitijs redditura pauperiorem; deliscit tandem iactata nimbis, & austro, vt Philosophus ad portum doctrinæ velificaret; nunquam tàm benè coniuratus aquilonum turbo desæuijt, quàm cùm immani stridore tumescentes ad Philosophiam impu-

impulerunt; Dum alliditur nauis in ſcopulum, Zenonis animum in virtute ſolidauit; ventorum diſſidium formidabili fronte pugnantium pectus Philoſophi ſerenauit. Dum nubes tenebris cælum obuelant, homini incurioſo virtutis radius affulſit: obruuntur merces in vndis, vt ille ſudoris vnda doctrinam mercaretur: exortam dicere poſſumus de vndarum ſpuma non Venerem, ſed Mineruam, cum grauida maris indignatio in partum ſapientiæ recubuerit; Zeno fit de mercatore Philoſophus, de diuite pauper, de paupere ſtudioſus, diuite quocumque opulentior. Date vt Adoleſcens luxurietur in bonis, in Apolline cœnet, in roſa decumbat, date, vt ventrem ſagina obruat, cyathos, & caput in morem Sybaritarum coronet, reuocet in noctem dies, cœlumque retrogradum faciat, imperante alea; hiccine Siracuſanus Nepos, decoctor Apicius animum ſtudijs adijciet? Induite ſericis veſtib. vel phrygio opere vermiculatis, curatam medicamento frontem adſcititio colore depingat, antias capronas, & anteuentulos crines in auream Syluam diffundat madentibus cincinnorum fimbrijs, collaria ſtriata multiplici contabulatione ſuffulciat, thoracem per intermiſta ſegmenta translucido auro, faſcias crurules impleat Herculeo nodo, tumidis vmbilicis innectat, quia pedes calceorum anguſtias ferre non poſſunt, lunatis ad talos feneſtris relaxet, Arabici muris folliculum, aut potius mulierem oleat, loquatur aurum, & argentum,

 ra-

rapiatur in furias, & diras expuat, si natet pauxillum in corio pedunculus, hunc Bonæ Deæ Antistitem, Iunoniæ pompæ ministrum, in sapientiæ castris desudaturum putatis? Sistite illum in obtutu speculi, vt à suo sibi oraculo formæ consilium petat; placeat statura, placeat habitus, rideat sibi, & arrideat, assurgat paulatim, inflectat ceruicem, obliquet oculos in humerum, reciprocetur in sui amorem, quasi Narcissus; si plica in pallio, si ruga in fronte, si næuus in vultu, si humilitas in collari, si thorax non benè accinctus, si non conglutinata tibialia, si follicet in pede calceus, diligenter inspiciat, hanc aurei velleris ouiculam, hunc ità phaleratum bipedem studio tradetis? Quid aliud antiqui studiorum mystæ professi sunt, quàm vt, ablegatis facultatibus, totos se disciplinis manciparent? Crates ille Thebanus mergere maluit aurum, ne mergeretur ab auro; Democritus oculos proiecit, & opes, ne cæcaretur animo; Monymus argenteos nummos proseminauit, vt inde ingenij fructum demeteret; Bias, in hostili patriæ direptione, sola nuditate contentus, Bona se auferre omnia dicebat, quia virtutem ferebat. Prienensem Ciuitatem circumuenerat hostis acerrimus, muros exciderat, turres euerterat, natabant itinera sanguine, obtusæ fuerant tympanis aures, oculi gladiorum fulgoribus hebetati, irruperant vrbem milites, & promiscua cæde in fœminas æquè, ac pueros, truculenti furebant, alijs præ metu subterraneo

se

ſe ſpecu tumulantibus, alijs congeſtis ſarcinulis debacchantem furorem declinantibus fuga, vnus homo, vt pretioſa quæque prædæ ſurriperet, admonitus, ſola onuſtus philoſophia, omnia ſe ferre reſpondit. Quid virtute pretioſius auferret, quæ omni pretioſior eſt auro? Verè inuicta ciuitate inuictus, quod integer exercitus diripere non poſſet, ſolus tutabatur vt oſtenderet, inter confertos armatorum cuneos, ſolam ſibi eſſe præſidio virtutem. Neç mirum, quòd Martis iram non formidaret, qui Palladem pectore condiderat; victorem fugiens, Parthorum more, victoriam fugiendo vulnerauit.

Et ecce inter galeatas acies quantùm exultat audacia, tantùm inter eaſdem virtus laureata triumphat, nec minorem ſibi gloria ſplendorem pollicetur ſanguine, quàm atramento. Feruet Italia exterarum gentium obſeſſa exercitibus, non tàm victa, quàm victrix, quòd videat de ſuo ſolo, & ſolo parari victorias. Mantua lugubris infauſta ſcena tragœdiæ, poſt protaſim minitatæ cladis, poſt epitaſim inuoluti fœderis, tandem Cataſtrophani dedit. Monſferratus ſua ſe duritie confirmat, quòd ferreus eſt, & ferreos montes quis æquare ſolo confidat? Siliceas alpes aceto ſubactas complanauit Annibal, ferræ rupes, ſolo igne de tormentis exploſo, poſſunt emolliri. Hùc Auſtriacæ Aquilæ conuolarunt, & ne lapidem geſtarent ad nidi firmitatem, nidum collocare cupiunt in lapide. Gallica

lilia, vt olim in nummis Imperatorum spem publicam portendentia radicem fixerunt in monte, vt tota illa regio florentissima, non nisi floribus fulciretur. Pax tandem de terra ne dicam, an de BARBERINO cœlo extorta mœrentes omnium animos hilarauit; vt enim Apes in ferrea casside mellificio intentæ pacis emblema finguntur, ita vix BARBERINÆ APES inter obseptas ferro legiones consolarunt, cum illicò suauiorem omni fauo pacem, Italiæ iam desolatæ, peperere. Dum autem bella furunt hostilia, quid suauius, quàm ignauiæ monstrum studio confodere, dum milites gladio dimicant, stylo contendere, cum excubitores sub dio vigilant, ad lucernam Demosthenis lucubrare? Inuidit Alexander Achillis fœlicitati, quòd Homerum habuisset suæ gloriæ præconem, habebunt vestro labore nostræ tempestatis inuictissimi bellatores tot Homeros, quot scriptores, dabit Aquila calamum, Lilia candidum folium, milites sanguinem pro atramento. Inuidit Romano Cæsari Gallicus ille Cæsar Henricus IV. quia cum bellica virtute, & gestis posteritati transmissis, illi se parem existimaret, exculto inferior esset ingenio, nec posset calamo scribere, quod victore gladio gessisset: Felicem Cœsarem, qui vltrici dextera innumeros prostrauit exercitus, cùq; hostis deficeret interimendus pugnando, vetustatem scribendo iugulauit. Quid indicarunt Romani veteres, Herculis statuam Musarum simulachris adiungẽtes, nisi mu-

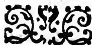
tuam

tuam inter arma, & literas, inter pacis, & belli studia, inter togam, & sagum, inter sceptra, & plectra, inter aurea, & laurea diademata societatem? Quid cum Apollinem armatum dextera lanceam euibrare, sinistra lyram suspendere voluerunt, nisi quia lyra benè consonet armis, tuba cum plectoro conueniat? Quid cum Palladem lorica munitam, & clypeo, è Iouis capite genitam confinxere, nisi quia bellorum amor, & studij vno partu iungantur? Quid cum Leonis capiti noctuam imposuerunt Ægyptij, nisi quia præliorum tempore sapientia dominetur? Quid Musarum numini victimas, cum ad arma procederent Lacedæmonij litabant, nisi vt facinorem gloria posterorum memoriæ aliquo auctore consignaretur? Sanè si hebraicam linguam placet aduertere, arma vocant hæbrei sancto vocabulo Chelim, musicum instrumentum; perindè ac arma cum studio, vel ipsa voce concordent. Iuuenis Macedo, Persici euersos Imperij mihi sapuisse videtur, quod Iliade maritata cum pugione, pugione dexteram, animum armauit Iliade. Quàm turbulentum puluinar, quod in rosa dormienti spinas acriũ cogitationum ingereret, quàm asperas plumas, quæ aculeatum mucronem, & operosum poema reconderent? Militibus alto silentio sub tenorijs quieto sopore demersis, sub regio tabernaculo imperatorias curas tumultuari? Quid ni scires Alexander æques, vel pedes disponere copias, distinguere acies, expedire in alas,

in cornua protendere, arcuare in lunas, in cuneum ſtipare, qui iacens faciebas tibi de lecto gymnaſium? Quid ni Macedones tui vel cataphractos proſternerent homines, qui ducem haberent leonem, in ſomno peruigilem? quid ſtrenuus iſte bellator ſub armorum pondere deficeret, qui tàm ſolido militiæ viatico ſaginatus ſpiritu legiones difflabat? Quid in Perſicas opes mulieris hortatu, faces incendiarias inferre metueret, qui Troianis flammis accenſus eructabat incendia? Hoc erat, ipſum ſomnum erudire, ſtruere aggeres, volitare per agmina, irrumpere in cohortes, oculis ignem, verbis tonitrua, brachio fulmina iaculari, premere, fremere, furere, ruere, cædere: proh quot Iliades malorum Ilias illa ceruici ſuppoſita immittebat in caput? Quid? quod in ipſa ferocientis militiæ libidine, in ipſo debacchantium armorum furore ſtudioſi homines euaſere mortis articulum, vel patriam ab extremæ cladis excidio vindicarunt, adeò virtus ab ipſis etiam hoſtibus pro iniurijs officia, pro interitu ſalutem, pro odio amorem extorquet? Thebas diripit Alexander, & perduellis in vltionem contumaciæ, ferro, flammiſque inhiat euertere; in hoc opulentæ ciuitatis exitio Pindari domus, quaſi victoriæ trophæum illæſa perſiſtit: Syracuſas Marcellus triumphator ingreditur, neminique iubet contumelias inferri, Archimedis Philoſophi precibus delinitus, cuius antea machinas formidauerat. Alexandriam poſt obitum

An-

Antonij inuectus Augustus, ciuibus metu consternatis, & humi prouolutis, omni discrimine exemit in Arrij Philosophi gratiam, cui cecinit hostis: Sapiens: sapientibus est saluti, si sapit: Lampsaco, propter mortuos sapientes Sylla; Rhodo pepercit Demetrius Poliorcetes, ne incendio Prothogenis picturam aboleret. Sed prædentur bella ciuitates, exhauriant, excindant, pessundent, inuoluant cinere, & fumo; studiosus sua se virtute solatur, vt olim cum trecentas, & sexagenas statuas ab ijs, qui sibi prius erexerant intellexisset esse dirutas, virtutem non esse amolitos edixit Phalereus. Myrtilli clypeus, Auditores, est studium, quo non modò hostium tela, & linguæ spicula è nostro capite auertimus, sed in quacumque calamitatum procella, ad tranquillum otij portum appellimus. Ad studium vos alliciunt, Adolescentis, hæc pestis incommoda, vos excitat in tanta rerum egestate luxus exilium, vos prouocat bellorum, furor, & ferri licentia, vt triplicis auxilij tempore, ter maximi tandem euadatis.

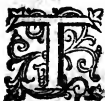

DE CVLTV CORPORIS.

ORATIO.

Habita Romæ in Academia Humoristarum.

Anno Domini M. DC. XXXII.

Anta est à primi lapsu parentis rationem inter, & sensum, in vnoquoque mortalium extorta contentio, vt difficulter possit mentis consiliũ cordis affectib. frenum injicere, quin ab æquitate resiliant, aut voluntatem transuersum agant, ad omnia consectanda procliuem. Transmissæ siquidem per sensuum vehicula rerum species ita rapiunt hominem, ità aciem animi, sui splendore perstringunt, vt quamuis solutus, ac liber, suaui tamen captiuitate, amoris laqueis irretiatur, quamuis propè diuinus, ac sacer, profano studio, rebus adhærescat humanis. Vnus depingitur Vlysses callidæ Circes veneficia deludere, cum socij dolosas ædes ingressi, poculo voluptatis epoto, in belluas degenerent, quia paucos, velut ex Africa candidos, reperire licet, qui nullis omninò lenocinantis illecebræ frangantur conatibus, multos, qui vitiorum capti præstigijs, corporis indulgeant oblectamentis. Hinc sicut insita omnibus cognoscendi cupiditas plures in lucem disciplinas inuexit, quæ adeò multæ sunt numero, & tot ample-

plexæ difficultatibus, vt earum quælibet hominem totum absorbeat, ita corporis ingeniosa luxuries tàm innumera deliciarum genera excogitauit, quæ vtinam, simul etiam confertæ, insaturabilem cupiditatem explerent, non potius auidum semper animum, ad recentia voluptatum portenta titillarent. Sed ne videar aduersus immodicum luxum malo genio declamare, Bacchanalibus præsertim ferijs, quibus, velut in interregno virtutis, fanaticorum exultat insania, conspiciamus, quantùm demulcendo corpori, grauioribus à curis vacui mortales incumbant, licèt hominem omni prorsùs operimento denudatum voluerit esse natura.

Auro iam pilei coronantur, ad regiæ frontis imaginem, iam collaria, vel striata sinuosis canaliculis protuberantia, vel reticulato, & denticulato opere minutis maculis elegantissimè picta ceruicem obambiunt, iam vermiculatus adamante multiplici torques, pretiosa de collo seruitus pendet, iam corpus vestibus Attalicis amicitur, quas accuratissimo mæandro, & flexuosis, in morem labyrinthorum, ambagibus labor improbus implicat, iam manus reuolutis ad brachium linis carbasinis intumescunt, iam digiti, adscito gemmarum splendore, collucent, iam crura Herculeo fasciarum nodo constricta tumidos exporrigunt vmbilicos, iam calcei, lunatis ad talos fenestris, aurea rosa clauduntur; soleis ipsis altissimi pedules subijciuntur, vt cothurnata multitudo pro-

priæ

priæ tragœdiam miserię nesciens illa scenę deploret, vel suppositis calceo ligneis, claudorum more, adminiculis, in via morum se claudicare, vel nolens fateatur.

Quid? quòd nullæ in vestitu nationes consentiunt, sed Gabini pallium, casiacam Græci, togam Romani, mastrugam Sardi, braccar Galli, rhenones Germani, Hispani, strigium, dalmaticam Dalmatæ, peplum Troades, caunacem Babylonij, candyn Persæ, myoton Armenij, auium plumas Indi, Fannesijs aures ipsas pro indumentis habent, quibus nuda corpora contegant, nè vnus tantum esset Midas auribus asininis, sed multos afferre posset orbis suæ varietatis testes, non minus oculatos, quàm auritos? Imò in vna tantùm ciuitate quàm perditè luxus triumphat, vbi Mecœnas occurrit molli veste discinctus, Sextus Pompeius cæruleo pallio contectus, Cæsar cum latoclauo fimbriato, Cato senior cum præcurta, candidaque toga, vbi Caligula depictam, gemmeamque penulam amat, Nero nullam vesté bis induit, Augustus quatuor tunicas, nec restrictas, nec fusas assumit, Marcus Antonius ad coxã vestimenta pręcingit, Vespasianus habitu neglecto, vix à gregario milite differt? Antonino caracalla, Lentulo dibapha, Demetrio amictus astrorum varietate spectabilis placuit, fortasse vt sidera, quæ caleare nequibat immeritus, transferret in terras, celumq; sicut pellem extenderet nouus Iupiter. Nunquam tàm eleganter Arachne Lidijs telam delicijs illusit, non ità graphicè delibatæ furtum

pudi-

pudicitiæ Philomela distinxit, vt historias omnes Italicæ manus, Attalicis eruditiores, opere Phrygio depingunt. Nō tot gemmat floribus pauo, cum ver illud pennarum explicat, aut cælum ipsum micantibus stellis inoculatum spectatoribus obijcit, quantam vestium pompam, pulchritudinisque choragium ostentant venustuli Parides, toti ex arcula, nitidi ex cataclista, in quos illud apposité proijcere licet: Vnde hic nobis pauo? Quamquam pauones isti sordere nolunt in pedibus, nam Augustus calceo delectabatur altiusculo, vt procerior assurgeret, Caligula socco muliebri, Carinus fibulis margarita conclusis; Empedocles caliga ferrea, Heliogabalus gemmata, Demetrius aurea, tribuens indignè pedibus, quod suo capiti non debebatur, vel ostendens, reges in omni sua libertate compedibus aureis obligari. Sed quæso, à calce redeamus ad caput, vbi luxuriantes, tamquam in natiuo solo capilli, mirum est, quàm varias in formas ingeniosè sobolescant, quàm vana plicatione in omnem flectantur aspectum, vt non sola Ægyptus Proteos iuxtà diuersa capitis insignia multiplices, sed orbis iam vniuersus hominem in plures transeuntem imagines habeat, muliebri super omnes emicante. Alios igitur videas, qui capillos circumducunt in galeam, qui reflectunt in cristas, qui reciprocant in annulos, qui obliquant in corymbos, qui adstruunt in suggestum, qui frangunt in vndas, qui obducunt in cochleas, qui laxant in fimbrias; alios, qui crines à fronte reijciunt, vt in-

hu-

humeros æqualiter defluant, qui discriminali acu hiuc, inde dissociant, vt in aures moliter depluant, qui globum capillorum, velut cometem crinitum in pectus retorquent, qui in frontem ad oculos inumbrãdos referunt, qui adulantibus fauonijs euẽtilandos relinquunt, capita magis ventosa, quàm capillata. Imò ne semper eandem fingantur in speciem, vel cum Germanis nodo substringunt, vel de Scytharum ingenio spargunt, vel effundunt more Parthorum, vel torquent in orbem cũ Sicambris, vel amomo perfundunt, vt Indi, vel fascia obuoluunt, vt Arimaspi, vel implicant nexibus, vt Maurisij, vel concinnant, & læuigant, vt Britanni, vel hortificant, vt Sueui, frontem subindè nouam assumentes, ne videantur exfrontes. Colorem ipsum capillorum nõnulli fastidiunt; Pyrrhus coma varijs fucata pigmentis incessit, Sybaritæ nigra, Agathyrsi cærulea, Meuanij flaua, aureis interpuncta cicadis Athenienses, aureis illuminata ramentis Romanorum aliqui Cæsarum, vt suo illi quoque, sed aureo cinere caput inspergerent, non doloris argumento, sed luxus. Quàm salsè Philippi Magni maior filius senem quendam irrisit, qui cum albis Cycnus esset capillis in coruum emendicata nigredine transmigrare cupieba t, hortatus ne canos, sed genua tingeret iam senio labantia? Quàm meritò Antipater è iudicum fuit albo derasus, quòd capillos pariter, & barbam inficeret, cum in rebus gerendis fidus esse non posset, qui infidus erat in crinibus?

Quàm

Quàm lepide Phœbum Apollinis antiſtrophon perſtrinxit Martialis, quòd cum ignominioſam vellet caluitiem obtegere, vnguento comam in capite caluo pingueret, & effigeret, cuius capiti nō opus eſſet adhibere tonſorem, ſed ſpongia ementitum capillitium radere, vel delere? Quàm feſtiuè in Phœbum eundem hædina pelle, nudæ verticem caluæ cooperientem iocatus eſt vates Hiſpanus, dum illius caput, aculeato ſcommate dixit, eſſe calceatum? Et ſanè quis virilis animi putauerit argumentum, de ſingulis capillis ire in conſilium, ſi alter alterum excedat, iraſci, niſi tota Cæſaries in collum æquabili gyro diffundatur, mordere tonſorem? Quis optimi ciuis notam exiſtimet, velle potius Rempublicam turbari, quàm comam, æquè religioſum eſſe, pilum ſecare, ac Dianæ lucos excindere? Sapiebat in hoc, quamuis inſipiens in cæteris Commodus Imperator, qui cum nulli tonſori ſe crederet, barbam candente carbone iuglandium putaminibus adurebat; qua maiori mollitie, genas ſingulis Otho diebus raſitare ſolebat, non tàm, vt cutem aſperitate nouaculæ læuigaret, quàm vt ne pilum quidem boni viri habere diceretur. Sed modò quanta barbæ conformandę varietas emerſit, dum alius mentum tenui pilorum filo delineat, alter in cundi ſpeciē exacuit, alter ſerpere illam per malas gaudet, ac fruticare per totum, alter parili angulo dilatat in quadrum, alter cum Epicrate Athenienſi contendens, qui Rex barbæ fuit appellatus, ad pectus vſque promittit,

cuius

cuius barbam meritò nuncupat Ammianus ad muscas abigendas, peniculum, neq; consilij effectricem, sed pediculorum. Illud superesset reliquum, vt more Caligulæ ex auro conflatam aptaremus ad mentum, ne solum Ænobarbos loquerẽtur historiæ, sed Auribarbos. Sed claudam virorum in vestib. luxum vnius Artemonis mollitudinẽ, qui omnium in se transtulit elegãtias, arculasque Gratiarum solus exhausit. Hic vbi indumenta Sabæos odores halantia muliebriter induisset, vbi capillos calamistri vestigio rotasset, vbi faciem cerussa, purpurissoque pinxisset, vbi digiti præ anulis radiarent, vbi totũ corpus masculæ virtutis oblitum in amasij illecebras transmeasset, ne pedes laxa pelle follicarent, calceos insigni labore subducebat, ne plantas humidior semita spargeret, vix imprimebat summa vestigia. Vidissetis morosa per vrbem corporis iactatione prosilire, hac, illac ne quisquilias offenderet, saltitare frequentius, ne incohibitum pallio brachium quis impingeret, declinare studiosè, Clisthenem agere, Syrissare. Sed nihil de Artemone protuli, Auditores, Cato est hucusq; non Catullus, Augustus est, non Mecœnas, Socrates, non Lysicrates. Verebatur Artemon, ne dum semitam pedibus tereret, tererentur pedes, vnde per vrbem, coronatis famulis, lectica vehebatur, mollibus hinc, inde puluinaribus obuallatus, & ne in caput aliquid noxium incideret, duos ex vtroque latere seruos, æream in formam testudinis peluim sustinere iubebat. Fortasse nouerat, Æschylũ

vatem

vatem lapsa ex vnguibus aquilæ testudine occisum, omnique supernè aduenienti periculo occurrisse putabat, vbi caput ahenea testudine armasset. Sub hoc æneo cælo nulla siccitas erat, madentibus cincinnorum fimbrijs, & capite vnguentis perpluente. Quod si muliebrem luxum percurrere breuiter volumus, mūdum vniuersum ornādæ fœminæ ancillari inueniemus; comotrias pectendis capillis, ceroplastas, qui medicaminibus faciem inficiant; ciniflones calamistro calefaciendo, pelues aureas ad corpus abluendum, gotturnia argentea odoratis aquis, speculum ad formæ consilium, pyxidum turbam ad picturæ custodiā, ferramentorum supellectilem ad cirros implicandos, pelliculas moschi ad suffitus, vt sibi nihil opere videatur, nisi totam penè Arabiam redoleat. Illi deseruit India auro mittendo. China afflandis odoribus, coloribus ministrandis Phœnice; gemmis suggerendis Insula Erythræa; æluri pelles Largitur Sarmatia, ferrum Hispania, stannum Lusitania, ebur Persia, sericum Scythia, ne suam Pandoram cœlum iactet, multiplici Deorum beneficio locupletatam, sed plures terra Pandoras ostentet, in quas omnia sua ornamēta transfundat. Prodit illa in publicum, quis .n. mulierē domi cōtineat? prodit inquā interlucenti veste, si vestis illa dicenda est, qua nec defendi corpus, aut deniq; pudor possit; suspenduntur auribus vniones non singuli, sed bini, quandoque terni, vt bina, ternaque patrimonia ab auribus tenui filo dependeant; educitur in

medium pectoris aurum, quod in imis visceribus terra defodit, ac mersit, neue vnquam prodiret, toto sui pondere incubuit: accedunt argento contecta sandalia, ne humum tantummodò feriant, sed oculos etiã quatiant intuentium. Non assumitur vestis, nisi corporis partes sub aspectum facilè cadant, vnde bombycinas tunicas, lineam nebulam Petronius, textum pellucidum Tertullianus, syrma nebulosum Fulgẽtius, carbaseos ventos Tibullus, vitream vestem Claudianus appellauit. Neque verò mulieres, inuidum genus, cæteras in amictu sibi patiuntur æquales, sed stolam matronæ, togam meretrices, cycladem virgines, rectam tunicam nuptæ, mitram ancillę sumpserũt: capillum nigrum nobiles, flauum plebeiæ voluere. Quot verberibus plectitur ornatris, si vnus de toto comarum orbe capillus peccauerit? quot plagis vapulabit, si altior fuerit alio cincinnus? quot diras audiet, nisi distractas vtrinque comas, ad breue interstitium distinxerit? Dentibus armantur non suis, ne videantur edentulæ, à mortuis à laruam capillarem mutuant, ne caluę cernantur, à lacte asinino nitorem deriuant, vt vlcera contegant, vnde sexcentas secum asinas vxor Neronis Poppæa ducebat tali agmine digna stipari Imperatrix.

Iàm verò nudo homini cœlum aperuit, ac veluti deuelauit Deus: homo autem non corpus tantummodò operuit; sed etiam cœlum oculis eripere voluit, vtque se in terris ostenderet collocasse stationem, tentoria defixit cœlũ obnubilantia. Palatia loquor,

quor, Auditores, insanæ molis substructiones, atria multo auro radiantia, laxas porticus, centum suffultas columnis, thalamos fornicatos, maiorum imaginibus, plenos; turres cælum elata fronte ferientes, progeniem Nembroti reuiuisse putares, non tàm fabricarum magnitudine, quàm varietate linguarum. Pauper iam sibi quisque videtur, ac sordidus, nisi parietes tenui marmore inducti, pretiosis etiã orbibus fulserint, nisi Ægyptio saxo in varia picturæ genera diminuto pauimentum texuerit, nisi tecta auro perfuderit, gauisus illo mẽdacio oculos fallere, nisi locum omnem, leuemque particulã Numidicis crustis impleuerit. Quãtum statuarum inanem luxum non testantium, sed detestantium, quantum columnarum nihil, nisi domini vanitatem sustinẽtium, quas eò pulchriores existimat corrupta mortalitas, quò pluribus maculis asperguntur? Saxa iam ex varijs mundi partib. aduehuntur vni domui construendæ; quæ prius è vili arundine, vel tabulis luto glutinabatur; euisceratur terra, flagellantur maria, excinduntur syluæ, complanantur montes, assurgit ad cœlum immensæ amplitudinis opus, tanquàm non sibi palatiũ victuris erigerent, sed morituris Mausoleum. Ita ne igitur adhuc homines, Titanium genus, in cælum, aggestis montibus, conantur irrumpere? Adeò nè non ignem duntaxat, sed etiam lapides in altum euolare conspicimus? Illa sit vobis ab oculos aurea Neronis domus, quam non satis lucere putauit efferatissimus Cæsarum, nisi

cx

ex vrbis incendio, quot aulas in longam aream productas, quot porticus ad tria milliaria protensas, quot stagna, maris ad instar expansa, quot inambulationes vmbrosis pergulis opacatas, quot villas omni arborum genere consitas, non alio custode dracone, quàm Cæsare, quot belluas inclusit ex Hircania deuectas, vno Nerone mitiores? Cœnationem habuit inter cætera figuræ rotunditate versatile, quæ diebus, ac noctibus, ad instar orbis, æterna vertigine circumacta, nouas semper expulas exponebat, vnde pro niuibus flores, pro imbribus vnguent a, per fistulas fundebantur, pro Ioue ille assidebat ad mensam, propinabatq; in aurea patera, non raptus è Phrygia puer, sed nec puer, nec puella, Sporus. Occurrat animo magni Imperatoris Chami palarium, quatuor muris præcinctum, quorum quilibet ad octo passuum millia porrigitur, cuius vastitatis in medio ædes regiæ consurgunt, auro tectæ solidissimo; occurrat Iauæ maioris Insulæ regis magnificentia, qui atrium extruxit, ad cuius aulã pluribus gradibus ascenderetur, quorum alter aurus, alter esset argenteus, parietes aureis à dextera, argenteis à sinistra laminis tegerentur, vt solis regiam non admirer amplius ab Ouidio fabulosè descriptam, claram micante auro, flammasque imitante pyropo, cũ aurea legerim palatia ab hominibus habitata. Quid referam hortos pẽsiles in summitate domus, omni plantarum varietate vernantes ortis inde radicibus, quò vix caeumen arboris peruenisset? Quid

Quid memorem saturatam multo conchylio purpuram, intextam auro, varijsque coloribus distinctam, & artibus supellectilem, belluata Babylonica, Phrygionum opera picta, Damascena holoserica, aulæa innumeris interpuncta filorum mæandris, quorum inanem copiam nullus tàm benè perstrinxit, quàm qui domus vocauit impedimenta? Quid persequar thermas, vbi simul cum amictu vestis honor corporis, ac pudor exuitur, vbi sordidat lauatio, non abluit, non emundat membra, sed maculat? Loquatur illa apud Martialē Læuina antiquis castior Sabinis, quæ Baianis se aquis purgatura, Penelope venerat, abijt Helene; quot enim matronę, dum veniunt ad aquas incidunt in flammas, Veneremq; experiuntur adultam, quæ pupula emersit ex vndis; Descenditur modo in balneas, nō vt sudorem cum Scipionibus, militiaq; sordes abstergant, sed vt vnguentum, non sæpè diluuntur, vt mundi sint, sed quia immundissimi. Loquatur Heliogabalus, qui non nisi infectis vnguento nobili, aut croco piscinis innatauit, an vt lauari simul, & colorari posset? an verò vt fętidam corporis luxuriē suaui odore compesceret? Quid recenseam illita minio triclinia, Micam Domitiani, Timonium Antonij, Hermæum Claudij, Mammeam Alexandri, Apollinem Luculli, vbi, velut sub aurato tentorio, ad subigendam frugalitatem, castra collocauerat gula? Conspicere hìc licet mensas citreas, elephātinis pedibus suffultas, æstimatum lignum senatoris censu, eò pretiosius, quò illud

in plures nodos arboris infelicitas torsit. Hìc eriguntur in aram chrystallina pocula, quorum accendit fragilitas pretium, anagalypta imaginibus eminentibus aspera, vasa Sidonia vtroque latere ansata, diatreti tessellati, vel torno ducti, cotilæ in formam concauam, scythia in imo angusta, cymbia in speciem nauigij, carchesia in proceram magnitudinem assurgentia, ne vehicula desint ad ebrietatem. Vnum inter cæteros calicem habuit chrystallinum Verus Imperator nomine volucrem, non tàm ex eius æqui nomine, quem dilexit, quàm quòd illius ad manus sæpissimè conuolaret; Vnam patinam Vitellius immenso constantem, quam Mineruæ clypeum appellabat, verè Spartani militis imitator, qui cum hoc scuto pugnabat, & in hoc. Cæterùm quàm peregrina cupedia, quàm exotica fercula mensam onerant? Iam compertum est omnibus, camelorum calcanea, cristas gallinaceis viuentibus demptas, pauonum, linguas, & luscinianum, vno conuiuio datas ab Heliogabalo, cœnam è solis canorarum auiũ linguis à Claudio Æsopi tragœdi filio paratam, margaritas aceto subactas à Caligula, Suem inclusis animalibus grauidum ab anonymo, quem lepidè Cincius, dum luxum immodicum carperet, porcum Troianum appellauit, vt Troianus olim equus, grauidus armatis fuit. Prætereo, Antoninum Getam prandia per literas singulas instruere solitum, pullumque, perdicem, pauonem, piscem, per-

dam

dam vnis epulis apponere, ad quas singula non literarum elementa, sed elementa mundi omnia suas opes transmitterent: sileo, Octauium classis Romanæ præfectum, cum ignotum Italicis litoribus scarum agnosceret, incredibilem scarorum multitudinem nauibus aduectam inter Hostiam, & Campaniæ litus in mare sparsisse, ne aqua terræ forsan inuideret, dum ista frugibus, illa piscibus seminaretur; omitto, Vedium Pollionem murænas humano sanguine saginasse, illicque deuorandos seruos obiecisse, vt hoc saltem pacto Romanus Antiphares humanis carnibus piscium ventre decoctis vesceretur: subticeo, belluas ipsas immotas in obscuro contineri, vt sine vlla exercitatione iacentibus, tumor pigrum corpus inuadat; & super membra torpentia ingens pinguedo succrescat: relinquo exquisita vinorum genera, Setinum, Fundanum; Falernum, Opimianum, Surrentinum, Picatum, Albanum: vnguentis mixta pocula, vt blandius ingrederetur; aquam frigidam, decoctam, niuibus algentem, calidam, vel immutato Imperatoris nomine nobilitatam, qui vt primùm Tiberius Claudius Nero, ità posteà Biberius, Caldeus, Mero, factus populo luctus audiuit. Apicium vobis produco, altissimum nepotum omnium gurgitem, qui cum sestertium millies in conquinam congessisset, cum tot congiaria principum, & ingens capitolij vectigal singulis commessationib. obligurisset, ære oppressus alieno,

 fortu-

fortunas suas ad calculũ reuocare coactus, cum sibi centies centena millia superesse deprehendisset, sũma velut inopia cõfectus, extrema potione venenum absorbuit. Quã insaturabilis auri libido, dũ in magna auri copia sibi videbatur egenus? Et quidẽ tàm insanæ mentis homini non hellebori succus, sed medicatum poculũ erat hauriendũ. Nunquàm illi gulosiùs est factum, quàm cũ mortem vltima cęna deuorauit. Carũ adeò fuit huiusmodi poculum, vt nunquàm tàm carò vel biberit, vel cęnarit. Sed omnium excelluisse arbitror prodigorũ ingenia Caligulã, qui aut frugi hominem esse oportere dictitans, aut Cæsarem, præter, portentosissima eduliorũ genera, conuiuis ex auro panes, & obsonia præposuit. Hæc enimuerò auri sacra fames dici poterat, ad quàm explendam aureę dapes inferebantur. Eliquarunt alij aurum, vt potabile redderent, hic solidas obdurauit in epulas, vt comestibile efficeret. Crassi faucib. dũ Parthico inhiat auro, liquidum aurum infusum est; tibi infligenda erat pęna consimilis, vt si aurum totius vrbis esurieras, nihil, nisi cibos aureos auido dente morderes. Nolebat, vt Chabrias in iudiciũ postulari, quòd cõstitutis horis tenui victu prãsitaret, sed quotiescumque gula imperasset, ganeones accumbere iubebat ad mensam, quam solis mensã appellare posses, opiparis ferculis perpetuò stratã, nisi nocturna conuiuia ad auroram vsque temulentus produxisset. Quanta ordinis peruersitas fuit, dũ vrbs tota dormiret, è lecto surgere ad helluandũ, quasi natura

tura oculos impartiſſet,cauſa tenebrarum, aut ille vnus eſſet Antipodũ,qui,vt M.Cato loquitur,nec orientẽ vnquàm ſolẽ viderũt, nec occidentẽ.Cęcos non inuidiſſe Caligulæ arbitror, cum diem ille nũquam aſpiceret,quinimò nec mortuos,ſi lãguidũ, & vino marcidum intueri potuiſset,cũ inter cereos,ac faces cõuiueret,an moreretur, carne inter viuos morticina? Liburnicas è cedrinis tabulis Ægypti Reges æmulatus extruxit, gẽmatis puppibus, verſicolorib. velis,inauratis tranſtris, remigibus coronatis: Hic agrum vitibus, pomiferiſq: arboribus conſitũ incluſerat, ſub quib. diſcũbẽs inter choros,& symphoniacos Cãpanię litora legeret, ne Cyclades inſulas miraremur in Ægeo pelago tripudiãtes: hic thermas dulcib. aquis ſtagnãtes adhibuit, ne Virginem amplius aquã, ſed deuirginatã, atq; pollutã contineret oceanus; triclinia fabrefecit ad epulandum,vt ingeſtã ſaginã maris auxilio faciliùs poſſet egerere,ſcorta ſecum duxit, formoſioreſq; lupas,vt plures Veneres mare cognoſceret, vel Sirenes. Sed naufragiũ faciemus, niſi portum appetimus. Suas ſibi habeant delicias troſſuli Numidæ, nos animum ſcientijs expolire doctrinis cõueſtire debemus.Incumbamus verę pulchritudini, quæ à virtutum lineamentis, à bonarum artium coloribus petitur, ſolido diſciplinarum ſucco, & ſapientiæ medullis paſcatur ingenium,hominem non corporis, ſed animi ornamenta conſtituunt.

Dicebam.

IN ARDELIONES.

ORATIO.

Habita Romæ in Collegio Clementino, pro ſtudiorum inſtauratione.

Anno M. DC. XXIX.

AVdiſtis anno proximè elapſo (N. N.) indiſertum me rhetorem, non corpus, ſed animum excolendum, inopi dicendi copia probantem. Verùm, quia ferè ſemper ad extrema pererrat, vel errat in extremis humana cupiditas, factum eſt, neſcio quo fato, vt dum animum informare diſciplinis aliqui cupiunt, iniquè deforment, dum omnem ſcire literaturam affectant, ne literam quidem ſcire deprehendantur. Hos ego de maiorum canone, vt vitia ſugillem, appello Callipides, qui aſſiduo ſe motu verſantes, ne cubitum quidem procedunt, hominum ſimios, dum ſingulas induere perſonas enituntur, Thraſones omnia ſibi temerè vendicantes, Bellerophontes inſaniæ pegaſo in cœlum ſuperbiæ deuectos, Daretes magno ſe nugarum apparatu, apud gregem plebeculæ iactitantes, Attalos, qui nihil agentes, ſatagunt nihilominus, vno verbo ARDELIONES.

Ad calcem orationis perueni, ſi huiuſmodi tabularum ſpectanda conditio; verùm ſi in capitale flagitium linguam acuere

re debet orator, penè ordior à capite. Date mihi per eam, qua noſtrum in Athenæum frequentiſſimi conueniſtis, humanitatem, vt ſciolos iſtos, vniuerſam profitétes encyclopædiam acriori ſermone perſtringam; date, vt liberiori oratione ſemiobolarem iſtorum doctrinam euertam: ita fiet, vt ſuum cognoſcat vnaquæque ſcientia cultorem.

Verùm, quia in immenſum, varijs rerum dicendarum fluctib. iactata raperetur oratio, portum diuerſas apud artes, veſtræ beneuolentiæ obſecundante aura, ſæpius appellet, felicique alite ſenſim progreſſa apud Grammaticam ſiſtet.

Nolo Grammaticos in ſua ſe pellicula continentes Lycambæo dente mordere, nolo vltra crepidam non egreſſos impetere contumelijs: illos non poſſum non onerare conuicijs, qui, vt puri Grammatici, hoc eſt, puri Aſini moleſtum nomen excutiant, de rebus, in quibus peregrinantur, ineptiſſimè garriunt. Fingite igitur animis aliquem è Grammaticorum turba Gymnaſiarcham, qui detritam, ac planè ſeptuagenariam ſibi lacernam obducens, in gyrum excurrenti latè capitis operimento pileatus, barbitio ad pectus defluente verendus, per ſpicillis ad aurem intercepto naſo diductis, ſuſpenſo ad cingulum tortis de funiculis flagello, Catoniano ſupercilio oculos vtrinque contorquens, teſtitudineo paſſu conſcédat exedram, vbi pituitam ab imo pulmone, quaſi per trochleas adductam eijciens, graui, ſed bene ſonanti voce pronuntiet, Cum ego

Cato. Tunc enimuerò tot pariter pelues, tot tintinnabulo pulsari credetis, cũ huiusmodi ludimagistrum excurrere modò in rhethorum officinas audietis, modò philosophorum arculas reserare, modò à theologia delibare nonnulla, in aduerbijs commendare venustatem cum oratoribus, in verbis verum, & falsum, æquiuocum, amphibologicum distinguere sẽsum cum dialecticis, rerum naturam indagare cũ physicis, personas ab hypostasi seiungere cum metaphysicis, in numeris explicandis ad arithmeticam transilire, in generibus Porphyrij Isagogen afferre, in articulis theologicam methodum indicare. Quid, cum in vnius voculæ enucleatione prolixas horas impendit, indigitat etymon, syllabarum numerum commentatur, characterẽ lynceis examinat oculis, literas singulas censoria castigat arundine, an, Ostium, postulet aspirationem, vt hostes designet, an repudiet aspirationem, vt exprimat ianuam, cum ipse iure suo meliùs versetur in Ianua sum rudibus. Auertat Deus à capite talem articulum meo, vt cum huiusmodi malè feriatis hominibus de rerum peritia contendam, timerem vtique, ne vel Stentorea dicacitate mihi aures obtunderent, vel ingenij famam, quæ quàm sit exigua, sentio, Cerberea vocalitate laniarent. Excipite per vestram sapientiam (Auditores) cuiusdam insipientiam nebulionis, & mecum impudentissimi ARDELIONIS stupete linguam nescio dicam ne præcipitem, an ancipitem. Apud floren-

rentissimam Italiæ ciuitatem concionabatur illa Seraphicæ tuba Religionis, Italus ille Pericles Cornelius Mussus Episcopus Butuntinensium, & quia tanti viri fama, vniuersam per vrbem, glorioso nomine percrebuerat, confluebant ad illum audiēdum ex omni ordine homines, non secus ac olim ad Romanæ conditorem historiæ, ab extremis Hispaniæ finibus, ciues Gaditani conuolarunt. Fortè anonymi Pædagogi mentem incessit cupiditas adeundi, & audiendi Cornelij; templum igitur adit, pauxillum in genua procumbit, locum sibi studiosè comparat, non concionem, sed fucatæ Veneres orationis bibulis auribus expectans. Tenuit suggesti medium Cornelius, auditoribus reuerentiam nudato capite exhibuit, cælites in genua prouolutus sibi rogauit propitios, corpus cum dignitate composuit, vestes aptauit ad gestū; tùm facto silentio, proloquium à similitudine deriuauit. Vt audiuit sciolus ille Grammaticus, celebrem adeò diuini verbi præconem à comparatioue concionis fila prætexere, mussitare impotenter incepit, tumultuari vocibus intercisis, interturbare confessum, furere, fugere, templo discedere, aures præcludere manibus, obstrepere mirabundus; Istene est virorum eloquentissimus, ad cuius nugas excipiendas, ciuitas vniuersa, proprijs quasi sedibus conuulsa luctatur? Istene oratorum primipilaris, qui vtitur pedestri sermone gregarius? Istane præcepta retulit à Ciceronis oratore? Nescit Quintilianum loculeius tyro; ò

enimuerò exclamabit, mirabitur, manu, nutu, voce, oculis histrioniam exercebit, captans vndique basia, longum illud Euge, & gloriosum Sophos, vel ab inuitis extorquebit, cum nihilominus aut ad calendas Græcas versiculum prompserit, aut tardiùs, quàm elephanti pariant, hexametrum misere consarcinarit. Mitior in magno clamor furebat amphiteatro, cum pugnantes parma Thraces tergeminis turba Quiritũ honoribus euchebat; nec ita grauiter, percussis incubidus, metalla resonant, cum faber aurora albicante, Vulcanio desudat in opere, sicut ARDELIO eximia se iactatione deprædicans tonat voce, fulminat gestu, permiscet vniuersa. Quòd si remissiùs agenda sit res, adeò frigidè prouinciam sustinebit recitatoris, vt thermas refrigerare possit Neronianas, qualiter olim ex oratione Sextij, se tussim, & morbum traxisse quærebatur Catullus. Quàm falsè Hispanus ille vates fastidientem nauseabunda recitationem Lygurinum irrisit.

Et stanti legis, & legis sedenti,
In thermas fugio, sonas ad aurem,
Piscinam peto, non licet natare,
Ad cænam propero, tenes euntem,
Ad cænam venio, fugas edentem.
Lassus dormio, suscitas iacentem,
Hoc valdè vitium periculosum est.
Quid sit, scire cupis? nimis poeta es.

Quid cum ad redimendam auditorum molestiam geniales omninò cenas sternebant in Apolline, vt opiparis ferculis deliniti conuiuæ disertum hominem acclama-

rent, cum veriùs non ille, ſed fuiſſet cœna diſerta? Non ita tygris raptis citata catulis, non ita dipſas ſole medio peruſta, non ità ſcorpius improbus timetur, vt ARDELIONVM antiqui conſuetudinem abhorrebant. Cœnam olim Thyeſtæ ſolem fugiſſe nobis fabulæ tranſmiſerunt, ſed recitantium menſas quoties declinarunt aures Romanę, quia licèt exquiſita palatum edulia titillarent, recitatio tamen enecaret auditum, vndè meritò dolebat ille:

Nolo mihi ponas rhombum, mullumue bilibrem
Nec volo boletos, oſtrea nolo, tace.

Sed euadamus ex huiuſmodi ſyrtibus, & vaſtor rhetoricæ ſinus emetiamur. Nō poſſum hic verbis frenum inijcere, quin concitata in ARDELIONES erumpant: Igitur numeris abſolutum omnibus oratorem te vocitabis ARDELIO? Igitur in albo eloquentum, qualem ſe vidiſſe neminem dolebat Antonius, tuum nomen inſcribes? Igitur de quacumque re ad dicendum propoſita copioſum ſermonem effundere profiteberis? Ita eſt, Auditores, ſe putat Atticam muſam cum ſit Amuſus, ſe cycnum arbitrabatur, cum pœnè ſit graculus. Rideo ego Græcorum Rhetorum coryphæum, Gorgiam Leontinum, de omni argumento ſe interpellari poſcentem; rideo Eleum Hyppiam in quinquennali ludorum celebritate nihil eſſe, quod ipſæ neſciret, efferentem, Gorgias præ noſtro ARDELIONE eſt analphabetus, Hyppias abecedarius. Si digerenda ſit in partes ora-

tio,

tio, recenſebit ille quatuor ad faſtidium vſque decantatas in ſcholis partes, exordium, narrationem, confirmationem, perorationẽ; verùm ſi tanquam ad Polycleti canonẽ exordiùm compaginare voluerit, ex vetere aliqua oratione. Iouem ego opt. max.,aut,Vellem,ſi fieri potuiſſet, Iudices, ſuffurabitur; tùm inanibus verborum ant fractibus in longum, cruciarijs veluti funibus diſtorquebit, & dum totam excurriſſe orationem putabitis, tunc hærebit, velu Cantherius in limine. Si narrationem expedire mens fuerit, illam ordietur ab ouo, rem trahet, diſtrahet anilibus ineptijs, ſi confirmationis argumenta ſtipabit,paralogiſmos, & ſophiſticas congeret tumultuario captionẽs: ſi breui collecta gyro cupiet vniuerſa recolere, emendicata repetitione pueriliter ne ſyllabam quidem præteribit, vt in alteram recenter orationem peroratio tranſeat. Si verba placet ad lancem traducere, antiquata, obſoleta, ſubrancida, qualia nec mater Euandri loquebatur, è veterum fodiſſe monumẽtis reperiemus, putantem ſe magnos eruiſſe theſauros, vbi omnia ficulnea ſunt, ſe gemmis,& vnionibus variegaſſe periodum, vbi vetuſtum aliquid è Plauto, vel Catone potuerit expiſcari, vel nuperum, & ſuo Marte fabrefactum intrudere. Chirtilium pro roſtris defendebat olim Siſenna (quæſo ineptum literatorem attendite diligenter Auditores) mirificus verborum logodædalus, & vt à vocibus abhorrebat communibus,Chirtilij ſputatilica dixit eſſe facinora. Detertitus

fuit

fuit illa recentis verbi nouitate C. Rufius antagonista, & quasi metu quateretur insolito, circumuenior, inquit, Iudices, nisi subuenitis: Sisenna, quid dicas, nescio, metuo insidias, timeo dolos? Sputatilica, quid est hoc? quid sonat sputatilica? Sputa, quid sit, scio, tilica nescio. Si actionem libet expendere, vultum vel supinum ad arrogantiam, vel rigidum ad barbariem effinget, supercilijs cum Pisone, altero ad frontem sublato, altero ad mentum depresso respiciet, corrugabit nares, inquietabit digito, porriget, scindet, adstringet labia, humeros attollet, deprimet, mulierculas imitatus inflectet, micabit digitis, rotabit brachia, supplodet pedibus: quid plura? Vultis ARDELIONIS imaginem, & in rhetorico puluere Polyhistoris, viuis quasi coloribus exprimam? Accipite. Sit in primis audax, nauiter impudens, insignite nescius, cum pretiosissima talis viri supellex sit ignorantia. Releget ad extremos Indos, & paulò antè fabulosos antipodas pudorem, & verecundiam. Stentoris vocem vocalissimam, ac planè cantillantem ex imo pectoris sonorè profundat: barbatum Æsculapium squalenti pilorum sylua, posthabeat, amictu nec omninò suffarcinatus, nec malè præcinctus; libellum pictis luxuriantem vmbilicis, vel bullis inoculatum argenteis præferat manibus, in omnium se cętus immisceat, protrita quędam, ac nota lippis, & tonsoribus verba sæpissimè iaciat, Quamquam, Arbitrabar ego, esse videatur; putidum Isocratem, inurbanum

num Demosthenem, frigidum Platonem, Tullium elinguem redarguat, se alpha oratorum, rhetorum antesignanum, Regem fori, Dominum comitiorum appellet; date veniam, vt illum verius ego nuncupem clamatorem, quàm declamatorem, aratorem potius, quàm oratorem. Recolite veteres animo sophistas, triuiales illos Mathæologos, diuites verborum nundinatores, qui ventosam Græculorum nugacitatem, & vendibilem eloquentiam ad clepsydram profitentes, contra Socratis institutum hoc tantum scirent, quòd omnia scirent, quin potius hoc tantùm nescirent, quòd omnia ignorarent, vel si tam multa scirent, mirum est maximè, quod se nescirent. Trasylaum quendam tanta insania fuisse correptum, loquuntur historiæ, vt quotquot naues in Pyræum adpellerent, crederet suas, voluptate maxima numeraret, diuitias, delicias fortunæ suæ in aurem omnibus obgarriret. Perindè se habent, aut etiam deteriùs huiusmodi pseudorhetores, ingenio Boeotij, in scientijs peregrini, rasæ tabulæ, honorem sibi alienum perfricta fronte deposcunt, cum proprium exuerint, omnes se tenere disciplinas obmurmurant, cum sint hospites in tabella. Sed quæso non pudeat Æsopum, deridiculum alioquin monstrosa deformitate mancipium, ad irridendos ARDELIONVM conatus vocare. Æsopum norunt omnes qui literas norunt, scilicet hominem acuminato capite, quòd æquè pilis tegitur, ac cicatricibus, frontè sul-

cis

cis enormibus inarata, naso in foraminibus amplo, in spina depresso, oculis in ſpecum recedentibus, auribus immanitate barrinis, nigris labris, & liberaliter prominentibus, hiſpida barba ad mentum inhærenter inflexa, ſupinato pro breuitate ceruicis occipite, ventroſum, valgum, incurum, qui Therſiten forſan Homericum formæ turpitudine ſuperaret. Æſopum igitur mercator Epheſinus venalem expoſiturus, Samium in emporium duobus cum pueris, altero muſico, grammatico altero, & corporis elegantia, & leui doctrina commendatis aduexit. Fortè Xanthus nominis non pęnitendi philoſophus, diſcipulorum ſtipatus agmine, contendit in forum, vbi turpiſſimum hominem, ſiue melius ſtipitem hominis, formoſis interiectum adoleſcentibus conſpicatus, & ridere cepit egregium maſtigiæ deformis aſpectum, & mercatoris admirari conſilium, qui comparatione deterrima pueros reddidiſſet amœnitores. Tùm propiùs ad cataſtam accedens, venales adoleſcentes de illorum artibus percontaturus, ſciſcitatur à muſico, quam diſciplinam calleret. Muſicus, ne ſe ignauum omninò fateretur, ſe ſcire reſpondit, Omnia. Hic Æſopus, plumbeis ad riſum labris, & buxeis dentibus ad iocum ſolutis, tanta vaſtitate buccam purulentam laxauit, vt cachinnos etiam diſcipulis ſpectaculo circumfuſis eliceret. Pergit Xanthus Grammaticum interpellare, quid ſciret? ille non minus exhauſtæ verecundiæ,

diæ, procaciori lingua respondit, Omnia. Non potuit Æsopus, ita se continere, quin eadem sanna exfrontem adolescentem exciperet, quare cum despicatissimum sannionem, ità sociorum responsa rictu, & risu deludere cerneret Xanthus, quid facere nosset ab ipso repente quæsiuit: Nihil, respondit Æsopus. Nihil? planè nihil. An non tu furciferos istos, & verberones audisti, qui omnia se tenere gloriantur? Quid reliqui factum esse mihi putas? Nihil. Dispeream, nisi ita res cum ARDELIONIBVS cadit; Illi per omnem disciplinarum circulum peruolitarunt, sunt helluones librorum, voluminum gurgites, vorant, deglutiunt auctores; illorum iudicio Plato cæcutit, Aristoteles ineptit, Cicero garrit, Aquinas delirat, Peripatetici omnes, cimmerijs versantes in tenebris, ad lucem veritatis hallucinantur.

ARDELIONEM in historijs cupitis experiri? omnes ille historias breui temporis curriculo rediget in Ephemeridē, Xerxes, Alexandros, Romulos, Fabios ore conuoluet, exemplis adglutinabit exempla, & si quid speciosum occurret animo, quasi gladium delphicum, ad omnem vsum inflectet. Si dictis auditor arrideat, tum à Deucalionis, & Pirrhæ nuptijs retexet ordinē, Athenicnsium cicadas, Romanorum fibulas, Arcadum lunulas commētabitur, quomodo nauigetur Athos, pedibus teratur Hellespontus, sol Persarum telis opacetur, quot Aquilæ forent in Romana legione,

quem

quem numerum remigum Vlysses haberet vtro oculo careret Annibal, stultissimè effutiet, cum veriùs sit illum mentis oculo cæcutire. Annon cæcutiuit ille, qui per obuia historiarũ collectanea discurrens, & annalium breuialia consectans D. Augustinum pro D. Augusto Imperatore legebat? Non cæcutiuit ille, qui palimpsestum tricis quibusdam, & apinis verborum infarciens, Thucididem, & Philistum in historia superaturum se prædicabat?

In iurisprudentia, vt altiùs videatur iura callere, Trebatium loquetur, & Cæsellinum, Auruncorum, Sicanorumq; iamdiu leges ignotas, & cum Carmenta sepultas, Iliadem glossematum, legum Centonem, auctorum Myriadem allegabit, Trebonianum è cælo delapsum putabis, cum in illũ melius torqueri valeant in fatuos patronos proiecta dicteria, moneta tõsa, quia careat literis, Doctor necessitatis, quia cum legibus nauet operam, sit sine legibus.

Si de arte medica sermo est, nũquam tã concinnè, tamquè opportunè Galenus, aut Hippocrates. Thessali cuiusdam Neronis imperio florentis superior ætas adhęc vsq; tempora nomen transmisit, qui cũcta maiorum placita obliterans, & œstro quodam in omnes æui medicos iniquè iactatus, Iatronicen se inscripsit, quasi medicorum victorẽ. Quid de Menecrate dicam, qui cum casu quodã desperatæ salutis ægrotos à feretro vindicasset, illos de pacta mercede coegit, vt assentatione veteratoria se Iouẽ appellarẽt? O bellũ Iouẽ, qui tam improui-

dè iuuaret ægrotos? satiùs te, vt Veiouem coluissent, non vt aliquid auxilij, sed noxā inferres. Hoc igitur cognomento vir arrogantis ingenij delectatus, Agesilao daturus epistolam, hanc præfixit epigraphen: Menecrates Iupiter Agesilao Regi salutē. Excāduit eo titulo Agesilaus, & Menecrates, inquit, erit Iupiter, Rex tantùm Agesilaus? An fulmen erit epistola non tàm manu vibrata, quàm ore? sanè si cadentia fulmina reboans præuenit tonitru, valdè tonat in epistolæ fronte huiusmodi Iupiter. Quid ni Aquila, Iouis internuncia, præpetib. librata pennis, epistolam detulit? fortasse ad calamum aptandū pēnis Aquilam deplumauit. O Iouem amentem, qui pro ambrosia indigeret helleboro, pro nectare pharmacū haurire deberet. Sic Menecratis insaniā irrisit Agesilaus, & aspernatus euoluere vlterius, respōsum atramento exarauit, cum debuisset sanguine, stylo, cum melius gladio, Agesilaus Menecrati sanitatē.

In logicis Chrysippæam eludit subtilitatem; valeat Zeno, valeat Protagoras, omnes in dialecticorum arena versatissimos, in angulum vnus adducet ARDELIO. Quid cum, per vniuersas argumentorum figuras excurrens, varijs rationum mæandris ingenium illaqueabit, tandem singulari mentis acumine illud euincet: Mus est in muro, ergo Deus non est in cælo?

Naturalem ingressus philosophiam penitiora rerum arcana introspicit oculis, si de principijs interrogas, ridet Anaxagoram infinita principia somniantem, ridet

Plato-

Platonem, qui duo, carpit Aristotelem, qui tria in scholas inuexit, ipse vnum tantùm admittit, nempè scientiæ priuationem. Si de causis loqueris, cum sit nescio quo casu in orbem euocatus, vt monstrum, omnia temerè contingere asseuerabit: si de quantitate sciscitaris, superficiem tantùm agnoscit, quia vix rerum superficiem intelligit; si de loco, vacuum concedit potius in capite, quàm in orbe; si de motu, negat momentaneum, cum sit ipse testudineus; si de infinito, se tantùm existimabit infinitæ penè sapientiæ; si de tempore, suum nomen nunquam intermoriturum; si de cælo, cælos esse tereres, cum sit ipse rotundus; si de elementis, pauca producet, quia versatur in elementis, vel aerem præferet alijs, quia ipse ventosus; si de corruptibili, & generabili corpore, Andabatarum more pugnabit, quia ipse eductus è stipite; si de anima, Pythagoræ metempsychosin admittet, quia totus transit in belluam; si de metaphysica periculum facis, se vnum verum, bonum vndequaque, bellum arte pilæ, bellum arte lyræ, facientem omnia bellè, vocibus ampullatis ostentabit.

Nollem vastum Theologiæ pelagus malè compacta orationis cymba peruadere, sed in hos æstus ARDELIONVM me turbo compellit. In rimandis igitur Theologiæ reconditioris arcanis, est plane lynceus ARDELIO. Orationi meæ fidem conciliet Laurentius Valla Grammaticorum æquè princeps, ac optimas ARDELIONVM, qui contra instructissimas theo-

theologorum phalanges, nescio quid inter hypostasin, & personam discriminis inepte commentus, ferula munitus, & supercilio, personæ nomen laruis saturnalitijs competere, non diuinæ hypostasi scelestissimè peierauit. Sed in eodem gymnasio, vbi Socrates de philosophia disserebat, aliquis fortasse otium tessera fallebat, aut pila: vt mirum non sit, è sutrina prosilientem grammaticum, dum vltra corium pedem efferre contendit, personæ nomen ipsi Deo à viris tributum sapientibus, laruis tantũmodo, in siparijs adiudicasse. Vitiũ est hoc hominum loquaciorũ, qui vbi primorib. labris facultatem aliquam degustarunt, se Socrates, Apollinis oraculo sapientissimos arbitrãtur, ac vitio Pisoniano, cum loqui nesciant, sermonẽ cohibere minimè valent, sibiq; videntur arguti, licèt omni sint pistillo retusiores. Tãdem respõdeãt vltima primis; sunt isti Dauliæ cornices, Arabici tibicines, ære Dodonęo loquaciores, hirundinũ musæa, vocaliores cicada, musarũ aues, prolixiores Iliade, Archytæ crepitacula, dũ omniũ aures importuna garrulitate delassant. Quorum ne videar ego, insanam æmulari multiloquentiam, & humanissimis, ac doctissimis viris creare velle fastidium, satis per ARDELIONVM vitia diuagatus, defigam hic anchoram, securus consistam in litore.

Dicebam.

DI-

Diſciplinas faciliùs per aures, quam per oculos in ingenium tranſmitti.

ORATIO.

Habita Romæ in Claſſe Rhetoricæ, cum cepit auctor eloquentiam profiteri.

Anno M. DC. XXVII.

DVo ſunt, quæ mortalium animis auctrix rerum natura conſeuit N. N. inuenire diſciplinas, & addiſcere inuentas. Sed .n. cum lōga annorum ſerie, pertinaci ſtudio, ſcientias penè omnes in lucem inuexerint primi rerum abditarum indagatores, illud ſolummodo videntur nobis feciſſe reliquū, vt accommodam addiſcēdi rationem, imbuendis adoleſcentum ingenijs, expediremus. Verùm vt diſſidentia ſunt hominum capita, ita pro genio quiſque ſuo muſis collocat operam, liberaleſque artes inuita ſe Minerua exiſtimat aggredi, cū alieno ductui obſtrictus, propriæ non ſequitur libidinem voluntatis. Chærephontem Socratis diſcipulum, per amica lunæ ſilentia, libris euoluendis impalluiſſe, loquuntnr hiſtoriæ; Theophraſtum autem ab Ariſtotelis ore pendere, ſolidamque virtutem per aures in ingenium tranſmittere maluiſſe, veterum monumenta teſtantur. Ego verò vt operoſum, moleſtumque ſemper exiſtimaui

maui laborem, qui in terendis auctorum codicibus impenditur, ità opportuniùs illos sum arbitratus, incumbere studijs, qui viuam docentis vocem libenter excipiunt, emanantemque ab ore pręceptoris doctrinam, bibulis auribus, auidissimè absorbent. Pro hac igitur parte, in hoc sapientum theatro pugnabo, Auditores eruditissimi, non tàm vt discipulos meos ab inanium lectione librorum absterream, quàm vt illorum aures meę diligentiæ apposito argumento conciliem, ne surdis omninò canere videar.

Doleo igitur cũ Seneca studiosam quorundam luxuriam, qui cedrinis loculamentis misera scriptorum volumina damnant, florentemque pluribus librorom millibus bibliothecam instruunt, titulis gaudentes, & vmbilicis, cum tamen nullum illorum, prima excepta pagella, perlegerint, sed potius inter eruditas ingeniorum delicias oscitarint. Tantam enim librorum supellectilem non in studium comparant, sed in spectaculum, non in cultum animi, sed parietum; tenent in vinculis libertatis animi vindices, qui si forsan erumperent, suasque partes agere possent, ineptum dominum ad iudicium, arctissimi carceris euocarent. Quàm stulta de librorum multitudine gloria, quos ignores? Caluisium Sabinum imitaris, qui seruorum suorum scientiam ostętabat, dum intumescis, quòd parietes habeas eruditos, vel pueris quàm similis esse deprehenderis, quibus per noctem integram lampades ardẽt, sed parùm
adui-

aduigilant. Si voluminum opulentia doctum redderet eum, qui comparasset, bene esset diuitibus, qui parem facultatibus sciẽtiam acquirere possent, dum libris coemptis, sapientiam quoque mercarentur. Imò cum ipsis bibliopolis, omni librorum genere affluentibus, doctrina, & eruditione certare quis posset? Non personuisset eruditis dissertationibus Platonis Academia, nemo Lyceum Aristotelis frequentasset, solus absque discipulorum turba Socrates incessisset, vbi bibliopolæ librorum simul euasissent, atque sapientiæ nundinatores. Non ita est, Adolescentes optimi; librorum multitudo sæpè sæpius officit, ad discendũ, vt ad vincendum multitudo bellatorum; scriptis innumeris non enutritur ingeniũ, sed necatur mole rerum, atque obruitur; medijsque in vndis, more Tantaleo, siti plerùmque torquetur animus, hauriens nihil, omnibus inhians. Apollinis simulachrum quatuor olim auribus Lacedæmonij donarunt, vt sapientiam ostenderent, cuius imaginem Apollo referebat, multarum auditione rerum enutriri. Quin ipsi physiognomones, qui indolem animi ex notis corporis, cum quadam veritate coniectant, ex auribus pressis, & simiarum ad instar adhęrentibus, stuporis, & imperitiæ signum eliciunt; quæ si paulisper promineant, & extent, mentem ad omnia compositam arguunt, & in studijs mirificè profuturam. Memoria repetite, veteres omnes literarum mystas, antistitesque sapientiæ, ignotas peragrasse terras, ac dissita ab orbe litora

tora perquirendis præceptoribus appulisse reperietis. Pythagoras, vt magicis excelleret artibus, emenso sæpius oceano, ad Persas vsque penetrauit; Pilato, suscepta orbis peregrinatione, ad scientiarum adeptionem annos viginti contulit; Cicero Athenas, Pontum, Asiam, repetitis itineribus perlustrauit; Apollonius Thyanæus, monstrum illud humanæ virtutis, quæ non traiecit maria, quæ non regna peruasit? inuisit Græciam, pertransijt Arabiam, cucurrit Æthyopiam, processit in Indiam, coniecit se vsque ad extrema mundi confinia, & quorsum ista? nisi, vt quam librorum cineribus frigidam, ac penè demortuam repererat, in hominum linguis viuam, spirantemque virtutem, velut è solio disserentem audiret? Sed esto primas disciplinas, insita omnibus imitandi facultate adolescentes acquirant, an poterunt selectæ florem eloquentiæ, inuolutas logicæ syrtes, obscura physicæ arcana, subtiles metaphysicæ theses, innumeros theologiæ nodos delibare, euadere, indagare, dirimere, extricare? Quid capere aliarum artium difficultates imperuias, quæ numero mentem obruunt, labore deterrent versatilem etiam aciem ingenij; quid linguarum addiscere varietatem, tot characteribus distinctam, tot præceptis implicatam, tàm difficili pronuntiandi ratione permistam? Virtutis domicilium super inaccesse rupis apicem veteres collocarunt, ad quem summo vix labore possemus adrepere, nos facili ascensu sublimen verticem præ-

D ter-

feruolare credemus? Quot Bellerophontes, dum ingenij pegaso rerum altissimarum peritiam nituntur attingere, ipsis excidunt ausis, quæ nimia periclitatione tentauerant? Quot Icari rerum felicitate gestarum elati, proprij sudoris aquis obruuntur, quibus ad cælum euolare putabant? Gloriari quidem bono suo possunt rarissimi hominum, propitio cæli vbere largiùs enutriti; iactare possunt sibi genus ab Ioue summo, numerare parentes aquilas, & accipites proauos, quòd minimè conniuentibus oculis sapientiæ fulgorem sustineant; sed in mundi theatro non proijciuntur hęc munera promiscuè cuicumque; vnum natura phœnicem ad solis noluit radios caligare. Impositum olim lapidum aceruo Mercurium hærentibus in triuio itinera commonstrantem sæpè legistis, Auditores, quia ductore opus est, atque doctore, viam virtutis inuiam terentibus, ni salebris implicari cupiunt, vel à recto tramite toto cælo deflectere. Quid cum Theseum effingunt Minotaurum in Cretęo labyrintho subegisse, seque Dædali astu, Ariadnæque auxilio de flexuosis viarum erroribus. expedisse, nonnè per inextricabiles scientiarum anfractus, alieno nos indigere consilio declarant? Iupiter ipse, vt Plato loquitur, in orbe condendo quendam videtur habuisse consiliarium, quasi supremum illud religiosæ vetustatis numē concinnè adeò mūdum cōpingere nesciuisset, inoculare cælum sideribus coruscantibus, tellurem pingere amęnissima viriditate, conuestire ar-
bores

bores luxuriantibus frondib. ditare maria vnionibus,ac lapillis, terræ imum, igni sũmum, aeri, & aquæ intermedium locum aſcribere, niſi ſocium in mirabili opificio admiſiſſet, rerumque gerendarum conſultorem. Sed enim hoc ſacris forſam à paginis mutuauit, vbi rerum molitor omnium Deus, in primi formatione parentis, diuinas ita perſonas allocutus eſſe deſcribitur. Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram. Proh quàm accommodè theologorum hìc dogmata veniunt? Sinite, Auditores, me ne animum tollere altiùs ad ſublimia. Sanctiſſimæ Triadis opera ad extrà, vt ſcholarum vocem vſurpem, indiuiſa eſſe, abyſſus ſapiētię, Thomas edocuit, itaut nullam Pater rem valeat vnquã in lucem euocare, quin ad eandem è nihilo prouehendam, & Filius, & Sacer Spiritus vnanimi ſuffragio conſpirent. Faciamus hominem. Alloquitur æterni Senatus beatiſſimas perſonas, quid de homine diuinã ad imaginem compaginando, voto ſentiãt ſuo; alloquitur ſapiētiſſimos æqualis, & interminata ætate ſeniores, an conditi orbis incolam, vniuerſis terræ belluis imperaturum, procreare cõducat: nimirum, vt innoteſceret nobis, dedecere hominem, in reb. arduis aggrediendis, propria dulci libidine ingenij, cum Deus ipſe, à conſorte diuinitatis conſeſſu, voluntatis arbitrium exquiſierit. Habet, habet viua vox latentem quandam energiam, qua ſeſe animis inſinuet etiam inuitis, cumque per aures ad mentem ſenſuum delata vehiculis permea-

rit, imprimat ibi firmiter disciplinas. Cur sibi oculos ad philosophiam accessurus effodisset Democritus, nisi vt, clausis oculis, totam per aures in animum lucem transfunderet, ac tunc lynceus fieret occultè veritatis inspector, cum sedulus esset alienæ vocis auditor? Cur cæcos in omni ferè disciplinarum genere versatissimos reperimus, nisi quia transmisse per oculos rerum species ingenium ad plura rapiunt, imò tenebras illi quodammodò offundunt, oculis lucis beneficio nouas imagines suggerentibus? In choro poetarum primam occupat sedem Homerus, cæcus belli Troiani scriptor, descriptor occulatus: Inter oratores eminet Appius Claudus, qui mentis oculis pacem cum Pyrrho inhonestam fore præuidens, in curiam delatus felici illam euentu dissuasit. In iurisprudentia antesignanus fuit omnium C. Drusus, quem cæcum in causis ducem, pedibus in eius sententiam eundo, sequebantur; Apud theologos, quibus euehitur præconijs cæcus ille Didymus, diuinarū peritia literarum illustris? Bellica laude quantùm floruit Ioannes Rex ille Bohemus, qui pro Gallis aduersus Anglos ancipiti marte decertans, cum suas inclinare acies intellexisset, in eam dirigi partem, vbi Rex hostium cum robore exercitus dimicabat, enixè contendit, tum equo stimulis adacto, eò se præcipitem dedit, quò spectare alij, cæcumque oculis prosequi vix audebant. Hoc enim verè fuit cæco marte contendere, cum bellator præferuidus clausis oculis, Andaba-

tarum moræ pugnaret. Fortunæ cæcæ deuelauit oculos, vt cerneret, à cæco ſe duce medijs in certaminibus queritari. At illum hic mihi video ſcopulum obijci; ad mathematicas artes addiſcendas oculis magis, quàm auribus diſcipulum indigere, cum nequeat rerum figuras,& corporum percipere dimenſiones, niſi ipſis oculis linearum ductus, & longitudo ſubijciatur. Verum, vt ego arbitror, plurimùm eſſe oculis tribuendum, ita viros cecitate laborantes inuenio, mathematicarum peritia clariſſimos Diodorum Stoicum loquor, Ciceronis didaſcalum,qui geometricis deſcriptionibus operam collocans, alienis manibus lineas protrahi precipiens, ſuo de illis ingenio diſſerebat; Loquor Aloyſium Grottum, lumen illud Atrianæ ciuitatis, qui luculentiſſimos de ſphæris cœleſtibus libros poſteritati dereliquit, ſupernorumque orbium naturam, licèt orbus inſpexit. Aures igitur à vobis poſtulo,Adoleſcentes optimi, & vt olim à diſcipulo Iſocrates mentem,& calamum exigebat,ita attentionem, & ſtudium vobis ſummopere profutura depoſco. Claudam egregio Heſiodi vatis effato, optimum eſſe,qui per ſe omnia nouit,quod ſolius eſt diuini intellectus, proximum huic, qui viros ſapientes audit, qui neutrum præſtat, penitus eſſe inutilem.

Dicebam.

In

In eos, qui sua studia præcipitant.

ORATIO.

Habita Muriani in Seminario Patriarchali pro studiorum instauratione.

Anno M. DC. XXXIV.

Anta est humani ingenij in disciplinarũ adeptione peruersitas, vt auidissimã sciendi cupiditatem, quam cordibus omnium natura parens inseuit, opportunis nolint homines studijs exaturare, sed festinatis obruere. Iocularia sunt ista præcocium Adolescentum deliramenta, qui, vt ingenij celeritatem ostentent, vanæ gloriosæ pellecti delicijs nondum delibatis rei grammaticæ primordijs ad altiores artes manibus illotis irrumpunt satis se adeptos celebritatis existimanter, cum scientias omnes primo trãscursu velut è limine consalutarint, nullam penitus introspexerint. Verùm, vt semen nullum, quamuis bonus ager ac fertilis magno reddit cum fœnore, nisi illud gremio mollito, atque altius subacto sparsum acceperit, ita summis excolenda laboribus est versatilis etiam ingenij præstantia ne perfunctoria doctrina leuiter imbuti studiorum herbas amputare cogamur, antequam in segetem maturescant. Qui enim

ad

ad altioris doctrinæ faſtigium cupit aſcendere auctorum volumina non curſim legere debet, ſed pedetentim incedere, non inconſultò præteruolare, ſed attentiſſimè inſiſtere, non ſorbere animo, ſed ſugere, mandere conſideratione, non oculis deuorare, non populari trutina, ſed accuratiſſimo iudicio, tamquam aurificis ſtatera perpendere. Et quoniam prætermiſſa iam ſtudia hodierna debemus luce ſolemni luſtratione repetere, adoleſcentibus noſtris, ne in annua nauigatione naufragium faciant iuſſus ſum ipſe tot eruditis ductoribus nauta imperitior intento veluti digito oſtendere ſcopulos ſolerti velificatione fugiendos.

Neque vero pro ſigno monſtrante polum, pro aſtro duce nauigationis indigitabo maiorem, aut minorem Vrſam, quibus Nautæ veteres vtebantur, ac noſtri, ſed Vrſam lambentem fœtus ſuos, quàm Virgilius imitatione laudabili ſequebatur, vt non contenti ſcriptionibus, quas noſtrum ebulliuit ingenium ad exprimendã in nobis quadrati hominis imaginem adſpiremus. Indigitabo Delphinum anchoræ implicitum à Tito Cęſare, vt nimiam velocitatem moroſa tarditate temperandam ſciamus. Indigitabo celeberrimum Auguſti numiſma, in quo nobiliori fortaſſe inuento, quàm Titus, illud idem præceptum expreſſit, cum fulmen, & terminum iuſſit inſculpi tacitè monens non debere ſtylum multa ſcribendi cupiditate per codicillos fulminis inſtar rapi, & incredibili celeri-

tate decurrere, vt benè longam vno die orationem euomas, aut sexcentos versus stans pede in vno profundas, sed debere velocitatem fulminis termini stabilitate retineri, vt stylus in scribendo tardum fulmen, & celer terminus videatur vt eloquentiæ studiosus in lucubrando laudabiliter lentè festinet. Cur modo priscum illum scientiarum virorem nostra hac tempestate penè exaruisse dolemus, cur deformi quasi senio confectæ, prostratæque iacent disciplinæ, cur eam maiestatem, quàm præfert in hominibus excellens, exquisitaque doctrina iam penè apud omnes despectam deploramus, nisi quia desultorij scientiarum indagatores, imperitique ardeliones contemptibilem obstruserunt? Vana siquidem, ac planè ridenda nonnullos inuasit opinio, non esse pertinaci studio ad Cleanthis lucernam miseris chartis impallescendum, sed sufficere multiplicis eruditionis libros prima lecta pagella leuiter percurrisse, cum in ciuili consuetudine nunquam, vel saltem raro Philosophorum, aut doctorum hominum placita feueriori lance librentur, sed per mutua colloquia, velut prætereundo recolantur. Sanè illud in rebus à natura productis fieri cernimus, vt quæ leuioribus orsa principijs effudit, paulisper ad amænissimum florem elegantiæ perducat; arbores enim primùm inoculantur, mox pubescunt, folia enata pube formantur, formata panduntur, hinc flosculos ridere, gemmas turgescere, fructus tumescere videas, vt ma-
gnum

gnum illorum dedecus existimandum sit, qui cum ad florem eloquentiæ adolescere deberent, fructus se reddere copiosissimos festinata maturitate gloriantur. Egregiè iocatus est in huiusmodi sciolos, & polyhistores Menedemus Eretriensis, cum illos, qui studiorum causa Athenas concederent primo anno Philosophos fieri, secundo Rhetores, tertio rerum omnium imperitos aculeato sanè scommate pronũciauit: fit enim sæpissimè, vt qui Orbem illum disciplinarum, quem Plato vocauit Encyclopædiam, percurrisse omnem glorientur, ac proinde statuam in curia postulant, vel in Prytaneo publicis sumptibus enutriti deposcunt, hospites in elementaria tabella inueniantur, primisque in literis peregrini. Quamobrem rectè monet Arrianus eos, qui festinanter nimium Philosophiæ fundamenta iacere, cereas de rebus habere opiniones, quæ primo Solis ictę radio repentè liquescunt Icari temeritatem æmulatos, qui cum medio tutissimus ire negligeret defluentibus præ nimio Solis æstu pęnnis in vastum, non tàm aquarum, quàm ignominiæ pelagus temerario ausa præcipitauit. Illos ego appellarem apposita comparatione Tarentini Architæ Columbas, dum humani fauoris aura compulsi, alta quædam, & eximia meditantur; verùm deficiente statim vento extabescunt, & ad terram allisi franguntur: appellarem Ætnæos venatores, qui, velut inuita Diana feras persequantur, captant semper, capiunt nihil; cum enim Sicilia

floribus vndequaq; vernantibus picturata sit, eorundem fragrantia canum alioquin sagacium nares ita hebetantur, vt olfactu carere iudicentur; ita dum per florea librorum vireta diuagantur nasutuli scientiarũ desultores, non modò à rebus serijs abducuntur, sed in ipso conatu, in ipso cursu languescunt: Imbuuntur enim plerumq; inani quadam ex stimatione propriæ virtutis, & Hispanicas equas imitari concepto Fauonio intumescunt, cumque spem hanc vel indulgentes nimium patres, vel indocti interdum præceptores enutriant, & latent, nil mirum, si, cum ad sapientiam creuisse velut adulti creduntur, serpente ad genas sanguine reperiantur infantes. Ostentant illi quidem extemporalem scribendi facultatem, ac subitariam mentis igneæ lucem, velut prompti, atque in numerato positi ingenij argumentum: verùm, si me audias, habent illi in numerato ingenium, sed tã-quam monetam tonsam, literis carentem, habent lucem, sed è fumo natam in ictu oculi pereuntem. Exemplo sit vobis Hermogenes, qui annos natus octodecim artem Rhetoricam edidit, sed cum quartum, & vicesimum attigisset, mente lapsus, omniumque penè rerum oblitus ineptiuit, ne solùm Poetica sanos Helicone Vates excluderet, cum etiam Rhetorica lymphaticum aliquando in delirantibus Oratoribus furorem admittere compellatur. Exemplo sit Cæsar Caligula, qui præcoci festinatione plures disciplinas edoctus, lunam tandem velut amasiam nocturno tempore vo-
cabat

cubat in amplexus, lunaticum eo ipso caput, quod lunam amore sui deliquium pati putaret, vel imminuta interdum luce colliquefieri. Quàm sapienter igitur virtutis domicilium confragosis in rupibus, ad quas non nisi magno nisu liceret adrepere, ingeniosa collocauit antiquitas; quia fœlicissimo virtutis hospitio nullus excipitur, nisi qui peracutos vepres, & saxa penetrauit, inaccessamq; viam difficili expeditione planauerit. Huc non inscitè refero mysticum illud biuium, duplicemque illam portam, alteram, quæ mortis regiam intrantibus aperit capacem, & amplam, alteram, quæ vitæ, & virtutis nimis angustam, & humilem; quò gygantes illi terreni, & grandia spirantes Polyphæmi non inferunt pedem, quò nullus Sardanapalus, nullus Epicurus cum turgido saginati ventris tympano penetrat, solus studiosus, pallore squalidus, macie diminutus ingreditur. Et cur olim Mineruæ Statuas sedentis specie fieri solitas legimus, cur aliquando etiam testudinem pede præmere fingebantur, nisi quia Palladis sectatores in bonis artibus capessendis testudineo debeant passu procedere, quiescentisque animi cōpositione plurimùm immorari? An non in rebus etiam bellicis idem prosecuti sunt institutum prudentissimi Romanæ Reipublicæ patres, cum Terentio Varroni iuueniliter exultanti Paulum Æmilium ætate, & consilio maturum adsociarunt, vt sua prudentia furorem alterius temperaret; cū Fabium Maximum eum quidem cūctato-

rem Marcello iunxerunt,vt huius celeritatem sua moderatione reprimeret? Equo frequenter excutit insessorem nimia pernicitas; impetusque suus sæpe sternit aurigam in verbera ruentem, ac pronum, qui nullum subijsset mortis articulum, si cum moderamine, ac mora reducere voluisset habenas. Recogitate Elephantum decem annis, vt fama pererebuit, vel biennio, si naturæ interpreti credimus Aristoteli,materni vteri carceribus contineri,vt integer, absolutus, expectationi respondens in lucem edatur: recogitate canem multos quidem, paucis tantùm à conceptu diebus, sed clausis oculis propemodum cęcos emittere catulos, vt satuis profectò sit tempestiua maturitate parientibus ingenijs fæsus prodire tardiores; quàm abortus celeriter editos propediem interituros. Quantùm in libris desudauit laboriosus ille Cleanthes, vel Asini titulo gloriosus,quòd solus ferre posset magistri sarcinam Zenonis, vel iure Herculis cognomentum promeritus, quòd ipsum Alcidem monstrorum domitorem laborum numero, & magnitudine superarit? Quantùm laborauit Attica illa Syren Demosthenes, vt laciniosum Thucididis stylum imbiberet, dum nullius pari labore Thucididem totum,quantus quantus est,octies manu propria descripsit, vt vberrimum illum dicendi modum exsorberet, hauriret, ac suum faceret? Dyonisius ille non temulentus, & helluo, qui à Poetis describitur, sed bellator, & sobrius, cum Indiam magnis

prœ-

prœlijs accisam subegisset, pro clarissimo suæ gloriæ triumpho templum habuit sexcentis sexaginta quinque gradibus è sapphiro constructis impositum, vt ostenderet, se per totidem virtutum, egregièque factorum non incruentum decus ad illius honoris apicem ascendisse. Tu verò humani monstrum ingenij, tuorum Narcisse operum, tanto tui ipsius amore capieris, vt quasi bicipiti in Parnasso somniaueris, aut Caballino fonte labra prolueris, poesim, scientiasque omnes hausisse arbitreris? Quæ statim præstigiæ tuos oculos occuparunt, vt tam citò tua tibi placeant omnia, vt simul editum calamo perfectum existimes tui fœtum ingenij? Nescis præcocem, nimisque celerem cucurbitam in altum se cacumen breui admodum spatio efferentem leui momento deficere? Nescis infantes, qui citò dentire incipiunt, celerrimè dentes excutere, eosque, qui citiùs ingrediuntur, ac pedibus insistunt, inualidis, minùsque firmis cruribus esse solere? Nescis, quod olim Alcestes cuidam obijcienti, quòd non nisi tres versus immenso labore consarcinasset, cum ipse centum præcipitante calamo proiecisset, piperato diuerbio responderit? Benè, inquit, nam tui in triduum tantummodo, mei verò, in æuum omne sufficient. O responsum ijs accomodatissimum, quorum calami non scribunt, sed scriptitant, non exarant, sed arant, non pingunt, sed tingunt, non velut ab alis volucrum auulsæ pennæ, pigri sunt, & tardi; sed ad pristi-

ſtinam naturam volucrum recurrentes,cõſuetudinemque pennarum nimia pernicitate volare videntur. Sit virtutis ſemita perplexis ambagibus, ac ſpinis obſita; ſit prærupto calle ſaxis aſpertimis arduo confragoſa, vepres omnes,ac ſenticeta deſultores iſti ſcientiarum innoffenſo pede percurrent,quaſi ſecum liquores illos Chymicorum afferrent,quibus duriſsimos lapides emolleſcere, & ferrea marmora infringi Chryſopæiæ profeſſores oſtendunt. Non ita Zeuxis prędicto Poetæ planè diſſimilis, qui Agatarcho pictori depingendi celeritate magnos ſibi ſpiritus aſſumenti, moderatamque huius tarditatem imprudenter, atque impudenter vellicanti longo ſe quidem, dixit,temporis interuallo depingere, ſed in longum quoque tempus proſpiciendo æternitati depingere. Quàm vellem igitur, Adoleſcentes optimi, vt blandimentis ſenſuum poſthabitis ad literas addiſcendas toto pectore incumberetis; quàm vellem, vt puerilibus ineptijs, & feſtinatione relicta,pertinacibus ſtudijs inhærentes, veſtro nomini immortalitatem, ſtylo perpetuam laudem,labori decus æternum quæreretis. Illud veſtris reſideat natura ita comparatum eſſe, vt nihil magnum citò fiat nullumque ſolemnibus coronarij in Olympijs, dulcis ſine puluere palmæ.

Dicebam.

AC-

ACCERSITA GENTILITAS.

AD Summum Pontificem.

ORATIO HABITA.

Bscurum est illud B.P., quod in meridiana diei claritate cælum portendit, dum inopinato noui luminis radio collucet. Ambigo, an refulserit in nocte dies, an verò cum die nox ipsa permanserit, cum sidus adhuc per cæli spatia percurrat, solque iam extimam terræ faciem irradiarit. An, edito in hanc auram Betlhemitico infantulo, stellæ simul cum sole splendescunt, vt diem multiplici face succendant, vel potius nox est, quàm stellis, & sole nouus sol ipse conuestit, vt emicare faciat in media nocte meridiem? An quod ineptè Plotinus asseruit, preces nostras, & iaculata in altum ex imo corde suspiria stellæ percipiunt, nouumque sidus ex orbe suo prodijt, vt vagientis in fœno rupuli, vilibusque implicati fasciolis eiulatus audiret? An stellæ, vt fabulantur Astronomi, solem quocumque processerit, insequuntur, cumque sol ex oriente caput extulerit, ista quoque stella in oriente primum aspecta, Hierosolymitanam ad vrbem cum sole festinat? An

po-

potius, vt consequentibus annis cum stellam in aeris spatio fulgere vidisset Hadrianus, Antinoi formosissimi pueri sidus esse retulit, quem fabricandis ille præstigijs immolauerat, ita occisum ab origine mundi, & in crucis ara offerendum demonstrat hæc stella puerulum, vt omnes teterrimi hostis insidias à nostro capite euertat? Hoc sanè arbitror voluisse nuperum sidus indicare, & ab extremis terræ partibus Sabæos euocare Dynastas, regio comitatu venerabundos, vt nouo infantis imperio libera colla submitterent, qui non venerat, vt pugnaret viuus, sed vt triumpharet occisus. Agedum igitur dum lingua in aeris campo ignita Deum prædicat, & admissas ad Dei amplexus gentes muto sermone gratulatur, non taceat, qualicunque verborum apparatu, de istis nostræ religionis auspicijs oratoris infantia.

Allegarat in terras supremus rerum omnium molitor vnigenitum filium, vt Deus Iudæorum esset, & gentium, vniuersasque ad se pertraheret omnium voluntates, nec sineret, in barathrum æternæ labi calamitatis, quos erat, sanguinis effusione, ab antiqui draconis faucibus erepturus. Debebant isti duo parietes, qui venerant ex diuerso, in lapidem, qui factus est in caput anguli, coire; positus est in medio lapis angularis, vt vtrumque ad se parietem duceret, vnumque redderet communione vocabuli, quò fierent vnum in vna gratia Sacramenti. At obstinata Hebræorum

rum perfidia porrigenti dexteram Deo renuit annuere, sed in sua obfirmata duritie in vitiorum cœno iacere voluit, cum vocaretur ad cœlum. Ita pisces, quos capitones appellant, aquam adeò cœlestem oderunt, vt excæcari dicantur prorsus vt Hebræi, quorum dum mentes Deus maioribus irrigauit muneribus, tùm melius orbati sunt oculis, vt ducem videre non possent, vel stella, quæ solis rotam decore vincebat, commonstrante. Verè capitones, turgenti superbiæ capite cælo aduersantes, gygantum genus, excæcati corde, populus obdurescens, familia Pharaonis. Mysterium huiusce veritatis quid ego recenseam in irrogata super Iacob, & Esau benedictione propositum? Vtrique apprecatus est pater de rore cæli, & de pinguedine terræ affluentiam, sed rorem cęli terræ pinguedini præmisit in Iacob, pinguedinem rori præposuit in Esau, quia licèt super vtrumque gratia cælestis deberet impluere, Iacob tamen gentilitatis Imaginem referens, in cęlum magis esset oculos, & desideria directurus, Esau verò, Hebræorum simulacrum, cœli rore cæcutiens mundi vellet commodis adhærere. Nũquam adeò graphicè psaltes ille diuinus euentum huiusmodi pręsignauit, quàm cum Deum descensurum nos monuit, sicut pluuiam in vellus, & sicut stillicidia super terram stillantia. Heu vellus non iam aureum, sed è morbido ouium grege detonsum; heu pharisaicæ animantia caulæ? quot in vos beneficiorum cataclysmi defluxerunt, quoties, in

in cordis vestri tellurem, cœli cataractæ munerum effudere torrentes? quid profecistis? Cibum olim leuissimum stomachus vester delicatè fastidijt, carnibus, in morem pulueris, ex alto demissis benè saginati cæpas, & allia, proritando palato, quæritastis, Deum natum stella noua, celi quasi digitus indicat, vos ab itinere deflectitis, aberratis? Verè super vellus cecidit pluuia, quia super pecudes. Felices Reges, nouella Romanæ vineæ germina, qui rorem insignis adeò beneficij libentissimè combiberunt, vt etiam nimio ardentis cæli calore torrefacta tellus orientis, hiantibus vbique rimulis, multiplici velut ore, pluuiam conclamans, vbi solutis nubibus imbres ceciderunt, auidissimè absorbet. Repetamus animo, Patres, cum æstuanti siti torqueretur Dauid, aquam cisternæ Bethlemicæ quanto ardore expetiuerit, qua fortitudine in obseptas ferro acies strenui commilitones irruperint, & haustum galea liquorem quàm celeriter deportarint. Bibe, Iudææ Imperator, auidam exple cupiditatem, ablue fauces iam aridas, saltem degusta, quid renuis? An vitam recreare frigida respuit, quæ alios in vitæ discrimen adduxit. An mauis hostium victoriam aquæ profusione demergere? An aquæ potum vertere cupis in sanguinis saturitatem? An times, ne à ferrea casside ferrum contraxerit? An, vt aqua sparsim proiecta symbolum sit sanguineæ inimicorum cladis? An potius tuæ gentis flagitium præcurrenti mysterio declaras, quæ cum Chri-
stum

ſtum aquæ fontem in vitam æternam ſalientis, ſuis, vt ita loquar, in manibus habuiſſet, illius aquarum dulcedinem delibare noluit, ſed aſpernata eſt? Ignea olim columna per cimmerias Ægypti tenebras eduxit incolumes, in meridiana luce, ſtellæ Deum oſtendentis ductum non ſequuntur. Potuit portentum hoc ab oriente Reges excire barbaros, Iſraelem, gentem electam edocere non potuit. Nouerant ſapientiſſimi Reges, Mineruæ, hoc eſt, fictæ ſapientiæ netali die, Rhodum inſulam auro fuiſſe pluuio conſperſam, cumque ſtellam auream cernerent, in terras aurea luce depluere, non è Iouis capite, ſed è Virginis vtero, veram prodiſſe ſapientiam coniecerunt. Hinc præter alia munera, aurum adoraturi largiuntur, vt nouo prodigio non cælum dumtaxat, ſed ipſam quoque terram auro facerent exundare. Tunc patuit oraculi veritas: Populus, quem non cognoui, ſeruiuit mihi. Sed quæ res vnquam, quæ atomus diuinam poteſt latere ſapientiam? Cognouit quidem, ſed, vt Rupertus enucleat, non cognouiſſe pronuntiat, quia ſculptus non erat in duodecim lapidibus rationalis. Elegerat ſibi Deus duodenos Hebræorum ordines adoptarat ſibi populum vnicè carum, ſed heu? ſatis habuit in lapide ſcribi gens planè ſilicea, in ſignum adamantinæ obſtinationis. Nouam ad ſe Deus vocauit gentium Eccleſiam, quæ cum non contineretur in literis, nouum in cœli tabula aperuit ſtella docente, alphabetum, vel in terris iam conſcri-

ptam cœli asterisco designauit. Nos fuimus in huius sortem hæreditatis electi, vt ablegatis idolorum cultibus Deo viuenti deseruiremus,& qui eramus longè, reuersi de regione, ac religione longinqua infidelitatis, fieremus propè, capiti nostro adhærentes, genus electum, regale sacerdotium, populus acquisitionis. Vtinam sicuti tàm feliciter ab oriente gratiæ cęlestis, vitæ spiritalis iter incepimus, inuento domino, per statum gloriæ, eodem obtento perfruamur in patria.

Dicebam.

Triplex ſub vno ſidere lumen gratiæ.

A D

Summum Pontificem.

ORATIO HABITA.

Ouas ſemper excogitat rapiendi cordis humani rationes diuinus amor, B. P. Cælos celare nobis diuinam bonitatem non arbitror, ſed potius, ignito ſiderum eloquio, Dei gloriam enarrare, patefacere maieſtatem. Ecce noua ſtella iacentem in cunis infantem enuntiat, quia vel ille adhuc expers loquendi laceris vagiebat in pannis, vel quia inconditam, ſimilemque omnibus vocem, ſcelera noſtra deplorans emittebat. Quamquàm ſidus hoc pyramidato radio comatum, opportuniori cometem vocabulo dixerim, cum hebraico populo ſupremum minitetur exitium, erumpentemque gentibus fœlicitatem portendat. Dum enim Sabæos è ſuis regionibus Principes euocat, dum per ſpatium longiſſimi itineris comitatur, dum pleno delapſæ maieſtatis in ſtabulo ſiſtit, illud tandem nobis inſinuat, Deum cœleſtis munere gratiæ corda præuenire mortalium, ſocium in via ſalutis accedere, in patriam ſecuros inferre. Hæc

vbi demonſtrauero, ſtellæ ſignum inter tot lumina Romanæ curiæ demonſtrauero.

Naſcitur igitur ſtella in oriente, quia tenebricoſis in mentibus, gratia quoque diuina ſolem iuſtitiæ præcurrit. Deus ne relinqueret in obſcura errorum caligine gentes cupidas lucis, duplicem aperuit orientem, ſeu potius à profani ritus occaſu ad Romanæ veritatis orientem euocauit. Quomodò enim vnum Deum ſine Deo Chaldæus adoraret in terra, qui in cœlo dijs totidem, quot siderib. ſeruiebat? Quomodò aſtronomus Deum inueniret in ſtellis, niſi ſtella Deum ad terras deſcendiſſe commoneret? Quomodo reuocatam ab idolorum cultu nationem ſibi Chriſtus deſponderet in fide, niſi diuinus amor nuptialem è cœlo facem præferret? Quinimò æternus ille ſponſus dilectam ſuam antecedere voluit, & quoniam peregrina veniebat è regione longinqua, domicilium illi excipiendæ, quamuis in alieno diſpoſuit. Hinc rectè cum Adamum Euæ cæleſtis Hymen iunxiſſet, ſanctoq; coniugij fœdere copulaſſet, daturus feræ poſteritati præceptum, viro potiſſimum, vt patrem relinqueret, iuſſit, & adhæreret vxori. Oblitos ne dicam huius decreti tardos, bardoſque degeneris familiæ nepotes, cũ noſtris hiſce temporibus virgines ſoleant, paternis abſcedere domibus, & in mariti ſe lares cum dote transferre? Nonne mulier in alienam inſerta gentem, alterius etiam gentilitatis euadit? Hærerem, ſi de terreno connubio ſacræ paginæ loqueretur oraculum, ſed

cum

cum diuinæ mentis interpres, Apoſtolus Sacramentum hoc explicet, magnum eſſe in Chriſto, & Eccleſia, quis non videat Deum ad deſpondendam ſibi animam, leges humanas præuertere, ſuæque primùm igniculo gratię noſtrum amorem accendere? Cur in præſepe deſcendit, vt paſtor, niſi vt ouẽ quæ perierat, reperiret? cur nocturnum tempus, furis ad inſtar, tenebrarum ſilentia quæritantis elegit, niſi vt hominum corda alto ſcelerum veterno conſopita furaretur? Sed ecce, quos è ſuis eduxit vrbibus reges, eodem ſidere proſequente, Hieroſolymam comitatur, quia nunquam cæleſtem feſtinantes in patriam diuina gratia deſtituit. Non illos montium inhoſpita terruerunt, non igneam voluntatem perfurrentes in arenis Ægyptijs venti difflarunt, non immenſi itineris longitudo laſſauit, vberior in atrociori diſcrimine virtus conceditur, plura beneficia periclitanti populo condonantur. Quæ maiora ſupplicia, quam in rebellem Ionam expediebantur? Fremunt fluctus irati maris, ſæuit diris ventorum turbinibus immiſſa tempeſtas, cælum atrarum nubium concurſu conglobatum non alio, quàm igneo fulminum lumine coloratur, nauis extremo ſalutis articulo, vel alliditur ſcopulis, vel vndis immergitur; vela vento diſrupta, nautæ locorum ignari, rudentium ſtridor, diſſonæ voces, complorantium lacrymæ conſequuntur, immanis bellua hominem voratura paratur, ſed inter tot indignati numinis argumenta, felicitat ſumma digno-

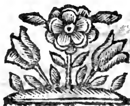
gnoſcitur, quòd vniuerſa hæc calamitatum genera manu Dei tractabantur. Præparauit Dominus piſcem grandem, vt deglutiret Ionam. Quare autem præparauit, niſi vt pro morte præberet habitaculum, vt qui in mari iratum ſenſerat Deum, in morte propitium inueniret? Cur præparauit, niſi vt à naui, in qua fluctuabat, piſcis transferret in ventrem, velut in portum? Nautarum feritati ſubduxit, vt belluæ cõmendaret, è manib. amicorum in animantis tranſtulit fauces, è gladijs in dentes, & quem viuum pati non poterant ſocij, in feræ viſceribus eſſe voluit illęſum. Non clauditur ineluctabili vecte, cœleſtibus in theſauris diuina gratia, ſed omnibus promiſcuè, theatralis in morem pecuniæ, profunditur; vult illa, cunctos ſuis locupletari muneribus, ſi velint ipſi diteſcere. Repetite, cum veteris teſtamenti Thaumaturgus, Eliſæus Sareptanæ viduæ delinitus inopia, ſoluendò creditoribus oleo, in vaſis adauxit, nunquàm ſtetiſſe oleum, niſi cum vaſa deficerent, quia in hominum genus diuina ſemper largitas ſupereffluit, miſericordia diffunditur, niſi vel illam plena ſordibus corda ſceleſtorum excludant, vel ad inſtar fatuarum virginum, oleum in vaſis habere recuſent. Quamquàm tãto hominem ſtudio deperit Deus, vt ſi aliquando illuſtrationum aculeo figit animum, plerumque transfigat, ſi cęleſtium voluptatum obſidione ſenſum ſtringit, cõſenſum etiam, licet non coactum, adſtringat. Et Agenorea quidem apud veteres

agen-

agendi fuit poteſtas, ac dea, quæ Stimula, & Strenua ſimul appellata, templi foribus ſemper apertis, induſtriam in vrbem inferre credebatur: Nos verò aliam colimus, quæ templi cæleſtis oſtium recludit, efficacem gratiam, quæ omnipotenti auxilio ſatagere nos facit ad certitudinem gloriæ, quæ otij neſcia, negotioſa ſemper, nihil humano cum arbitrio mouet, quod non promoueat. Sileatur præclariſſimum Veneris ſimulachrum à Phidia ſemel inchoatum, abſolutum à nemine, quod in Diui Cæſaris templum poſtea delatum gloriam deorum pretioſa iactura diminuit: in æterni illius templi ſacrarium nullus ingreditur, quin gratiæ dono cumulatus in viri perfecti ſe prorſus imaginem transformarit. Venus eſt Verticordia, ac Suada flexanima, quæ ſua ſe pulchritudine adamantinis etiam cordibus inſerit, traductiſque ad obſequium Chriſti cupiditatibus, ad bonorum operum culmen intendit alacriter, procedit proſperè, feliciter regnat. Illam mihi nunc obijcio virgam amygdalinam, quam propheta vigilantem aſpexit, ſeu potius vigilare facientem, ramos enim amygdalæ dormientium capiti ſuppoſitos ſomnum diſcutere, & ad excubias conferre, naturales loquuntur hiſtoriæ; cum efficax gratia viros turpi ſitu ſqualentes, diroque ſcelerum veterno ſepultos, æternam excitet ad ſalutem. Hodiernos mihi nunc audire videor Reges, deterſa erroris caligine ſibi redditos, accepto de beneficio loquentes; Errauimus in cœlo cum

astris errantibus, cæli negotia in tenebris noctium perquisiuimus, in nostris otiosi; cognouimus cuncta, quæ videntur in cœlis clara humanis oculis, profundis esse obscurata mysterijs, cùm non adeò stellæ micent in cęlo, vt carnem illuxisse contemplamur in terris. Stella ista non suum peragebat cursum, sed nostrum, cum staret manentibus, procedentibus ambularet. Cur Rex Iudæorum non fulget in purpura, sed squalet in pannis? Cur latet in specu, non decumbit in templo? Verè cum diues esset, nostra factus est pauper in carne, & habere cœpit stellam vnam, qui totam stellarum numerat multitudinem. Talibus sibi gratulatos arbitror Dynastas Arabicos, vt Christianam Rempublicam primi Ecclesiæ filij docerent, eos, qui alta contemplantur, cadere; turpeque esse, qui sua nescit in terris vitia deprehendere, velle aliena in sideribus perscrutari.

Dicebam.

DI-

Diuinus ſub ignito ſidere ſpiritus.

A D

Summum Pontificem.

ORATIO HABITA.

ORientalium regum profectionem ſidere duce ad ſeruatoris mapalia properantium ſequuturo mihi, neſcio quid potius, in ipſo itineris exordio, occurrat B. P. Vereor, ne ſtellam admiratus quidem clariſſimo fulgore coruſcantem, ſed abſconditam ſub improuiſa luce diuinitatem præteriens; Deum ipſum vindicem patiar, pyramidato in ſidere, velut ſub infauſto comete, minitantem. Angelum enim aliàs in crinitę ſtellæ apparitione propoſui, qui non, vt olim, ignito enſe primis patribus paradiſi prohibebat ingreſſum, ſed ad Virginem, hortum vere concluſum, ad Chriſtum, perennis vitæ arborem, ſub ſtellæ flammantis imagine, homines vniuerſos reuocabat. Nunc verò diuinum cum Auguſtino ſpiritum, ſub nouo aſtro deliteſcere arbitror, qui vt poſtea ſuper Apoſtolorum capita, linguarum ſe igne diffudit, ità modò ſub facundo ſidere, cœli veluti lingua, mũdi reparatoris exortum Sabæis Dynaſtis eloquitur. Sat quippè notum eſt, tanto amoris incendio diuinum ſpiritum deflagrare, vt non modò

Vicario Angelorum præsidio nos dirigat aberrantes, sed ipse quoque per deuia peregrinantibus ductum præbeat, inspiret, vt aspiremus ad cœlum, suspirare nos faciat, vt tandem in pacata gloriæ statione respiremus. Tunc verò cœlestem animis gratiam inspirat, cum errorum detersa caligine, pectus humanum superni luminis claritate serenat, oculosque mentis scelerum tenebris offusos, dignoscendæ aperit veritati. Hoc alata illa animantia, per immensa cœli spatia in similitudinem fulguris decurrentia, ad vnguem exprimunt, simul enim spiritus impetu afflari, & innumeros oculos aperire dicuntur, quasi cœlestis esset inspirationis officium, noua velut oculorum adiectione, cæcum alioqui animum illustrare. Ita cum Deus in nascentis mundi cunabulis, tenebras super abyssi faciem extendisset, diuinus illicò spiritus aduolauit, qui lucem, super obscuram terræ planitiem explicauit, diemq; à nocte lucis beneficio seiunxit, ne versarentur semper in tenebris somniculosa corda mortalium, sed expergefacta quandoq; ad cęlum inuadendum, quod enata luce viderant, assurgerent. Ideò à suo illo incessu nunquàm pedem referre cęlestia animantia describuntur, sed ante faciem suam, nunquàm reuocato itinere, inambulare, perindè ac sedentis in throno maiestas ita alliceret animos intuentium, vt amore sui nō tàm illaquearet, quàm solueret, solueret ad cursum, illaquearet ad reditum. Admiror ego reges Arabicos, quanta celeritate vastissimos

terræ tractus emensi, Hierosolymam tandem attigerint, non camelorum pernicissimè decurrentium auxilio, sed diuini spiritus tarda molimina nescientis impulsu. Quomodò verò, vates oculatissimè, animantia vidisti, pedes habere vituli, alas ad instar aquilarum? Quod tarditatis symbolum adoptarunt Ægyptij, tu nobis, velut miræ celeritatis portentum obtrudis? An quia succensus ardore diuino animus, per hæc debeat terrena, gradum suspendere, & aquilarum more, ad solis æterni prospectum pernicissimè conuolare? An quia erigi ad cœlos toto corpore homines, solis tellurem pedibus contingere decuit? An quia iumentis conferuntur insipientibus illi, qui mundi delicijs inhærentes, videntur serpentum more, vtero reptare per terram? Sed nemo potest salebrosum adeò tramitem inoffenso pede percurrere, seu veriùs interminum, quod inter homines extenditur, ac Deum, oceanum transmeare, nisi laxatis suspiriorum ventis velificetur. Viderat olim exul ille Domitiani Cæsaris, Ioannes, cum maris litora incoleret, immensæ latitudinis pelagum cæruleo imitantem colore crystalla, cuius in medio circumfusus vehementi splendore Deus, in aureo maiestatis solio resideret. Quis oceanum procellarum parentem nesciat, cum ventorum certaminibus quàm sæpissimè tumultuetur? quis ærumnarum referre speciem, vel ipsa aquarum amaritudine ignoret? ..uis in scopulorum rigiditate vitæ discrimina, in arenæ siccitate aridi-

 tatem

tatem animi non cognoſcat? Interfluit igitur nos inter, & Deum immenſæ vaſtitatis oceanus, quia ad cæli portum peruenire non poſſumus ſine ingenti copia lacrymarum. Quas non calamitates exantlarunt heroes iſti ſanctiſſimi, cum, regalium deliciarum cura poſthabita, longiſſimo ſe itineri commiſerunt, Regemque in alieno quæritarunt, qui reges erant in ſuo? Quanto timore concuſſos exiſtimandum eſt, cum ſidus illud in aere præuium euanuit ex oculis, illoſque magnis in tenebris, quãuis in meridiana diei claritate, dereliquit? Sed pergite, inclyti Reges, iactati eſtis hucuſque turbida cogitationum procella, perſuret in nece multorum Herodis inſania; vos ſub Bethlemitico cælo, velut puriori ſub aere reſpirabitis. Ibi pretioſa munera, quæ defertis, infantulo elargiri poteritis, quem, velut pignus veſtro auro pretioſius, in Virginis gremio reperietis. Hic ego nè ſacram Magorum adorationem, & Virginis cum Regibus colloquia interturbem, tempori cedo libenter, & loco.

Dicebam.

CHRI-

CHRISTVS INNOCENS.

AD

Summmum Pontificem.

ORATIO HABITA.

Ecurrunt B. P. propitio mortalibus sidere statiuæ illæ feriæ, quibus agnus aliquis, propitiando numini, feriatur in victimam. Quia verò sine macula, candidus iubebatur antiquitus ad aram accedere, quæ purior hostia, quæ victima Christo Innocentior, orbi reparando, poterat immolari, qui innocens, impollutus, & cælis factus excelsior, suæ candorem integritatis lynceis hostium oculis obijcit, vt de peccato arguatur? Proh scelus? candor erat lucis æternæ, maculam in niue rimantur: electus ex millibus, præ pulchritudine, & nouissimum virorum obtrudunt; super quem diuinus spiritus mansit, malo spiritu iactari delatrant. Sed benè cadit, non alieno indigere patrocinio Christum, cum ipsa sibi veritas patrocinetur, quàm contendunt iniquissimi nebulones non tàm argumentis obruere, quàm lapidibus. Este vos, qui assidetis, Patres Eminentissimi, Christi famæ recuperatores, esto sanctissime Pon-

tifex, in hac lite dirimenda, prætor VRBANVS.

Luſtrate mecum animo vniuerſa vaſtiſſimo hoc ambitu comprehenſa, collibratę mentis lance eductas è nihilo res creatas, aliqua ſingulas labe violari, ſordeſcere pulchritudinem ipſam, ipſam mundi munditiem immundam eſſe reperietis. Arcuauit in gyrum primario labore ſummus rerum opifex cælum, micantiſſimamque ſupremi corporis faciem ſideribus illuſtrauit, diſtinxit æternis illis flammis vigileſque hominum curis poſuit excubias ſed nubibus obducuntur quandoque ſidera, ſol ipſe eclypſim, & luna deliquium patitur; mortale cælum videtur, quia claudit oculos. Tellurem floribus picturauit, herbeſcere voluit amęna campos viriditate;modò expatiari in planitiem, modò in colles clementer aſſurgere,explicare vernantem arborum copiam;ſed vitra ſua ſatis ipſa terra teſtatur,dum rigeſcit hyeme, dehiſcit æſtate, defloreſcit autumno, ſolo vere ridet, ſardonio, hoc eſt amarulento riſu, vel potius in lacrymas ſoluitur vitibus præ ferrea putatione lugentibus. Aquam conceſſit argenteis riuulis ebullire, oberrare conciſam flexuoſis mæandris, ſed vel cęno miſcetur interdum, vel ſtagnante alueo putreſcit, fluxamque ſui naturam ſatis oſtendit, dum lapſu defluit irrequieto. Aerem in ſpatio terras, & aquas ambiente ſubtiliſsimè expendit, vt fureret in aquilonibus, adſpiraret in fauonijs, vltrò, citròque permearet in homine; nihil tamen aere calamito-

mitoſius, qui quò ſubtilior euadit, eò propiùs accedit ad nihil. Ignem altiores aeris tractus præteruehi iuſsit, vel eo ſaltem nomine infelicem, quòd adamantino cęlorum carcere clauditur, nec cibo veſcitur, niſi rapto. Hominem è limo compaginauit, quem licèt eleganti membrorum ordine conſtituerit, verſatili mentis acie, voluntatis arbitrio, memoriæ firmitate donauerit, ad cælum erecto ad ſidera vultu direxerit; tàm citò nihilominus ſuæ dignitatem naturæ polluit, vt vix è manibus creatoris euaſerit, cum corruit ad ſcelus, eodem ferè tempore vitæ ſpiraculum hauriens, & conſpirans flagitio capitali in auctoré vitę; diuini neſcio ne amoris, an pęnitentiæ ſuſpirium. Angelos curiæ cęleſtis aulicos, noſtræ ſalutis cuſtodes, auſpices felicitatis prouexit in lucem, quos licèt nulla corporis figura delineet, nulla materiæ labes, nullus corruptelæ næuus aſpergat, in illis tamen quàm citiſsimè reperit prauitatem. Nulla igitur ab omni immunis labores creata occurrebat, quæ diſtricti iudicis indignationi leniendæ immolaretur, vt hoſtia? debuit nimirùm ipſe Deus, humanos artus induere, inuſtamq; à peccato notam ità relinquere, vt candorem ipſe ſolùm aſſumeret, ne de peccato argueretur. Siquidem vix tenue corpuſculũ in Virginis vtero deliteſcens, felix ille animus illapſus eſt, cum vberrima cumulatus gratia, gloriæ quoque plenitudinem abſorbuit; vnde ſupernaturali perfuſus lumine cæcutire non poterat, vel confirmatus in donis, nutare

in progreſſu virtutis. Quomodò verò impingeret, qui diuinæ perſonæ ſecurus innitebatur? Quas vmbras pateretur clariſſimus animus, qui beati ſemper luminis radios excipiebat? Humi non ſerpit illa vitis, quæ ſtabili maritata trunco illum quodam fouet amplexu, quibuſdam veluti brachijs illigat, lacertis obambit, ſertiſque coronat vuarum. Hæſitare nequit diſcipulus in ducendis literarum imaginibus, cuius manus à moderatore dirigitur, cuius calamo ſedulus inſpector inſiſtit. Hinc meritò in ſacris caſtiſſimi epithalamij paginis poſt parietẽ, per feneſtras reſpicere fingitur ſponſus, ac proſpicere per cancellos, vel iuxta receptiſſimam paraphraſim, ſuper retia eminere, quòd nullo vnquam tempore Chriſtum retia peccatorum inuoluerint, voluptatum laquei deuinxerint, ſolo captus fuerit amoris aucupio. Ite nunc critici phariſaicæ turbæ cenſores, oculatiſſimi Ariſtarchi, quærite nodum in ſcirpo, vmbras arguite in ſole, apes de ſocordia ſugillate; ita fiet, vt in alieno nitore veſtras tenebras dignoſcatis, in Chriſti vitæ ſpeculo veſtras maculas. Satis integritatem ille ſuam euicit, dum Ecipionis ad inſtar Aſiatici veſtro ſe ſupercilio ſubmiſit, veſtro ſe liuori dijudicandum obſtrinxit. Neſcitis ò vos, qui iam bibliorum volumina deuoraſtis, in ſacro codice Polyhiſtores omniſcij, cum ſole permanere Chriſtum, & ante lunam? Exploditis hæc, quippè legiſtis, vna die luminaria omnia à præpotenti rerum molitore ſimul in cælis fuiſſe defixa, ac duos veluti

oculos in ſupremi corporis facie collocata, nec ſolem prius lumen impartiuiſſe terris, quàm lucem terris communem ſibi quoq; luna præriperet; ſolem non fuiſſe ſolum, at lunæ ſodalem. Sed heu literales interpretes, planè illiteratos. Meritò occidit vobis ſol iſte iuſtitiæ, quia ſolem ipſum veſtra litera occidit. Quaſi verò cum ſole nitidiſſimi candoris permanere nequiuerit Chriſtus, & in bono ſemper lumine viuere ſanctitatis, lunamq; præuertere peccati ſymbolum, ſtultitiæ imaginem, nequitiæ ſimulachrum. Potuit olim Cyri Perſarum regis tentorium tàm ſolerti ducis arte diſponi, vt ab oſtio ſolis radios quocumque tempore exciperet, non potuit ſeruatoris humanitas, tabernaculum diuinitatis, cæleſtis opera ſpiritus ità compingi, vt vel in minima temporis morula gratiæ ſupernæ luce non careret? Potuit nauis feneſtra Noeticæ vel puriſſima chriſtallo, vel radianti carbunculo conuelari, vt obſcura per triſtega diei claritas illuceret, & immundis intercluderetur aditus cadaueribus; non potuit Chriſtus, arca ſanctificationis, limpidiſſimæ puritatis anima donari, quæ plenitudinis gratiarum ſplendorem admitteret, ſordem criminum omnem arceret? Non audiſtis, cum adhuc puer ſynagogam veſtram ingreſſus bibliorum codicē euolueret, incidentemq; in manus paginam legeret: Spiritus Domini ſuper me, propter quod vnxit me? Quæ vos ad mendacia, quas ad gerras clariſſimum teſtimoniū detorquetis nugaciſſimi rabulæ? Ecce an in

Christum diuini spiritus gratia defluxerit; ecce num delibutus fuerit oleo lętitiæ præ cæteris. Non ille Angelum corporis custodem, & animi, ne ad culpæ lapidem offenderet, habuit; ipse via fuit alijs, nec aberrare poterat à semita veritatis, veritas ipsa. Primam emiserit in ortu vocem similem omnibus plorans, succumbentem humanis calamitatibus corporis temperiem induerit; imaginem carnis peccati non declinarit; sub larua tamen imbecillitatis humanę, solidam adeò, genuinamque virtutem occuluit, vt labefactari nunquàm potuerit, aut probitatis à studio deterreri. Hinc appositè sponsi ventrem eburneum sapphiris distinctum mulierum pulcherrima commendabat, quia sicut à sordido alioquin elephanto candidum ebur depromitur, ità à batauis multiplici crimine infectis criminum reparator emanauit, ebore quocumque candidior. Vtinam etiam nobis singularis hæc prærogatiua contingeret, vt deriuatam à fonte lustrali munditiem nullis fœdaremus sceleribus, nullis vel leuibus maculis inquinaremus, At quando id sibi deposcit labilis naturæ conditio, surgamus tandem, si callida nos aduersarius vafritie supplantat; turpe siquidem est, formosissimo capiti deformissima membra connecti, Christi asseclas in millibus posse argui, vbi ipse argui non potuit in vno.

Dicebam.

VE-

VERITAS CIVIS, Et exul.

AD

Summum Pontificem.

ORATIO HABITA.

Eritatem, quàm Græcorum Helena pulchriorem, lumen Africæ nuncupauit Augustinus, nostris à terris exulasse dolent homines vniuersi, qui nihilominus nullam magis virtutem odere, quàm veritatem. Fortasse bilingui populo inuisam ad cælos illam transtulit Deus, cuius etiam faciem præcedere dicitur, vel imis terræ visceribus abdidit, vt statutis de terra temporibus oriretur. Sanè Heraclitus aram veritatis in antro teterrimo collocauit, Democritus in puteo demersam esse confinxit, cum difficile admodum sit, è tenebris in lucem educere, vel in profundo delitescentem mentis indagatione piscari. En Christus ipsa veritas, & vita erutam cymmeria de caligine veritatem prouehit in publicũ, omnique tegumento deuelatam Hebræorum animis objicit, vt eiurato mendacio, redderet disseminatæ à se fidei cultores. Miror ego, quòd cum nihil fortius desideret anima, quàm veritatem, gens ista

sur-

ſurdam aſpidem imitata aures obſtruxerit ſuas, & vt offenderet corda lapidea, lapides iacere tentarit in monitorem. Tantus enim fuit ſemper apud antiquos amor veritatis, & cultus, vt Italicæ parens Philoſophiæ Pythagoras, ſymbolico edicto, contra ſolem loqui vetuerit, quia nimirùm turpe ſit homini, veritatem, cuius oculos ſtellarum fulgorem imitari ſcripſit Hippocrates, obſcurare velle mendacijs. Et qua de cauſa putandum eſt, Moſem, legis diuinæ præconem Iſraeliticis gentibus fictiles è limo ſtatuas, educta de ligno ſimulachra, expreſſas coloribus imagines inhibuiſſe? Potuit Deus, hominem ad ſui ſimilitudinem efformare, vt eſſet velut in picturam diuinitatis, non poterit homo, imaginem ſuam in ſimulachra transferre? Erexit ipſe Moſes æneum in deſerto ſerpentem, negabitur populo aliquod ſibi ſignum extruere? An quia procliuis ad Idolatriam Hebræorum natia, à veri Dei cultu deſciſens, plura ſibi numina compegiſſet? An ne vitulum aureum adoraret, quæ agnum à mundi origine occiſum erat aſpernatura? An potiùs, vt exponit Origenes, laudandas alioquin, elegantesque arctes picturam, & ſtatuariam è ſua republica eliminauit, quòd veritatem mendacijs violare videantur? Equidem Chriſtus ſalebroſo mortis itinere profecturus ad patrem, nihil aliud Petro poſtrema ſui voluntate legauit, niſi vt ad vniuerſum terrarum orbem conuerſus, gentem electam confirmaret in fide, & incolumem ab hæreticorum erroribus defen-

fenderet veritatem. Tu, Beatiſſime Pater, tantæ virtutis hæres in cathedra ſedes veritatis, & quam habes conſimilem Petro dignitatem, in veritatis petra ſolidatur. Nihil æquè Petri animum perculit, quàm Ananiæ, Sapphiræque mendacium, cum quandam ex agri pretio pecuniam ad illius pedes abiecerunt, non homini, ſed Deo peierantes, meritò ad ſolas Petri minas exanimati, quòd Apoſtolicæ ſit maieſtatis, illibatam in terris cuſtodire veritatem. Hinc iure Athenienſes reum illum pœnis omnibus eximebant, qui patratum à ſe crimen libera voluntate, non vi tormentorum adactus fateretur magis æquum exiſtimantes, morti ſubducere veritatis aſſertorem, quàm ſceleſtum extremis mulctare ſupplicijs. Quid hodie, ſtulti Iudæorum ſatellites, in Chriſtum inſurgitis, qui veritatem profert in publicum, & omnis expers flagitij de veſtra vos improbitate redarguit? Verè ex patre diabolo eſtis, qui olim in veritate non ſtetit; poſtulabit mox à Chriſto Pilatus, quid ſit veritas, & in pœnam hodiernæ ſurditatis reſponſum extorquere non poterit. Sed habeo, cur os nitantur obſtruere veritati: pauci ſunt, quorum liceat molles auriculas mordaci radere vero, pauci, quos non magis adulatio blanda titillet. Loquatur Seruatoris noſtri prodromus Ioannes, cuius adeò concionibus Herodes Tetrarcha delectabatur, vt eius impulſu facundiæ multa præſtaret, vbi tamen incæſtã ſibi libidinem obijci audiſſet, quaſi furijs

agi-

agitatus in carcerem detrudi Baptistã imperauit; Ita vox illa clamantis in deserto, in principis aula supprimitur, puellæque saltanti, varijsque ludenti blanditijs, excisum Prophetæ caput in disco porrigitur, quia in dolosis regum ædibus plerumque triumphat de veritate mendacium. Quis vnquàm vidit vilissimi pretium pedis fieri caput pretiosum, nisi quando caput insanum supplantatur à pede? Quàm veloces fuere pedes isti, ad effundendum Prophetæ sanguinem, qui non nisi remisso gradu, ad culpam Herodis increpandam, prosiluit? Nimirum, quod docet Augustinus, veritatem homines non odere lucentem, oderunt autem redarguentem; cum enim veritas pluribus obuoluta figmentis, & velata mendacijs nostras aures illabitur, proritat animum ad amorem, sed vbi verborum denudata lenocinijs, pura, puta statuitur ab oculos, excitat iram, odium inflammat, lacessit vltionem. Conferamus, si lubet, Iosephum illum veterem, recentemque Baptistam, vtrumque singulari castitate commendatum, vtrumque seruandæ pudicitiæ causa coniectum in vincula; cur Ioannes in tenebricosa custodia capite diminuitur, Iosephus ereptus è carcere, ad primas Ægypti dignitates euehitur? Quidni in regali curia teneret summa fastigia Iosephus, qui somnia tractabat, qui obiectas stertentib. imagines, & vmbras veritatis exponebat? Ille Ioannes, qui solidam, nudamque Herodi lasciuienti aperit veritatem, qui effre-

natam

natam perdito regi cupiditatem obiectat, ille, ille mortis immanissimæ edicto succumbit, alienæque maculas impudicitiæ proprio cruore detergit. Repetite animo legis antiquæ Prophetas, qui veritatem splendore verborum inuoluere noluerunt, ferè omnes illata morte reperietis extinctos; Isaiam ferreo instrumento dissectum, Amonem telo transfixum, Michæam pugnis contusum, Hieremiam obrutũ aquis, vnus inter cæteros Dauid, mortis violentæ discrimen effugiens, in extrema senectute decessit, quia diuinam fortè veritatem, numeris temperatam musicis, decantabat ad cytharam, illiusque amaritudinem cantus suauitate dulcabat. Solemne est probatissimos apud auctores, Angelum illum, qui toties patribus apparuit antiquis, eundem fuisse Dei filium, qui mox in plenitudine temporum, naturam in veritate carnis assumpsit humanam: cur ergo, quem vnum ex tribus, pronus in terram adorauit Abrahamus, gratissimoque domus excepit hospitio, in crucem agere satagunt posteri? quem veneratus est in lucta Iacobus, & vt sibi benediceret, exorauit, isti onerant contumelijs; quem summo coluerunt honore patres integerrimi, saxis è templo conantur explodere degeneres filij? Eleganter Chrysologus; fortasse quia figura honor, veritas putatur iniuria; cum enim Deus olim conficti corporis indumento vteretur, in sui adorationem homines facilè traxit, sed vbi veritatem ablatis vmbris exhibuit, nostræque

verum

verum ſpolium mortalitatis adſciuit, nouercali ſtatim fuit odio petitus, verberibus dilaniatus, ligno trabali ſuffixus. Solæ terrenis in aulis triumphant vmbræ leuiſſimæ vanitates exultant, irrumpit adulatio, peſſimum veri affectus venenum, quo diminutas in terra Rex ille dolebat eſſe veritates. Sed ſi vlla vnquàm in aula decuit, regnare veritatem, Romanam hanc vrbem, ſponſi domum profectò decet ſanctitudo, vt vbi ſedet oraculum veritatis, ibi deſinat eſſe mendacium.

Dicebam.

CHRISTVS VICTIMA voluntaria.

AD Summum Pontificem.

ORATIO HABITA.

Vod olim à profana pietate ciuibus benemerentibus persolutum accepimus; B. P., iniustum videretur, & atrox, nisi humani generis reparatori religio Christiana rependeret. Plura Romano hoc in foro vidit antiquitas, erecta Curtio equiti decora, quia redimendæ ab excidio patriæ non tàm in vastum se se terræ hiatum deiecit, quàm indè prosiluit ad gloriam: Codri memoriam nullam vnquam vel efferata barbarie posteritas obliterabit, cuius è vulneribus vltronea morte susceptis, Athenarum salus purpureis alis emersit. Nostra foret æternis luenda flammis iniquitas, nisi, cum hodie illius recolatur memoria passionis, qui mortales omnes è tenebris eduxit ad lucem, non excitatis arcubus, vel simulachris erectis, sed amoris præcipui testimonio, diuinæ debitum pietati solueremus. Quòd si amor amorem prouocat, diuinam caritatem à nobis caritatem deposcere maximam, in hoc congressu contendam, cum voluntariam Christus necem oppetere pro per-

perdita mortalitate voluerit.

Age igitur in hortum progreditur, non quemadmodum olim ad auram post meridiem, vt primum parentem ad sceleris postulet pœnam, sed occidentis in vitæ vespera, vt omnium in se criminum supplicia conuertat, & ne aliquis, tristi eum pectore morti occurrere, suspicetur, non priùs quàm decantato hymno procedit ad pugnam. Irrumpit illuc stipatus ingenti prædonum satellitio Iudas, innocentis domini sanguinem auidissimè hausturus, quē ne venarum è receptaculis sicarij homines violentis armis eriperent, ipse prius è toto corpore, per sudorem in modum riuuli decurrentem emittit. Tunc enimuerò cucurrit Christus in siti, cum enim inimicorum fauces agnosceret, desiderio cruoris ardescere, vt flammas illas efferatæ cupiditatis extingueret, sua sponte purpureum è membris omnibus humorem effudit. Petrus conspecto sanguine, elephantis in morem, acuitur ad prælium, eductoque fortiter gladio, militis detruncat auriculam, vt restituta postmodum aure, suæ posset miles perfidiæ esse testis auritus. Sed in vaginam, Petre, conuerte iam gladium, desiste sanguinarias manus imbuere? Christus solo tactu restaurat auriculam, vt fidem, quæ fit ex auditu, recuperata miles aure condiscat. Sed hæreo hic, B. P., maioris prodigij admiratione defixus; quomodò tetigit Christus auriculam, qui erat vinculis irretitus? quomodò manus explicare poterat, arctiſ-

arctiſſimis funibus implicatas? quomodò brachium extendere, Gordiano pluſquam nodo catenatum? O diuinæ prænuntium paſſionis vatem regium, quàm bene funes cecidiſſe Chriſto in præclaris edixiſti? Voluntariè Chriſto fuerant illa vincula iniecta, ſponte manus illos in funes immiſerat noſtræ reparator humanitatis, quid mirum, eodem volente, ad ſolidandam militis aurem, ferreæ manicæ ſoluerentur? Vox illius irruentes in hortum milites retrorſum agere potuit, manus ſeſe vinculis expedire non poſſent? Verè manus Chriſti myrrham primam obducendis cicatricibus aptam diſtillarunt, cum reciſam capiti auriculam, ſolo tactu, mirificè reddiderunt. Cur poſteà ante præſidem tot impoſturis oneratus obmutuit, niſi vt ſucclamatam ab omnibus mortis ſententiam ipſo ſilentio firmaret, ne crimen diluens dimitteretur à iudice, cruciſque vtilitas differretur? Raptatur igitur ab Auernalibus illis furijs in atrium, multiſque funibus marmoreæ verberandus ne, an contundendus columnæ vincitur; porrigit vltrò arctiſſimis nexibus non reluctantes manus, detonantes in tenerum corpus virgarum ictus inconcuſſo animo ſuſtinet, dorſum iam liuidum ferreis catenis inarari permittit, vt vberrimum noſtræ ſalutis colligat fructum; quinimò, vt corda hominum lapidea ſibi oſtendat eſſe cariſsima, repetitis amplexibus columnam ipſam adſtringit. Sed heu? expeditur contextum dumis acutiſsimis ſer-
tum;

tum, producitur nouo regi illudendo detritum purpuræ pallium, arundo vilissima pro sceptro porrigitur, conspuitur facies, cæsaries euellitur, genæ tunduntur, oculi, fæneſtræ ille maieſtatis, obuellantur, vel vt summum in nos amorem exprimeret, quia cæcus pingitur amor, vel ne immanissimum scelus siccis oculis aspicere cogeretur, vel nefferatas illas trigrides radijs oculorum ab impio facinore deterreret. Sed age, ſtrenuiſſimè Rex dolorum, cum nullo tormentorum pondere delaſſeris, i, ſubi grauiſſimum crucis regnum, forſan, heu? qui tribus digitis terræ molem appendis, ſub ligno trabali fatiſces. Verùm enimuerò, qui è ſummo ſe diuinitatis faſtigio deiecerat humilem tranſiturus in vermen, moleſtum noſtris humeris lignum imminuit, ac leuiſsimum reddit. Quàm ingeniosè in manibus eius cornua deſcribit Prophetes ille diuinus, dum lignum lethale ſponte complectens, non tam ipſe cruci ſuffigitur, quam mortem cruci configit? Sed cur, exhauſto iam corpore, & areſcentibus faucibus, conditum myrrha vinum noluit haurire? An vt calicem dolorum nobis quoque delibandum relinqueret? An reprobationem portendebat hebraici populi, qui vixea domini dictus, pro dulcibus vuis labruſcas, & myrrham propinauit? An potius, quia vis ineſt myrrhæ ſiſtendi ſanguinem, refocillandi ſpiritus, vitæque producendæ, cum deguſtaſſet, noluit bibere, vt citiùs moreretur? Dealbare poteſtis beatiſſimæ cælorum myriades, in huius agni

ſan-

ſanguine, ſtolas veſtras, quia non eſt iſte ſolùm purpureus, ſed etiam candidus, ad crucis enim honorem prehenſandum, candidatus iſte veſter acceſsit. Purpureus eſt illæ cruor, quem è vena ferreus elicit mucro, ſed candidus, qui naturæ operantis beneficio, vberibus concluſus eiectatur. Ecce Ephraim iſte nutricius, in cruce filijs ſuis vbera pietatis exertat, cuius è pluuio corpore, ſanguis licet rubicundus emanet, cum ferro fuerit truculenter eductus, lac nihilominus ego candidum appellauero, quia ab amore voluntariæ mortis effluxit. Inflexit prius tamen caput, vt cerneret, an aliquod ſupereſſet amplius tormenti genus, ſed cum omnis vidiſſet finem conſummationis, ſpiritum efflans, terram ingenti motu quaſſari voluit, & concuti, vt monte ipſo Caluariæ contremiſcente, ſanguis omnis è corpore excuteretur. Quid adhuc, cruente miles, euibras lanceam, & in effoſſo, Chriſti corpore aperis nouo vulneri locum? Nulla eſt amplius ſanguinis gutta, quæ diffluat, vel ſi aliquis in exſucco cadauere remanet humor, ille præ gelu temporis, & patientis nuditate glaciauit. Forſitan ardens eſt adeò amoris calor Chriſtum ad mortem impellentis, vt concretum defuncto in corpore ſanguinem eliquet transfundat? Video equidem ſacratiſſimi de fonte lateris, ſanguinem manare cum aqua, vt effuſo cruore, ſiccatiſque oculis, aperto cordis oculo noſtra ſcelera lacrymetur, atque cadenti veluti gutta noſtram duritiem infringat. Quid tandem emor-

emortuo domino, ſepulchra lapidem impoſitum excutiunt, & hora pandunt hiantia, niſi vt Chriſtum è viuis ereptum, in gramio recipiant, quem Hebræorum natio adhuc viuentem excluſerat? Sanè ſi potuit amor mulieris ſuo ita ſponſo adhæreſcere, vt cum illam maritus proprio ſanguine è Cyri ſeruitute in libertatem vindicaſſet, nunquàm in alium hominem conuerteret oculos; illud nos tandem agamus eruti de ſeruitute, & poteſtate tenebrarum, vt oculi noſtri dirigantur ad Dominum, quoniam ipſe de laqueo pedes noſtros euulſit.

Dicebam.

PEC-

PECCATOR
siliceus.
AD
Summum Pontificem.
ORATIO HABITA.

OC vnum Pharaonicæ Iudæorum perfidiæ supererat, vt magistro veritatis Christo lapides intentaret B. P. Si enim lex olim digito Dei, literis fuit deformata in lapidibus, satis ostendit iniqua perduellium natio, diuinam se legem excutere, dum lapides iacere cupit in legis auctorem. An potius, cum Christum minimè germanum scripturę sensum expromere, sed potius adulterinum intrudere velle suspicarentur, quòd Abrahamo se faceret antiquiorem, lapidibus obruere, quæ in adulterio deprehensis pœna fuit, impijssimè cogitarunt? Ego sic arbitrior, cum vocem Domini audissent, propria corda, in modum lapidis, obdurasse, & ne diffiteri possent, se ex patre diabolo esse, qui Christum lapidibus in deserto tentauerat, lapides in eum iaculari voluisse.

Summa nefarij hominis peruicacia arietanti pectus Deo, silicea duritie resistere, voluntatemq; celestibus ad se monitis per-

trahenti contumacissimè relectari. Admirationem omnibus inijcit, cur, Lazaro è viuis erepto, profectus ad tumulum vitæ auctor humanæ auferri lapidem iusserit, non ipse potius lapidem verbo disiecerit, sicuti defunctum è latebris illis euocauit. An non potest propellere lapidem, qui mortem potest effugare? Aditum sepulchri reserare non valet, qui postea ferreos inferni vectes, & tartari claustra diffregit? Turbatur Christus, & infremit spiritu, quasi cor illius nimio dolore frangatur, emollitum ad creatoris lacrymas saxum non scinditur? Sororum eiulatu dilinitus, ad amicum monumento educendum, accurrit, & lapidem tanti miraculi obicem amouere cunctatur? Sed facti huius rationem suscipiat ille, qui nescit, iniqui hominis imaginem graphicè in defuncto adumbratam, quem vbi vult Deus è vitiorum sepulchro ad gratiæ vitam extollere, loqui cum lapide renuit, ne videatur lapis, promptius obedire Dei voci, quàm homo peccator. Quanto enim paratiores sunt lapides, vt regis æterni præceptis obtemperent, & suscitentur in filios Abrahæ, quam homo duræ ceruicis, qui solus diuinæ potest resistere voluntati? Misit olim Deus Ieroboamo Propheten, vt impium Regem, qui aureum vituli signum erexerat à cultu perfido abduceret, cum profectus in Bethel vates, relicto Rege, sermonem conuertit altaris ad lapidem, & in illum tota laterum contentione clamauit. Putabat forsitan, facilius esse altaris saxa diruere, citius-

tiusque victimas ab aris euolaturas, quàm inflectendam impij hominis peruicaciam. Et quidem lapis ille varias diffractus est in scissuras, hostiarumq; cineres à se longiùs effudit, cum faciliùs existimari debeat, lapidem cōterere, quàm emollire scelestum. Vnum olim sacræ paginæ memorant Pharaonem, saxeo pectore cælestibus monitis aduersantem; at modò, quot Pharaones, recensere possemus cælo obluctantes, & regnum Dei in iniustitia detinentes? Paucos legimus, hirsutum cor habuisse, ac pilis obsitum, quòd licet naturalium periti rerum explodant, Platonica tamen allegoria liceat exponere, qui Syrum quendam, ac sycophantam seruiles in anima pilos habuisse commentus est, ob rudem bardi hominis fatuitatem; qua mentis etiam dementia, seu quibus cogitationum pilis obuallantur, obarmantur corda mortalium, ne diuinarum pateant inspirationum aculeis. Sanè cor sine osse in omnibus esse fatentur Machaones, equis, ac bobus exemptis, in quorum naturam dum scelesti degenerant, iumentisque insipientibus comparantur, quid mirum, si corda habeant ossea, & omni obsepta duritie? Germanici cor veneno infectum, dum rogo corpus esset illatum, redactis in cinerem membris cæteris, induruisse, nec à flammis potuisse consumi, loquuntur historiæ; qua prorsus ratione venenatum peccato cor hominis ita constipatur, ac lapidescit, vt nullo diuini amoris igne emollescat, aut accendatur. Quinimò, vt adamas

mas in fornace flammæ voracitatem eludit, ita improborum animi, ardori gratiæ pectus obsidenti, magis obsistunt, quia cor suum posuerunt, vt adamantem. Reputate Ionam diuino reluctantem imperio, à facie domini profugum, extrema terræ confinia quæritantem, qui iam seipsum amiserat. Ibat ille naui fluctuante deuectus, vt vel ex eo flectilem animum indueret, quòd in omnem temerè partem iactari cerneret nauem: excipiebant ventos irruentes vela turgentia, nec leuem diuini spiritus auram immeare sinebat in pectus: sæuiebat tempestas, & iam iam disrumpi nauigium videbatur; vates in tanto discrimine perfurentem procellam, scopuli ad instar sustinebat. Attollebantur, veluti montes, immēsi fluctus ad cælum, sed postea detumentes reciproca collisione retundebantur, vt obuersantia cælo capita disceret, sibi præcipitium moliri, dum pertinacius assurgunt; Proijciebant nautæ grauiores in pelagum merces; negabat ipse obstinatæ saxum voluntatis deponere. Quid plura? mittuntur sortes, Ionæ funesta sortis alea contingit, fit volubilis fortunæ ludibrium; ipse suum nil miseratus infortunium, mortis calamitate non flectitur. In mare demergi postulat suę reus, & iudex contumaciæ, per symbolum inconstantiæ puniri cupiens, qui nimium fuerat obduratus. Traditur ceto vorandus, dumq; mandatum Dei putat effugere, pisci portiori committitur, vt quò obstinatiùs compos rationis homo restiterat, eò promptiùs impos rationis bellua perduceret.

ret.

ret. Nonne etiam Moſes, antequam populum, qui turbas ob ſitim excitauerat, acri ſermone perſtringeret, ad petram loqui iubetur, quia ad aquas illa exhibendas futura eſſet promptior, quàm ad lacrymas effundendas gens illa lapidea? Nonne Chriſtus hodierna luce templo digreditur, illorumq; ſe oculis eripit, quia grauiores gerere cernit lapides corde, quàm manu? Vtinam igitur à peccatoribus Deus lapideum cor auferat, & inferat carneum, ſeu potius corda mortalium in pretioſos transferat lapides, quibus beatę muri Hieruſalem conſtruantur. Si enim tunſionibus, ac preſſuris ieiuniorum, cineralibus hiſce ferijs, cor noſtrum expoliuerimus, ſacris ędificijs per manum cęleſtis artificijs diſponemur.

(?)

Dicebam.

IN BEATÆ VIRGINIS Assumptione.

ORATIO PRIMA.

Habita Romæ in Collegio Clementino.

Anno Domini M. DC. XXIX.

Nunquàm tàm arduæ munus prouinciæ suscepissem, vt triumphantis gloriam Virginis oratione percurrerem (N. N.) nisi hodierna me Clementini Collegij celebritas, & obstricta aliorum imperio voluntas, duplici velut aculeo compulisset. Cum enim Assumptæ Cœlorum Reginæ Parthenia iuuentus, acceptis pro beneficijs, annua laudum tributa rependat, non potui hanc aleam euadere summi discriminis, quin in amplissima nostri Athenæi panegyri, officium commune persoluerem, vnusque pro toto sodalitio Spartam aggressus, indiserti personam gererem oratoris. Et quoniam hoc in genere, frequenter aliqui in fœdissimæ scopulum assentationis impingunt, dum byssina verba, quasi vmbilicos ad maris litora colligentes, græculi veteratores, Principum aures egregiè titillant, ac vocibus ampullatis, cubitali pygmæo colossi crepidas adaptare conantur; non errauit nostra sodalitas, dum calamistratæ pertæsa vene-

res orationis, simplicis candorem eloquentiæ delegit, vt non emendicatis personata pigmentis, sed adscititijs denudata coloribus ipsa veritas loqueretur. Adductus sum ipse officio, fide, pietate, vt onus hoc laboris, & gloriæ, quantùm sustinere vix posse confido, tùm ex meo, tùm ex meorum sodalium tempore mihi suscipiendum putarem. Quo in negotio illa me tamen res alleuat, Auditores, quæ alijs timorem forsan inijceret, purpuratos hùc Patres, ipsam Romanæ curiæ amplitudinem, Senatum sapientiæ conuenisse, loqui me cum Cynea Regum ante consessum, cum, si aliquid in exornanda Virgine fortasse deliquero, veniam indulgere, vestræ futurum sit Regiæ Maiestatis.

Nonam ferè annorum hebdomadem Virgo compleuerat, cum non tàm ætate, quàm amore deficiens languorem contraxit, leuem eum quidem amanti, quia languor erat amoris, sed lethalem, quia fortis est, vt mors dilectio. Strepentes recedite aulici, compescite tumultuantes acerbo pro funere querimonias, Virgo non claudit oculos, vt moriatur; sed quia dormire cupit, claudere fenestras incepit. Accersuntur à dissitis mundi partibus primi Christianæ Reipublicæ proceres, vt quod in filio timuerant, in matre cumulatè præstarent, vt qui filium in vita reliquerant, matrem comitarentur in morte. Collocatur in horto, vbi primùm è filij corpore sanguis effluxerat; vt eo sanguine grauidata tellus non arescere in cineres eam pa-

teretur, quam terræ dominam Deus adoptarat; sed tanquàm suauissimum florem paulisper in se contineret, mox ad vernantia cęli Tempe transferēdum. Et sanè eam decebat horto prius inferri, quàm cęlo, vt vnde prima parens eliminata fuerat, illùc secunda restitueretur; illa, quia corruptionis labe seipsam fecisset, & homines, hæc, vt à communi corruptionis canone solueretur. Nimirùm si in antiquis historiæ sacræ fastis, eodem circumamicta vestitu dimittebatur ancilla, quò primùm induta pedem in ędes intulerat; decuit sane, Virginem æterni patris ancillam ab hoc terrarū domicilio in cælestis aulam palatij, eodem carnis humanę spolio transmitti, quo in lucem educta processerat. Alexandriam ferro nō subegit hostili, non flammis deuouit vltricibus imperator Augustus, quòd ab Alexandro Macedone à fundamētis excitata, ortum ab illo traxisset, & nomen: Arcem istam pudicitię, quam fundauit altissimus, ille dirueret; non potius communis iniuria calamitatis cōsternatam repararet? Sint mortalitatis incōmodis obnoxij mortales, reuertantur in illum cinerem, ex quo fuere compacti, vna debuit Virgo, quæ vitam effuderat, à corporis dissolutione vindicari, ad formosiorem corporis elegātiam traduci. Exciderat Iericunthinam ciuitatem inuictissimus Iosue, mœnia non ferro, sed turbarum clāgore complanauerat solo, vias omnes effuso compleuerat sanguine, dirutæ domus, euersa palatia, desolata fora, deuolutæ turres, senes dehiscentium

ædium

ædium attritu comminuti, iuuenes vltore gladio consumpti, plenæ cadauerum cumulis plateæ: Sola Rahabæ domus tantæ cladi superstes, & in alieno cinere, quasi phœnix rediuiua, permansit, quòd Israelitici populi exploratores abscondisset in puteo: Mariam, puteum aquarum cęlestium, diuini verbi non tàm hospitam in vtero, quàm matrem, à mortis impetu quati, labefactari, in nihilum redigi Deus permisisset? Statuerat mors iniquissima, arcē istam virtutum omnium euertere, prosternere cupiebat, vt nunquàm caput attolleret, Virginem; cum illius vulnere non tàm cecidit, quàm surrexit, non tàm exanimata, quàm animata. Repetite animo veterum annalia sacra tēporum, cum è Sionis vrbe arcam illam fœderis, Leuitarum humeris, in Solymæ templum gestādam curauit Salomon; nostræ huius celebritatis pompam ad amussim adumbrasse reperietis. Licet nobilior sit nostræ solemnitas Virginis, quæ non in confluenti populi multitudine, sed curiæ cælestis illapsu, non auratis vectibus, sed angelicis manibus, in supremum cęli templum gloriosa deuehitur, & super spirituum ordines, ipsis etiam seraphicis choris augustior infertur. Exultet iam proprijs exuta calamitatib. humana mortalitas, quæ hisce Matralibus non tàm captiua mortis est appellanda, quàm in libertatem asserta, non tàm victa, quàm victrix, non tàm in carcerem detrusa, quàm in ipso carcere liberata; nisi tamen captiua propterea dicenda sit, quòd nouis gratia-

rum vinculis illigetur. Cedant nouis antiqua Matralia, tunc enim in auroræ templo, delecta ex millibus ancilla, Romanis à matronis circumducta vapulabat, donec innumeris malè accepta verberibus exploderetur; Ecce nunc Virgo, melioris ancilla consilij, quæ nullo diuexata malo, sed præcinente cælo, plaudente natura, circumfusa hominum frequentia, supernis cumulata muneribus, ad altissimi culmen honoris adoptatur. Quid ingrediatur illa in templum auroræ, quæ sicut aurora consurgit? quinimò, quid ni aurora Virgini surgenti præcurrat, quàm sol irradiat? Relinquitur viduum tàm pretioso pignore sepulchrum, vt ipsum aperto ore sepulchrum, assumptæ priuilegium Virginis loqueretur: reseratur, elapso triduo, ad Thomæ aduentum, tanto felix vrna deposito, vt qui olim Christi à mortuis rediuiui gloriam sua hæsitantia firmauerat, Virginis quoque gloriam, testis non iam incredulus affirmaret. Nimirùm, vbi suum viderunt Apostoli absconditum sub tellure thesaurum, inopinato euentu surreptum, coniecerunt Angelos fuisse raptores, quem ne tinea corrumperet, aut carnis humanæ corruptela violaret, thesaurizare, vt ita loquar, voluerunt in cælo. Prodit igitur è marmore Virgo, non auratis quadrigis, aut sella curuli, vel equis deuecta spumantibus, sed argentea nube sustollitur, Angelicis intermixta manipulis, cuius pedibus luna dimidia succumbit, mutuato à Virgine splendore confidens, orbem se

posse

posse complere; vel respuens in orbem excrescere, dummodò Reginam orbis sinu curuato sustineat. Quis mihi tribuat, non desumptis ab Apelle pigmentis, sed accersitis ab oratoria facultate coloribus, ouantis Mariæ pulchritudinem adumbrare? Proh quales exerit Virgo faces ab aspectu, quàm nitidos euibrat à fronte radios, quàm benè ipsam videtur claudere diuinitatem? Et benè diuinitatem claudebat, cuius corpus cœlum erat animatum, vbi inter superciliorum orbes, oculi, quasi soles emicabant, genæ dulciùs, quàm stellæ fulgebant, frons lacteo circulo, candicabat sereniùs, halitus oris, placidiùs, quàm Etesiæ, spirabat, sessitabant cæli charites vniuersæ. Non catenatos in triumphum Reges, plaustro subductos illa trahit, sed deuotos mortalium animos secum rapit; non hostes bello captiuos, aut ferreis catenis onustos, sed mortem præ inuidia ringentem, rigentem; non subactarum imagines vrbium, sed totius orbis non deuicti, sed deuincti trophæa deferre gloriatur. Conijcite hilares plausus, qui cœlesti in theatro personuere, dum, effusa in summam lætitiam beata illa curia, Reginæ aduentanti, festantibus vocibus, occurrit, regalique in solio collocandam gratulabunda suscepit. Viduatum sibi videbatur cœlum matronali præsentia, cumque terram aspiceret de Virgine tumescentem, dimidiato nolens priuilegio gaudere, postquam filium terræ de gremio rapuisset, matrem quoque è terræ visceribus eru-

tam, nobili prædatione transuexit.

Clauserant Apostoli prægraui sub marmore corpus emortuum, cumq; areolis delectaretur hortorum, in horto viridanti tumularunt, sed cũ fures fortasse nocturnos, futuro de euentu soliciti formidarent: repentino itinere ventitant ad sepulchrum, vbi linteamina solum explicata conspiciũt, quibus erumpentes de amissa Virgine lacrymas detergerent; aut inflictis à dolore vulneribus mederentur. Obuius igitur ad illam excipiendam delabitur filius, & castissimos illicò ruit in amplexus, vt meritò super dilectum innixa dici posset, quę diuino amore languebat. Et sanè si Berecyntiæ Deorum matris simulachrum è Phrygia Romam aduectum Scipio vir à senatu sanctissimus existimatus excepit; Virginem æterni sponsam parentis templum diuini spiritus, cęlestem in vrbem inferre debebat filius, in quo plenitudo diuinitatis inhabitat, & lucis æternæ candor affulget. Quod si Cybele Coronam gestabat capiti impositam, turrium ad instar fastigiatam, ac in pinnas assurgentem; Virginis collum turrim in epithalamio sacro sponsus appellauit, quæ ad summum vsque verticem paulatim educta, nouo diadematis genere, illius caput obducit. Vestem illa sibi præcingebat floribus vndequaque vernantem; & fulciri floribus, & stipari malis exoptabat Deipara, licet suarum odore virtutum mundum inhalarit vniuersum, & mentes hominum in odorem traxerit vnguentorum. Nos igitur quoque

in

in amorem tui rape, Virgo pulcherrima; de noſtris triumphum age voluntatibus, vt te aeris ſpatia tranantem, exacto vitæ tractu, ſequamur in cœlum, quàm laudatione qualicunque proſequuti hucuſque ſumus in terris.

Dicebam.

In Assumptione

B. MARIÆ VIRGINIS.

ORATIO SECVNDA.

Habita Romæ in Collegio Clementino.

Anno Domini M. DC. XXX.

SI celeberrimos vnquàm antiquorum triumphos auidis vsurpauit oculis hæc terræ metropolis, mundi Helena, æterna ciuitas, sedendo triũphatrix, Roma vestra (Cardinales Eminentissimi, Illustrissimi Præsules, Auditores nobilissimi) hoc profectò tempore, ad ista Clementini Collegij solemnia, frequentiam nobilium conuenisse Quiritium summoperè gaudeo, dum faustissimas illius heroinæ victorias inspiciendas oculis, suspiciendas animis, florentissimam producimus in panegyrim, quæ profligatis mortis improbæ viribus, cœlestis capitolium ciuitatis rediuiua conscendit. Viderunt olim sæcula martia, verè fera, verè ferrea, subactas multo sanguine acies currum præire triumphantis: at modò delusam mortem glorioso certamine contuemur: viderunt antiquitùs Imperatorem in Iouis tunica, medio sublimem in puluere, Tarpeiam in arcem equis albis inferri; mo-

dò

dò Virginem ſtellato regnantem in ſolio, ſideribus vndique radiantem cœleſtibus, adplaudentes beatorum ſpirituum phalanges, iucundo ſpectaculo demiramur. Quàm vellem, Tullianam mihi tubam concedi, vt tantæ Virginis laureas honorifico ſermone proferrem? Cur angelico non ſum donatus eloquio, vt Angelorum Reginam Cęlo receptam congrua proſequar oratione? Video, in hanc aulam confluxiſſe Romanæ florem ciuitatis; video, in tàm nobili triumpho, purpuram minimè deſiderari; video pubem iſtam Partheniæ iuuentutis, Virginis Aſſumptæ famulitio dicatam, illud à me ſuo iure depoſcere, vt cum cęleſtem Virgo ciuitatem, deuicta morte, peruaſerit, fauſta ſaltem acclamatione, pompas gratuler triumphantis. Fingite igitur, capitolium eſſe noſtrum hoc Athenæum, currum, penſilem illam nubem, arcus, fornices iſtos induſtriè depictos, aureos titulos, hæc vario colore conſcripta carmina, ſtatuas, hæc delineata coloribus ſimulachra, dùm ego tàm inſignis ero preco victoriæ.

Hoſtiles morborum greges mors truculenta ſtipauerat, exacuerat nouercali in cælum odio debacchantem ad omnia ſcelera furorem, vt Virgo illa, quæ communis ad vitæ lucem, vitam ipſam effuderat, ſibi quoque tributum è viuis erepta perſolueret. Iam diem nigro theta ſignauerat, iam conceptum virus euomere moliebatur, cum virgineos artus inopinatis aggreſſa conatibus, lecto repentè proſtrauit

vires

vires infregit corporis, ab hac mortalium luce subtraxit. Vidissetis virginem niueo pallore circumfusam, vidissetis purpuram illam vultus, illabente frigore, leniter albicantem, frontem eburneo prius candore conspersam subfusca mestitia turbari, oculos, geminos cæli corporei soles, mortis proximæ tenebris paulatim offundi, tornatiles manus arescere, languere membra, tutum corpus extingui. Vidissetis, hærere tabescentes casus acerbitate senatus Apostolici proceres, affines dolore correptos intimis torqueri visceribus, turbam omnem lugentis populi tantæ Virginis interitu stupere defixam. Sed quorsum ista de morte precenseo, cum de vita potius texere deberem orationem? Cur tragicam assumo tibiam, cùm turbam oporteret inflare? Cur epicedium adorno, vbi postularetur epinicium? Scilicèt, melius tyrannide mortis exposita, Marianæ fila ducam victoriæ: quandoquidem vix communi mortis decreto Virgo succubuerat, cum reuoluto sepulchri lapide, formosior surgit è tumulo, propriisque è cineribus reparata, veluti phœnix, reuiuiscit. Non illa quadrigis albis, per laureatas militum cohortes, gloriosa deuehitur; sed radianti nube sublata, ad cæli theatrum effertur; non populi sequitur obstrepentis multitudo, sed angelicarum comitantur agmina mentium, non senatorius occurrit ordo, sed paulò antè cælo receptus excipit filius; non ad portam aperiendam ciuitatis mænia proturbantur; sed, re-

uolutis cæleſtis atrij repagulis, diuinam vrbem in æuum regnatura peruadit. Conticeat Roma relatos de barbaris in capitolium triumphos, non loquatur Romanas aues adorantem orbem; Virgo omnium ad ſe corda pelliciens, cæli beatiſſima gaudijs immiſcetur. Quàm benè noſtræ victoriam imperatricis, præcurrente myſterio, Iuditha ſanctiſſima exhibuit, cum hoſtiles tranſeundo per acies, Holophernis exciſo capite, Aſſyriorum domitrix remeauit? Bethuliam Galilęæ tùm natura, tùm arte munitiſſimum oppidum truculētiſſimi hoſtes obſederant, omnem annonæ frumentariæ iam aditum intercluſerant; obuallarant caſtris, tormentis muniuerant, militibus obſepiuerant, cum virago fortiſſima, ſuæ ciuitatis egreſſa mœnibus, titillantis illecebra pulchritudinis, inſanum Holophernis caput rapiens ad amorem, enſe quoque rapuit amputatum. Et verò, quos non excitarat mors inuidia tumultus in Virginem, quas non inſidias expedierat, quibus non cogitarat vrbem illam, cuius fundamenta in ſanctis ſunt montib. collocata, conatibus arietare; cum nihilominus mortis inſidias Virgo deludēs, mortem ipſi morti reſurgens irrogauit. Vulnerata quidem Virgo fuerat, ſed caritate, tela ſenſerat, ſed amoris. O non amplius cęcum amorem, in ſauciando Virginis pectore tàm benè oculatum. Iſta ſunt iniqua profani alioquin amoris facinora, nubiles aliquandò puellas à thalamo ad tumulum rapere, ab epithalamijs ad nęnias, à tædis

ad faces vocare funereas; cum immodica amoris vehementia illis extinguātur flammis, quibus exarserant, & ante mori discant, quàm viuere ceperint. Suspirabat Virgo diuini sponsi coniugium, suauissimos Christi deperibat amplexus, quid ni vulnera, non mortis amaræ, sed amoris mortiferi fuisse dicamus, qui Virginem plaga, mortali ne dicam, an vitali confecit? Ridebam antea leuium Tricas, & Apinas poetarum, dormitāti profundius amori sagittas, & arcum mortem surripuisse delirantium, qui ferreis exinde, non aureis mortalium corda traijciens, contrario necem inferret euentu; sed modò non fabulas venditasse profiteor, cum amoris Virgo confossa iaculo morti succumbere compellatur. Quamquam in ipso amoris delicto mortem asserentis, triumphantem contueri liceat amorem, & in inflicto mortis vulnere vitam cernere possimus immortalem; cum amor Achillis hastam æmulatus eodem ictu vulneret, & medeatur. Nimirùm mortis illud spiculum non tàm pennas habebat, quibus volaret ad necem, quàm vt illas impertiret ad vitam; non tàm sibilauit, vt spiritum auferret, quàm vt afferret. Palmam diceretis, quæ prægraui depressa pondere nititur in pondus, & quò magis est inclinata, resurgit magis, cum Virgo, vno ad terram deiecta congressu, validiori robore vegetior assurgat, palmam de morte præripiat. Hinc meritò sponsæ cælestis magnitudo assimilata fuit palmæ, quia sicut ista tenuis in imo, amplio-

pliori poſtea corpore dilatata, frondes in cacumine virentes ad cælum explicat, folia cultrato mucrone, lateribus in ſe bifidatis exacuit ramos, amœna pulchritudine faſtigiatos expandit; haud aliter Virgo, à primis pauperrima cunabulis, mox pertinaci vitę aſperitate corpus obdurans, tantis virtutum ornamentis, tantis operum fructibus locupletata ſuccreuit, vt cælo caput inferre, & in Elyſios beatorum campos inferi promeruerit. Exultat modò mortis deuictæ ſpolijs onuſta, quia humanæ ſpolium mortalitatis cęleſtem in vrbem inuexit; regnat hoſte glorioſa profligato, quia teterrimi caput draconis inuicto pede contriuit. Pompam eius modò perpendite, cum enim noſtris ſe Virgo ſubtraxerit oculis, longioris mihi ſubtraxit copiam orationis.

Dicebam.

PE-

Pestis, Famis, Belli mala Virginis assumptæ patrocinio sedanda.

ORATIO TERTIA.

Habita Romæ in Collegio Clementino.

Anno Domini. *M. DC. XXXI.*

VCtuosissima Italiæ facies, triplici calamitatum genere deformatas, non tam aspectu deiecto, nullum in terris esse deplorat auxilium, quàm animis ad spem erectis, monet è cælis implorandum, Eminentissimi Cardinales, Illustrissimi Presules, viri ornatissimi. Iactati sumus hucusque turbida malorum tempestate, vidit Insubria putrescentia morbo pestilenti cadauera, facto veluti naufragio, in triuijs exponi: sensit, in extrema rerum omnium inopia, ad vltimum se discrimen impelli. Vtinam nobis in hoc fluctu periclitantibus, aliquod sidus affulgeat, deseuientemque in tanta calamitate procellam, propitio splendore discutiat. En sol illuxit in Virgine, seu Virgo potiùs è tumuli occasu ad vitæ processit orientem, vt suum in sole tabernaculum collocet, salubresque cælestium munerum deriuationes in hæc terrena transfundat. Latrauit sol iam satis in Syrio,

rio, ac lethali orbem morsu petiuit tellurem radijs vrentibus, leonina veluti cauda, flagellauit, ferire nesciet in posterum in Virgine collocatus. Habet illa sub pedibus lunam, Deam olim sub Dianæ vocabulo, ferarum debellatricem, saggitis armatam, vt omni nos exuti formidine periculum euasisse confidamus. Age igitur, nostræ videamus argumenta securitatis, triplici de malo in vna Virgine constituta.

Feruebat Italia hostilium quassata bellorum tumultibus; intulerat Aquila frigidis alioquin de regionibus fulmina quibus orbem totum non terreret modò, sed tereret; timebatur Italiæ incendium, quòd in frigidissimæ hyemis gelu, mortalium mentes arderet, ac pro fluminibus aeris asperitate glaciatis, flumina sanguinis exudarent. Cum ecce, dum cælum solaribus ignescit radijs, & terra caloribus æstuat, frigescit vltricis flamma iracundiæ, ebullientis belli ardor extinguitur, dum astra minitantur exitium, homines tranquilla in pace firmantur. Vnde inopinati fœderis nuntius nostras ad aures aduolauit? Vnde amor iste coniuratos inter se reges caritatis face concilians? Vnde gladius ille, quem in hostem distrinxerat hostis infestus, non paratus ad cædem, sed custos factus est ad salutem? An quia Virgo beatissima, quæ pulchre dilectionis est mater, ad celos transferenda per mortem, suæ mundum caritatis dereliquit heredem? An quia bellum debacchari diutiùs non pote-

poterat, euecta cęlestes ad thalamos Virgine, quæ requiem in omnibus exquisiuit? An potius terreni exercitus agmina timuere cæleftia, cum enim ad sublime cęli capitolium, terribilis, vt castrorum acies, Virgo conscenderet, quidni arma proijcerent terrenæ legiones, vbi cernerent aereis in campis, cęlesti militia Virginem circumseptam? Habet suam quoque Christiana Respublica armatam Palladem, non commentitiam Iouis sobolem, sed æterni filiam parentis, quæ non alliciat, sed deterreat à prælio, non hasta, sed sceptro. Exultet Italia stabili, tandem in pace composita, vt quæ prius exterarum iugo gentium miserrimè subiecta languebat, modò reddita sibi est, & quæ prius intestinis diuexata malis, varias dilaniabatur in partes, modò incolumis, obducta cicatrice, corpus in integrum coalescit. Et quidem, cur homines ad bellum effrenes hostile classicum canerent, cum Angelorum ordines ascendenti maritales ad nuptias Virgini epithalamium decantent? Quid ni filij, disiectis ex animo nouercalibus odijs, in pacis fędera conspirarent, si mater sponsi carissimi ruit in amplexus. Cur infesta non caderent hostium munimenta, si æternum in templum, angelicis manibus, arca Dei viuentis animata defertur? Quid ni turbidam bellorum caliginem videremus ex Italiæ cælo discussam, si diuturnam securæ quietis serenitatem Virgo, nitida velut aurora, portendit?

Quod si pax Cererem nutrit, & è pace di-

dimanat vbertas, aurea mihi redire videntur, ac verè saturnia sæcula, cum rerum copiam omnium polliceatur fęcunda virginitas. Nunc enimuerò spicam Virginis arua copiosis messib. grauidantem enunciare possumus in cœlo splendescere, cum tellus propitio sidere collustrata, fruges vberrimas germinarit. Facessant hinc infausta sterilitatis omnia; facessat quicquid hariolatur nescia fatidicorum insania, Virgo Dei nutrix, Amalthæa felicior, cornu munerum omnium in terras effudit, nosq; supernarum copia diuitiarum cumulatè beauit. Gaude Roma, desine Africam, Sardiniam, Siciliam, tria Romani populi frumentaria subsidia nuncupare, pretiosior tibi seges defertur à Virgine; nauis illa est, quæ de longe, nempè de cęlestibus horreis, triticum electorum, diuini spiritus adspirante fauonio, ad hæc mundi litora fortunatissimè exonerauit. Quàm lepidè ventrem illius, velut aceruum tritici, lilijs obuallatum albentibus, in epithalamio sacro sponsus appellauit, perindè ac Virginem doceat, ex vteri Virginalis agro, non tàm intemerata fęcunditate Deum parere, quàm copiosam diuino fętu conferre mortalibus vbertatem.

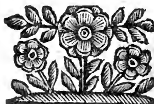
Iam verò grassetur alicubi pestilentia, orbemque ciuibus exhaustum, orbum iam veneno tabifico reddat, vt illa properato funère detrudet homines ad sepulchrum, ita Virgo è tumulo prodiens, maturato auxilio, reuocabit ad vitam. Inerrauit pestis iucusq; velut Ate perniciosissima, Italicis regio-

regionibus, noxijsque homines morbis lethaliter implacuit; primam redijsse diceres infantis mundi conditionem, cum terra inanis erat, ac vacua; adeò suam mors iniquissima, cōgestis cadauerum cumulis, saginare nequibat ingluuiem. Vna erat in terris non Litarum è numero claudicante, sed in mulierum cœtu beatissima; hanc Deus à morte rediuiuā ad cæli spatia voluit efferre, vt Até per tractus aereos morborum satellitio stipatam, impunéq; baccantem, sui assumptione discuteret, profligaret. Quod si delapsum è cęlo Palladium, tutelaris quasi arrha diuinitatis, Troianam ab omni discrimine ciuitatem vindicabat; quid ni sublatū ad sidera Virginis corpus, nostræ velut pignus mortalitatis, duraturam orbi securitatem exorabit? Euehitur illa, toto circūspectante Apostolorum senatu, natura plaudēte, cælo hilariùs coruscante, spiritualibus beatarū mentium copijs circumfusa, de triplici hoste relatura triumphum; de fame, quia delicijs affluit; de bello dum pacificos inter choros exultat; de peste, dum victrix surgit à funere. Iacuit illa quidem in sepulchro, quod modò cómutatur in trophęum, decubuit in horto, sed germinauit ad gloriam; clausit oculos, non vt cederet letho, sed vt accubaret in lecto; tumulata est in marmore, sed ipsa marmora, vt in filij morte, ad pietatem emollita, excusso lapide, mortuam effuderunt ad vitam. Ceterùm si olim delubrum Iunoni sospitæ religiosa nimium excitauit antiquitas, quòd in graui pestilentiæ

tiæ tempore morti ciues exemiſſet; Virgini, quæ Romanam hanc vrbem ab omni calamitatum ſubduxit incommodo, quæ deuoueri poterunt templa, quæ hoſtiæ poterunt immolari? Non ego poſtulo marmorea, quæ temporum iniuria deterantur, non oblatas de vitulorum ſanguine victimas.

Delectant ſummos viſcera ſola Deos.

Dicebam.

De hæresi Virginis assumptæ patrocinio profliganda.

ORATIO QVARTA.

Habita Romæ in Collegio Clementino.

Anno Domini M. DC. XXXII.

Andèm aliquandò Christiana Respublica, quæ persurentium inter procellas hæresim ingenti periculo fluctuauit, sedata tempestate, disiectoque turbine detonantium calamitatum, respicit Cynosuram suam, hoc est, Virginem ad cælos euectam, Eminentissimi Principes, Illustrissimi Præsules viri clarissimi. Exundauit hucusque Germania, non aquarum cataclysmo, sed sanguinis, quia ventus à latere septemtrionali consurgens non perflauit solùm tumido spiritu, sed penè Romani sedem imperij, nefaria conspiratione concussit. Glaciatum Suediæ pelagus, iniustæ flammis iracundiæ liquescens, ac magno æstu iactatum ebullijt, efferatamque barbarorum colluuiem, è turbolenta illa regione, contra Romanam fidem effudit. Extremam cladem nostra formidabat Italia, cum nouusne Lucifer, an tenebrionum Princeps in Aquilone soliũ exaltarit, transmissoq; in finitimas oras draconum exercitu, orbem vniuersum lethali veneno conten-

tenderit inhalare. Sed prospere rebus accidet nostris, quia Virgo, quæ cunctas hæreses sola interemit, draconis etiam caput triumphali conteret assumptione, armatasque perditorum copias, terribilis, vt castrorum acies, profligabit. Excurramus igitur hodierna panegyri, quantum sit in Virgine aduersus perduelles auxilium, subigendamque speremus hoc anno hæreticam à Dei parente prauitatem.

Insigne fuit illud ostentum, quod relegatus olim à Domitiano vates, aquilino planè oculo, inspexit, mulierem in cæli spatio fulgentem, sole circumamictam, redimitam sideribus, substrata pedibus luna; diuinam fœminæ pulchritudinem satis abundè testatus, dum quæ sparsa erant in cælis, in ea collocauit vniuersa, ne iam negare posset philosophia, cęlum aliquod esse animatum. Inhiabat in mulierem ore audissimo serpens antiquus, septem capitum draco, qui sinuosas collectus in spiras, voracibus illam faucibus deglutire cupiebat, nisi acceptis in altum pennis euolasset. Quòd si sub inuolucro prodigij, arcani plurimum delitescit, quid nobis spectra ista portendunt, nisi delabétium temporum calamitates, auspice Virgine, superatas? Emersit ex vltimis terræ partibus immanissimus catholicæ religionis euersor, qui tractu longissimi oceani emẽso, ad proterendum Romani imperij fastigium, non ferro solùm milites expediuit, sed nouercali odio Scythicos etiam dracones armauit. Quàmquàm dracones ne dixe-

rim, an viperinos partus conſpirantes in matrem, dum vterum parentis Eccleſiæ innumeris diſtracti opinionibus lacerant, nec minus armis, quàm ſententiarum varietate proſcindunt? Repetitum videmus iniquiori conſilio Punici ducis inuentum, qui pugnaturo ſuaſit Antiocho, vt in hoſtium claſſem, viperas plures inijceret, quarũ metu deterriti milites à dimicatione deſiſterent: cum noſtro quoque ſæculo viperarum genimina è Caluini luto, è Lutheri ſordibus prodierint, atq; è frigidiſſima cæli plaga dracones eruperint, qui flãmas alienis regionib. inferentes, orbem catholicum luctuoſo incendio vaſtarunt. Sed inter tot hoſtium, bellique diſcrimina, ſolemni geſtire poſſumus gaudio, quia mulieri datæ ſunt alæ, hoc eſt, Virgo beatarũ mentiũ agmine circumuallata, ſublimis ad cælos euehitur, vnde felicius, quàm olim pythonem Apollo, hæreſis hydram proteret, interimet, iugulabit. Equidem ſi dum ſignũ Virginis, in obliquo cæli circulo, noſtris recurrit obtutibus, miteſcit aliquantiſper igniti rabeis leonis, caniſque Sirius non amplius latratibus orbem adurit, nec quaſi findat ad inferos, viam, ſciſſuris innumeris terram hiulcat, ſed amœnioris ob cęli clementiam, delaſſata nimijs ardorib. natura hilareſcit, & autumnali ſoluitur vbertate; quid mirũ, ſanctiori Virgine cęlo recepta, leonis inferni ſæuitia leniatur, minoreſq; flammas cerberus tartareus eructet, quibus fidei humor exareſcit? Vnica prius in cęlo, reliquas inter imagines, Virgo

recen-

recenſebatur Erigone, quæ manu ſtellam, & quidem vnicam efferebat, ſed modò alia Virgo lucidior aſtris inſeritur, vtque cimmerias hæreticorũ tenebras multiplici claritate diſcutiat, duodeno ſidere coronatur. Et verò quam non illa errorum caliginem ſuæ ſplendore virtutis abſumpſit, quos non perduellium ictus ſuæ clypeo protectionis eluſit? Sileatur, Perſeum ſcuto munitum Palladio, Meduſæ caput, enſe adamantino præcidiſſe, veriùs modò teterrimum hoſtem, multis draconum millibus ſeptum, Virginalis clypeo tutelæ, fides Romana diſperdet. Sileatur, quod olim, Thebanis contra Lacedęmonios pugnantibus, certiſſimam in ſpem victoriæ reſpondit oraculum, vt in medio ſcilicet ardore præliandi, Ariſtomenis ducis clariſſimi clypeum attollerent; cum Virgine, turri Dauidica, à quam ille clypeo dependent, in cælorum eunte ſublimia, ſperet orbis catholicus truculentiſſimas prędonum turbas, felici triũpho proſſigare. Meritò quaſi palma exaltata eſſe dicitur Virgo, quia ſicut illa folijs armatur acuminatis, & cultrato mucrone ferientibus, ita Virgo ad infringendos hæreticorum conatus, precibus, velut gladijs inſtruitur, ac fortiſſimè communitur. Repetite, Auditores priſcorum memoriam temporum, dum Coſrhoes ille Perſarum Dynaſtes Heraclium Cæſare ſolio deijcere cogitaret, nonne Virginis obſiſtentis auxilio deletus eſt, cum miræ magnitudinis grando repente ſuborta, Perſarum copias attriuit? Repetite cum Ioannes ille

Zemiſcas, Bizantinorum Achilles, Bulgaros, Ruſſosque Virgine prælium fortunante confecit, nonne depoſuit illa de ſede potentes, nimiumque de ſua virtute gloriantes elati cordis mẽte deiecit? Repete tuum illum ducem Roma Narſetem, qui Longobardorum ſanguine ſæpius Italiam irrigauit, qui Gothos ad fluuium Anientem via Salaria cæcidit, qui Regem Totilam plurimis tumeſcentem victorijs, fugam arripere compulit, qui reges alios æternæ huic vrbi tributum coegit impendere, quibus armis tot gẽtes immanitate barbaras, religione infeſtiſſimas, numero penè infinitas domuiſſet, niſi Virgo cateruas hoſtiũ, auxilij opportunitate compreſſiſſet? Delabebatur è cælis Virago fortiſſima, armata veluti Pallas, diſponere acies, tentoria figere, tempus certamini docebat arripere, duci robur, militi animos, terrorem hoſtib. immittebat. Ecce denuò Gothos, & Vãdalos ad omne facinus parata barbaries effudit, quid ni ſperemus, ſingulari Virginis patrocinio, è Germaniæ finibus exturbãdos? Si vnus molliſſimus capillus vim habuit ad vulnerandum Deum, quidni ſimul omnes fulminent hæreticorum colluuiem? Si matronæ olim Romanæ è capillamẽto diuulſo chordas arcubus texuere, quidni Virgo, coma capitis ſui, telorum inſtar, barbarorum caſtra percellat? Quid enim videmus in Sunamite iſta, niſi choros caſtrorum, cũ ipſo oculorum iactu, ipſo vultus aſpectu inimicas cælo legiones abſterreat, qualiter olim apud Pellenæos Dianæ ſimulachrum

aduer-

aduersus Ætolos illarum ita obuios quosq;, numinis maiestate perculit, vt in faciem procidere cogerentur? Quinimò Diana ipsa præstantior Virgo lunam habet sub pedibus, an vt auito se regum sanguine genitam arguat, quemadmodum calceis lunam subtexere, in speciinen claritudinis, antiqua Roma consueuit? An vt illibatum præseferat vitæ candorem, dum lunæ maculas innocenti pede proculcat? An potius, quia luna maris æstum commouens, hæresim exprimit, terrarum spatia miscentem, Virgoque sic heresim conterit, vt lunam? Legistis arcam fœderis leuitarum delatam humeris: Ierichuntinę ciuitatis mœnia, clangentibus buccinis, euertisse, quæ cum prosterneret acies, murosque labefactaret hostiles, non fœderis appellari debuisset, sed arca bellorum. Nunc verò, cum angelorum manibus ad beatas cæli sedes, arca Dei viuentis animata deferatur, intueri mihi videor corruentem ex arreptæ solio tyrannidis hæresim, refugientesque in antra Scythica dracones teterrimos, nisi potius Virga ista Iesseæ de radice progerminans, virgę Aaronis æmula, serpentes nequissimos deuoret, hoc est, exitialem illorum potentiam imminuat, infringat. Hoc à te conceptis votis deposcimus, heroina inuictissima, vt Pharaones omnes contra Dei populum ita frementes, cum iniquo satellitio compescas, quę equitatui fortissimo assimillaris, in curribus Pharaonis.

Dicebam..

DE
D. GREGORIO MAGNO
Romanæ Humoriſtarum Acad. Patrono.

Cum inter Humoriſtas adſcriptus fuit auctor.

ORATIO HABITA.

Anno Domini *M. DC. XXXI.*

Lauſibile fuit antiquis profanæ militiæ ducibus, Eminentiſſimi Principes, Illuſtriſſimi Præſules, viri clariſſimi, à rebus præclarè actis, & auctis, non tàm populi conſpiratione delatum, quàm ingenioſo gloriæ genio confictum aſſumere cognomentum. Hinc Alexander à rerum magnitudine Magnus; Scipio ab Africa ſubacta Africanus, Sylla à proſpero bellorum euentu Felix, Marcius à capta Coriolorum ciuitate Coriolanus; Demetrius ab vrbium excidio Poliorcetes, Baiazetes à ſubitario præliandi furore Procella, Tamerlanes ab ictu vehementi Ferum, Aquila Pyrrhus, Fulmen Ptolomæus, Flagellũ Attila, Dei gladius Chalebus Arabs, Georgius Epirota Scanderbegus audiuit. Sed ad ſacra quoque tempora nobilis hæc conſuetudo defluxit, vnde in orthodoxa republica nomẽ Chryſologi Petrus, Chryſoſto-

ſoſtomi Ioannes, Thaumaturgi Gregorius Neocęſarienſis, Theologi, Nazianzenus, Angelici Thomas, Seraphici Bonauentura compararunt. Prodeat in medium, aliorumque lucem, ſuarum ſole virtutum, GREGORIVS ROMANVS offundat, quem ſanctitate conſpicuum, eruditione diuinum, laboribus emeritum, celebri agnomine MAGNVM orbis illo minor appellauit. Hunc Academię noſtræ Patronum ſapienter adoptaſtis, viri clariſſimi, vt princeps orbis Academia, illius adoleſceret auſpicijs, quem eccleſiaſticos inter doctores principem Synodus Toletana conſtituit. Solum in hoc lapſi eſtis, dum me veſtrum inter ordinem, conſpirantibus humaniter ſuffragijs, adſciuiſtis, inter HVMORISTAS aridum prorſus,& exſuccum, primamq; tyroni adhuc, & candidato Spartam demandaſtis, ſcilicet,vt Gregorium Magnũ in hoc Atheneo, viris maximis aſſidentibus, puſillus orator exornarem.Quãuis hoc etiam benè cadit; vt enim DVLCI lucubrationum AGMINE veſtra in conſpectum poſteà REDEAT eloquentia, debebat prius in hunc locum, non obſcuræ radijs beneuolentiæ,mei ſermonis amarities attolli.

Præteribo igitur in tanta rerum ſegete protritam rhetorum legem deriuandi laudes à patria, à parentibus, ab inſtituto, per ordinem currendo temporũ, imagines recolendo maiorum, quid matre prægnante ſomniarit auus, an globus igneus capiti infantis emicuerit, quo ſub Chirone pro-

fecerit; non persequar huiusmodi Tricas, & Apinas, non vmbilicos, nō analecta colligem, recurrant ad hoc asilum, qui exulant à virtute. Suas præseferant illi, veterum more Quiritum, lunulas, qui in talis defixere nobilitatem, cicadas aureas, more Atheniensium, innodent, auribus, qui crepitante diuitiarum bombo, sibi tintinnire congaudét. Gregorius Romanus renuit in modico se magnum ostédere, nullum, nisi palmare facinus è proprijs erutū à mecupit exprom, vt pedestris alioquin, & humilis, solius argumenti magnitudine grandescat oratio. Video illum, Auditores, ab adolescentiæ longinquo, non in abecedarij pędagogio primos literarum apices internoscere, sed in rhetorum puluere sed in philosophorum lyceis, sed in theologorum gimnasijs, masculæ studio virtutis incumbere, admiror æstuantem ingenij sitim disciplinas omnes, vno velut haustu, sorbentem, vt Gregorio verius, quàm olim Telemacho putandum sit, in omnibus aggrediendis adstitisse Mineruam. Video illum, patre è viuis erepto, dilapidatis in opem inopum facultatibus, sed in Sicilia religiosum hominum excitare conclauia, vt exulantem ab orbe pietatem, velut à postliminio reuocaret: video septimum Romæ, ad cliuum Scauri, paterno in domicilio, construere, ibique sacro sub habitu delitescere, vt mundi subductus oculis, angelis spectaculum exiberet, ac Deo. Procul à Gregorio vestes Attalicæ, bombicinæ tunicæ, olentes Arabico mure pelliculæ,

pro-

procul à palatio belluata Babylonica, Phrygionum opera picta, splendida toreumata, onusti vasis Corinthijs abaci; parietes sola nuditate candescant, hic hospitari cupit, profligato luxu, paupertas. Quis hic memoret indicta sibi ieiunia, quibus imbellicum alioqui corpus ita eneruauit, imminuit, vt non longam ętatem duxisse putandus sit, sed ęgram valetudinem produxisse? Quis hic noctos insomnes in sacrorum lectione voluminũ absumptas recenseat, cũ non auderet somnus illius ad oculos irrepere, qui vel ipso Gregorij nomine vigilabat? Vidit Romæ Anglos quosdam adolescentes, eximia venustate naturæ beneficio donatus, ad catastã in foro venales, quorum regionem cum impio Deorum cultu teneri comperisset; Ehem, quomodo, inquit, in aurea vagina gladius plumbeus reconditur? O quàm bonã domum, quàm malum hospitem? Verè Anglos, neq; enim angelos, nisi hinc discat tenebrarum angelus in lucis angelum commigrare. Proficiscere, Gregori, diuisos orbe britannos vrbi Romanæ coniunge. Angliam, angulum illum orbis, cimmerijs perfidie tenebris inuolutum, diuinæ splendore fidei collustra. Christus, lapis, quem reprobarunt Iudaicæ gentes, huius in caput anguli fiat. Iupiter, commentitius ille deorum præses, qui ab insula emersit, in hac insula proteratur. Discedit Roma Gregorius in Britanniam iter arrripiens, cum excitatis à populo turbis, exacto triũ dierum itinere, Benedicti pontificis imperio reuocatur, vt antequàm

in Anglia fidem erigeret, Bizantij labantem sustineret. Euthychius Archiepiscopus ille fuit, qui homines, postrema tuba clangente, non tactui manuum obnoxios è rumulis excitandos oblatrabat; sed subtiles, euanidos, fumi instar, & venti; verè de pastore lupus, qui ouium suatum carnes, cum viuas vorare non posset, deglubere mortuas, ac deglutire cupiebat, vt in solo spiritu reuiuiscerent. Istum aggressus est acri contentione Gregorius, validisque adeò rationibus ceruicosam mentem arietauit, infregit, vt Eutychius in actu vitæ postremo palidoniam cecinerit, in eademque se carne resurrecturum edixerit, quæ abire debebat in cineres; librum illius in flammas Tiberius imperator iniecerit, vt in fumum illa dogmata verterentur, quæ mortuos, ad instar fumi, resurrecturos mentiebantur.

Sed natus cõmuni bono Gregorius ad leuandam morbo grassante patriã reuertatur, ab oriente scilicet mortuorum, ad viuorum occasum, Romanam hanc vrbem lues quædam tabifica inuaserat, perq; omnes angulos latè, & lætè serpebat, nulla tàm fœta domus quæ non relinqueretur effœta; nullus aer adeò salubris, qui cadauerosorum halitu non putresceret, nullus collis amœno adeò celo serenus, quo lento gradu pestilentia non reperet; vastum vbiq; silentium, nõ tutę latebræ, exitiosum auxilium, fuga inconsulta, homines, quasi laruæ cinerulenta macie palantes, labantes, stupidi, stupei; displosæ è nubibus sagittæ

gittæ populū inopinato sternebant, igneę in cælo acies fundendo humano sanguine rubescebant; repentina singuli cęde vastātur nec languor mortem præuenit, sed languoris moras mors festina præcurrit. In tanta cadentis populi cladę quid Gregorium egisse putatis, Auditores? An iuxtà veterem Romanorum consuetudinem, clauum in Iouis, vel Mineruæ templo fixisse, vt debacchantem illic sisteret epidemiam? An more Palamedis Apollini victimas immolasse, vt noxia in orbem spicula iaculari desisteret? An Ioui cum Rhodiensibus simulachrum erexisse, ne homines in posterū, simulachra diuinitatis prosterneret? An anguem Æsculapio cum Epiduarensibus deuouisse, vt veneno desæuienti alio veneno consuleret? Exundauerat portētosa alluuione Tiberis, ipsosq; vrbis muros ebulliētibus aquis excesserat, deuectus fuit aquarum non flumine, sed oceano trabalis magnitudinis draco, qui cum per salsos maris turbidi fluctus innatasset, tandē suffocatus in litore putruit, luemq; lethalem halitu pestilenti in hanc vrbem transmisit, quā prius draco alter Epidauro Romam aduectus, vt superstitiosa credidit antiquitas, sola presentia discussit. Grassabatur pestis hæc infestissima, pennisque delata ventorum, omnium corpora cū ipso anhelitur permeabat; ad hanc Aten Romano cælo depellandam, nō Litas strabas, & claudas expediuit Gregorius, sed Litanias. An vt anguem hunc, sacris cantionibus, cælestis quasi veneficus excantaret?

An

An vt pythonem immani viru pestilentem suæ telo caritatis confoderet, iugularet? Quacunque amburbialia ducebantur, pestilentia mitescebat, aer noxiam exuebat inclementiam, vita redibat in semianimes artus ad præeuntis vexillum crucis, vel quia mors vitæ lignum horresceret, vel quia Tau signo conspecto, stragem sistere percutiens angelus iuberetur. Sanè angelus, qui in mole constitit Hadriani, nudatumque gladium in vaginam reposuit, vt calamitosæ finem pestilentiæ portendebat, ita Gregorij sanctitatem minimè dubio argumento præsignabat, qui factus in iracundiæ tempore reconciliato, diuinam à populo vltionem auertere satagebat.

Tibi debet, Gregori, suam Roma incolumitatem, te suum appellat Iouem meliùs sospitatorem; quid à collata summi Pontificis dignitate refugis, quid in montiũ lustra contendis? Ignea columna, cæli quasi digitus, sub caua montis crepidine delitescentem ostendit. Ecce in columna ignis loquitur Dominus ad Romanos, qui in columna olim nubis loquebatur Hebræis. Columna ista veluti niloscopium, non Nili, sed tuam prænuntiat excelsitatem, in spem vberrimæ messis Ecclesiæ. Fluctuabit inter varios hęresium æstus Petri nauicula, tu stare debes, veluti filiorum Noemi columna inter procellas incõcussus. Succubuit tanto ponderi, quasi Atlas, prædecessor Pelagius, te nouum poscit Herculẽ; Ecclesię celum, Hercule maiorem vna te solum columna confirmat. Deferre Ro-

mam,

mam, Auditores, Gregorium oportuit, non enim sponte venire poterat, quem animi demissio retrahebat, ignorans, à se ipso se creari Pontificem, dum hominum gestari se humeris patiebatur. Cunstitutum in hoc apice Gregorium qualem vobis obijciam, Auditores? Equidem si misericordia æquè, ac iustitia solium stabilitur, reputate, Gregorium egenis, ac derelictis opes Ecclesiæ, proflusa liberalitate, dispersisse, vt verè cũ Laurentio posset thesauros, non in scrinijs, sed in pauperibus indigitare. Suos habeat Persia longam ob manum Longimanos; efferat suos Græcia Cimones in publicum, collatis omnibus, verè Publicolas; prædicet Germania suos Henricos non militum agmine, sed pupillorum stipatos examine; Gregorium Roma producet communem omnibus Mercurium, à quo plures haberent, quod satis acciperent, nunquàm ille, quod satis daret. Sed nouum auditores, accipite Gregorianæ pietatis inuentum: vt innumeris quotidie pauperibus certa largitione succurreret, plures in vrbe cursores instituit, qui conditas ægrotantibus dapes, citato cursu, deferrent. Tunc enim verò diuinus Gregorij amor alas habebat, quibus ad erigendam è puluere calamitosorum inopiam volitaret. Iam caritas illius non serpebat, vt ignis, sed quasi fluuius igneus, rapidusq; ad conferendam pauperibus opem ferebatur. Vidit olim in equo pallido mortem equitare Ioannes; vitam in cursoribus vndequaque discurrere Roma conspexit. Columb-

anti-

antiquitus epiſtolis Mutinam defenderis ad Brutum Hircius adhibuit: hirundines victorię nuntias Cæcina Volaterranus excepit, cornicem habuit vice tabellarij Marthes Ægyptius; nuntijs alas pennatas impoſuit, ventorumque nominibus appellauit Ælius Verus; Cyrus per interualla locorum tabellarios ita diſpoſuit, vt fatigatis recentes, & nocturni diurnis ſuccederent; Gregorius alendis quotidiano ſubſidio pauperibus cibarios curſores inuexit. Inuidere angeli, ſi angelicum pectus mordere poteſt inuidia, Gregorianis epulis, ac humano habitu perſonati inopis induere ſarcinulas, & quamuis peccare nō poſſint, cum in veritate conſtiterint, emētiti ſæpiſſimè aſpectus amauere mendacium. Tęduit Chriſtum ſuæ, liceat hoc dicere, magnitudinis, & licèt ipſam non deſeruerit, adſcititiam nihilominus arripuit mendicitatem, vt denuò qui diues fuerat, pauper non pro nobis, ſed pro ſe ipſo fieret, ſtipemque à Gregorio referret? qui theſauros habebat diuinitatis. Sileatur, apud Æthiopas Iouem deorum corona circumſeptum ſingulari comitate celebraſſe conuiuium; Iouis illi cerebrum, vt cum Pauſania loquar, pro cibo geniali comederunt: Gregorij menſis proh quoties pro Ioue poetarum Chriſtus aſſedit, ſuoque in corpore dignatus eſt ali, qui toties in alieno paſcebatur?

Verùm Gregoriana pietas nō Romæ ſe continuit, breuibus circumſcripta cācellis, ſed, quod olim de Romana virtute iacta-

batur,

batur, disperſit cum ſole manus, dum immenſa miſericordis animi latitudine egẽtes vbiq; locorum leuauit inopia, mœrẽtes animo recreauit, diffidẽtes ſolicito ſtudio compoſuit, factus omnibus omnia, vt perditos homines, & ad ſcelera proiectos vel fuſo ſanguine lucraretur. Excitabant in Africa Donaſtiæ turbas ſęuiſſimas, ſemelq; lapſos ad ſacram exhomologeſim recipiẽdos eſſe renuebant? Cerberos iſtos compreſſit Gregorius. Contendebant Arriani in Hiſpania ab ęterni Patris ſubſtantia filium ſeiungere, & è ſolio diuinitatis exturbatum in creatarum rerũ ordinem detrudere? Semiatheos iſtos coercuit Gregorius. Permiſcebant Alexandriam Agnoitæ poſtremi diem iudicij Chriſtum ignorare peierantes, monſtra ferocitate formidoloſa, veneno peſtifera, numero infinita? E ſuo gurguſtio eliminauit Gregorius. Quis in Anglia deorum aras euertit, idola protriuit, fana profana ſuccẽdit, Iouem cum ſuo ſemiuiro comitatu exulare iuſſit? Gregorius verè à Beda presbytero Angliæ vocatus Apoſtolus, Quis Ioannis Patriarchæ Bizantini Oecumenicum ſeſe Epiſcopũ venditantis audaciã infregit, retudit impudẽtiã? Gregorius. Quis Mauritium Cæſarem à profana militia ad ſacram, à galea ad cucullũ, à caſtris ad clauſtra tranſirẽ milites reluctantem à ſententia deterruit? Gregorius. Nimirum quid formidaret ad reges, & præſides loqui, cui ſanctus dabat ſpiritus eloqui? Quidni ad altiſſimam ſcribendi methodum euolaſſet, qui pennas habebat colum-

columbæ? Quidni super virum misericordem conquiesceret ales, qui super oleam, misericordię simbolum iam ante consederat? Columba illa, quæ decrescentium nuntia fuerat aquarum, in Gregorio diluuium portendebat eloquentiæ. Aduentabat illa ad Gregorium, non arcę Noeticę, sed nauis Apostolicæ trierarchum, vt alite hac felicitatis auspice, dici posset cælestem portum bonis auibus appulisse. Quis mihi obijciat Demosthenem torrenti similem, melleo flumini Nestorem, igneo fulmini Periclé, Rhodano Hilarium, Catadupis Chrysostomum, Gregorius angelo comparatur, quòd eloquentiæ tuba classicum caneret, & rerum contemplatione cælestium absorberetur. Mellificarint apes in ore Platonis, in ore Stesicori luscinia cecinerit, in labijs Periclis Pitho sessitarit; dictus fuerit latina Siren Valerius, Suadæ medulla Cethegus, Rex fori Hortensius, Philomela sophistarum Prusæus, Apis Attica Zenophon, aurea Luscinia Basilius, Meliphthongos Ælianus; Gregorium pro aureo dialogorum opere, glorioso Dialogi cognométo fuisse nuncupatum confirmat ex Gennadio Baronius. Loquuntur auream dicendi copiam luculentissima, quæ ad seros nepotes moralia transmisit; loquuntur epistolæ varios ad orbis principes exaratę, plenę succo, & sanguine; loquuntur eruditissimi in sacros codices commentarij; loquitur infelicissima illius sæculi conditio, cum enim obsessa toties à barbaris, ac diruta Roma, barbarismis repleta latinitas, & solœcis-

lœcismorum obducta carie obsoluisset, miraculo adscribit Baronius, Gregorium inter tot tenebras aliquo illucescere potuisse fulgore. Sed quid ego Gregorianæ claritati caliginem offundo tenebricosus orator? Illuxit ille iam inde ab initio, cum in scientijs capessendis radios exeruerit ingenij, prætulit faces, cum in Angliam fidei vexillifer iter celerrimum expediuit; flammas ostendit caritatis, cum inter mortuorum cineres, cęlesti interius igne flagrauit. Vidisti olim Roma columnam Gregorij latebras irradiantem; sensisti fulmina eloquentiæ animum percellentia, columbam illius, in his pestilentiæ calamitatibus, potes sibi conciliare propitiam, nam epidemiæ tempore nihil aliud antiquitus ęquè regibus prodcrat, ac columba.

(?)

Dicebam.

DE

DE SANCTO IVONE pauperum Aduocato.

PANEGYRICVS.

Dictus Romæ, Anno Domini M. DC. XXVIII.

EN tandem recurrente celebritatis annuæ tempore faustissima illius Iuonis natalia repetimus, qui Gallicani rex olim fori, patronorum alpha ciuilium, inopum singularis assertor, humanis solutus à curis, cælestis curię templa peruasit. Deberem antè integerrimos Quiritium Areopagitas, in tàm honorifica panegyri locuturus, de Atheniensium canone, comparatum ad aures demulcendas eliminare proloquium: deberem apud publicæ vindices æquitatis, omnes ad aucupandos animos ablegare veneres orationis: nihilominùs, quia in eo genere non versamur, vt Catoniano supercilio debeant iudices alicuius flagitium expendere: sed in quo de præclaris sanctissimi viri facinoribus lætabunda triumphet oratio, & clariori veluti in speculo imaginem suam optimus quisque cõtueatur; nullus me acriori sermone perstringet, quòd in ipso orationis vestibulo mentes excitare contendam auditorum. Licèt officiũ istud venandæ beneuolentię, non

non ſit opus impendere, cum iam videam quàm libéter in laudes Iuonis attentio veſtra conſpiret, adſpiret humanitas indiſerti vocibus oratoris; vt potiùs vereri non leuiter debeam,ne,dum in clariſſima iudicum frequentia, de iudicis optimi virtutib. ſum dicturus,neſcius,quid valeant humeri,malè videar de meis viribus iudicaſſe. Et ſanè tàm eximia ſunt, quæ de Iuone tranſmiſſa nepotib. facinora prædicantur,vt animum ſingula meum æquè rapiant, æquè abſorbeant orationem,nec in tanta rerum ſegete aliquod decerpere facilè valeam, quod colligam in faſciculum laudationis; neque poſſit laudatio tàm vberem ſegetis copiam, anguſto temporis circulo,colligare. Verùm cum inter omnes virtutes Iuonis principem ſibi locum vendicet pietas,illud ego breuiſſima commendatione contendam,in vniuerſis Iuonis operib. plurimùm emicuiſſe pietatem,ac in illis proprio quaſi titulo triumphaſſe.

Quo loci non ego vetuſta Iuonis ſtemmata recolam, nõ perantiqua familiæ monumenta refodiam; prætendant fumoſas, ne dum famoſas auorum imagines,obtrudant ſtantes in curribus Æmilianos, qui proprium in caput enituntur gentilitium deriuare ſplendorẽ:Iuo genus, & proauos, & quæ non ipſe poſteris monumenta conſignauit, vix ſibi reputat; benè prolixam maiorum geneſim ſuo vix agnoſcit in ſtipite; illa ſibi vendicat acroamata, quæ vt illum ſuper aleam hominum euehunt, ita maiorem quocumq;homine facũdiam depoſcunt.

poſcunt. Oriatur igitur clariſſimis Iuo natalibus, glorioſæ præferat radios nobilitatis; pietas in ſanguinis amplitudine palmã referre laborabit, dum voces feſtiuè perſonantes, dum flammas oculos in tenebris perſtringentes demittet è cælis: hauſerit Iuo è nutricis vberib. procliuem ad bonum indolem: pietas blãdiſſimo fouebit in ſinu, ad templa perducet, ſuggeret preces, Dei cultum excitabit. Ad altiores diſciplinas internis igniculis Iuonis rapiatur ingeniũ, pietas Lutetiam, illas Gallorum Athenas alliciet; Aureliam, illam ſcientiarum palęſtram impellet, vt iuri Pontificio ſedulam impendat operam, vt ſacræ theologiæ ſpatia gymnaſtico in puluere ſtrenuus percurrat. Et benè conſtitit, quàm celebrem de ſcientijs omnibus pietas triumphum reuexerit, cum theoricas omnes practicis deſeruire coëgit Iuo virtutibus, cum non ſe ſtuduiſſe, vt ſciret ſalutem, ſed ſciuiſſet, vt ſtuderet ſaluti clariſſimè patefecit. Iam multus de Iuonis doctrina ſermo percrebuerat; iam quantùm polleret ingenio, aures vniuſcuiuſque peruaſerat; cum in Rhedonenſi primùm ditione, mox in Trecorenſi ciuitate Eccleſiaſticum cooptatur in iudicem, in florentiſſima ciuitate iuſtitiam adminiſtraturus, qui ſedatis animi perturbationibus iuſtum ſe anteà præſtitiſſet. Prouocent ſe ad meſſem auream auidiſſimi curiæ harpagones, duo togati vultures, duo accipitres pecuniæ Stratocles, & Dromoclides: tyrannidem exerceat in Neroniani iudicis pectore vitiorum illa metropolis, il-

lud improbitatis elementum, auarities: pietas Iuonis regnabit in animo, dũ illius trutinam æquitatis non inflectere munera, nõ auri pódera deprimere poterunt. Sint donaria tinea regiminis, Mercurij virga, placenta infernalis, bos in lingua forensium, quibus seueriora iudicum pectora sepènumero eneruantur, demulcentur, concilian-tur, detinentur: sit aurum in litibus arbiter, in affectibus tyrannus, in deliniendo sirenula; Tulliani tuba raucescat eloquij, vbi pecunia loquitur; Hectoreæ militiæ fulgura compescantur, vbi nummus decertat, virtus frangantur Herculea, vbi hastis pugnatur argenteis; non poterunt hæ commotiones Iuonis animum vel decutere leuiter, quin semper ad pietatem Iuo sustinendam quadratus existat. Erigat senatorum imagines Thebana respublica sine manibus, quia manus protendere ad munera, turpe sit iudici: Iuo manus habebit, non quibus accipiat, sed quibus eroget, nõ quibus ditescat, sed quibus ditet. Conuolabant ad eius tribunal, ad causas dirimendas, quocumque ex ordine homines, omnium Iuo momenta rationum æquali mẽtis lance trutinabat; & si, quando aduersus aliquem, ita poscente iustitia, tulisset sententiam, liquescentibus præ mœrore visceribus, vberrimas soluebatur in lacrymas, aliorum maculas, defluente per genas imbre, tergebat, pecuniam illi, cui causam contrariam adiudicarat, è proprijs articulis reponebat. Erexisset Alphonsus Aragoniorum rex ille iustissimus, si tem-

dò patronus vendibilem à se facundiam proscripsit. Vidissetis Iuoné egenorum vndique stipatum exercitu, quos lacera gemebundo aspectu paupertas à iudicium subsellijs plerumque solet arcere, propriam reuocare sub clientellam, in illorum patrocinium diurnas, nocturnas conferre vigilias, lucubrationes lucernam olentes ad auroram vsque producere, vt posset in foro argumentorum iacula totis laterum conatibus euibrare. Laureas dicetis istas, Auditores, omni potentis eloquentiæ, quas de expugnatis iudicium animis Iuo referret, sed triumphos ego pietatis appellabo, dum Iuonem, quasi Iuuonem recolo, dum pupillorum parentem, viduarum perfugium, pauperum Aduocatum acclamatum fuisse comperio.

Iam vero lustrate animo virtutes Iuonis vniuersas, percurrite consignata monumentis tanti hominis, egregia facinora, omnia redolere pietatem; omnia pietatem prætendere reperietis.

Exardebat crudeli domus incẽdio, flammas emouebant vndique fenestræ, ignem laquearia cõceperant serpebat per omnem latè supellectilem ardor, iam saxa, iam parietes dissoluta compage dehiscebant, vbiq; fumus, vbique fletus, ruina, pernicies, interitus: Iuo deplorantium fortunas incolarum calamitate vehementer affectus, diuinas in genua prouolutus ad preces, debacchantem per tabulata semiusta flãmã breuissimo tẽporis momento restrinxit. Quid hic efferam, aut quid non efferam? Singu-

 larem

larem in cęlesti bonitate fidem collocatam? summam Iuonianæ precis energiam? defluentes, depluentes ab oculis lacrymas, vel è longinquo tollentes incendia? supremi numinis beneficétiam ad Iuonis postulata exustionibus imperantem? sunt ista quidé magna; sunt admirandam; sed video, in tot ignibus exardere magis Iuonis pietatem; video de voracis ardoribus elementi incédium triumphasse caritatis; ità dum per aridas trabes auidissima flamma grassatur, ardentiori Iuonis æstu discutitur. Sed quæ deflagrantem pietas igné deuicerat, parum sibi retulisse gloriæ videbatur, nisi vel effusa exundantium aquarum eluuione gloriosior appareret. Rem produco vestris auribus fortasse recentem, miraculum hac nostra tempestate non obuium, facinus, quod sicut à nouo fuit Moyse patratum, ita non muliebris numeros cantilenæ, sed masculæ pondus eloquentiæ deposcit. Non poterat Iuo, interiori flamma illius animum ad varias distrahente regiones, vnico sub cælo consistere, sed finitima in oppida, ad gregarios, & analphabetos homines Christianæ fidei præceptis informandos, explorato salutis discrimine egressus, ad inferendum in hominum pectora diuinæ cultum maiestatis, ęstuante pietate rapiebatur. Discesserat Iuo pedibus longam meditatus animo profectionem, cum ad fluuium continenti multorum dierum imbre tumefactum peruenit, vt nullo posset auxilio excedentem è ripis securè traijcere. Iá aquarum immensa copia stagnantium vndique pla-

planitiem insederat, natabant syluæ, nutabant arbores, fluitabant tritica, fluctuabant segetes, aggeres obruebantur, vnius fluenti alueo continebantur omnia, quomodò tam immanes vndas Iuo tranabis? qua cymba vorticosos turbidi fluminis euripos transmeabis? An in modum nauigij, subducto genibus pallio, & apice in velum erecto transmittens? At pallium tua nuditas non admittit. An super aquas, Petri fidé imitatus, alacri pede gradieris? At Christum exaduerso litore non intueris. An relabentem æstum, & refluentes vndas expectabis? An nimium temporis spatium malè feriatus impendes. An patrios ad lares hoc infortunio perterritus te recipies? At vlteriùs populorum te salus extimulat. Quid hic de Iuone sanctissimo cogitatis Auditores? quem exitum Iuonis iter consequntum esse putatis? O Iuonem, medijs in fluctibus non animo fluctuantem? Pietas, quæ de omnibus illius operibus hucusquè, triumphum reuexit, erectis hinc indè vndis, sicco fecit transire vestigio. Scilicet vix summis pedibus æstuosum flumen Iuo tetigerat, quum repentè scindere sese vnda, & ab illius aufugere plantis incepit, cursuque cohibito tutam in alueo semitam cōplanauit. Iam sua conticeat Moyses portentosæ virgæ prodigia, insigniora posteris transmisit Iuo miracula: Moyses extraneo Dei monitu excitatus; Iuo interiori fide commotus: Moyses, vt durissimi collum subduceret iugo seruitij; Iuo, vt caritatis mancipium euaderet: Moyses

mare pacatum; Iuo fluuium placatum: Moyses, vt educeret populum, Iuo vt solus discederet; Moyses adhibita virga; Iuo solis precibus transmeauit. Iam non glorietur Moyses veluti clarior, quòd frequentia cum Deo prępotenti colloquia miscuerit, & micantissimos cornuit splendoris radios ab illius consortio mutuarit; habet etiam Iuo, quæ cum Christo consuetudinis argumenta depromat, habet, quas exerere possit faces ab aspectu. Quid cum decumbenti ad tenuem mensam Iuoni, fœdus illuuie pauper, pannis obsitius, ac fame penè confectus inopinato accessit aduentu, ac postea modico cibo recreatus è cœna repentè consurgens, diuinam exhibuit oculis faciem, radios dimittere cepit à vultu, in candida veste, admirabili incessu demigrauit? Nonne Deus ille fuit, qui effícta corporis forma personatus in eo reperiri voluit conuiuio, vbi sobriè caritas epularetur; illis depasci ferculis, quæ pietas Iuonis sine genio genialiter opsonabat? Quid cum immaculatum agnum diuino in sacrificio immolaret, & sacram hostiam, calicemque populo recolendum sustolleret; igneus globus Iuonem admirando fulgore circumdedit, ac tantisper obsedit, donec ille deponeret? Nonne ignis ille de cælo dimissus flammam arguebat cordis ardentem, qua totus entheus, totus igneus diuinæ amorem bonitatis deperibat? Quid cum in frequenti multitudinis accursu, niuei candoris columba Iuonis considere

capi-

capiti conspecta fuit, quæ picturato priùs collo nitidissimos lucis radios emittens, posteà toto de corpore obcæcantem oculos fulgorem expandens, cælesti planè lumine caput Iuonis irradiauit? Nonne volucris illa diuini spiritus internuntia templum amoris Iuonem preferebat, cuius in apicem conuolarat? Fuisti re vera, Iuo, salutaris æthna pietatis, quam iam inde matris ex vtero cumulatè traxeras: euibrasti gladium æquitatis, sed erat ille flammeus ardore beneuolentiæ, contorsisti spicula eloquentiæ, sed in scopum illa pietatis collineabas. Loquatur pietas, vel igneis linguis, cum domus incendium maiori flamma restrinxeris, loquatur ad vocem aquarum, cum illas in geminas hinc inde partes dissecueris, loquatur Patris hospitem, Filij conuiuam, sancti Spiritus templum; satis ego de tuæ pietatis triumpho loquutus, Pharium versus in Harpocratem conticesco.

Dicebam.

B. PHILIPPI BENITII Florentini Ord. Seruorum B.M.V.

ENCOMIVM.

Habitum Romæ in Collegio Diui Marcelli.

Iuinam ſapientiam ſacræ perhibent literæ, cum excelſum ſibi domicilium ſtatuiſſet erigere, ſeptem è puriſſimo lapide columnas, quas ſuper immenſa moles ædificij conſurgeret, excidiſſe, paruulumq; innocua ſimplicitate ſuauiſſimũ, vt ſecum in atrio verſaretur, aduocaſſe. Videntur, Auditores, meis hic oculis obijci ſanctiſſimæ religionis natalia, cum Virgo deipara ſapientiæ cæleſtis mater ſimul, ac filia, æternum in terris atrium excitare ſibi cupiens, ſeptenos è florentiſſima vrbe Florentia patritios exudit, ac planè diuulſit à patriæ ſolo, vt inclytum ſeruorum ſuorũ ordinem, firmiſſimæ veluti columnæ ſuſtinerent. Niſi potiùs montem illa Senariũm elegit, qui ſeptem inter alios ſublimi vertice attollitur, ibique ſecuram religioſæ familiæ ſtationem inſtruxit, vbi felicius, quàm olim in Prytanæo, viri plures ſuo inſigniti nomine, rebus diuinis addicti verſarentur. Sed quis vnquàm fuit ille paruulus, ſapientiſſima adoptatus à Vir-

Virgine, nisi Philippus Benitius, ille Christianæ splendor reipublicæ, illud Florentiæ candidissimum lilium, illa terrarum orbis lampas clarissima, cui Virgo eadem, eximio splendore circumfusa, copijsque stipata cælestibus, aurato deuecta curru, conspiciendam se præbuit, ac diuina voluptate perfusum ad iam iam crebescentis institutum sodalitatis animauit? Paruulum appellaui ego Philippum, non propter obscuri generis tenuitatem, quod in eo maximè enituit, auorum gestis illustre, non ob virtutum inopiam, quibus fuit cumulatissimè locupletatus, sed quia cum meritorum magnitudine ceteris emineret, toto vitæ curriculo sibi paruus apparuit. Huius ego laudes dum breui orationis periodo circumscribere incipio, extendite vos prolixam, vt soletis, ad audiendum humanitatem. Neque verò in tam vberi rerum dicendarum campo, vellem ego minima quæque decerpere, sed maiores virtutum apices delibare; at mirabilis adeò fuit in omnibus suæ vitæ partibus Philippus, vt si singula recensere molestum fuerit, sit etiam præterire vitiosum. Vix enim parenti vterus intumescere cepit, cum sibi visa est in somnijs nocte concubia, facem maternis è claustris emittere, quæ radios vndequaq; fulgentes eiaculans orbem incenderet vniuersum. Sileatur, quod olim Cęsaris pater Cæsar in quiete somniauit, Aureliam coniugem intimis solem concepisse visceribus; sol enim infaustus extitit gloriosus alioquin ille di-

ctator, qui cum orbem Romanæ luce virtutis impleſſet, apparuit tandem in occaſu vitæ ſanguineus. Feliciorem exitũ Philippi parentibus clariſſima in tenebris ſomnia portẽderunt; exeruit enim in ipſis cunabulis, in ætatis aurora puerulus eximiæ ſplendorem ſanctitatis, cum à matris abhorrẽs amplexibus. Nicolaum Myræ Antiſtitem æmulatus, lacte nutricis incepit ſtatis dieb. abſtinere, ieiuniumq; prius noſſe, quàm cibum. Decumbant alij in roſeis puluillis delicatuli populi, ſtragula ſerica depingat opere Phrygio acus induſtria, faſcias è vẽto textili, vel linea nebula Coamanus innectat, bullas aureas inſtruat cum crepitaculo nutrix, ſomnum adſpergat ocellulis concinnata dulcibus modulis nęnia; Philippus ſatis habuit molli pro toto thalami pauimentum, pro blanditijs aſperitatem, pro crepundijs imagunculas ſacras, pro cãtilenis preces diuinas. Loquor prodigium illud, cum quintum vix menſem ingreſſus, duoſq; Seruorum ex ordine Patres, panem oſtiatim emendicantes intuitus, matrem, ſolutis linguę vinculis, cum adhuc ob ętatis infantiã balbutire neſciret, clariſſimis cepit verbis, ad ſtipem Mariæ famulis corrogandam, hortari. Hæreo hic, Auditores, graui ſtupore defixus: infantem, qui paucis ab hinc menſibus oculos ad lucem aperuit, nunc homines de facie cognoſcere? qui proprium ad commodum linguam expedire non didicit, alienæ vtilitati patrocinari? qui lacte nutricis indiget inops ſui, paternas opes elargiri? qui matris nomen

ad-

ad aures frequentiſſimè decantatũ efferre nequit, Mariæ vocem articulatim enuntiare? An, ſacer pupule, Atym Lydiæ regis filium æmulari voluiſti, qui cum Cyri militem violentas patri manus inferre moliẽtem aſpiceret, illum abruptis linguæ repagulis ab impio flagitio deterruit; cum tu quoque futuros tibi fratres, fame conſumptos ab ea pauperrimę conditionis calamitate vindicare contenderis? Sed adoleſce, Philippe, ſi in faſcijs loqueris, quid ni adultus eloquaris? Quod flumen aliquãdo manabit opportunæ facundię, ſi omnium beneficio tàm copiosè decurrit in fonte? Senſit Florentia, cum emenſo Patauij, ac Pariſijs plurium diſciplinarum ſtadio, laureaq; ſuſcepta, diſtractam in partes, ac ciuilibus dilanniatam odijs patriam ſibi conciliare ſtuderes; audiuit flexanimam eloquentiam, cum hoſtiles lenire diſcordias, extinguere flammas, dirimere nodos omnes difficultatum ſatageres; vt audire aliquandò meruetis pendentem è cruce ſalutis noſtræ reparatorem, ad montis Senarij te latebras; receſſuſq; ſanctiſſimos allicientem. Agedum igitur mecum, Auditores, Philippum ſequimini, qui carni nuntium remittens, ac ſanguini, cæleſtem ad vitam iter ingreditur, ac venerabilis viri pedibus aduolutus, ad illorum habitum admitti inſolenti poſtulat humilitatis exemplo, qui vel obſcuris præpediti natalibus, vel mechanicis tantùm idonei, vilioribus collegij miniſterijs addicti, à ſacris ordinib. remouentur. O in teneris annis adamantinum

pectus, & in ætate cerea animum æneum, qui tàm strenuè in arena virtutum superbiæ cristas depressit, fraudes elusit, conatus infregit. Scilicèt illius in ordine Virginis venerat famulari patritius, quæ cum cœli regina esset, ac terræ, humilem se nuncupauit ancillam. Nunquam se putasset religioni Seruorum adscriptum, nisi ceteris in morem mediastini deseruire cæpisset. Inuitatus illas ad nuptias, quibus animus triplici votorum fœdere maritatur, vltimo voluit loco discumbere. Reputate vos animo, quàm optaret in omnibus esse centimanus, cum vel in horto, cæli expositus inclementiæ desudaret, vel nocturno tempore longas in labore domestico curas produceret, vel panis frustula, iniecto humeris sacco, per viciniam quæritaret. Ad illa gradum facio, cum eximia sacerdotis dignitate, maiorum inauguratus imperio, sacris aris adstitit litaturus. Quo loco quid ego plura prosequar, cum angelicæ voces sermonem mihi præripiant? Vix tremenda illa verba protulerat, quibus è cęlo Christus candidum in orbem deuocatur, cum ecce, reboante, hymnis suauissimis téplo, concẽtu dulcissimè temperato, cęlestium spirituũ chorus intonuit, verendamq; illa verborum triadem Sanctus, Sanctus, Sanctus alterna modulatione concinuit. Quàm vellem mihi nunc pectus esse seraphicũ, vt vatis ęmulator antiqui nostram cõferre possem cum illius visione lætitiam? Tunc duo in cœlis angeli cecinerunt, nunc conferta angelorũ acies de cœlis labitur, tunc nutarunt tem-

pli

pli limina, nunc labat præ sonitu Ecclesia, tunc excelso Deus apparuit in solio, nunc sub velo candidissimi panis innotescit, tūc fumo tota domus inuoluta fuit, nunc templum suauissimo turis odore perfunditur, tunc pollutum se labijs prophetes indoluit, nūc Philippus illibatum Deo animum deuouere cōgaudet, tunc oris maculas alatus nuntius ignito carbone detersit; nunc exiguo orbiculo, caritatis ignitæ compendio immaculati hominis mūdities depurgatur; tunc ad deterrendum à flagitijs populum dimissus est vnus, nunc alter barbaras ad gentes, ac mentes cōcionator Apostolicus allegatur. Loquatur Gallia, quæ suum pertæsa Herculē, suauiores experta est ab ore Philippi catenas prodire eloquentiæ, cum vinculis illaqueata sermonis, rapi se in amorem sensit æternę felicitatis. Loquatur Germania, quò missus à Nicolao V. Pontifice, & sæpius expetitus à Rodulpho Cæsare, diuini verbi semen feliciùs, quàm olim Cadmus anguis occisi dentes copiosè dispergens, innumeros exurgere vidit ad celi victoriam, Christianæ militiæ triarios. Loquatur Pannonia, Saxonia, Flandria, vbi cum linguis loqueretur omnium, multiplicem se se vertebat in Proteum; loquantur Tartari, barbari, in quorum tentoria strenuus fidei antesignanus vexillum intulit crucis. Vnum ego præterire non possum caritatis eximiæ portentum, linguæ non tàm officio, quàm manus. Inaudiuerat Philippus, duas Circęa quadā in æde prostare venustulas Phryges, adolescētum Lamias

Megaricas Sphynges, ad quarum lupanar omni velut obſcœnitatis emporium ciuitas vniuerſa cōflueret; cum foueam illam ſordium, ac publicarum vt cum Tertulliano loquar, libidinum cōſiſtorium ingreditur; cauſam ibi pro illarum ſalute pudicitiæ patronus accuratè perſequitur, tantum pecuniæ auocandis à ſordido quęſtu mulierculis elargitur, quantùm venalis pro corporis voluptate ab amaſijs exigebant. Faceſſant hinc, qui aurum ferro nocentius, malorum irritamentum, hoſtem caſtimoniæ nuncuparunt; faceſſant, qui Iouem aurea pluuia Danaes in ſinum defluxiſſe aureis ineptijs cornicantur; Philippus auro euulgati iam corporis puellas ad puritatis inſtitutum, ab omni fœditatis labe ad ſacra conclauia traducit. Philippum liceat hic mihi verius appellare Chriſologum, cum auream non tàm ore facundiam, quàm auri copiam liberali manu profuderit. Veneris caſtra argenteis haſtis aggreſſus impudicitiam è ſua ſtatione deiecit. Præmiſit aurum de Philippi conſilio Macedonis Florentinus Philippus, vt ſi non poſſet aculeo linguæ, aureis ſaltem pilis arietantibus, arcem illam adamantini pectoris expugnaret. Quid cum longis itinerum laboribus exanthlatis, ad adicem illum ſupremæ in ſua religione dignitatis, ad quem egregijs ſibi meritis aditum complanauerat, nemine pręter ipſum contranitente ſublatus, faſtigium illud conſtanti ſic animo declinauit, vt niſi voce de cælo delapſa, ad Spartam illam potuerit ineundam impelli. Quid cum in Florentinę

vrbis

vrbis Antistitem vnanimi populi acclamatione vocatus, generosa se se fuga proripuit? Quid cum ad Petri sedem impendam maiori purpuratorum Patrum suffragio inuitatus, vt clarissimus veluti sol Christianæ Reipublicæ præluceret, nocturno tempore inter obscura montis penetralia delituit, & non tàm sibi dignitatis, quàm ambitioni innexit occasum? Quæso, cum facinus adeò sit insolens, exemplum palmare, dignitas cælo proxima, paulisper mecum, Auditores, animo sistite, & corpore, præteritorumq; refricate memoriam temporum, cũ è viuis erepto summa omnium mœstitia Clemente IV. Viterbium Cardinalitij ordinis senatores couenerunt, vt aliquem innocentia vitæ meritisque spectabilem, qui ad clauum nauis Apostolicæ præsideret, eligerent; cumque in varias hinc indè sententias discrepanti suffragio discederent, Othobonus Cardinalis Fliscus ingenti suffultus aliorum numero, Philippum, qui ad Petri sedem omnium calculis eueheretur, exposuit. Lætare Christiana respublica, vt quæ prius hæresium obsessa viribus, & ferè oppressa conatibus miserrimè iactabaris, Philippo tandem erecta Pontifice conquiesces. Lętare, Philippe, eris arbiter mundi, oraculum orbis, diuinæ legis interpres, ecclesiæ nauarchus, pastor catholici gregis, Christi vicarius. Tuos ad pedes principium purpuræ, regnũ sceptra, imperatorum diademata prosternentur, imprimet per humillimos nuntios pedibus oscula niger Æthyops, diues Indus,

immanis Tartarus: nunc producere poteris, & promouere validius adolescentem Seruorum ordinem; hæresium hydræ sylvescentia capita non tàm gladio potestatis, quàm igne concionum extingues, Turcarum tyrannidem quotidiè magis ferocientem retundes; fidem ad ignotas soli vias, vitiorumque caligine consepultas extendes. Tuum erit Romanis clauibus cælorum ianuam recludere, illaqueatos omni scelere mortalium animos soluere, spiritales ad plenam expiationem thesauros liberali manu profundere. Quem Herculem licèt ætate prouidum tàm multæ regnandi viæ non decepissent? Quem Paridem, quãuis limatissimi ingenij hæc aurea poma ancipti non consilio suspendissent? Honor scopulus virtutis, magnes cupiditatum, fomes affectuum, meta consiliorum, Helena tàm multarum gentium; Penelope tot procorum, quem non alliceret, titillaret? Philippus ergò inter sensus lenocinia, inter electorum suasiones constitutus, quid eliget, aut quid non eliget? Vix ad sui fauorem Cardinalium mentes voluntatis inclinatione propendere præsensit, cum repentè, è vestigio, solus, nocturno tempore, pedes, insalutatis omnibus, Viterbio digreditur, ac maturata fuga solicitus, in arcanas se montis Tuniati latebras factus de Pontifice Anachoreta detrudit. Tàm benè sciuisti, Philippe, dum in te, torrentis in morem, omnium vota confluerent, ad montium saxa perrepere? Siccine præcipuam hominis esse dignitatem:

tem autumasti, non honoribus fungi, sed honoribus dignum existimari? Pontifex ciuitati supra montem positæ comparatur? tu Pontificium munus euitans, arduum peregrinaris in montem? An nostræ te vindicem libertatis imitari delectat, qui dum ab exundante multitudine quæreretur ad regnum, in mõtem secessit ipse solus? Quã-uis (absit verbo culpa) ipso te fateor orbis reparatore maiorem; Christus tandem deferendum à populi colluuie regnum sola recessione declinat, tu regnum triplex à summis ecclesiæ principibus demandatum exilio voluntario repudias. Sed quid agebas inter caucaseas illas rupes, & scrupea ferarum cubilia, nisi quòd, animo ad cælum euocato, in altissimam rerum supernarum contemplationem rapiebaris, ni fortè cælestis aulæ ciues, felicitati, vt ita loquar, inuidentes tuæ, ad beatissimos recessus illapsu feruenti deuolarunt. Neque ego fallor, Auditores; sæpè enim Virgo Deipara, copioso beatarum mentium numero circumstipata, ad Philippum inuisendum aduentauit; diuinumque illius brachijs infantulum castis osculis suauiandum imposuit. Felix, & tua clarior obscuritate spelunca; inuidere tibi potest Insulæ antrum Erythræę, vbi sol roseo clarus exortu, pluribus vernantem coloribus iridem pingit, cum maiori Philippum claritate virtutum irradies. Cædat illa Britanniæ cauea, quæ discurrentium ab hianti vertice ventorum flabra sorbillans, imitantem musica cym-
bala

bala ſonitum concinnabat; cum in re quoque Philippus diuini ſpiritui tenui ſibilo permeantis aura perflatus, Sacras Deo laudes exoluat. Cedat illa Vulcani officina, cum tuis in viſceribus, ad inferendum hoſti teterrimo bellum, in vndis lacrymarum fatalia magis arma temperentur. Illæ hiſpidæ faſciæ, quæ cruento Philippi corpuſculo reuoluuntur, indicant vincula, quę principem tenebrarum ſecura victoria catenabunt? ille verberum turbo, ſonantiumque fragor plagarum impendentis eſt certaminis claſſicum; ille ſanguis, quid diſruptis, ac hiulcis depluit à membris ſcribendis erit prælijs atramentum; illæ lacrymæ, quæ ſinuatam nudis genibus humum interfluūt, humorem perennem ſuggerent illis fontibus, qui mirabilium copia aquarum ex arido ſaxo manantes ægritudinem omnem læſis à corporibus prodigiosè depellent. Quis mihi aquas illas in mentem reuocet, quas in vrbe Ierichuntina ſalubres reddidit Eliſæus, quas eduxit è lapide Moyſes, quas in Cherroneſo de rupe Clemens Romanus elicuit? Philippus antiqua nouis præuertens miracula, nō ſemel, ſed iterum ſicco de pumice ebullientis aquæ fontem euocauit, quæ varijs exceptæ per defluxum alueis, Hetruriam vniuerſam omni morborum calamitate reſtaurant. Quoties areſactis ardente Sirio montis eiuſdem ciſternis, ſolus Philippi fons emanantem iugi fluxione riuulum cuſtodiuit? Quoties plures dies in anguſto terræ foramine, vel nullo cibo protraxit, vel exiguo panis

mu-

mucidi frustulo longam inediam infregit? Quoties in se crudeliter pius, supplicijs excogitatis, repentem ad cordis fibras libidinem profligauit? Sensit se quondam Philippus impuris æstuare voluptatum flammis,quæ totis gliscendo medullis,animum ad obscœnos amores incendebant, cum ecce tamdiù gelidis niuibus nudatum corpus obuoluit, donec artus acutissimo frigore tabescentes furentem calorem abijcerent. Reputate vos animo ceteras viri sanctissimi virtutes, percurrite consignata posteris eximiæ sanctitatis argumenta, panem illi alendis patribus copiosè de cœlo delatum, euocata de nubibus in facinorosos homines fulmina; depulsas ab elephantiaci corpore pustulas; condonatam inferentibus iniurias veniam, quorum singula integram à me postularent orationem, si parem reperirent in oratore facundiam. Philippus toti mundo spectabilis, meritis opulentus, ditescere non potest frigidæ orationis inopia, & qui ab VRBANO VIII. solemnem expectat apotheosim, non debet à me pedestrem panegyrim postulare.

Dicebam.

B. ALO-

B. ALOYSII GONZAGÆ E Soc. Iesu.

VOTIVA LAVDATIO.

Yllam, felicem illum Epaphroditum post Africanam militiã gloriosis se verbis efferentem nescio quis perstrinxisse legitur optimatum, quo modo boni viri nomen posset assumere, qui modica in fortuna relictus à patre tot subinde diuitijs affflueret. Videtur enim opulentia morum integritati bellum indicere, cumque hastis illa pugnet argenteis, inermem virtutum aciem ita profligare, vt eodem in pectore statiua locare non sinat. Opes meritò sapiens ille Lacedæmonius thesaurum appellauit malorum, calamitatis viaticum, fomitem improbitatis; aureis siquidem nodis possidentium voluntatem illaqueant, & inerti quamuis homini, ac testudineo animos faciunt ad quæcumque flagitia. Non enim potest aurum terræ partus terrenis non implere sordibus Midas illos, quorum pascit auiditatem, neque diues flammis non torreri libidinum, quem circà fulgentes auro veste exardent. Cæsarem, atque Pompeium, furialibus in exitium reipublicæ facibus, immodicæ facultates armarunt, cum ciuiles intestino odio discordias, disfecta velut aluo, viperina, hoc est, nimia felicitas procreauit. Verùm, vt ego non inficias ierim,

viros

viros è puluere erutos, & ad opulentæ fortunæ ſplendorem traductos in omnia facile vitia collabi, ita arbitror, virtutis iter, ſalebrorum alioquin, & arduum opportuno diuitiarum auxilio complanari, ac ingenuo de ſanguine genitos in ſtudioſorum hominum albo facili poſſe negotio conſcribi. Neque verò conciliandæ cauſa fidei, veterum ipſe monuméta refodiam, ille, qui veſtris obiectus eſt oculis, occurrat etiam animis ALOYSIVS GONZAGA Cæſarei Princeps imperij, Italicos Dynaſtes, coronatum caput, qui licèt clariſſimo à ſtemmate natalia deriuarit, educatus in roſa, enutritus in aureis aulicorum nugis, non decipi ſe tamen eſt paſſus dulcibus diuitiarum preſtigijs, non irretiri laqueis voluptatum, ſed in tanta arridentis fortunæ amplitudine, vnicam, quæ ſummis exulare videtur à domibus, nouit amplecti virtutem. Vtinam locuples à me facundia deflueret, vt parem diuiti argumento orationem haberem; ſed mea mihi fortaſſe proderit verborum inopia, vt illius tantùm diuitijs nuda diteſcat, & Aloyſius non de meo accepiſſe, ſed de ſuo contuliſſe mihi videatur. Licèt tota qualiſcumque futura ſit, Aloyſij futura ſit oratio, qui materiam infanti oratori ſuggeſſit, & vires, vt illam, meo veluti Ioui ſoſpiratori, in templo æternitatis affigere debeam, ad inſtar tabellæ, votiua cum ſit.

In ipſo igitur limine conſtitutus, atria nō perluſtrabo Gonzagæ familiæ, ſignis, & imaginibus vndequaque referta, non marmo-

moreum vetustissimæ gentis populum recensebo; qui enim nomina suæ familiæ lõgo ordine,& multis illigata flexuris,in prima ædium parte distribuunt,non noti magis, quàm nobiles esse cupiunt. Nulla est adeò barbara, adeò seposita natio, quàm gloriosæ non stirpis fama peruaserit, celebratæ summis cum imperatoribus nuptiæ, cum regibus affinitas, coniunctio cum ducibus, triumphalium planè principum laureæ; nemo est qui nesciat, in aureos extendi ramos stirpem Gonzagarum, & fructus edere coronatos. Non igitur familiam in Aloysium prædicabo suum transfudisse splendorem, sed potius ab Aloysio claritatem hausisse contendam; laudabo,quòd in tanta rerum omnium affluentia,qua ducũtur in præceps plerumq;iuuenes,nunquam tamen lubrico pede corruerit.Voluptatem in biuio, semitarum ad fauces collocarunt antiqui,vt suis illa blanditijs nescios mulceret adolescentum animos, qui cum sint in vitium cerei, & æris prodigi, facilè melleis conciliatriculæ vocibus deliniuntur. Hinc meritò tria illa ænigmata ægrè intelligere se dicebat Hebræorum rex sapientissimus, sed quartum ignorare penitus; Viam,scilicet viri in adolescentia, cum enim lubrica sit, & præceps,stabili vix potest gradu consistere,quin vel impingat,vel labatur. Pueros impuberes,non in forum,sed in agrum dimitti prius volebat Lycurgus, vt primos annos labori vouerent, non voluptati, cui obnoxiam,in efferuescẽti libidinis estu,dignoscebat ætatem. Sed quorsum ista comme-

memoro, nisi vt illibatum Aloysij pudorẽ ostendam, qui & paterno in splendore, & summorum in aulis principum, florem custodijt innocentiæ? Fidem vix mihi conciliarem, nisi iurata testium verba possem producere tactis aris asserentium, Gonzagam Aloysiũ toto vitæ curriculo, quæ præcocem adusq; iuuentutẽ nimium citò maturuit, nullo fuisse vnquam lethali scelere maculatum. Ego sane summoperè admiror, dum Aloysiũ lego, anno septimo, quo rationis esse compotes incipimus, collecto in Deum se animo conuertisse, ac bonis exinde operibus excubuisse; iureq; arbitror sanctissimũ æquè, ac doctissimum Cardinalem Bellarminum protulisse, Aloysium Gonzagam in diuina fuisse gratia stabilitũ, cum puerilem euaderent indolem opera eximia, in quibus se infantulus ac huc exercebat. Annum agebat nonum, cum Florentiæ degẽs, exhomologesis sacramento, animum expiare labeculis cupiens, discussus primùm anteactæ vitæ diebus, solertiq; rerum omnium disquisitione premissa, ad sacerdotis pedes aduoluitur, supplici in habitu, vultu composito, iunctis ad pectus manibus; Hic subito pallor simul, & robur confuso colore genas occupant, contremiscunt artus, lacrymæ erumpũt, toto corpore concutitur; diceres facinorosum, Spartacum aliquem (Syrum nescio quem è grege seruorum) mox culparum magnitudine perterritus ex inopinato deficit, examinatur, corruit ad terram. Accurrunt, qui propè aberant famuli, erigunt languẽtem, do-

mum non benè ſibi redditum aſportant. Quid tandem fuit, Auditores, illud, quod Aloyſij animo occurrens adeò perculit, vt animum propius eriperet? An verecundia puerilem ita mentem corripuit, vt affligeret humi? At naturæ compoſitione feruebat Aloyſius, ad arma procliuis, & ab infàntia inter milites educatus. An præ ſcelerum turpitudine immanium, horror inuaſit? At integer vitæ fuit, ſceleriſq; purus, in nullius ſibi criminis grauitate conſcius. An languor potius ille fuit amoris, cuius viſcera præ teneritudine liqueſcebant? An ad Dei tribunal reus cũ acceſſiſſet, ad thronum concidit gratiæ, vt miſericordiam inueniret? Ego ſic exiſtimo, Auditores, ſemianimem cecidiſſe, vt vel leuibus ſolutus peccatis Deo reuiuiſceret, ac de puluere ſordium elatus, cælo reſurgeret. Iure tuam appellare potes parentem, Aloyſi, Florentiam, etenim in ciuitate florum liliũ cęlo gratiſſimum videbaris: illac tuarum odorem virtutum inhalaſti, ibi caſtiſſimæ Virgini florem virginitatis deuouiſti, vt meritò nullum ab eo tempore libidinis aculeum expertus fueris. Proh ſingularem Aloyſij munditiem? quod olim Paulus repetitis precibus obtinere non potuit, vt ſtimulus ab eo carnis auferretur, Aloyſius aſſequitur; quos luxuriæ conatus vt frangeret Hieronymus, nudũ ſaxo pectus obtũdebat, Aloyſius ſolo voto coercet; quam Venerem, vt olim confoderet Benedictus, nudum corpus conijciebat in vepres; Aloyſius iugulat orationibus; quam animi labem

bem vt declinaret Franciscus, medijs sese niuibus volutabat? Aloysius solis precibus euitat? quas flammas vt Bernardus extingueret, stagnantibus sese vndis mergebat, Aloysius non sensit. Siliceum te ne dicam, Aloysi, vel Apathem, ac planè stoicum, vel potius humano in corpore angelum, cum supra humanam factus naturam, humanæ lenocinia carnis impollutus ignores. Quis hoc sibi vnquam sumat, effrenatam lasciuientis naturæ ferociam ita continere se posse, vt nullo, vel leuissimo libidinis æstu iactetur? Hoc de se iactare potest Aloysius. Quis internecinum se adeò bellum composuisse glorietur, vt vehementissimos perturbationum mucrones non pertimescat? Aloysius, inuictæ animæ rex, in hac pace quieuit. Sed quæ cohibendis cupiditatibus amuleta sumebas, adolescens integerrime, nisi frumentum illud electorum, & vinum germinas virgines? Quid cisternas voluptatum dissipatas sitiret, qui de suauissimo dulcedinis fonte potauerat? quid molles esuriret accubitus, qui sacro fuerat conuiuio saginatus, quidni faces omnes cupidinis fons iste cælesti extingueret? Quidni Venus ab aquis exorta moreretur in aquis? Quidni muliebres aspernaretur illecebras, cuius anima diuinum iam sponsum suauiata fuerat? Tanto iam torrebatur amore mirabilis sacramenti Aloysius, vt hebdomades in singulas, ad suaues illas angelorum epulas accederet, ad thesauros illos diuinitatis repositos, quibus egestatem suam maximoperè locu-

ple-

pletari sentiebat. Hinc teneritas illa diffluxit, vt quoties salutarem ille hostiam sacerdotis manibus efferri conspiceret, ac populo adorandam attolli, tanta supernæ voluptatis lætitia caperetur, vt lacrymas prohibere non posset. Nimirum oculorum ille humor depluebat ad solis diuini radios, & ros ille capitis non poterat non, sole ascendente, decidere. Quid mirum, quòd sacratissimo pane depastus ieiunia solemniter adeò, & frugaliter duceret, cum præter indictos ab Ecclesia dies, tribus adhuc in qualibet hebdomade diebus pane contentus, & frigida, iuuenile corpus assiduè vexaret? Nequè verò putetis, reliquo tempore, vt vires iam imminutas reficeret, genialibus, & immodicis ferculis ventrem oppleuisse, sed exiguum adeò cibum, pauculam adeò partem è vilioribus dapibus vellicabat, vt omnia ad libellam expensa vix integram ponderis vnciam attollerent. Catharinā ille Senensem æmulatus, vnico pinguium medullatorū conuiuio, languentem, afflictam, extinctam penè vitam sustinuit, vt qui miraculum amoris erat, solo amoris miraculo seruaretur. Cū enim acerbissimis se pœnis exinaniret, ac humana exutus carne, inter homines vmbra videretur quidni Deus in suscepta pugna inuictum animo, sed fractum corpore, arridū, & exsuccum admirabili præsidio clarioris militie sacramento reseruasset? Nocte ille concubia, cum frigus maximoperè deseuiret, lecto desilire solebat, lineo solum indusio velatus, vt humi defixus, sacram artè ima-

imaginem, in commentationibus longiſſimas horas produceret, vbi cum aliquando collabentes artus ſuſtinere non poſſet, ſternebat nuda tellure ſeminudum corpus, & hyeme,& pauimenti rigore conglaciatum, vt, algentibus membris, ſeſe amplius non poſſet attollere,Res eſt omninò incredibilis, Auditores, licèt tabulis ſit conſignata fidelibus, Aloyſium tantam in Deum animi collectione fuiſſe abreptum, tam breuibus, ac ſubitarijs diſtractionibus abductum, vt ſi omnes in vnum cogerentur mentis alienationes, vix recitationi ſalutationis angelicæ reſponderent; ita ſenſus omnes rationis imperio ſubégerat; ita cogitationes omnes ab inſtituto abhorrentes eliminarat; ita ſe ipſo plenus erat, & Deo, vt nullum humanis rebus locum relinqueret, vel aperiret ingreſſum. Quìd ergo caſtigando magis corpori tot ferramenta diſponis, quìd nouas quotidiè lanienas excogites, quìd exquiſita continuò ſupplicia meditaris? Non ſatis eſt, retortis in nodum funibus, vel aſperis loris corpus imbecille diuerberare, niſi ferreis catenulis armata manu contundas? Non ſatis eſt cilicina faſcia corpus obúoluere, niſi ſpinoſam hiſpidis è ſetis tunicà induas? Quìd calcaria lateribus admones, quid recens confodiendo corpori inuentum excogitas? Quem inueniet inuulneratum in lacera carne locum, niſi vulnerá vulneret? Verè lilium inter ſpinas videbaris, cum aculeatos inter mucrones virginea membra verſarentur. Non poteras ex humanæ

I vitæ

vitæ carceribus ad cæleste brauium peruenire, nisi calcaria adhibuisses. Rosæ illæ sanguineæ, quæ purpurabant in membris, calcarium stellulis non inuidebant, solumque hoc tempore vidimus, non in cœlo, sed in terra stellas apparere sanguineas. Lilium tuæ pudicitiæ rosam æmulari voluit, quæ prius alba, quemadmodum poetæ loquuntur, sicut impudicæ Veneris sanguine rubuit, ita lilium castimoniæ tuo virgineo voluit cruore perfundi. Artes amor, docet, Auditores, & cæcus pingitur, quia cæcos reddit, cum sit Argo occulatior. Quis docuit Aloysium, cum humi cubare non posset, tori linteis supponere lignorum frustula, sectasque de trabibus assulas inserere, vt molles lecti plumas asperaret? Nimirum cum alter esset vitæ moribus Isaac, sese Deo non nisi super lignorum struem immolare debebat. Desiste, Aloysi: semel incendium declinasti, cum accenso in paleis igne, vix euadere potuisti, quid flammas alias nouo fomite prouocas? Ardebunt aridi illi asserculi non alio igne, quàm tuæ flamma caritatis. An Christum imitari cupis, qui in ligno crucis occubuit, dum super ligna decumbis, pluresque tibi cruces machinaris? An in rosa dormire te non putas, nisi spinas adiungas? Quàm operosus erit iste somnus, qui vel dormientem fatigat? Quidni inter Dei filios dilectus existimeris, dum quiescere vis, sicut malus inter ligna syluarum? Sed surge, Aloysi, indue te vestibus iucunditatis, opulenta nobilium

lium oſtẽtatio ad lucem te prouocat theatralem. Adeſte, quæſo, animis Auditores, dum Aloyſium adueho ſtrenuũ equitem in arena victorem. Mediolani, cum Dyoniſiacis feſtis, in ludos bacchanales tota ciuitas eſſet effuſa, & genio vnuſquiſque ſuo perſonam conformem aſſumeret, qui propè humanam exuerat, Pythagoricamque metempſychoſim, quem improbat philoſophia, ſaturnalium inſania probaret; equeſtre de more certamen indicitur, vt concurrentibus ficto ſub habitu patritijs, ad lignei militis ſignum feriendum, ille palmam obtineret, qui ſcopum propiùs vulneraret. Ingens fit equitum ex omni parte conuentus, vidiſſes vnum admirationis aucupem, & gloriæ equo ſonipede circumuehi, numeroſo famulorumne dicam, an vero inſanientium propter orgia baccharum comitatu circumſeptum, Phœnicia purpura chlamydatum, verſicolores Othomanico in diademate pennas euentilantem, pharetra ſagittis onuſta, barbarum in morem ad læuam appenſa, cum argentea machęra: alium Aſturconi inſidentem peregrinis phaleris, bracteiſque ſonorè tinnientibus inſtrato, qui imperioſo quondam faſtidio caput attollens, ac magnitudini ſuæ geſtiens lenocinetur, modo ceruicis honore ſuperbiens adhinniat, greſſuſque ad numerum ſuauiter glomeret, modò ſaltu ſe libret in aera, tranſuerſumq; ſuccuſſando ſe flectat, modò calcibus pedes iactet, & ſiſtat; modò ſpumam freno remanſam ore conuoluens,

alterno crurum explicatu resultet : alios subinde, & alios vel ferarum tergorib. inuolutos, vel brutorum rictibus personatos, luporum exuuijs, vel leonum spolijs belluas ementiri, ipsis belluis efferatiores. In hunc quoque puluerem, non vt congrederetur cum socijs, sed vt luxum aggrederetur, ingreditur Aloysius, nôn Sybaritica licentia, non Attalicis vestibus, sine græcis comitibus, sed pumilo, strigosoque nullo, per septa illa irrumpit, omnium cum risu prouehitur, exsibilatur, exultantemque in eo campo libidinem, Diogenis ad instar Platonis fastum calcantis, non alio fastu, sed sola humilitate, vel ipso calcitrante iumento proculcat. Nunquàm velocius in testudineo vectore cursor aliquis ad palmam conuolauit. Quis mulum dixerit sterilem, qui tantam peperit Aloysio victoriam? Progredere ita, Aloysi, si puer adhuc tàm benè dimicas, quìd facies adultus? Quìd cum strenuorum Patrum ordini adscriptus propiùs cælo minaberis? Video, te flammis æstuare diuinis, vt ignatianam militiam profitearis; video ad nobiliores te triumphos aspirare. Potuit te pater humanissimus Ferdinandus Gõzaga omnibus arietare argumentis, à firmo proposito decutere nõ potuit. Et quem lapidem, Deus immortalis, non ille mouit, vt tuam frangeret constantiam? in cassum abire conatus, quia in nomine IESV, qui lapis est angularis benè fueras solidatus. Valeant igitur cum suo Mammona diuitię, valeant aurea principa-

cipatus insignia, valeant gemmeæ coronæ, dum nouum ad regnum contendis. Repetenda mihi essent hìc denuò, Auditores, suscepta illa iampridem corporis edomandi machinamenta, quæ in ipso Societatis portu Aloysium iactarunt, quia nunquàm voluntaria verberum procella detonuit; sed nolo ijsdem me iterum syrtibus implicare, ne periculosiùs absorbear; aliam ille ingressus est aream, in qua cum sese primùm exercere non posset, nouo religionis sacramento authoratus egregiè se gessit, & ad necem vsque cum ipsa morte conflixit. Luctuosum Romana hac in vrbe spectaculum strauerat epidemia, occupauerat omnium animos mortis timor, desperabat ferè vnusquisque in tanta calamitate remedium, vbique languor, & dolor, in vijs cadauera, in domibus eiulatus; mors æquo pulsabat pede Principum turres, pauperũque tabernas: Mouebat ea species Aloysium, qui eò cupiebat ardentiùs, curandis pio labore corporib. manus auxiliares admouere, quò miseriùs, frigescẽte, in aliquibus caritate deperibant. Quoniam verò nouum in vrbe medendis ægrotis nosocomium Claudius Aquauiua inclytæ societatis nunquàm intermorituræ memoriæ antistes erexerat, ibiq; singulari pietatis exẽplo deseruierat, in hunc se mitti Spartã enixè contendit Aloysius, quàm vt totis ille virib. adornaret, fœdissimos quosque, ac desperata valetudine cadauerosos canis, quasi venaticus odoratur, illorum vlcera sanie diffluentia, stomacho non reluctante, pro-

curat, verbis recreat humanissimis, ad scelerum dolorem in præsentaneo mortis articulo extimulat, dum non possit corporis, animæ salutem comparare conatur. Non debebat Aloysius hoc morbo decedere, quia plures è morbo sustulerat, nisi fortasse pestis illum corripere voluit, quia rabiē eius frenauerat, cladem que minuerat. Sed mortem non timuit athleta strenuus, quinimò cum illa congredi postulauit, ac veluti imbellem flagello cædere voluit; petijt enim in extremo vitæ agone, vt loris posset humeros aliquantisper obiurgare, animūque ægrè de corpore discendentem, refractarium quasi equum, ad cæli metam impellere. Verùm cum non posset hoc à maioribus extorquere, illud saltem vltima petitione contendit, vt humi decumbens posset animam agere; quod etiam cum æquali constantia pernegaretur, oculis in nostri reparatoris imaginem defixis, cęlesti prius viatico cōmunitus, iter ad cęlum arripuit. Moritur Aloysius de beatorum adeò gloria securus, ac si cælos cum martyrum antesignano sibi vidisset apertos; ingreditur ille patefactas sibi ianuas, quas cum nihil coinquinatum introire valeat, omnes in terra maculas vel absterserat, vel vitarat. Quod si quos Athenis pestilentia non sustulit, Deorum beneficio immortales appellat Euripides, mori voluit post longas corporis afflictiones febri pestilenti Aloysius, vt immortalis esset in cælo.

Dicebam.

AD EMMANVELEM DE MORA.

Philippi IV. Hispaniarum Regis apud Vrbanum VIII. Oratorem.

ORATIO.

NON poterat, per indiserti voces oratoris, Clementini Collegij non erumpere gaudium, Excellentissime Princeps, cum victoris olim Pompeij ad Posidonij gymnasium diuertentis exemplum repetens, sacrũ hoc bonis artib. domicilium, singularis ad specimen humanitatis, inuisere voluisti. Exultantes etenim Musæ, dum EMMANVELEM suos intra lares exciperent. Deum veluti suum, ac meliorem Apollinem excipere videbantur; breuique DE MORA solicitæ ad gratias exsoluendas prosilire studebant, ne sine gratijs esse dicerentur. Me voluerunt insignis adeò statuere beneficij pręconem, vt opportunius debitę ab omnibus gratiæ referrentur, si nudæ prodirent absq; fuco eloquentię, deuinctumq; multis nominibus ostenderent animum, si omni solutæ vinculo forent adstrictæ numeris orationis. Quamuis nostras ædes tam dignus hospes ingrederis, vt malè magnitudini meritorum tenuitas respondeat oratoris, nec posset exaggeratæ virtutis commendatio ab elingui dicentis infantia proficisci.

Vindicant me ab omni palpandi suspicione tot summis laboribus partæ à tuis maioribus laureæ, tot tituli à magnis regibus in gentilitium splendorem illati, tot initi gratulabūda populorum acclamatione magistratus, quibus familia tua adeò enituit & numero, & amplitudine maximis, vt plures alias obscurare valeat claritate virtutis. Prætereo libenter ceteros generis præclarissimi proceres, vnus te solum, præter tua decora, pater tuus ad gloriam euehit immortalitatis Christophorus de Mora, cum nihil sit tàm liberis honorificum, quàm triumphali fuisse parente prognatos. Iste in florentissimo Hispaniarum regno, à Philippo olim secundo primus, adoratum populo caput, totius quasi regiminis arbiter, quorum non sibi studia conciliauit, quæ non toti orbi reliquit magni animi monumenta? Tolluntur aliqui in altum, vt lapsu fortunæ grauiori præcipites ruant: Christophorus, quamuis lubrico ad aulam aditu, omnibus tamen superior calamitatibus, ad primos honores euectus casum formidare non poterat, validissimo virtutis brachio suffultus. Testatur hoc demandata illi non semel, sed iterum Lusitanici regni prouincia, vbi in sustinendo Proregis munere, quàm strenuè se gesserit, ex ea, quà excelluit, regina virtutum clementia, coniectare potestis. Nimirum nouerat, non minus esse turpia viro principi multa supplicia, quàm medico multa funera, regiumq; caput nulla melius corona præcingi, quàm illa, quæ seruatos ob ciues

pu-

publicæ libertatis reparatori defertur. Quã multi sunt, qui clementis sibi cogoomentum adsciscunt, quibus desæuiendi finem facit hostium inopia? Quam multi Neronis æmuli, capitalibus scribendis sententijs nescire literas vellent, quia fortasse non vti calamo, sed pugione mallent? Concordiæ titulum sibi à patribus turpi assentatione delatum Vitellius arripuit, ciuilium illa furia discordiarum: nomen Pietatis M. Antonij trium viri frater Lucius adoptauit, impius in patriam, ac perduellis; Pater Patriæ nuncupatus fuit Octauius Augustus, sed post mare Actiacum Romano cruore infectum, post fractas in Sicilia classes, post Perusinas aras, & proscriptiones, quando clementiam suam appellare poterat lassam crudelitatem. Christophorus toto vitæ curriculo clementissimus muliebris esse putauit impotentiæ, furere in ira, sed cum possent æquissimas nocentibus pœnas infligere, dexteram ad iustitiæ gladium extendere noluit, mortuorum ossa in gentilitio stemmate continere contentus, quorum vitam à violenta morte seruasset. Sed nihil prodest, quod Laconibus obiectat Lycurgus, ab Hercule genus repetere, nisi consona Herculeis miraculis facinora tardi nepotes demirentur. Emicant in te, Excellentissime Princeps, integerrimi patris hereditario iure transmissæ virtutes; animi celsitudo, ingenij præstantia, consilij grauitas, mentis vigilantia, pectoris fortitudo, omnes Emmanuelis, hoc est, mellis, & lactis filiæ, quæ non

tantùm ab omnib. amorem eximium extorquere potuerunt, ſed ipſum quoque Catholicum regem impellere, vt te inter ſelectos regij cubiculi nobiles adoptaret. Solēt principes magno ęſtimare introitum, ac tactū ſui liminis, vt thalamo ſuo propiùs aſſideas, vt prior intra tecta auro radiantia pedem inferas, è quibus deinceps multa ſunt oſtia, quæ receptos excludant; Te, ne vnquam excludereris, ex primoribus vnum Hiſpaniæ magnatibus renuntiauit, & inter alios, quos appellant, ſtatus Conſiliarios, ſingulari honore tranſcripſit.

Quàm arduum ſit regibus præbere conſilia, malo docuit ſuo Præxaſpes Cambyſi Perſarum Dynaſtę cariſſimus, qui cum regem, vt vino parciùs indulgeret, lubrica nimiū lingua monuiſſet, & oculos, & manus aſpexit à rege poſt vinum in officio contineri, cum filium illius è regione conſiſtentem Præxaſpes ſpiculo contorto transfixit, maluiſſetque regem vinum haurire, quàm ſanguinem, calices exonerare, quàm tela. Tu tamen nec periculo alieno deterritus, nec regijs auribus blandiendi cupiditate commotus, omnia licere principi, quod Neroni olim inſuſurrabant iniqui conſules, non aſſerebas, ſed rerum pondera æqua mentis lance collibrans, ſuſtinebas conſilio rem publicam, quam princeps ſua potentia firmabat. Celebrantur in Hiſpanico regno oculatiſſimi conſiliarij, qui non pugnando tantùm militibus, ſed etiam ſedendo ſententijs vrbes euertunt, ne iam ſolus dicatur Romanus, ſeden-

dendo triumphare. Intersunt difficillimis rebus grauissimi patres, regum verè confessus, vt Romanos olim senatores apud Pyrrhum Cyneas commendauit, cum & Scipionum Hispania virtutum habeat, & Lelij consilia. Hinc meritò supremam ordinis Christi, quam appellant, Commendā Rex tibi beneficentissimus demandauit, & vt fores catholicæ fidei vindex acerrimus, crucem defixit in pectore. Hinc te insularum, quæ Tertiæ sunt ordine ex Hispania venientibus, administratorem edixit, cum satis consideret, posse insulas illas turbidissimi oceani obiectas insaniȩ, gentilitijs tuȩ famillíæ turribus stabiliri. Illic vbi sol occidit, tuæ gloriæ splendor exoritur; illic septenæ turres portum fluctuantibus tutissimum enuntiant, inuasuris exitium. Aduenisti nuper ad VRBANVM VIII. totius Hispaniæ orator, rebus grauissimis animum adiecturus, cumque ad obeunda legationum munera emunctæ naris, & limatissimi ingenij viros oporteat adlegere, quidni felicem causarum omnium exitum sibi polliceatur Hispania, cum oratorem solertissimum ad hāc vrbem allegarit Emmanuelem, qui malum reprobare, ac bonum eligere non ignorabit? Rarum est in viro principe, sanguinis claritatem coniungi cum literis; aureas enim pecudes, iumentaque argento circumtecta vir ille Apollinis oraculo sapientissimus diuites, nuncupauit ignauos. Tua laus, Excellentissime Princeps, qui nullam putasti nobilitatem à virtute disiunctam, sed turbidis-

simis licèt curis implicitus, ingenium tamẽ nunquàm à literis auocasti. Multi sunt, qui nominis immortalitatem sui, non à scientijs, sed à lapidibus petunt; isti nimirùm, vt similes sibi fiant lapideæ imagines, curant, non curant, quòd sint ipsi lapidib. similes: Tu perennem gloriæ famam postetitati transmissurum putasti, si te ad virtutis iconem conformares. Gaudeant aliqui, parietes bellicis distinguere clypeis, & atria fumosis replere imaginibus; tu præter hæc auitæ dignitatis ornamenta, animum ostẽtare potes exquisitis disciplinis excultum, politiori literaturo conuestitum. Quantum vtilitatis à tuæ eloquentiæ fonte deriuabit Hispania, prudentem cum summo Pontifice dexteritatem expertura, in peragendis negotijs solertiam, in curiæ amplitudine grauitatem? Cum enim legati, vt Laconum olim oratores Lygdamo tyranno dixere, non collectaturi veniant ad principem, sed collocuturi, vires exercere non debent corporis, ad pugnandum, sed facundiæ fauos exerere, ad animum deliniendum. Extulit semper tua Lusitania heroas omni ætate clarissimos, reges vindices fidei, assertores Ecclesiæ; erexerunt illi pro stemmate scutum argenteum, vt meritò dici posset Ecclesia, habere propugnacula argentea: Intulerunt alia quinque cęrulea, candidis circulis interpuncta de profligatis quinque Mauritaniæ regibus comparata, vel quia Christi vulnera inter præliandum Alphonso primo diuinitùs apparuerint,

vel

vel quia quinque lethalibus ſauciatus vulneribus rex inuictiſſimus, diuino ſuffultus auxilio non occubuerit. Expectat à te quoque non modicum Chriſtiana reſpublica leuamentum, cum eiuſdem ſtemmatis heres fueris, atque virtutis, quam ſatis iam in Hiſpania cognitam, in aula Romana patefacies, vbi tuis glorioſis facinoribus hæc ſemper gymnaſia perſonabunt, Collegium Clementinum impensè letabitur tua primùm preſentia cohoneſtatum.

Dicebam.

In obitu Reuerendissimi Patris Magistri.

HENRICI ANTONII BVRGI

Relig. B. M. V. Seruorum Generalis.

EPITAPHIVM.

Habitum Romæ in Templo Sancti Marcelli.

Anno Domini D. DC. XXX.

VI. mœrentium patrum animos in obitu Henrici Antonij Burgi, generalis antistis dolor acerbus inuasit, infantissimum compulit oratorem, vt in hac funeris pompa, in lugubri cenotaphij apparatu, præsuli optimo, patri benemerenti parentaret. Et sanè non debebat hùc lactea longæui Nestoris eloquentia vocari, vbi de morte præpropera destitutus filiorum ordo conqueritur; dissonumque fuisset fulminatricem Periclis facundiam accersere, vbi languere debent vniuersi mœrore confecti, tristemque summi viri iacturam exundantibus lacrymis deplorare. Vnus adoptandus erat, qui ad subijciendam oculis luctuosæ tragœdiæ catastrophen in atrati proscenio templi, tenebricosæ orationis caligine, noctem mœstissimæ Religio-

nis

nis adumbraret. Me nuncupastis, Patres religiosissimi, vt promerem verba pro lacrymis, conceptumq; vestris in cordibus dolorem satis abundè testarer, dum consignata ab Henrico posteritati gesta percurrerem, vt melius ex tanti boni amissione, vestri mali calamitas penderetur. Ero igitur ipse præfica ad tumulum, dum in tumulum mors profligata detruditur? Epitaphium aggrediar eo tempore, quo tempore salutis reparator humanę epinicium in solemni triumpho deposcit? Ita postulant, Auditores, humanæ vicissitudines conditionis; vt dum apicem felicitatis attigisse putamus, proturbemur in imum doloris; vt videatur quodammodo nos altiùs extulisse fortuna, quò grauiore lapsu ruamus; vt felicem nostræ vitæ tractum, infelici euentu, postremus actus excipiat. At quando inflictis à morte vulneribus non alio datur solatio consulere, quàm illorum memoria facinorum, quæ desolatos ad nepotes defunctus egregiè transmisit; date hoc dolori vestro, Patres, date hoc infantiæ meæ, vt per laudes Henrici ordine tumultuario vagetur; ita per inconditas voces defixus in pectore dolor faciliùs erumpet, ipse meliùs erepto vobis parenti optimo feralia iusta persoluam.

Quo loci non ibo per antiquorum trophęa, nō ambiguas maiorum imagines circumducam, non vrnas enumerabo clarorū hominum: nolo enim, alienis facibus in hoc funere præeuntibus, benè longam propriarum virtutum pompam educere.

nolo,

nolo, emendicatis aliunde præconijs, Henrici Antonij cenotahium adornare. Censeatur Burgorum familia longo de sanguine, veteres vndiq;ceras ostentent in atrijs, suffulciat dimidios Curios, fumososque cum Dictatore Magistros equitum: miserum existimauit Henricus, famæ aliorum incumbere; maluissetque patrem habere Thersiten, dum ipse foret Achilli similis, quàm vt ipsum Thersitæ similem Achilles produxisset. Vnicam ille virtutem, licèt amplissimo de stemmate genitus, veræ claritudinis loco reposuit; trabeas, & fasces duxit arbitria fortunæ, non argumenta virtutis; statuas temporum iniuria deteri, æreas exedi machinas obducta rubigine, picturas incubante caligine violari, solam sapientiam, in aliarum rerum interitu, reuiuiscere nunquam interituram. Præteribo infantilis ætatis crepundia, primamque pueritiæ disciplinam;tantam enim nutricis vberibus cũ lacte pietatem expresserat, vt rationis quasi maturato consilio, rectè factis ætatem præuerteret; cumque alijs in adolescentibus probitatis exempla non in summo gradu suppeterent, se sibi obijcerent subijciendum. Ipsa me vocant susceptæ religionis tyrocinia, cùm beatissimæ cælorum reginæ amore deflagrans, rebus omnibus opulentæ familiæ valere iussis, nuntio lapsuræ humani fastigij celsitudini remisso,nigro se habitu obleuare constiuit, vt animum cælo candidum deuoueret;cingulo latus obstringere, vt mundi solutus à laqueis, curis se cælestibus implicaret.

Non

Non illum pellices voluptatum illecebræ titillarunt, non geniales thalami pellexerũt, vt accubaret in rosa, non in erraticas excurrentia figuras aulæa, non Attalicis opibus comparata supplex, non blandissima diuitiarum lenocinia; non validissimæ vanitatum obsidiones dementarunt, vt cęlestem spiritũ exuens ad fluxa hæc, & inania deflecteret animum, vel in studio pietatis, quo iam satis exarserat, consequenti spatio terperet. Absoluti numeris omnibus viri sibi præfixit iconem, ad quam operibus exprimendam, tanquam ad Polycleti canonem, insignia virtutis opera collineabat, semper à se diuersus, qui spirantem in se virtutis imaginem satagebat inducere; quinimò sibi magis quotidie similis, dum accuratiùs in se conceptam virtutis effigiem expoliret. Nimirùm, quia.

Doctrina vim promouet insitam,
Rectique cultus pectora roborant,

vt latinus cecinit Pindarus; ingenium ille statim demersit in literas, adiecit ad scientiam, vt acquisitæ conformatione sapientiæ homo quadratus euaderet. Eloquentiæ non delibauit, sed hausit fontes; poeticæ vireta Apolline non inuito lustrauit; Græcas literas citissimè edidicit; à musicis numeris nõ abhorruit, vt musicum ad omnes disciplinas ingeniũ, singulari priuilegio, mutuasse diceretur. Pataulj, totum se philosophiæ mancipauit, ac introspiciendis naturæ arcanis limatissimum addixit ingenium; vt eo labore non tam indagator fieret veritatis, quàm cognitor sui; non tàm ingeniosè disse-

ferere, quàm optimè viuere doceretur. Quoties solidas sibi noctes prætemolare querebatur? adeò, æternum ille studium putabat horarium, si nox tamen vlla Henrico potuit oboriri, non ad lucernam Demosthenis, sed ad clarissimam sapientiæ lucem excubanti. Perusiæ, theologico in puluere desudauit acerrimè: difficultates omnes in rebus à sensu dissitis exantlauit; penitiora cęli sacraria clarissimo sermone patefecit. Quid, cùm à palæstra in arenam, ab vmbra ad solem, à gymnasio processit in circum, vt in amplissima sapientum virorum frequentia theologicas theses publicæ disputationi submitteret? Romam, in hanc omnium terrarum arcem, & gloriæ domicilium, ad generalia comitia vocatur, vt versantes inter Angelicum, & subtilem doctorem controuersias ingenio versatili sustineret, diuitiasq; sapientiæ depromeret, quas summo labore partas memoriæ penu condiderat. Definitur pro angusto suæ virtutis theatro augustissimum hoc D. Marcelli templum, præscribitur hora, corona stipatur, accersuntur insigniores theologi, confluunt primarij literariæ reipublicæ proceres: quidquid eruditorum hominũ Roma claudebat, in eum conuentum effudit, sedē huc suam transtulisse sapientia videbatur. Assident purpurati Patres, adsunt plurimi Præsules, circũfundũtur florentissimæ Religionis præcipua lumina, tenet suggestum Hẽricus præstantis aleam ingenij gloriose lusurus; quum ecce tonare de alto cepit Periclis in morem Olympij, vibratas ad suæ

euer-

euerſionē doctrinæ rationes eludere, amētatos contra ſe ſyllogiſmos infringere, enthimemata contorta reflectere, ipſos ſapiētiæ neruos eneruare. Concitauit Henricus eo certamine tantam ſuo nomini gloriam, vt crebreſcente per omnes angulos ſuæ fama virtutis, Paulus Quintus Pontifex Maximus emerita Doctoratus laurea iuſſerit ſtatim inaugurari, primas illi nec ſteriles cathedras demandari. Quò loci ſuccurrit animo, quod olim de Triptolemo poetarū commenta loquuntur, alatis vectū draconibus, mundū vniuerſum, iactis ſeminibus conſperſiſſe; cùm videam Henricum, Burgheſij draconis auxilio, per inſigniores Italiæ ciuitates doctrinæ ſemina diſſipantem, è quibus vberrima ſapiētum hominum ſeges exurgeret. Theologiam intueri mihi videor orbis terrarum ſpatia peragrantem, non velut extorrem, & profugam, ſed ad dandam ſalutis ſcientiam, ad impertiendā ijs, qui in tenebris ſedent, lucem communi pro commodo peregrinantem. Vicentiam ad Collegium bericę montis allegatur Hēricus, vt in illis regionis amœnæ delicijs, velut in Parnaſſi culmine, primos theologię latices in auro ſuę facūdiæ propinaret adoleſcentibus deguſtandos. Adiuit ille Spartam ſummi decoris, exornauit illā ingenti cum fœnore collectæ virtutis; quia gloriam patris eſſe putauit, filios educare ſapientes. Quid me elegiſtis, Patres ad flendum, non potiùs ad gratulandum Henrico, qui patriā meā ſuæ radijs doctrinæ colluſtrauit? Deberem ego potiùs, inſumptis pro laboribus,

bus,immortales ei grates rependere,quàm monodiam ad feretrum decantare. Sed triumpha in cælis, Henrice, Vicentiam ſemper habebis tuis deuinctam triumphis, tua ſemper adornabit Vicentia victorias. Bononiam vocor, ad quod tu quoque literarum emporium migrare præciperis; vbi theologicam denuò facultatem profitearis; vt qui ad conferendam omnibus opem natus fueras,bonũ iſtud etiam Bononiæ conferres.Conijcite,Auditores,quem fructum in illa ſtudiorum parente meſſuerit, quàm locupletem laborum ſegetem conſtiparit; non enim poſſum omnia pro dignitate librare, ſed cogor in tanta rerum copia inopiam affectare materiæ. Sequi me oportet Henricum, qui à Mediolanenſi ſenatu Papiam, ad vetuſta illa ſapiẽtiæ Auguſtalia dirigitur, vt in publicis exedris theologi perſonam eximio cum ſplendore ſuſtineat. Prouinciam aggreſſus eſt, tum loci magnitudine, tum auditorũ varietate perarduã; in qua tanta cum laude laborauit Hẽricus, dùm implicata explicaret, inuoluta euolueret obſcura patefaceret, à ſenſu remota ſubijceret oculis, vt omnium in ſe corda conuerteret, raperet animos, illaquearet auditores. At vix potuit paucos hic annos exigere, cùm magnus Hetruriæ Dux Coſmus ſecundus è multis vnum exhibitis adoptauit,vt Piſarum ciuitatem ſuis cohoneſtaret doctrinis,& antiquiſſimam illa in ditione vniuerſitatẽ ad maiorem promoueret ſplendorem. Quæ ciuitas eſt, Auditores ampliſſimi, quæ ſtudiorum ſedes, quis

prin-

princeps eruditorum Mœcenas,qui Henricum ad se trahere summo non officio contenderit? Excepti Platonem Dionysius, Cleombrotum Ptolemęus, Aristotelē Alexander,Virgilium Augustus: habuit Roma Quintilianum, Demetrium Athenæ, Menandrum Ægyptus, Henricum Italia tota postulauit. Homerum Colophonij ciuem esse dicant suum,Chij suum vendicent, Salaminij repetant, Smyrnei suum esse confirment: de Henrico nobiliores Italiæ ciuitates depugnant; Vicentia flagitat, Bononia contendit, Papia decertat, Pisæ rapiūt, vniuersa gymnasia sibi inuicem extorquere conatur. Pisis Henricus amplissimam sibi vidit aream patefactam, apertumque theatrum, in quo posset exultare, illic suæ faces exeruit doctrinæ, radios ingenij dispersit. Confluebat ad illum audiendum discipulorum multitudo, vndabat Athenęum tam multa iuuenum frequentia; nūdias diceres,vbi non merces, sed pretiosior auro sapientia væniret. Rectè sensit Seruorum Religio,cum plures statuit eiusdem ordinis patres Henrici lateri tenere semper affixos, vt ab illius doctrina, rectoque viuendi instituto, & sapientiam mutuarent, & solidæ virtutis argumenta depromerēt, Meritò ad Henrici responsa,velut ad Apollinis Delphici oracula, diuertebant in turbidis mortalis theologiæ rebus Hetruriæ magni Duces, periculum semper in eo consilio veriti, quod vel non suasisset Henricus, vel suffragium ab Henrico non accepisset.O Henricum fidelem in regno sociū,

non

non coronæ, ſed curarum, oneris, non honoris. Quanti æſtimabatur à ſacra regularium Congregatione, ad quam cùm in ſpiſſis negotijs eiuſdem ordinis Patres confugerent, illa omnes Henrico cauſas demandabat, vt modum omnibus pro ſua prudētia reperiret? Verùm alia fortaſſe grauiora meam ad ſeſe poſtulant orationem; cùm inſerendæ in hominum corda pietatis ardore ſuccenſus, celebrioribus Italiæ pulpitis verbi diuini diſſeminator intonuit, vt ſordentes in cœno vitiorum homines ad cęlũ lacteo facundiæ candore transferret. Poſſem hic vrbes recenſere plurimas, in quibus mirifico Chriſtianæ reipublicæ prouentu, cōcionatoris partes egregiè perſoluit; ſed vereor ne ſoli radios adiungere videar, aùt clariſſimam in dubium vocare veritatem. Adſtipuletur meis dictis Ariminũ, Parma, Lauda nouum Comum, vbi nunquam intermorituram nominis celebritatem dicēdi copia conciliauit; adſtipuletur Verona, Patauium, Mantua, Bononia, Regiũ, Mediolanum, Piſæ, Genua, Florentia, quæ fuis pene ſedibus conuulſæ, torrente multitudinis inũdante, feruebant in templis. Teſtem appello pulcherrimi huius templi ſpatium digniſſimum; imò Romam appello vniuerſam, quæ ſicut olim à Ciceronis ore ſuſpenſa pendebat, ita ab Henrici facundia abſorbebatur in Deum, ſibique mortua videbatur, dum ne in audiēdo quidem reſpiraret, aut ſi mortua fuiſſet, à viuida eloquentia vitam ſperabat immortalem. Non hic murmur obſtrepebat, non ſtrepitus in-

ſona-

ſonabat, non ſonitus inſuſurrabat; dabatur ipſi reſpirationi quies, niſi fortè aliqua ex audientium pectoribus ſuſpiria elicuiſſet Henricus. Sibi habeat ſuas Philippus haſtas argenteas, quibus acies proſternat armatas, ſuum auro congeſto adrepētem premittat aſellum, vt ciuitates excindat: Henricus ad euertendam obſtinatæ voluntatis arcem, & inflectendos ceruicoſæ impotentiæ capitones, ſolam vſurpat eloquentiam, niſi potius aureo preſidio linguæ munitus perrumpit animos, ad deditionem impellit. Erat illi pro fonte ferax ingenium, pro alueo ſuggeſtum, ſententiæ pro vndis, verba pro arenis, pro fœcunditate doctrina; cumq; fluuium eloquentiæ translationum imbre, figurarũ confluxu, argumentorum fluctibus auxiſſet, quaſi ſe intra ripas continere non poſſet, in aures auditorum labebatur. Non ego mirabor, quòd pluribus illũ domibus Religio præfecerit, Prouincialem renuntiarit, ſtudiorum moderatorem aſſeruerit, Viſitatorem generalem elegerit, cùm pares ad onera quæcumque vires haberet. Sed tunc reuera debitum ſuis meritis apicem Henricus attigit, cùm ſine captādæ gratiæ choragio, ſed ſola virtute, quæ omnium animos incredibili admiratione pulſarat, ſine prehenſatione, ſine ambitu, conſpirantibus omnibus ſuffragijs, anno ſæculari, Romæ, Generalis tum ſtrenui ordinis Antiſtes ſalutatur. Exinde porrò quanta vigilantia excubuerit, quàm ſenatoria ſolertia animaduerterit, ne regularis inſtitutum diſciplinæ labaſceret, ne primus initæ

reli-

religionis ardor extingueretur, ab ipso illius nomine diuinate, qui ab officio pastoritio nomen deriuauit Henrici. Quamuis enim grauioribus innumeræ familiæ curis esset implicitus, & cogeretur animum ad plura conuertere, communia tamen officia non destitit exequi; sed cùm leges alijs præfiniret cum Atheniensibus, legibus obtemperare meminerat cum Spartanis. Vix ad clauum sedere cepit, cum regulas religionis, efflagitantibus generalis comitij Patribus, ad meliorem methodũ reuocare constituit, obliterare difficiles, e mollire asperas, enodare dubias; vt vbi maxima legum esset dignitas, ibi minimùm exerceret authoritatis. Nouerat Henricus, multas exquisitas leges argumentum esse malè administratæ ciuitatis, nec esse opus implere porticus literis, aut eburneas ad omniũ intuitum suspendere tabulas, sed quod digitus breui labore conscripserat, tota manu complere. Non illos imitabatur, qui Neroniana toruitate oculos designunt in aliquem, vt configant, qui terrico vultu deterrere gaudent sibi ipsis formidolosi; qui religionem supercilio, vt Atlas cælum humeris, effulcire se putant; sed eumdem se cum alijs existimabat, paremq; omnibus: tantò ceteris maior, quo melior. Sileantur illa effrenatæ crudelitatis prodigia: oderint dum metuant; obsolescat Vitellianæ sæuitiæ memoriam: optimè olere occisum hostem, melius ciuem: Henricus teterrimæ politiæ aphorismos pertæsus, ipso amore sibi timorem conciliabat; tàm prodigio-

digiosum fœdus illius in pectore maiestas, & amor, veteri composito dissidio, percusserant. Procul ab Henrico catenata nouis, iussis imperia, procul onera importabilia, quæ ne digito quidem alij mouerent, ille semper præmisso iubebat exemplo: Res est omninò ardua, Patres amplissimi, ita publicis implicari negotijs, vt ad priuatas curas expedire se possit aliquis; ità se totum alienis deuouere officijs, vt ad sui beneficium perfectam quoque operam collocet: Tua laus, Henricè, qui inter tot supremi muneris labores, & tibi, & alijs abundè sufficeres, alijs oculus, tibi manus. Loquatur aureum illud opus, quo Gandauensis Henrici paradoxa summa ingenij dexteritate, enodas, enucleas; perinde ac non ab alio, quàm ab Henrico lucem mutuare posset Henricus. Loquatur altera pars, quàm improbo studio compilaueras, & iam iam prælo submittere destinaras, nisi, ad eas theologię veritates in diuinę naturę speculo conspiciendas, diuina te veritas aduocasset. Loquantur excitata ad solidandam in tua religione virtutem Florentiæ, Bononiæ, & alijs in vrbibus lectissimorum adolescentum Seminaria, ad quæ, post emissa cælo vota, florem iuuentutis transmitti iussisti, vt omnibus pro captu disciplinis imbuerentur. Loquatur instauratum penè à fundamentis Castrinoui Collegium, exaggeratique in maiorem laxitatem parietes, non depromptis à religionis erario pecunijs, sed fusis pretioso labore sudoribus: vt cuius olim familiæ filius extiteras, eiusdem

te quoque ostenderes esse patrem. Quid proferam de ęstuanti in Deum pietate, qua torrebatur; quid de eximio in Diuos cultu; cuius satagebat? Quātùm ille laborauit per P. Nicolaum Cae. Cremonensem Procuratorem ordinis, solertissimum hominem, in Romana curia versatissimū, viris principibus vnice carum, vt Beatus Philippus Benitius, quintus eiusdem sodalitij præsul integerrimus, in albo sanctorum describeretur? Extruxit ille in monte Senario ædiculam, qua fons ille ad testandam Philippi sāctimoniam ad hæc vsq; tempora erumpēs, nobiliori pomærio sepiretur. In hæc se antra recipere cupiebat Henricus; ad confragosas hasce rupes, tanquàm ad suos elysios, conuolare flagrabat, vt vacuum ab omnib. curis animum assiduæ rerum cęlestiū contemplationi posset adijcere, & asperrimis emaciatum corpus obdurare ieiunijs. Siste, quid animo moliris Henrice? quid solitudinem anhelas, qui semper viuis in solitudine, licèt numquam minùs solus, quàm cùm solus? non satis membra studijs delassasti, vt velis duriori te exilio mulctare? Ostracismi te lege virum cæteris præpollentem obstringis? non perlustrasti magnis itineribus prouincias ordinis vniuersas, nisi studeas te denuò in lustra montium inferre? Nimirùm sic agrestes Curij, sic veteres Coruncani, sic nomina reuerenda Fabritij, cū induciæ bella suspenderent, inter aratra viuebant; & ne virtus quiete languesceret, depositis Capitolini Iouis in gremio laureis, triumphales viri rusticabantur. Sed

heu

heu nos miseros? Vbi enim ad præruptas montis Senarij latebras decernis adrepere, te Deus ad vernãtia cęli tempe, ad amęna paradisi vireta sustollit. Ægrotauit, Auditores, Henricus, tuberculo in manu dextera tumescéte, quod postea venenato humore per totum brachium serpens, & sub axillam congesta sanie recrudescens, complorantibus præ acerbo dolore vniuersis, enecauit. Portendebat illud tuber, mutilãdum à religionis corpore brachium firmissimum, cuius robore præstantissima congregationis munera patrabantur, Deseuiebat huiusmodi morbus ad cordis, vsque fibras; quia Patrum deliciæ, sapientum amor, religionis corculum, vno verbo, Henricus debebat extingui.

Iam verò quib. vos ego verbis reficiam, Patres, quibus ego soler insolabili dolore consternatos? Non hoc præcipuum amicorum munus est, prosequi defunctũ ignauo questu; sed quæ voluerit, meminisse; quæ mandauerit, exequi. Repetite animo, qua cõstantis animi fortudine, suam dicamne, an vestram? ipse calamitatem sustineret, dũ ægritudine dirissima conflictatus, neruorum contorsione factus dolorum antistes, ideò tantùm viuere se putabat, quia dolorib. angeretur, nisi fortè in Angeronię gremio, obstetricante patientia, doloris filius quotidiè adolescebat. Colluctatus est strenuissimè plurium interuallo mensium, non tàm in arena, quàm cinere, cum morbo grauissimo, ac in lectulo, tãquam in theatro virtutis, Antæi fabulam æmulatus, in

ipsa deiectione surgebat, vt meritò diuturna luctatione vulneratus doleret in bracio. Refricate memoriã postulatæ à circũlugentib. veniæ, recolite, quo animi ardore requisita Ecclesiæ Sacramenta susceperit, reuocate in mentẽ saluberrima vobis relicta cõsilia, ad humilitatẽ, ad paupertatem, ad maiorem profectum hortamenta perpendite; non vobis ereptum, sed cęlo collocatum Henricum putate. Habetis Elisæum Mazzonium quem ad eiusdem fastigium honoris primùm in interregno nõ tàm admirandæ merita virtutis, quàm ipsæ vestri sodalitiæ leges euexerunt, quasi præconcepta anticipatione diuinantes suæ familiæ maiores stemmati gentilitio programma suffixerint: IN LEGE DOMINI. Etenim cùm totius ordinis procurator generalis legum instituti propugnator acerrimus, nihil de constitutionum robore detrahi summoperè cuperet, à summo Pontifice, non sibi demandari, quod poterat, sed Elisæo deferri prouinciam, quam eius merita deposcebant, enixè contendit. Et sanè si erepto per currum ignitum Elia, pallium illius in Elisæum cecidit; cui tantæ pallium dignitatis deferri conuenerat, nisi Elisæo, in quo spiritu Henrici duplex efferuescit? In hoc igitur vestrum solamini dolorem; in hoc vestras detergite lacrymas: vno vobis sublato, alterum non deficere gloriamini.

Dicebam.

In parentalibus Illustriss., & Excellentiss. Principis
MICHAELIS PERETTI.
EPICEDIVM.
Habitum Romæ in templo S. Ioannis à Pinu.

Anno Domini M. DC. XXXI.

Ta nè igitur ad hoc me officium fortuna detrusit, vt alienas semper calamitates, querula veluti præfica deplorarem? Ita nè suggestum Romæ nunquàm ascendero, quin, atratis coram auditorib., mortuorum epicedia decãtem? Meis igitur sic erit in fatis, vt occidentẽ cõtinuò solem venerari compellar? Erit mihi locus iste pro orchestra, vnde tragici euentus catastropham lugubri cothurno condoleã? Igitur sidus illud fasciæ Perettinæ, quod non tàm gentilitios montes, quàm Romanos colles propitio lumine collustrabat, funestum mihi vertetur in cometem? Terni illi, æternique montes vicẽ subibunt Caucasi, ad quem nouus ipse Prometheus excrucier? Damnabor ego ad Perettinos mõtes, quasi ad Latomias, vt ibi sepulchrũ orationis scalpro defodiã? Satis heu satis nimium Italia suis cladibus inexplebilem mortis ingluuiem saginasse deberet; satis in Insubriæ theatro sanguinis, & cadauerum exposuit insaturabilis pestilen-

 tiæ,

tiæ,ac ferri libido;Romanā hāc vrbē,amorem orbis, ac mundi cordulum mors iniqua vulnerare non debuit. Vnus erat,vnus supra ceteros MICHAEL PERETTVS gloriosi nominis Princeps, qui egentium turbam auidæ morti,profusis opib. subducebat,istum,quò efferatius debaccharetur, prosternere voluit, vt in vnius vitas pluriū improba falce resecaret. Sed quoniā mors æqualis est omnib.solumq;obliuione apud posteros, vel gloria distinguitur, immortalem memoria nominis, facinorumq; præstantia contendam esse Michaelem, qui in omnem ordinem tot beneficia congessit, tot virtutis eximiæ monumenta seræ posteritati consignauit.

Et verò non ego exordiar ab ouo infantilis ætatis crepundia relegendo; non adolescentiæ florem longinquo sermone delibabo,neque enim heroem aliquem Apinę, & Tricæ constituunt,ingentesq; animæ in suarū numero laudū recenseri despiciunt, quod in teneris annis vel gladium cum Achille arripuerint, vel in arundine longa cum regum filijs equitarint. Non relicta à maiorib.illius, ad vrbis amplitudiné regalis planè animi trophæa indigitabo; non enim fas est,Romę aliquem in locum oculos intorquere, quin nostris occurrant obtutib.Sixti Quinti, Pōtificis illius verè Maximi beneficia,erectæ pyramides corrodēte vetustate diffractæ, columnæ locis pristinis restitutæ,templa insanę molis excitata, palatia cælum ferientia, xenodochia diuiti censu dotata, bibliothecæ ad Ptole-

mæi

mæi inuidiam libris innumeris locupletatæ, aquæductus vberi venarũ collectione, ſinuoſo tractu, in vrbem perducti; vt Sixto ſedente verius, quàm Tito imperante, redditam ſibi Romã enũtiare poſſimus; poſſit ille Auguſto meliùs gloriari, vrbem nõ reſtauraſſe, ſed inſtauraſſe, lateritiam reperiſſe, reliquiſſe marmoream. Septẽ Roma vetus ad cęlum colles erigebat, Sixtus montẽ ſuum ceteros ſupra montes aſſurgere voluit, dũ Vaticani tẽpli teſtudinẽ intulit nubibus, ac cælo proximã, in terrenum veluti cælum arcuauit. Loquitur ſatis ęneo pectore ſtatua illa ærea Sixto adhuc viuenti in Capitolio collocata, vbi illũ Senatus populuſq; Romanus ob quietem publicã, compreſſa ſicariorũ, exulumq; licentiã, reſtitutam, annonæ inopiã ſubleuatã, vrbem ædificijs, vijs, aquæductu illuſtratam, præclaro ſanè elogio LIBERTATIS ASSERTOREM appellat. Loquitur Cardinalẽ Montaltũ D. Andreæ templũ à D. Petri templo ſecundũ, loquuntur puerorum, viduarum, opificũ turmæ per vrbem palãtes; loquitur Roma tota aurei ſæculi reparatorem, dum areſcentem pauperiem aurea pluuia refecit, virginitatis flores aureo rore ſeruauit, labantes familias aureo ſcipione ſuſtinuit, carcerum vectes aurea lima diſſecuit, fluctuantes animos aureis anchoris obfirmauit, ſeminudos omnes aureo vellere conueſtiuit. Neq; ego ſilere poſſum Andreã ex eodem ſtemmate Cardinalem, qui ſuſcepta à Clemente VIII. purpura, eodem exarſit ſtudio pietatis, piorum locorum patronus,

toti cariæ vnicè carus congregationis nostrę amātissimus, qué vtinam mors inuida tàm immature non rapuisset, haberemus haud dubiè singulare aliquod amoris præcipui monumentum. Ad Michaelem flecto Romæ vniuersæ hisce dieb. ereptum, vt in illius laudib. triumphet, an lugeat oratio? Lugere profectò deberem in atrati proscenio templi, in pullatis omnium ferè vestib., in lugubri cenotaphij apparatu, vbi cerei lucentes non tàm ardore flāmarum, quàm doloris teneritudine colliquescunt. Sed illorum ploretur interitus, quorum vita sine laude pertransijt; ad lętiora officia me prouocant ista lumina, quæ non ardēt, vt egregij Principis parentalibus illuceant, sed vt meliores vitæ diem, facibus cumulatis, accendant. Quo loco non opus habeo, anteactam vitam prolixa oratione retexere; nemo enim ignorat, quàm sanctè primam illam ætatem obierit, qualiter sacris rebus addictus probitatis institutum coluerit; quàm ardenti in Virginem, cælitesque alios religione flagrauerit. Vnum Herculem Gallia celebrat in biuio prudentem; vnum Vlyssem Græcia prædicat, aures sirenum cantionibus oppilantem; vnum producere poterit Roma Michaelé, in lubrica ætate constantem. Ad illa digredior, cum sub Vrbano VII. primum, mox sub Gregorio XIV. Ecclesiasticæ militiæ generalis ducis personam egregia virtute sustinuit, vt Scipionis ad instar Africani, non militem se à matre iactare posset esse progenitum, sed imperatorem. Exultare poterat,

terat,& tanto ſub duce triumphare Romana militia,quidni enim irruentes barbarorum copias quocumque in articulo profligaſſet,quæ Michaelē habebat imperatorē, Dei ſcilicet fortitudinē? Quid formidaſſet exercitus iſte, licèt è ceruorū grege ſtipatus,inimicorū acies ferro munitas,& odio, ſub Perettino Leone? Quidni per inuias,& obſeptas cautibus vias irrupiſſent Romanę legiones,quibus non aquila pręcedebat aurea,ſed ſidus aureum prælucebat? Si Eccleſia, ciuitas eſt ſupra montem poſita, ad quam excindendam adrepere non poſſint fumigantes inferorum centuriæ, quo collocabatur ſecuriùs in monte, quàm in Montalti montibus inconcuſſis? Gauiſa eſt vniuerſa Flaminia,cum renuntiatum exercitus imperatorem Michaelem accepit; introſpexit enim erectum illius ad glorioſa quæque facinora animum, cognouit indolem planè Romanam, quæ ſciret agere, & pati fortia,antiquum in illo Cæſarem reuixiſſe putabat, cuius virtuti bellicæ fortunā ipſam ceſſiſſe perhibent, quòd eam redderet, in qualibet alea, pro ſui voluntate propitiam. Quid cum à Paulo V. equitatus generalis præfectus eligitur,vt quæcumq;calamitas ingrueret, eximia celeritate compeſceret, chimæramque omnem diſcordiarum,ſuis equitum alis,nouus quaſi Bellerophontes, confoderet, iugularet? Quid cum Flandriam, Germaniam, Angliam, aliaſque regiones ingenti ſeruorum comitatu luſtrauit, principumque animos arctiſſima ſui beneuolentia deuinxit, annè

sibi gloriam Vlyssis vendicare poterat;
Qui mores hominum multorum vidit, & vrbes?

Quid de profusa tāti Principis munificētia memorem, qui plures terrarum orbes non subigendi, sed largiendi desiderio cōplexus, suæ facultati fines, non liberalitati potuit inuenire? Quotiescumq; pauperem in itinere Michael offendisset.
Præceps illa manus fluuios superabat Iberos
Aurea dona vomens,
vt Artaxerse melius, nō longā ob manum Lōgimanus, sed liberalem ob largitionem Largimanus, celebri posset agnomine, nūcupari. Quoties visus est, inter libellos supplices lectitādos, vel audiendos, ad egenorū indigentiā, & vultu, & voce, & lacrymis cōmoueri, perindè ac Christū illorū habitu personatum aspiceret? Quæ religiosorum cœnobia, quæ monialium conclauia, quæ puellarū asceteria in hac vrbe numerātur, quib. ab inopia subleuandis, summam non Michael opē, non operā collocarit? Nomēti, in oppido illo Perettinę ditionis, Patrib. religiosissimis, quos Capuccinos appellant, laxū vastè Collegiū à fundamentis erexit, Ecclesiam sacra supellectili locupletauit, diuinum in ea cultum omni auxilio promouit. Sed quamdiu aliunde Perettinæ pietatis argumenta deriuo? Vos appello huius sodalitij moderatores, vos beneficam huius Principis prolixitatem edicite, quàm sæpè, corrogatis pecunijs, vestrum fouebat institutum, quàm frequenter viros

ære alieno obſtrictos, dilapidatis opib. eximebat è carcere?Nimirũ nouerat, Tarpeiã olim arcẽ Sabinis inuadentib. auro congeſto, patuiſſe; nouerat, nullũ adeò munitum reperiri locũ, quẽ auro onuſtus aſellus non aperiret. Ibitis, ò captiui, nõ ferreis amplius cõpedib. irretiti, ſed aureis catenis impliciti, ex vna captiuitate in aliũ carcerem, ſed amoris; Michael, dũ æs perſoluit alienũ, veſtrã oppignerat ſeruitutẽ. Animis è purgatorio igne ſuſcipiendis, vnũ Deus Michaelem præpoſuit; corporib. è cruciaria cuſtodia ſubducendis, Michaelẽ alterum pietas Romana præfecit. Percurrite vos regiã externi oris maieſtatẽ grata cũ hilaritate cõiũctã, non enim ille frontis lumen amabilè Stoica ſuperciliorũ nube tenebrabat; nõ arridentis fortunæ vẽto diſtentus intumeſcebat, Thraſonũ more, ſed Leonem gentilitiũ vnguibus pyra tenentẽ, veri Principis ſymbolũ imitabatur, vt maieſtatẽ leonis, & pyri dulcedinẽ copularet. Stultitiam patiũtur opes; cecinit ille, pluresq; diuitiarum typho ſic inſoleſcũt, vt in Iouẽ ipſum armare manus, ac inſtar gygantũ deturbare de ſolio velle videantur; mõtes enim vanarũ cogitationum aggeſtu ſurgente, in nubes cõuectãt; ac de ſpolio cęli meditari credũtur: Michael Perettus, cũ tanta ſummorũ Põtificum gratia floreret, cum tot redditus in proprio lare cẽſeret, cum primas in Eccleſiaſtico Imperio prouincias obtinuiſſet, adoratus à ciuib. amatus à regib. dilectus imperatorib., ita in ſua ſe pelle continuit, vt nunquam illũ populi plauſus è ſtatu mẽ-

tis eiecerit,regũ amor inflauerit,imperatorũ dilectio demẽtarit. Oderat ille summopere veteratores, nationem comędã, græculos esuriẽtes, quos Palatij tineas Constãtinus,opum vernes Anaxilaus,canes regios Diogenes, amicos Ixionicos Heliogabalus appellabat; pati nõ poterat,ore mellito suis illos aurib. ablandiri,ac veluti curiæ Protheos quãlibet personã induere; nesciebat Michael cordis,& linguæ dissidiũ,cũ ipsius cor satis abundè loqueretur,vel tacentis in vultu. Sed quorsùm ego tot laudet congero,vt cõceptus animo dolor, vulnerum veluti refricatione, recrudescat? Decessisti, Princeps Excellentissime,eo planè morbo, quò Sixtus auunculus; ille totum in capite morbũ latitare cõquerebatur,te in summa capitis parte desæuiens ægritudo confecit; tunc Romanæ caput Ecclesiæ deperijt;nũc Romanorũ caput nobiliũ è viuis excessit. Aquosus ille humor tuo è cranio diffusus nostras ominatus est lacrymas,perẽni riuulo duraturas. Lugebunt ciues ereptas sibi Romę delicias,plorabunt virgines nouissimo auxilio destitutæ,eiulabunt pueri ablatum sibi parentẽ,cuius in altis montib.fundamenta locauerant. Sed abstergamus ab oculis lacrymas, neq; enim mala mors putanda est,quam bona vita præcessit.Fruere Michael,quas adiuisti,vt piè credimus,post exhomologesim,sacramq; synaxim paradisi delicijs;ad cęlestem enim prædam ascendens,sicuti leo,apertis glorię oculis animi, accubuisti,& occubisti.

Dicebam.

IN

In Funere AVGVSTINI SPINOLÆ In Collegio Clementino Conuictoris.

MONODIA.

Dicta in eodem Collegio anno Domini. *M. DC. XXIX.*

O Nunquam satis diuturnas generis humani delicias? ò vitam solstitiali citiùs herba pereuntem?ò citatissimum mortalis vitæ curriculum? In ipso igitur annorum vere, rosa siccabitur adolescentiæ? In ipso virētis ætatis initio, flos adolescentum arescet? Igitur dū plures ab ortu sibi pollicetur annorum decursus, ab occasum repentè vita properabit? Mirabar Augustine, tàm præcocem mentis aciem,tàm lynceū ad obscura queque mirabar ingenium,calamitatemq; heu quàm acerbam, mecum ipse verebar; imò citò periturum te suspicabar,nisi citò nimis perijsses. Scilicèt quæ arbores,luxuriātium pompa ramorum, præmaturè adolescunt, tardis nequeunt vmbram explicare nepotibus:ita cum tui dotes ingenij se speciosiùs in adolescentiæ virore proferrent, lugere possumus, non mirari, præpropera te morte collapsum. Verùm illud dolorem leuare nostrum potest, Sodales optimi, quòd si adolescentem virtutibus addictum amisimus,

mus, virtutes illius, quas imitetur, nō exciderunt. Et sanè dum Augustini primā educationem mēte perlustro, succurrit animo, non illū, quamuis patritio è genere, in thalamis, aut gynecęo puellarū, non adipe, nō auium pulpamentis molliter fuisse nutritū, sed more Spartano, sub sāctissima disciplina, ad virtutes tùm corporis, tùm animi capessendas institutum. Nō matres illæ sunt, sed nouercæ, quę liberos, quasi Sardanapali posteritatem, enutriunt, masculorūq; vigorem voluptatibus frāgunt, antiqua Medea crudeliores, dum puerorū corporī, deliciarum luxu blandientes, animum nimia mollitie trucidant. Parentē Augustinus habuit matronam lectissimā, adhuc superstitē, quæ Corneliæ Gracchorū matris æmula, gemmas suas, non in scrinijs ostēdit, sed in filijs: tunc existimans, in publicū prodire se posse elegāter ornatam, cum aureos potest mores sibi adsciscere liberorum. Quis verò referre valeat illam indolem, qua nō tàm à natura formatus, quàm conformatus educatione, ad induendā quadrati hominis imaginē, cereus Augustini animus flectebatur, nisi vos ipsi adolescētes mœstissimi, qui fuistis, vt in conuictu sodales, ita virtutis æmulatores? Duo in Clemētino Collegio gymnasia frequentauit, & humaniorum literarū, & literarum reginæ eloquentiæ: in istis quàm versatili ingenio singula perlustrauit, quàm auida mente doctrinam omnem absorbuit, quàm ardēti studio dicēdi canones deuorauit? In humanioribus literis, tanto cum fœnore benè collocati laboris,

boris, annũ impendit integrum, vt propositum quodlibet argumentum, Apolline nõ inuito, statim numeris illigaret, aut copiosa solueret oratione. Rethoricã ille deperibat, cuius adipiscendæ tanto studio flagrabat, vt cum iam totum eloquentiæ stadium strenuè, percurrisset, & laureã minimè ingloriam in vmbratili puluere cõparasset, denuò tamen in eadem voluerit arena desudare, præstantiores palmas, iterato certamine, non tyro, sed veteranus referre, Ridebat illos, qui grammaticæ rudiméta preteruecti in dialecticę syrtes impingunt, aut iurisprudentiæ gymnasia perrumpunt; saniori ille consilio, duos annos oratoriæ statuit facultati reponere, vt donum illud, quò distinguimur à psittacis acquireret, benedicere. Nouerat egregius adolescens, eloquentiæ spatia non angusto limite circũscribi, sed interminatis finibus in immensũ excurrere; nouerat, antesignanum rhetorum Ciceroné, in Romano foro dominum comitiorum, Asiã nihilominus peragrasse vniuersã, & sub eximijs dicendi magistris annos quampluri mos deuouisse, tandé Apollonio oratori se tradidisse, vt ipse loquitur, recoquẽdum. Quo in studio quãtum promouerit Augustinus testes appello vos eloquentiæ candidatos, qui ingenium illius fœtum sẽper nouis rebus, nunquam effœtum admirabamini, testes prouoco domesticos vestri gymnasij parietes qui in menstruis de re poetica disputationibus illius voce personuerunt; testes nuncupo huius Athenæj vastitatem, angu-
stum

ſtum illius virtuti theatrum, vbi purpuratis corā Patribus, & ampliſſimis auditoribus, in clariſſima Romanorum principum panegyri ſæpiſſimè perorauit. Nimirùm tàm diuitem dicendi ſupellectilem ſibi comparauerat Auguſtinus, vt quæcumque res incideret, de illa copioſum, non ablegatis eloquentiæ veneribus, ſermonem contexeret, vt nullum à gymnaſij moderatorem ſibi præfiniri argumentum poſtularet, cum ipſe ſibi ſufficeret, ipſe ſibi ſatis vberem rerū ſegetē in horreo memorię collegiſſet. Quid de proprij honoris æſtimatione proferam qui ſi aliquando gymnaſticam alijs fortè curis implicitus lucubrationem non perſoluiſſet, anxius, citato gradu, antè diſcipulos præcurrebat ad præceptorem, illud exinè contendens, nè ſibi, in publica gymnaſij frequentia, mulctam velet irrogare, ſe poſtero die neceſſariam culpam acriori ſtudio penſaturum? Quid quòd nunquam, niſi, obtenta à moderatore facultate, ludo abſtinebat, nunquàm diebus profeſtis domo egrediebatur, niſi prius ab eodem Inſtitutore, expoſita cauſa dimitteretur? Nolebat enim Auguſtinus, vllam maioribus moleſtiam afferre, quinimò cum ſocijs ità ſe mitem exibuit, vt licèt à clariſſima Spinolarum gente natalia cognoſceret, licèt eximijs prepolleret diuitijs, licèt preſtanti mētis acumine donatus eſſet, nunquàm tamen in fortuna ſic arridente intumuerit, nūquàm faſtoſas criſtas erexerit, ſed æquabilem ſemper in omni euentu rationem vitæ ſeruauit. Sed tua me pietas vocat, Augusti-

gustine, quæ erga Dum, erga beatissimam Virginem rapiebaris, cum huius, vt loquũtur, officium singulis diebus summo cum animi sensu recitares, cum statas preces in genua prouolutus effunderes, cum delicatum alioqui corpus indicto ieiunio conflictares. Solemne est nostri Collegij adolescẽtibus, singulis Saturni diebus, custodire ieiunium, nisi fortè maiorum consilio, vel ita ferente tẽporum conditione, legis consuetudo vertatur. Augustinus nunquam ab incepto inediæ instituto dimoueri potuit, & licèt alijs interdum in hebdomade diebus temperaret à cibis sabbatho nihilominus, reperito rursus ieiunio, vires atterebat, nouaque frugalitate corpus emaciabat. In ipsis beatæ Virginis peruigilijs seueriorem sibi victum definiens, panem solũmodò, & vniũ ad reficiẽdas quoquomodo delassatas literarũ studio vires adhibebat, optimè intelligẽns, tunc animũ delicijs depascitu cælestibus, cum terrenas dapes vẽter incipit esurire. Intueor singularẽ Augustini pietatem, dum sacrã hanc beatæ Virginis aram intueor, quam ipse liberali profusione columnis ornauit, quas auro industrij artificis opera, dimidiatis cum Cæsare Aresio Mediolanensi patritio sumptibus, iussit elegantissimè obduci: non vt suæ terminum pietati figeret, sed vt suum ergà celi reginam, obsequium columnarum testimonio, migraturus è vita confirmaret. Sed maiora me mouent in tàm præclaro facinore, scilicet stemmata illa gentilitia, quæ columnarum epistilijs inter-

tercepta cernũtur, inuito fuiſſe Auguſtino ſuffixa, cũ beatiſſimæ imaginem Virginis, ad omnem inanis gloriæ auram euentilã-dam, cupiuiſſet apponi. Quid de ſolertia in animo à vitijs eluendo proſequar Auditores? bis in mẽſe, ſingulis quindecim diebus exactis, cæleſti ſe pabulo, ac ſacris epulis reficiebat; octauo quoque die exhomologeſi peccatorũ maculas abſtergebat, ne vnquã teterrimi hoſtis tyrannidi vllum in corde aditum aperiret. Proh quantis fluctuantis conſciẽtiæ ſtimulis vexabatur, quàm acerbos experiebatur carnifices illos implicatæ mentis aculeos, quos ſcrupulos vocamus, vt illis agitatus diurna, nocturnaque luctatione perculſus nulli rei offẽt animũ huiuſmodi perturbationibus obſeſſum adijcere. Statuerat Auguſtinus vniuerſas vitæ trãſactæ culpas ſolemni expiatione delere; ſtatuerat Somaſchenſis ordinis habitum, vbi primùm licuiſſet, induere, cum repentino præuentus interitu, è viuis ereptus ordini adſcribitur angelorum. Illud vſurpare ſolebat frequẽtiùs, ſe veluti piſcem eſſe, qui per liquidas aquarum ſemitas irrequieto motu diſcurrẽs, in extenſa tandem retia defeſſus illabitur, cũ ipſe quoque ſupernis ſæpè iactatus commotionibus, humanas per curas cogitabũdus erraret, tãdem vaſtiſſimo Religionis ambitu deberet intercipi. Diuinaſti, Auguſtine, ſed heu quàm infauſto euentu; non enim viuus Religionis rete peruadis, ſed mortuus in Patrum ſocietatem deueheris, non in clauſtra, ſed in ſepulchrum: Sed me miſerum, quo impegit oratio,

tio, vt dum per tuas laudes lætabunda vagatur, ad lapidem tui sepulchri collisa subsisteret? In quo tibi fui iniurius, vt de amico præficam agere me compelleres? Cur hoc tempore, quo tempore ad comœdias Saturnalia nos prouocāt, ad tragœdias tuis nos parentalibus excitasti? Sed doleant alij, & eam fortunam à suo capite auertant, vt subitario exitu præripiantur è viuis; ego ex hoc maximè titulo cęlo acceptum fuisse Augustinum deprædicabo, quòd suscepta hesternis diebus plenissima culparum omnium expiatione, cũ thermas illas Diocletianas, modò D. Mariæ angelorum templum vastissimum, nõ profanis aquis, sed lacrymarum imbre perfudisset; cum ædem S. Mariæ Maioris ad niues niueo candore precabundus inuisisset, integer, in suo sensu occubuerit. Sempiternum venerabatur numẽ Iulianus Imperator, moriens ex vulnere quòd non longa morborum asperitate, vel delicatorum fine decederet, sed in medio cursu florentium gloriarum subitũ meruisset è medio digressum: summam vitæ felicitatem in repentino interitu Plinius reposuit; vt etiam finem vitæ commodissimum in quadam cœna inopinatum, celeremque magnus ille dictator edixit, cum magnæ heroum animæ non detrudantur in corpora, velut in carcerem, sed ad egregia facinora membris exceptæ statim euolent, cum libuerit. Non igitur Augustinus cum doloribus diuturno est tempore luctatus, non ingrauescente languore, viribus paulatim destitutus, non longo febris pe-

stilen-

ſtilentis agone conflictatus, ſed quieto, ſed tranquillo vultu ſuſpirauitpotius,quàm expirauit. Cor ſibi tantummodò ſentiebat obſideri, viſcera premi dolebat interiùs, fortaſſe,quia noſtra corda dolore torquenda acerbiſſimo prætimebat. An potiùs cum ſpinis dolorum in vita caruerit Auguſtinus Spinola, roſa Collegij, ſpinas in morte voluit experiri,cum roſæ quoque in ariditate languentes, & ramuſculis ſpoliatæ ſpinis acrioribus obuallentur? Non auſa eſt mors præmiſſis,vt ſolet,nūtijs Auguſtinum inuadere, ſed fraudolenta vafritie, clandeſtinis inſidijs, non falce, ſede telo; non aureo, ſed ferreo cor illius terebrauit, vt meritò doleret in corde. Proficiſcere, Auguſtine,ab illa Virgine exceptus, quam ſemper animo coluiſti, noſque tuo mœrentes interitu, de cælorum ſpecula contuere; ſeptimus eris Clementini Collegij cælo additum ſidus. Interim cebrò ſubeat vobis in mentem, Sodales optimi, natiuitatis exordia nòn raròfines eſſe naſcentium, & in hoc vitæ ſtadio, qui certant, precipitare, non currere; inter metam, & carceres interdùm vix paſſum diuidere, vtramq; extremitatem eodem pede contingi & quæ inducit, & quæ educit.

Dicebam.

BRAS-

BRASSICÆ ELOGIVM.

Habitu Romæ in Claſſe Rhetoricæ Collegij Clementini.

Placuit aliquandò nonnullis elapſi temporis oratoribus in tenui diligenter opere laborare, vel vt verſatilis aucuprentur famam ingenij, vel vt animum grauioribus delaſſatum curis, dum feſtiuis argumentis incumberent, ſtudioſo velut otio recrearent. Colũbam carminibus Aruntius Stella defleuit, extulit laudib. publicem Calcagninus, culicem Virgilius, muſcam Lucianus, locuſtas Iodochus, lutum Maioragius, ebrietatem Tornerus, caluitium Synneſius, ignorantiam noſter Rugerius, neminem Huttenus, vmbram Ianus Douſa, ipſum nihil Ammonius. Horum ego quoque ſecutus exemplar, Auditores, vt maiorum auſpicijs adoleſcerem, in eam ſum mentem adductus, vt Braſſicam nobilem adeò plantam commendatione proſequerer, non vt aliorum parem labori famam venarer, ſed potiùs vt ſpecimen aliquod ſtudioſi conatus, in vmbra Rhetoricæ paleſtræ præferrem. Scio, male recoctam me crambem delicato veſtro palato allaturum, dum de Braſſica dicere inſtituo; nihilominus, quoniam cineralibus hiſce ferijs noſtra ieiunia teneriores cauliculi ſubleuant, illorum laudes facili vos aure ſuſcepturos exiſtimaui;

quia

quia quibus corpus depaſcitur, illorum recordatione animus plerumque delectatur.

Tāta igitùr eſt Braſſicæ dignitas, ac præſtantia, vt ſeueriores Philoſophi illius præconia celebrare voluerint, Chryſippus medicus integrum Braſſicæ volumen ſacrarit, Pythagoras diſcipulis commendarit, Cato encómium deuouerit, Plinius pluribus ſit proſecutus. Etenim pennes Braſſicam ſtat principatus hortorũ, gloria herbarum, ganeæ decus: eſt illa minorum regina olearũ, anni delicium, Apicij luxuria, menſarum Helena, cœnarum lautitia, terræ corculũ. Videbitis in agro ſubacto Tritianum caulem firmo ſurgentem in caudice, luxuriāti proceritate ſe tollere, corpore in orbē porrecto, in latitudinem toroſo, criſpa folia in ſcutum arcuata ſibi ſtipantem, rorē de ſudo cælo ſorbentem, ac liquentibus veluti margaritis, gemmatum, quid iucūdius? Videbitis Pompeianum ſtolone tenui ſuffultum, reſupina per gyrum folia reflectere, medioque ſinu flauentes flores, ac teretes exporrigere; Brutianum ſcapo fluctuantē infirmo, folijs explicatis expandi, ac ſubnaſcentibus fruticare protomis; Sabellicum, corrugatis hyberno frigore folijs, candidas niues in orbe denſo recondere: Cumanum ſeſſili folio, capite patulo; Appiacum generoſo thyrſo ſublatum; quid pulchrius? Fuerint olim in cibum Atheniēſium ficus, Arcadum glandes, Argæorum pyra, Indorum calami; Mœotijs millium placuerit, Perſis cardamum, Lotophagis lotos, hircus Luſitanis, locuſtæ Parthis, elephanti Nomadibus,

bus, pantheræ Agriophagis, Brassicarum suauitate nostra fruetur Italia. Brassica toto anno seritur, toto anno secatur, omni sole conguadet, omni solo succrescit: non timet æstuantis incendia Sirij, non desæuientis hyemis asperitatem, non aquilonum turbines perfurentium, non ingruentium tempestatum inclementiam reformidat. Decidant conglobato agmine aggeratæ de cælo niues, non tàm onerabunt Brassicam, quàm ornabunt; exundent è grauidis nubibus procelloso nimbo pluuiæ, nō obruent, sed abluent, arescat tellus, & hiante planitie soluatur, adhuc firmo viridis perstabit in caudice. Scilicet rerum parens natura sic imperauit, vt quæ planta communi hominum saluti deseruire debebat, omnes etiam temporum iniurias eluderet, declinaret calamitates. Prolixū foret percurrere, nedùm recensere, quas humano generi conferat Brassica vtilitates; permittite, vt aliquas, velut prætereundo à naturalis historiæ monumentis excerptas depromā. Laborauit aliquis dolore capitis acerbissimo in humeros torquere nequibit oculos, decidet facies, mœror irrepet, frons obstupescet, tempora vtrinque pulsantibus feriētur aculeis, caput ferrea velut casside grauabitur; si crudos cauliculos paulisper dentibus atterat, ægritudo discutietur, torpor abscedet, animus hilarescet. Ita Cato pronuntiat. Vexabit alterum intestinorum exulceratio, & aluo soluta sanguinem egeret, si recoctam cum sale crambē comedat, pristina salus reuocabitur. Ita fidem

dem adstruit Hippocrates, Decumbet alius iam iam funeri proximus; quod venenum ab esu boletorum contraxerit, turgescet corpus, spumabit lingua, nigrescet aspectus; si expressum à Brassioa succum ebiberit, securus exiliet. Ita spondet Apollodorus. Latrabit molossus aliquis in viatorem, ringet dentibus, assultabit, inuadet, mordebit, si vulneri Brassicæ folium admouerat, conualescet; Ita profitetur Epicharmur. Cicatrices ad planum redigit, audientium traditati proficit, lactis aggregat vbertatem, quicquid serpit in corpore, læuigat, serpentum ictibus medetur, ita Plinius asseuerat; nihil esse stomacho, ac neruis vtilius Erasistrati schola proclamat. Quid? quod ipsi puerperis vteri dolore correptis Brassicam dedere comedendam Athenienses, vt partus maternis è claustris faciliùs effunderent? Cur Lucinam veteres coluistis, ferendis in lucem filijs, antistitam, cur inanem Deorum populum, & commentitia numina delirastis, quando potest crambe, insita sibi facultate, nasciutos fœtus angustis è visceribus emittere? Meritò sacram existimarunt antiquitus Brassicam, iure μαντιν, hoc est, diuinam Nicander appellauit, quod vim quandam diuinitatis in se continere videatur, ac singularem præ ceteris oleribus, humano generi conferre medicinam. Riderent ista Machaones, nisi tabulas, & folia sybillæ producerem, dum constantissimè enuntio, Varronem, virum illum à Quintiliano Romanorum omnium eruditissimum,

mum, à D. Augustino literatorum doctissimũ nuncupatum, quo tempore Romanã per vrbem pestilentia plurimorum interitu grassabatur, tutam ab omni epidemiæ tabe familiam sola Brassica præstitisse. Sed habeo prodigia Brassicæ maiora, quæ proferam: Populus Romanus sexcentos per annos non aliam, quàm Brassicarum medicinam adhibuit. O morborum omnium Mithridaticum; O deficientis naturæ Amuletum; O veneni cuiuscumque per intestina serpentis Alexipharmacũ. Valete pharmacopolæ, qui argentea in pixide varia liquorũ genera tumultuario miscetis; valete, qui dulcoribus vestris amarè nimirum vitam hominum nundinamini; valete Æsculapij nepotes, genus Apollinis, febrium exturbatores, carò nimis vestris in herbulis nostra salus stat. Nos miseri, qui regiones Indicas tanto cum impendio depopulamur, qui à plantis Arabicis guttas nè an lacrymas extorquemus, qui vndequaq; producẽdæ vitæ remedia conquirimus, & morbos non tàm curamus, quàm creamus: quid prodegisse iuuat in gentẽ nummorum copiã, quid auro arcas exenterasse reposito, vt leue remediũ promamus ab officinis, si sola Brassica longæuã possumus senectã traducere, grauesq; corporis valetudines declinare? Fuit olĩ illa pacatissimæ simbolũ felicitatis, perpetuæq; lætitiæ; vnde cũ interturbatam alicuius impudẽtia voluptatem vellent exprimere, crãbem duos inter vitiũ surculos adsitam appingebant; tãta enim inter se odia vitis, & caulis exercent, vt cum illa cete-

L ras

ras plantas, clauiculis suis, quasi manibus amplectatur, si Brassicas è propinquo surgentes offendat, paulatim se se erigat, & velut ab hoste refugiat, ne vlla parte contingat. Hinc qui nudum cauliculum ederit, vino quamuis largiter hausto tentari non poterit, calor siquidem ebrietatis occursu brassicæ mirabiliter habetatur, & dum cupit, eructante pingues halitus aluo, caput inuadere, superstante in ventriculo brassica detruditur. Quid lepida illa fabella sapientissimi vates innuerunt, Bacchum scilicet irati Lycurgi timore perculsum in mari delituisse, mox clandestina emersione Lycurgum insidijs inuasisse, quem vite deuinxerit; illumque de inopinata captiuitate indignantem in lacrymas impatienter erupisse, è quibus Brassica germinarit? Nonne immania has inter plantas ostendere voluere dissidia, nullo vnquam tempore concilianda? Vsque adeò hostilis est enata dissensio, vt morbus ille, qui humano in gutture à medicis vua dicitur, discuti è faucibus opportuno remedio possit, si crudæ brassicæ succus ægrotantis capiti superfundatur. Sed quoniam pallentes olim caules Druso Tyberij Cæsaris filio creauere fastidium, insulsis ego quoque laudibus temperabo, ne quod de magistris satyrographus enunciauit, occidat miseros crambe auditores.

Dicebam.

ASI-

ASINI.

Apologia.

Habita Romæ in Claſſe Rhetoricæ Collegij Clementini.

Ingulare naturæ beneficium extitiſſe arbitror, Auditores, commendandum frugalitate animal, omnibuſq; par laboribus, Aſinum procreaſſe, cũ in genus humanum innumera ab illo cõmoda deriuentur, egregiæ virtutis argumenta promantur. Neq; verò audax fortaſſe facinus adoleſcentis, & de ſua nimium nugacitate exultantis ſugillate quotquot adeſtis, humaniſſimi viri, quòd in honorifico conſeſſu laudibus efferendum protulerim Aſinum, illud enim à cordato oratore depoſcit eloquentia, vt in extremo verſantes diſcrimine ſubleuet, inclinantéque periclitantium fortunam facundiæ viribus ſuſtinere contendant. Sed quem fugit hominum, quàm grauibus continuò laboribus ſuccũbere cogatur Aſinus, quàm ſæuis ab vnoquoque verberibus tũdatur, quàm parcè depaſtus delaſſatam interminatis vectationibus animam trahat? Carpere ne debeã hic ingratorum hominum tyrannidẽ, qui animanti publicæ vtilitatis curatori ingentem plagarum numerũ, loco mercedis impendunt? Perſtringam Buſiriticam, Lycopoliticã prorſus immanitatem, qui obuios in itinere Aſinos autumant eſſe dandos è

rupe præcipites? Ego sanè, vt tàm efferatam quorundam diritatem æquo non possum animo ferre, ità libenter hominum illi beneuolentiam conciliare conabor vt respirare ab oneribus aliquando valeat plurimorum inuidiæ subductus.

Quod si virtutes, ac vitia promiscuè, appictis brutorũ imaginibus, conuelare consueuerunt Ægiptij: vnde versatilẽ alicuius aciem ad perlustranda scientiarum adyta sub aquilæ specie, magnitudinem animi in leone, docilitatem in elephanto, gratitudinem in cane subinferebant; plurimum virtutum catenam, ac propè breuiarium sub Asini hieroglyphico insinuasse comperio. & ne videar pueriles fabulas in hoc disciplinarum emporio logodædalus nũdinari, percurrite mecũ animo vniuersum virtutum orbẽ, Asinum in primarijs excellere, vestra omnium admiratione, fatebimini. Vultis in ipsa rerum affluentia colere temperantiam? Gestabit ille dorso repando diuitem domini supellectilem, inspersa delicatissimis condimentis obsonia, suspensas vtrinque falerni vini largenas, proritantia palatum cupedia, ipse carduorum apices lingua subactos parcissimè delibabit, asperiora carpet arundium folia, turbidam aquam in via decurrentem summis labris sorbillabit. Vultis improbos perenniter labores exãtlare? Nullum est onus, quod ille detrectet; pro boue terram proscindit, pro equo sessores vectat, pro elephanto immania pondera sustinet, pistrino ducẽdæ mole deseruit, omni assiduus operi libentissimè

mè famulatur. Vultis effusam in homines beneficentiam? Emendicare cupiet aliunde pulchritudinem bucculenta alioquin anicula, cuius oculi sine lumine stygiæ paludis egerunt lacrymas, frõs innumeris rugarũ sulcis asperatur, genas exãminat pallor exãguis, labra plumbeus liuor inflectit, dentes moralibus putrescẽtibus vitiat odor mephiticus: oblinet ista faciẽ cerussæ medicamento, fucare studebit emẽdicatis coloribus, arculas pigmentorum exhauriet, & sẽper incassum: si aliquoties, Poppæam Neronis vxorẽ imitata, Asinino vultum sibi lacte perugat, formosæ nitorem cutis prouocabit. Corripietur alter ægritudine comitiali, & inopinata corporis conuulsione prosternetur solo, corpus tetro colore intumescet, ore spumã ebulliet, exeret oculos penè prodeuntes, cadauer stupenti spirabit in corpore, si Asini iecur inassatũ ieiunus comedat, morbi grauissimi calamitatem discutiet. Sed leuiora sunt ista, quàm à me debeãt extolli; illud ad se se me rapit, illud vestra maximè aures desiderat pręstantissimũ Asini inuentum? inuentum, quod omnium meritò sibi voluntates obstringit, summũq; humani generis amorem extorquet. Sed cuius inuẽti gloriam putatis, Auditores, in Asinũ me velle refũdere? An sagacissimũ animal aurum è terræ visceribus euocasse? At sine auro lætos fallebant soles antiqui? An musicos numeros inuexisse? At lyrã despicit, licèt musicum animal. An astrorũ peritiã docuisse mortales? At prono in terrã capite, defixis humi oculis, graditur.

An agriculturã rudibus adhuc hominibus insinuasse? Omne pũctum tulistis, Auditores; Asinus putandæ vitis rationem excogitauit, vberrimã vini copiam aquæ potoribus impartiuit. Expatiabatur Asellus per agrum vitibus consitum, & vt erat diurni laboris defatigatione, vrgẽteque fame defessus conspicatus haud procul luxuriantibus pampinis patulam vitem, ad illam succussando festinus, festiuus accurrit, & corroso æquabiliter palmite, amputatis dentiũ falce ramusculis, vitem folijs denudatã sapiẽter circumciso reliquit in stipite. Adnotarunt hoc indignati de tanto Asini facinore agricolæ, sed cum denuò aeris clementiã vernũ tempus adueheret, plantæq; omnes ad cæli temporem oculos aperirent, cepit vitis illa sensim, sine sensu arborescere, ramos in omnẽ partem expandere plurimos, alijs se virgultis pertinaciter implicare, cadentes vuas alienas ad frondes appendere, ita vt copiosum in autumno vinum rustici expresserint, & ab Asino edocti vitiũ surculos in posterum amputarint. O verò beneficijs memores Naupliæ ciues, qui incisũ in marmore Asinum, ad perennem gratiæ commendationem, in foro collocarunt. Et sanè, Auditores, quo pacto æmulum illum nectari liquorẽ hauriremus, terre sanguinem, fomitem ingenij, tristitiæ solatium, amoris aucupem, equum poetarum, nisi Asinus præbuisset? Profectò dum Æschylus poeta clarissimus nonnisi inter pocula tragœdias exarasse perhibetur, dum Ennius ipse pater ad arma scribenda, nõ nisi potus

pro-

prosiluit, dum prisci Catonis sæpè mero caluisse virtus narratur; dum Alcæus, & Aristophanes, non Hippocrenes aquis, sed spumanti cratere labra proluisse dicuntur, non minus Apolline duce, quàm Asino auspice nominis adepti sunt immortalitatẽ; cuius liquore, quasi diuino enthusiasmo lymphatici, ad pangenda poemata inflammabantur. Quid mirùm deinde, quòd Asinum veteres magno semper honore coluerint, quòd velut sapientiæ hieroglyphicum erexerint, quòd philosophorum vnus in gymnasiũ admittere, disciplinis capessendis, voluerit? Loquor Alexandrinum Ammonium, illum Origene, & Porphyrio discipulis celeberrimum, qui Asinum philosophicis imbuendum artibus, ceteros inter auditores adhibuit. Stabat ille arrectis auribus inter discipulos, & rictu in præceptorem cõuerso, licet tardiusculo cerebri acumine difficillimas obscuræ scientiæ quæstiones inaudiebat, præcipua discipuli qualitate commendatus, quòd plurimùm esset auritus. Loquor Cleanthẽ illum, cuius portentosa studendi perennitas in parœmiam concessit, vt opus ingẽti elaboratum industria, ad Cleanthis lucernam dicamus euigilatum: iste sub celeberrima Zenonis porticu philosophiæ studijs operam collocans, Asini non erubuit appellationẽ, sed magistri se gloriabatur sarcinam ferre posse Zenonis. Neque verò miremini, dum Asinum contendo à musis, & gratijs non alienum: quæ enim reperiri potest, vel testudinea mentis tarditas, quàm laboris assiduitas

non euincat; quæ vel Bœotica ingenij torpedo, quàm studij vigilantia non excitet, obfirmata discendi constantia nõ frangat? Equidem vel Hircanas, vel Hyperboreas feras ad regum delicias fuisse legimus cicuratas, ipsasq; intellectus carentes volucres plura didicisse, insano docentis labore, comperimus. Draconem habuit Heraclides philosophus eunti, quiescenti solitum adhærere; leonem exuta sæuiti obtemperantem Carthaginensis Hanno; turdum Agrippina sermones hominum imitantẽ; sileo coruum matutinis horis, vt Tiberiũ, Germanicũ, Drusum proprio nomine cõpellaret, in rostra deuolantem; sileo psittacos verba sæpius ad aurem decantata reddentes; sileo vrsos librare saltus ad tibiariũ cantum edoctos; sileo elephantos per extẽsum funem, schoenobatarũ instar, incedẽtes; quidni poterit Asinus cõtumaci sedulitate artem aliquam cõparare? Audistis forsã vel etiã oculis vsurpastis, Auditores, superioribus annis in Agonali foro in hoc ipso Romæ theatro ludos varios summa omniũ voluptate exhibentem Asellum, modò cũ capra, velut amasia choreæ, saltationes varias alternis pedibus edere, modò canẽ imitãdo venaticum ad proiectũ à domino linteum celiter accurrere, modò cataphractũ equum æmulando, ad buccinæ clãgorem, vel hinnire, vel rudere; strenuũ se saltẽ Asinũ venditare. Cur olim Marti bellorũ præsidi victimas Asinas antiqui litarũt, nisi qui raditu tubæ classicum referat? Cur apud Saraconas, non ad onera comportan-

da, ſed ad bellum gerendum adornatur, niſi quia illo narium fragore bellicos tumultus anteuerat, & ingenti laterum contẽtione tonare videatur? Cur æneum Aſino ſimulachrum collocauit Auguſtus, niſi quia ſibi in aciem deſcendenti, hilari ſuccuſſatione deſultans, victoriã de hoſte portendit? Cur C. Marius conſcenſa nauicula deuectus in Africam arma Sullæ victricia deluſit,niſi quia Aſellũ, repudiato pabulo, ad aquã procurrere animaduertit? Refricate memoriam cum Samſon inuictus ille Nazaræus ab hoſtili Philiſtæorum agmine circumuentus raperetur in vincula,quibus armis mille viros ſolus abſq;comite profligauit, niſi Aſinina maxilla, quam in itinere offendit? Putatis ſi ſtupeus ad omnia, ſi brutorum ineptiſsimus eſſet Aſinus, illum inter ſidera Iupiter extuliſſet? Bellum conſerebat Iupiter contra gigantem agmina, Pan marinam pulſando concham, terrorẽ ſtudebat incutere, Neptunus partem Coæ inſulæ reuulſam contorſerat, Hercules arrepta totis viribus claua proturbare de montibus contendebat, Apollo medicata veneno ſpicula iaculabatur,Pallas exhibito Gorgonis capite in lapides fruſtrà commigrare iubebat, Mars ardentibus oculis vno ictu profligare ſe velle ſycophantas iſtos clamitabat;anceps erat ex vtraq;parte belli fortuna,dubio adhuc certamine pugnabatur, cum Silenus Aſino vectus ignem naribus exſufflãte, ſuppetias cælo periclitanti laturus accurrit. Tunc enim verò cepit Aſinus horribili ſtrepitu rudere, acuuntur

asinina buccina ad prælium Dij, Deæque, tandem amentato Iouis fulmine, in imam tellutem immania de sublimi regione corpora prouoluuntur: Asinus in extremo discrimine auxiliarius ob opem collatã stellis inseritur. Quid? quod etiam in sacris paginis illum pari cum hominibus honore dignatus est Deus; nam cum omnia sibi primogenita ad aras postulet immolari, hominem tantùm, & Asinũ holocaustis exemit, illum certo pretio, hunc ouicula pecudum omnium innocentissima, redimendum? Quod si non vererer iniuriam inferre clarissimis Auditoribus, Asinum producerem quadringentis plus hominibus constantem; nam cum in excidio Hierosolymitano, Mauritio imperante, singuli homines singulis nummis sub hasta diuenditi fuerint, vnus olim Asinus quadringentis nummis à Q. fuit Axio senatore coemptus. Quinimò singulas in Celtiberia Asinas memorat Plinius quadragenis nummorum millibus enixas, cum pretiosum fortasse id totum æstimaretur, quod à frugi bruto prodijsset. Istos re vera appellare potuissent antiqui Asinos aureos, cum ad illos comparandos plurimùm auri contulerint. Sed claudam ego meritissimi animaculi Apologiam, cum vos ad illud tot criminibus subleuandum benè propensos intuear; & ne longiùs Asini succussatione delassem.

Dicebam.

IN.

IN ASINVM.

ANTILOGIA.

Habita Romæ in Classe Rhetoricæ Collegij Clementini ..

Sinum disertissima panegyri noster condiscipulus commendauit: egregium pueriles ætatis facinus, insigne proficientis ingenij monumentum.. Inuidit fortasse dicaculus adolescens Asini gloriæ, vnde tumultuaria nugacitate rudere & ipse voluit.. O malè feriatum rhetorem; ò insumptum inaniter saponem? Asinum inter bruta gregarium, generis belluini propudium, ad cęlum euehere? Asinum quadrupedum despicatissimum, helluonem, verberonem tãtis cohonestare præconijs, è cœno eductum in rosa collocare scarabæum? Saltem, ad ostentandam ingenij præstãtiam, summa rhetorum capita æmulatus, vilissimum hoc animal modicis laudib. extulisset; sed totis eloquẽtiæ neruis cõtẽdere, vt illud vniuerso brutorum generi pręferret, conferret homini, hoc scelus immane fuit, Auditores, facinus impudens, iniuria non ferenda. Sapienter huiusmodi loculuteios ex vrbe relegandos esse decreuere Lacedæmonij, quòd mentes placare magis, quàm perturbare, delectare potiùs, quàm persuadere studentes, frigidam quandam Græculorum nugacitatem, stolidamq; rabularum facundiam profitentur. Putabat audaculus adolescens in

nobilissimo sapientissimiorum hominum confessu. auditores habere Midas, qui ad Asini laudes arrigerent aures; sed ostēdam ego blateroni puerulo, quàm grauem honestissimi auditorum coronę iniuriam intulerit, commendatum ab illo animal euibratis argumentorum telis iugulabo.

Scilicèt frugalitàtis esse symbolū in ipso orationis limine asseruit. O frugalem ganeonem, ò temperantem parasitastrum. Igitùr frugalis existimabitur, qui Carybdis ad instar vniuersa deglutiat? Igitùr temperantis nomine gaudebit, qui omnia prodigè ingurgitet? Non sufficit parcissimæ belluæ, cōgestas in stabulos paleas cupiditate inexplebili obligurire, nisi etiam, quas obuias, offendit herbulas, dentiū carpat attritu, & hùmo diuulsas cęnosis cū radicib. helluetur. Accipite quæso, Auditores, cum ita mihi in Asini gulam iocari libeat, lepidissimum Asininæ frugalitatis argumentum. Asinum habebat in cellula pecuniosus alioquin dominus, qui cum liberalibus cęnis inescatus obesa corpus pinguedine cōpleuisset, pilū liberali nitore explicasset, curiū succulēto larido molliuisset, insolitaque corporis vastitate conspicuus subasperū fęnum, in hoc minimè Asinus, repudiaret, ad instruendas familię delicias, in tricliniū producitur, & posita mensa omni eduliorū genere saginādus accūbit. Tūc enimuerò Asinus arridentis fortunę contemplatus imaginem, explorat scrupulosè ciborū exhibitam copiam, carnes varia coquinæ arte cōditas, aues omnib. delicijs, subactas,

toma-

tomaculas iecinore minutatim conciso cõfectas, dumq; risu conuiuium effuso personabat; contortis in modum linguæ postremis labijs, omnia ventris ingluuie sepeliens alia fercula desiderauit. Hoccine est, Adolescés, dum omnia ingurgitat Asinus, colere parsimoniam? Hoccine est cõmodũ, hæccine beneficẽtia, exhaurire, depopulari dominorum fortunas? Sapienter ad exprimendum prodigæ mulieris luxum, sedulũ veteres effinxere restiarium, in torquẽdis è tenui iunco funib. nunquam nõ occupatũ, quo sparti longioris fila varijs nexib. complicante, iners Asina, quod ille misero labore texuerat, stans à tergo corroderet. Languescet plurium spatio dierũ artifex aliquis perdius, ac pernox, vires suas arduis operibus atteret, vt pauculos nũmos in extremã canitiem reponat; mulier, ignaui vẽtris asina, quidquid sudore tàm improbo partum enascitur, ad corporis illecebras transferet, dilapidabit. Quid cum postea, vt mendaciũ palmari mendacio contegeret, Asinũ bella nobis oratione vinitorẽ aduersarius obtrusit? Peregrinatur in ijs, quas memoria tenere deberet, paginis. Saltem si fabulas in medium producere voluisset, in Bacchum putandæ vitis reuocasset inuẽtum; quasi verò diuina nõ oracula contestentur, ereptum è cataclysmi colluuione Noemũ, virum agricolam, exercere terram cæpisse, inspergere triticum, inserere vites, demetere segetes, vinum exprimere. Errabat fortasse per vineam Asinus omnia deuastãs, arbusta prosternés, proterés olera, vites euellens, viniq;

reper-

repertorem tibijs inflatis deprędicauit, cum debuisset potiùs appellare vineę perditorẽ. Poterat re vera tũc Bœotiũ animal sub ferula prius coloni aliquãtisper edoctus Ammonij gymnasium adire, poterat philosophicas disciplinas, profitẽte doctissimo prę- ceptore, cõdiscere, cũ pingue illud cerebrũ vitis palmite, velut helleboro depurgasset. Nõ te puduit, cum Asinum à Camœnis nõ abhorrentem inueheres, cũ aliquã in scientijs posse gloriam aucupari dictitares? Non cogitabas, Asinum te ad lyram vocare? Nõ recolebas, Asinum stabuli stramẽtum malle, quàm aurum sapientiæ? Non veniebant in mentem illa scommata in Asinini prorsus ingenij capitones proiecta? Cur Iunius Bassus nomen retulit Asini, nisi quia stuporis vitio laboraret? Cur Sicyonios, quos odio prosequebatur Clysthenes acerbissimo, nuncupauit Asinios, nisi quia ingenij culturam negligerent? Cur Antisthenes Atheniensium iudicium in creandis magistratibus notaturus, Asinos etiam ad agriculturã deligere posse obiectabat, nisi quia ciues minimè idoneos ad munera reipublicæ sustinenda cooptarent? Cur ad ignauiæ cõtemptũ, qui pilę ludo victus esset, Asinus olim vocabatur, nisi quia sit iste gẽtis cuiuscumq; ludibrium? Cur C. Metello Scipio Numantinus obiecit, si quintum filium in lucem effunderet mater, Asinum pariturã, nisi quia siliceus hæreret in omnibus? Sanè Asinum piscem ex omnib. solum animantib. cor in ventre perhibet habere Aristoteles, quod ad illos homines sugillandos Cle-

mens.

mens traduxit Alexandrinus, qui ablegatis à se virtutibus omne studium ventri adhibent, vt abdomini famulentur. Quid aliud sub Socratis persona diuinus Plato reliquit, cum homines fędis cupiditatib. mancipatos, qui per inertiam, atq; libidinē vitā prodegissent suā, in Asinos post obitū deijci asseuerauit? Specimē profectò callidi ingenij tunc Asinus edidit, cum in nescio quam spem erectus omniū se principem belluarū venditandi, nobile inuentum excogitauit. Induerat ille demortui leonis exuuium, aptauerat dorso spolium præstantissimæ feræ, spatiabatur per immēsam camporum planitiem vasta se mole corporis efferens, lucebant oculi inter villosa supercilia, collū effusis iubis obrigebat, aues in aere volitātes, belluæ per auia oberrantes, agricolæ ad laborem prodeuntes contremiscebāt, cum ecce Asinus leonem hucusq; nauiter æmulatus, pro rugitu ruditum emittens, magno omnium risu, aliena veste nudatur, fustib. ad necem ferè non perfunctoriè cōtunditur. Audistisne vnquā supiniores argutias? Vidistisne in lepidissimis pantomimorum fabulis ducem aliquem ventoso fastu tumidam militaris ferociæ pompam ampullatis vocib. facientem, sibilis tandem excipi, ab histrionibus vapulare? Asinum dicite leonis pelle personatum. Legistis antiquum Panos, & Apollinis dissidium de arte musica Mida iudice pro Pane diremptū? Asininas aures in præmiū retulisse meritò statuetis. Pan vultu ferino truculentus, hispidus, multibarbus, pectore hirsutus, capite corni-

corniger, ſpinis, & pilis obſitus Phœbum in Tmolo Theſſaliæ mõte prouocauerat. Cõuenit Apollo præmulſis capillorum antijs, chlamydatus,& laurea corona præcinctus, cytharam ferens & ebore, & auro fulgurãtem: mox læuo pede terrę defixo, cytharam ſuſtinendo incumbentem femori, chordas digitis coeuntib. firmiter premit, ac palma introrsùm reflexa ſolicitat, neruos mellitis cantib. animat. Cępit exindè Pan imparib. calamis, qua ſolùm arte pollebat, varios numeros modulari, cępit alternãtib. digitis tibias illas inflare: cum Midas victorã Pani deferés aſininas aures, ac liberaliter exporrectas in ſtultiſſimi pœnam iudicij ſibi ſenſit enaſci. Ecce aſininum acumen, ecce ſapiẽtiſſimũ Phrygiæ regem in naturã Aſini commigrantem, dũ Therſiten Vlyſſi, Belluam, Deo Sirenes Muſis anteponit. Et ſanè non poterat Phæbus iuſtas à Mida pœnas prudentiùs exigere, cum hoc, pręter cetera, laboret Aſinus vitio, vt alienis ſe velit reb. inſerere, vt honores deſpicatiſſimo brutorum incongruos ambiat, affectet. Aſinum neſcio quę gentes pulcherrimè inſtrauerãt, phaleris aureis, frenis argẽteis, tintinnabulis perargutis ornauerant, vt per finitimas vrbes impoſitum dorſo Iſidis ſimulachrum circumferret. Ibat ille erecto capite, arrectis auribus, exerta cauda, graui inceſſu, in aſinina prorſus maieſtate: cumq; aperientes caput numini, quod geſtabat, populos, procumbenteſq; in genua venerabundos aſpiceret, talem ſibi ratus cultum ab obuia gẽte deferri, immobili defixus gradu, tumi-

doque

doque ſpiritu inflatus, adorantis honorem multitudinis excipiebat. Sedenim, Auditores, vt Aſinus nō niſi doctore baculo ſapit, ita tunc nō eſſe ſe Deum, ſed Deam vehere belluarum ſtultiſſimus ſenſit, cum nodòſis egregiè fuſtib. dedolatus iter citiſſimè arripere, grauitatéq; excutere compulſus eſt. Quaꝫ propter cur non ego Lycopolitas, ac Buſiritas merita laudum cōmēdatione deprædicem, tanto odio in brutū huiuſmodi deflagrantes, vt buccinarum vſum penitus interdixerint, quia ſonum redderēt aſinino conſimilem? Cur non Ægyptios extollam, quòd impurum animal à ſacrificijs, veluti dæmoniacum amandarint, propter colorē ex albo, nigroq; confucatū, à Deo, & ſacris alienum? Quis ferre valeat, Alexandrum Macedonem illum, quem regni paterni vaſtitas non capiebat, cui vnus nō ſufficiebat orbis, qui Perſarum in regnum ſuæ ditioni ſubactū intulit ſigna victricia, qui ad Indos vſq; aditum ſibi gladio aperuit Iouis filius, belli fulmen, fortitudinis monſtrum, fortunæ miraculum, ad mortem ab Aſino compulſum? Habebat Antipater quaſdam cum Alexandro ſimultates, cumq; vellet Regem ſuū turpiter ab imperio deijcere, adhibito Ariſtotelis conſilio, gelidiſſimam aquam è rupe Nonacridis ſumptā, & in Aſini vngula repoſitā, cum vaſa omnia ſua frigiditate, & acrimonia perrumperet, ſitienti Alexādro propinauit. Exhorruere cetera pocula facinus tàm immane, confringi potiùs ipſa voluerunt, quàm inuictiſſimo principi vitæ filum reſcindere. Solus Aſinus inſtrumen-

tis

tis omnib. efferatior, cum veneno, ad mortem Alexandro inferendam, conspirauit. Qua fronte modo Asinum hominibus beneficum nuncupare poterit aduersarius, si necis iniquissimæ est administer, regij sanguinis carnifex? Execramini, Auditores, noxium vestræ saluti animal, discerpite, deglubite, feris deuorandum proijcite, nunquàm pares de hoste immanissimo pęnas repetetis.

Dicebam.

THRE-

THRENVS CLEOPATRAE.

Dictus Romæ in Classe Rhetoricæ Collegij Clementini.

ILla ego, quæ reges arctissimo amoris vinculo obstrinxi, ferreis catenis Romanum ad Capitolium obligata traducar? Illa, quæ de Imperatorum cordibus fœminarum pulcherrima triumphaui, indecoro captiua seruitio, triũphum adornabo? Illa, quæ thronum gemmis, auroque tessellatum liberis pedib. ascendebam, victoris in currum, manib. à tergo reuinctis, impellar? Igitur diadema illud, quod aureos crines, nulliusq; legis expertes ornabat, manus non regias, sed famulatrices irretiet? Sceptrum illud, quod in amatorum capita ad beneuolẽtiæ specimen extendebã, alienos ad pedes, in argumentum captiuitatis abijciam? Siccine fortuna me extulit, vt lapsu grauiore detruderet? Hæccine obsequia iniquissimæ sortis, quæ dum in speciem oculis splendent, ad instar vitri franguntur? Adeone leuis est, vt citius à nobis auolet, quàm aduolarat? Adeone citò reposcit, quæ dederat mutuò? Iniqua fortuna, sãguine te prognatam cecinit Orpheus, quia humanis victimis delectaris. Cæcus in me quondam amor tyrannidem vsurpauit, pęnas nunc exigit capitales cæcior fortuna.

tuna. Rotæ te veteres imposuere sapientes, non quia instabili varitate per hominum negotia discurras, sed quia calamitosos immanissimo rotæ supplicio detorqueas. Sed cur fortunam arguo, ipsa meæ causa fortunæ.

Nos facimus fortuna Deã, cęloq; locamus. Ego mulier Ægyptia, fuliginosos inter accolas cãdida, matronale decus spurcissimis maculis denigraui. Ego tot procis obnoxia regiam in lupanar conuerti, mei nominis lupa. Nunquàm putaui, amorem tendere laqueos, nisi cum istis me vidi vinculis implicatam. Non amor, sed amaror est, qui extrema gaudij funesto luctu concludit. Eliquabam margaritas aceto, nunc amaritudine consumar gemma mulierum. O vtinam sacram coniugij fidem minimè violassem, non macularetur modò honor reginæ. Sed quìd? non fui regina, sed pellex. Quę fidem infregit maritalem, quem habeat fidelem? Captiua ducat Veneris mancipium. Inuideo tibi Lucretia, quæ si ex violento Sexti Tarquinij concubitu aliquã pudori maculam intulisti, maculam etiam effuso cruore delesti. Inuideo tibi felix Elisa, quam infelicem vana tantum fecerunt poetarum mendacia, cum pudicitiam corporis nullo vnquam flagitio pollueris: Ego cum infinitis me sceleribus inquinarim, voluptatum ancilla, mortis adhuc faciem horresco. Regnabã in Ægypto puppa Veneris inter Gratias, modò furiarum satellitio stipata ad inferos adigar. In mundi proscenio felicem ordita sum pro-

tasim, lamentabilem in actu postremo catastropham dabo. Mihi nendis vestib. laborabat Assyria, odorib. inhalandis desudabat Arabia, aurum India, gemmas Erythręum mare mittebat, nunc mundo destituta muliebri, alieno iugo succumbere cogor, inops mei. Quid iuuat argentea corpori detergendo gutturnia adhibuisse, vt animum sordib. inquinarem? Quid ingentem ferramentorũ supellectilem obliquandis crinib. instruxisse, vt maioribus me laqueis implicarem? Heu torquens aureæ, quot hominũ corda catenastis? Heu inaures vermiculate, vestro tinnitu diù nimiùm absurdui? Heu stragulæ vestes, non tot errores Phrygia super vos acus pingere nouit, quot ego inuoluor erroribus? Ite purpurissi medicamenta, vos faciem decolorasti? Ite peregrini muris olentes pelliculæ, malè me olere fecistis. Ite inanes suffituum amores, meum fumo caput satis impletis. Valete tessellata scrinia, repleta sordibus. Vale pixidum turba, valete vascula plena multæ infelicitatis. Vale speculum improbi consilij oraculum. Valete omnia accersendæ pulchritudinis instrumenta; stultum est, iactare se belluarum spolijs, & piscium cruore decorari. Illa, quæ filios pariebam regum reges, regum serua nuncupabor? Illa, quæ solem, & lunam genui, versabor in tenebris? Illustrabunt hæc lumina scelus meum. In mea obscuritate clarescet Augustus, meis in angustijs augustior. Siccine Romani rerum domini, si in fœminam vires exercent? Siccine gladijs, & clypeo muniti

muniti fœminę pectus inuadēt? Heu Cleopatra, regale olim nomen, aliquod etiam amasijs numen, quantum mutata ab illa es? Tuam appello, Cæsar inuicte, fortitudinem, quæ de imbecilli muliere triumphatura vilescet. Si Romanum est, ac planè Cęsareum,

Parcere subiectis, & debellare superbos

en tuis me pedib. prouolutam, en voce tremula, & gracili veniam à tua clemētia poscentē. Non ita me febris lecto defixit, quin ad maiestatem tui vultus adorandam prosilirem, prima tantum veste cōtecta, nudato pectore, præda Cæsaris, si fui prædatrix Antonij. Quem olim aditū apud auunculū tuū, diuiniq; nominis dictatorem inueni, tu mihi, Cæsar Auguste, præcludes? Ex me ille, quam ardentissimè deperibat, Cęsarionē filium suscepit, tu Cæsaris vxorē, ex sorore nepos inaudita sęuitia trucidabis? Cur huc accedere, cur me inuisere, cur humanissimè alloqui placuit, si me regnare, si me viuere displicet? Per illam ego te dexteram rogo, Cæsar, qua victos erigere soles, & subleuare tuis genib. nixos, Cleopatræ lacrymas intuere; minor est laus, regna copijs armatis euertere, quàm reges victoris lenitate seruare. Gloriosior triumphus est, qui de seipso deuehitur, dum vltionis cupiditas magnitudine animi coercetur, quàm qui de mortuæ reginæ spolijs reportatur. An non satis Antonium subegisse te putas, nisi omnia, quæ erāt Antonij, hostili gladio conficias? Antonij sum, & te, immanissime

Cæ-

Cæſar, odi, & execror. Meritò maiorib. tuis meus illudens Antonius proauum tuum Afri generis fuiſſe, modòq; vnguentariam tabernã, modò priſtinum Ariciæ exercuiſſe obiectabat: neſcit tam humile genus reginæ obſequi, nec didicit regentis decorũ eſſe, ceteris non loco præſidere, ſed præſtare clementia. Falleris, ſi tuo me currui deuinctam exiſtimas in Capitolium pertrahere; non alium ſequetur currum Cleopatra, quàm mortis. Adhuc regina ſum, quãuis tyrannici trophæum infelix imperij; animum in ſeruitutem adducere nullus poteſt. Impera Cęſar, ſed tibi, & tuis. Tu verò, Antoni, ò nomen, vnicum in tanta calamitate ſolatium; falſo meæ mortis nuntio deluſus occubuiſti. Ipſa fui tuæ vitæ carnifex, ipſa te ficto mendacio decepi, ipſa gladium per tua viſcera compuli. Viximus ſatis inuitabilem mutuis conuiuijs, vitam, nunc enimuerò commorientem trahimus, non quam inſtituimus cœnarum lautitia voluptuoſam, ſed quam tanta nobis infortunia pepererunt. Sed heu? tu quidem triũpho ſubductus vitam generoſo fine clauſiſti, ego verò iniqui prædonis expoſita feritati, viuo, an potius morior? Iamdudum me in ſepulchra receperam, ante ſepulta, quàm mortua; ex iſtis me Ceſar eripuit, ſęuire auſus in cineres, vt atrociori morti ſeruaret. Sed auertat Iupiter, & amica Iſis, vt tu Romanus in Ægypto iaceas, ego Ægyptia Romæ. Me me ipſam educto gladio trãſuerberabo, ne quos plurium annorum vita coniunxit, mors longinqua diuellat.

lat. Ne patiare, me viuam abduci, ſed hic me tecum in hoc tumulo abſconde; nam præ ceteris,quib. vehementiſſime premor, malis, hoc acerbum eſt, atque graue, ſine te tempus vixiſſe breuiſſimum. Accipe, quas ad ſepulchrum abijcio coronas, tuos mihi manes conciliabunt, morituræ feretrum inſternent. Accipe oſcula,quę frigido marmori infigo,teſtimonium ſeruati etiam poſt mortem amoris. Quam necem impijſſimus Cæſar abnuit, liberaliter conferent belluæ. Iſta aſpis meo iaſpis erit in pectore. Non ita ſurda erit hæc meas ad preces, vt ſiliceus imperator. Morior, & venio.

Dicebat.

FINIS.

IO: ALOYSII
CERCHIARII
Congr. Somaſchæ
POESIS:

Illuſtriſs. & Reuerendiſs. D. D.

THOMÆ MALLONIO

EPISCOPO BELVNENSI

Congregationis Somaſchæ

CLERICO REGVLARI.

IO. ALOYSIVS CERCHIARIVS eiuſdem Congregationis F.

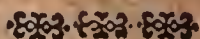
CArmina iſthæc mea, quæ liberales in manus exporrigo, eruditis etiam oculis ſubmitto, Illuſtriſs. Antiſtes. Extinguere ne incipio debitum, an potius accendo, dum paginis immerentibus tuum pateris nomen inſcribi? vnam è multis obligationem eluere cogitaram, ſed video congeſtis in me donis feliciter obrui; cum ſciam magnis viris nunquam ſatis beneficia rependi, quin exactiùs aliorum erga ſe obſequium demereri, cum humilium ſolutionem non dedignantur admittere. Quidquid id eſt, debebant mea carmina Mecœnati optimo

deuoueri, cuius munificentia se senserant magis obstringi, quàm suis pedibus vincirentur. Ceterum quàm tutiorem in arcem ab obtrectantium ictibus confugere poterant, quàm tuas gentilitias in TVRRES, poetæ cuilibet in Agannippæis aquis velificanti portum tutissimum? Imo quis me theonino auderet dente mordere, quin à tua bicipiti AQVILA fulmen timeret? Sed nolim ego tantæ maiestatis patrocinium ad confodiendas muscas, & meras blateronum gerras abijcere. Barberinas illas APES tuo stemmati ab Vrbano VIII. Rege sacrorum insertas aculeo carere arbitror, quia Regiæ sunt. Vtinam sicut fucos à præsepibus arcent, ita momos ab imposturis absterreant, & quæ est in carminibus amaritiem suo melle compescant. Vale.

LECTORI.

Olutæ orationi vinctam adiungo, & proſæ carmina, vt in tuum guſtum, ſi non languentes, eneruesquè orationes, ſaltem carmina ſuis pedibus veniant. Sacris, profaniſque metris indulſi, tùm nè mei inſtituti obliuiſcerer, tùm vt lectoris etiam recordarer, qui probare ſolet illa, ſed iſta legere. Si quid erit poetico ſale conditum, deguſtabis, ſin omnia inſulſa, & delicato palato iniucunda, tuæ humanitatis dulcedine condies. Vale.

D. Desiderius Cornalbius Præpositus Generalis Clericorum Regularium Congregationis de Somascha, & Doctrinæ Christianæ in Gallia.

CVm duo nostrę Cógregationis Theologi, quib. libellum carminum à P. D. Ioan. Aloysio Cerchiario compositum, recognoscendum dedimus, dignum prælo censuerint; Nos eidem Patri facultatem concedimus, vt seruatis seruandis curet imprimendum. In quorum fidem &c.

Dat. Papiæ in Collegio nostro S. Maioli die prima Octobr. Anno M. DC. XXXIII.

D. Desiderius Cornalbius P. G. &c.

EGo infrascriptus de mandato Reuerédiss. Patris Inquisitoris Bergomi Carmina hæc Adm. R. P. D. Io. Aloysijs Cerchiarij Congregationis Somaschæ diligenter legi, in quib. cum ne minimum orthodoxæ fidei, aut bonis morib. detrimentum, sed ingeniosorum poetarum nationis insigne repererim incrementum, digna quæ perpetuis imprimantur præli characteribus censeo. In quorum fidem &c.

Bergomi Nonis Ianuar. An. M. DC. XXXIV.

Aloysius Tassus S. T. D. Canonicus Ecclesiæ Cathed. Bergomi.

Imprimatur.

Fr. Io. Baptista de Gauardo Inqu. Berg.

Imprimatur.

Iosephus Iapessius Vic. Generalis.

AD

AD R.P.D. IO. ALOYSIVM CERCHIARIVM De ſua eruditiſſima Poeſi ODE

R.P. MICHAELIS ARCHANGELI BOTTI Clerici Reg. Congregationis Somaſchæ.

QVa deſtinatis frondet honoribus
Facunda Laurus, qua genialium
Suada Cycnorum fluentis
Roris Apollinei liquatur;

Qua ſe beatis corda reciprocant
Lymphata curis; hic tua frontibus
Clio coronatis propinat
Irriguos Heliconis hauſtus:

Seu militares tractet adoreas,
Seu Gratiarum temperet otia,
Seu regna Pacis, ſiue belli
Palladios moduletur auſus;

Alumna Phœbi, Martis, & aſſecla
Vtrinque ſpirat gratior; ambigam
Fonteſne præſtent, aut arenæ,
Dum numeros rotat, aut ſagittas.

Hæc Laureatis Mercurium Choris
Fecit iugalem, nouit & vtile
Miſcere dulci, cui cor ingens
Vincere nil vetuit Supremum.

Grandeua ab ipſis Vena crepundijs
Ad prima traxit pocula Delium;
Et inter arcanos furores
Vix oriens adoleuit oeſtrum.

Non ſi trecentas quis legat ex tua
Virtute palmas, ſat leget; at parem
Accedit ad laudem, quòd ipſis
A numeris numerus recedat.

Tuis minores non niſi colligit
Pindus coronas Crinibus. Aethere
Iam quære palmas, & Capillos
Diſce noua redimire Lauro.

In Assumptione
B. MARIÆ VIRGINIS.
SOTERIA.
Cum Pestis, Fames, Bellum per Italiam grassata vim remitterent.

Celebrata Romæ in Collegio Clementino,

Anno M. DC. XXXI.

Vspicijs iterùm se se felicib. annus
Induit, & solitos iactantior aula triumphos
Explicat, auratis cum Virgo ducta quadrigis
In cælum, victo surgit de funere victrix.
Cernis, vt Aligerum varijs ad sidera põpis
Discolor incedat legio, tenuemque canoro
Aera concentu mulcens comitetur ouãtem?
Laudibus innectit laudes, quòd Virgo salutem
Attulerit miseris, vt quondã Martia Diti
Roma dabat ternis celebrata trinoctia ludis.
Nos quoq; pro multis Mariæ Soteria donis
Reddimus, & pictis mandamus carmina muris,
Italicis quòd Virgo luem desiecerit oris,
Atque nouam promittat opem. Vos digna canenti,

Fertes animos vati, Insubriæ quos vita superstes
Casibus eripuit, longinquis Roma periclis
Viuit io, morbus vexatum lethifer orbem
Deserit, & redeunt pacato sæcula mundo
Aurea, iam cessit fœtis penuria terris,
Iam trabeã Bellona gerit, gladÿsq; remotis
In noua sceptrigeri conspirans fœdera reges.
Viderat Italiæ portendere sidera cladem.
Ate, Mæonides olim quam finxit Homerus
Sedibus eiectam superis, cum tẽpora adultis
Apta videns odÿs, orbem miscere ruinis
Constituit, triplicięq; viros inuadere morbo.
Ergo Famem cum Peste vocat, vocat illicò Bellum;
Hùc fide comites, huc mecum, dixit, adeste;
Egregium molimur opus, durabit in annos
Plures factum ingens, irati flammea cæli
Stragem pollutis minitantur sidera terris.
Insubricas tentare vias, præcurrat in omnes
Vrbes bellipotens armato milite Mauors.
Mãtua dat causas, exundet sanguine tellus,
Consurgant Aquilæ, consurgant Lilia, totus
Marte sub ancipiti metuat discrimina mundus.
Hinc tu perge, Fames, auidis absumere furtis
Quidquid triticeæ concludũt horrea messis,
Quicquid sollicitis emittunt arua colonis.
Nemo vehat Cererẽ fœcũdis diues ab agris,
Quisq; fame intereat. Tecũ, si sola recusas
Pergere, Pestis eat; triplex malè rumpitur agmen:
Vos ego non linquam; rapidas sed in aera pennas

Ex-

Extendam, celeri vacuum per inane volatu
Prçcedã, vestros prior ipsa parabo triũphos,
Dixerat, & cœlũ reducibus metitur adũcis,
Ac petit Insubricas alis properantibus oras:
Hic subito hostilis funesto buccina cantu
Cogit ad arma viros, cõcurrũt agmina iũctis
Vexillis, geleatæ acies, ærata iuuentus,
Et pedites, equitesque simul; iam sanguinis vndant
Flumina, vulneribus geminantur vulnera, pugnæ
Maior inardescit feruor, lacrymabile vbiq;
Cernitur, heu, bellũ cãpis ardere Sabaudis.
Mox defecturis iadudum tabida membris
Corrupto terræ tractu miserandaque venit
Perque homines, perque aura lues, & lethifer annus.
Omnia Gorgoneo tinguntur compita viru,
Sçua ferũt mortẽ occultis vnguẽta venenis,
Hic pater, hic natus, viduæ cũ fratre sorores
Intereunt, fluido dimanant corpora tabo;
Nec locus est arti medicæ, nec cura medẽtis.
Iãq; comes semper magnorũ prima malorũ
Dira Fames aderat rabidus furit ardor edendi,
Perque auidas fauces, immensaque viscera regnat,
Membra situ languent, tenuis ieiunia vẽter
Ferre nequit, fixis homines radicibus herbas
Vellere coguntur, moremque imitando ferarum,
Vel fœno pasci, rigidos vel carpere dumos.
Sic stetit Insubria, æterni cũ victa tonantis
Casibus humanis pietas, demittere ab alto
Axe Litas renuit, Noxæ quò dãna leuarẽt.

Vna erat in terris ſupremi filia patris,
Spōſa pareſq; Dei, deuicta morte triūphās,
Quę ſuper æthereas debebat ſcandere ſedes;
Hāc iubet, è tumulo rediuiuā ſurgere, & Atē,
Aera quæ liquidum vitiabat pellere, quando
Surgit ab angelicis Virgo ſtipata maniplis;
Lumina ſiderib. certant, molleſq; flagellant
Colla comæ, Tyrio corpus velatur amictu,
Tota Deū ſpirat. Veniebant agmine iuncto
Vita, ſaluſq; ſimul, nec diſceſſura voluptas,
Laturæ auxilium. Vix prodit in æthera Virgo,
Cū fugit atra lues, miſerum cū deſerit orbē
Sæua fames, poſitiſq; quieſcunt ſæcula bellis.
Pellitur Italiæ armipotēs Gradiuus ab oris,
Pax remeat, choreæq; leues, Annona ſubactis
Germinat in cāpis, pinguis miratur ariſtas
Terra ſuas, primam vitiata cadauera vitā
In læſos reuocant artus, redit omnibus idem,
Et decor, & facies, & duratura venuſtas.
Nectite nūc lætæ candentia fila ſorores,
Nectite, nemo ſibi trāſactos deputet annos;
Hic vitæ natalis erit; cæleſtia terris
Munera demittūt ſuperi; pro munere tauros,
Quis valeat mactare pares, quis reddere honores?
Vna inter reliquas Mariæ gratiſſima, grates
Adriaci Regina maris, dilecta Tonanti,
Vrbs, decus Italiæ ſoluit, templumq; rotundo
Marmore ſuſtollit primam teſtata ſalutem.
Exēplū dedit illa, ſequētur in ordine plures,
Ipſe ego, pro Roma incolumi, pia carmina luſi.
Canebam.

DE HÆRESI ASSVMPTÆ VIRGINIS Patrocinio profliganda.

Cum Gustauus Adolphus Germaniam inuasisset.

PÆAN.

Decantatus Romæ in Collegio Clementino.

Anno Domini M. DC. XXXII.

Vid video armatas acies, & strenua cæli
Agmina sidereis pugnam proludere campis,
Hoste vel à domito reduces ad sidera turmas
Virgineum stipare latus, stipare triũphum?
Angelicæ tàm sæua parat certaminà mẽtes,
Quæ pacem dixere viris? vrbs illa choreis
Plena, maniplares ad tristia bella phalãges
Expedit, & rigido munit thoraces beatos?
Siccine, commotis præceps discordia terris,
Cogit in arma Deos, patrioque recedere olympo;
Compellit? tantæne animis cælestibus iræ?
Auguror: hæreseos prostratis viribus, orbes
Virgo petit superos, & partis læta tropheis
Cælicolum pennata cohors adplaudit eunti.

Roma

Roma tibi primũ Mariæ persoluere grates
Cõuenit, & meritos aris imponere honores,
Auspice, quæ Scythicas superasti Virgine turbas
Vandalico subdacta Duci. Si vocibus aures
Aduertes intenta meis, ab origine bellum
Expediam, & tanti causas memorabo triumphi.
Viderat Argolicis Ioannes exul in oris,
Aethereo magnum fulgere in pegmate signum.
Et mulier, quod vidit, erat, cui Phœbus amictum
Lustrabat, cui Luna pedes, duodenaque crines
Sidera cingebant, tacitas cui squamiger anguis
Tendebat fraudes, rapidis sed in aera pẽnis
Illa abijt, sæui ludens aconita draconis.
Ecce Draconigenas in prælia suscitat atrox
Heresis: haud quos Cadmæo de semine natos
Prisca fides cecinit, sed quos Erimantia tellus,
Suedia progenuit: Gustauum cogit Adolphum,
Finibus egressum patrijs, aliena rapinis.
Perdere regna suis. I, mi carissime, dixit,
Imperium nunc orbis habe; tibi militat æther.
Si gladiũ stringis, si puppibus æquora sulcas
Balthica, felices veniunt ad classica venti.
Dum res Europæ, Christiq; euertere gentem
Cura tibi fuerit, toti dominabore mundo,
Quàm Titan ortu terras aspergit Eoo,
Et qua se remeãs liquidũ demergit in æquor

Iam

Iam Sigismundo rapuisti regna Poleno
Suedica, iam Cimbros violento Marte tyrannos.
Terrificas, alios quærat tua dextera fines.
Non te, non te, inuicte, capit tua Suedia, aiuto
Te pudeat marcere solo, tibi seruiat orbis,
Te Bauarus, te Germanus, te Hispanus adorent.
Non deerunt comites, qui se qui bella ministrent
Auxiliũ latura potens, sibi Saxones addent
Et decus, & gentem; præsens erit Anglia, toto
Orbe licet diuisa iacet, dabit Hassia robur
Pubis belligeræ: hinc fortis vexabit Iberum
Hollandus; ritulis hinc Transiluanus in armis
Proteret Hungariam; veniet Fridericus in vrbes,
Te reuocante, suas, tua laus, tua gloria semper
Parcere subiectis, & debellare superbos.
Dixerat, & stygio Gustauus percitus œstro,
Pronus ad arma ruit; subito clangore tubarum
Effera concurrunt acies ad prælia, turmis
Vndique cristatis feruet Pomerania, sæuum
Cuncta sonat Martem; flauo præcurrit Adolphus
Vectus equo, mediosque alacer bacchatur in hostes;
Te primũ tot plena viris, tot clara triũphis
Inuadit Lubecca, Gothos quæque inclyta reges

*Vicisti, deuicta iaces; Hamburga ruinam
Sic patitur solido quamuis circũdata vallo,
Sic Magdeburgum longo iactata tumultu
Bellorũ, hostiles ad cladem prouocat enses;
Tandem hosti cedens flammis exardet amicis.
Nec te defendit rapidus Francfordia Mœnus,
Cæsaribus quondam sedes electa creandis,
Lipsia, Palladio nequicquam numine tuta,
Diues opum quateris, multo cadit ariete florens
Herbipolis, dulci regio cultissima Baccho,
Sed nimio infelix auro, indefensa tot hostes
Praga nequit longum perferre, Moguntia claues
Porrigit, effreni vires experta furoris,
Et Rheno malè tuta suo; Bamberga duorum
Arma ducum metuens, duplicem lugere ruinam
Cogitur, aut victor muros conscendat Adolphus,
Aut rapiat victas Gustauo Tillius arces.
Nec te, Spira, iuuat, nec te iuuat, Vlma, fideles
Exercere animos, misera quandoq; triũphas
De virtute scelus; longos Augusta per annos
Tam celebris priscam renouat sub Principe cladem
Acceptam Varo, Monacum post sanguinis vndas
Effusi, vt tectis vicinos arceat ignes,
Hostiles saturare manus compellitur auro,
Vindelicos sic iste Draco discurrit in agros
Contentus nec cæde vna populatur, & vrbes*

Quà ferro, quà flammis, quà obsidione cruentat.
Hæc tua poscebant gelidi vastare dracones
Mœnia, & excisis armato milite muris,
Romanam maculare fidem; sed Virgo procellas
Vandalicas inuecta polũ frenatur, & hydrã
In noua quotidie compressit colla tumentẽ.
Hæc est, hæc mulier Pathmos sub rupe Ioannes
Quam vidit, leuibus cæli per inania pennis
Efferri, lunam pedibus succumbere cerno,
Sideribus radiare comas, effulgere corpus
Sole nouo, video angelicos formosa maniplos
Desuper astra sequi, victoq; ex hoste triumphum
Ducere; stelliferi video per limina cæli,
Festantes gestire choros, & carmina letis
Ingeminare modis; nebula sedet illa curuli,
Cæruleo contecta humeros velamine, vultu
Tela voluptatis iaciens, campòsq; serenans
Aerios, superis sacros inspirat amores.
Sic mulier Scythici caput exitiale draconis
Conterit, antiquum bis capta Boemia Regẽ
Agnoscit, posita assumẽs cum belliger arma
Fridlandus, missasq; vocãs ad signa cohortes
Pragensem domitis extorquet ab hostibus vrbem.
Misit ab Hispanis inuicto milite regnis
Confertas acies, auriq; talenta Philippus,
Longinquas penetrat sedes patruumque potenti
Auxilio releuans, Suedos exturbat ab agris
Franconiæ, Spirãq; sui sub nominis vmbrã

Su-

Suscipiens parere Aquilonem præcipit Austro.
Parte alia Bauarus propriis confisus in oris,
Agmine stipato, palmasque aucturus auitas
Vertitur ad bellum, pulsoque è finibus hoste,
Vrbes ingreditur patrias, Germania tantis
Cladibus emergens, Mariæ persoluit honores,
Hæresis, & stygias fugit indignata sub vmbras.

Canebam.

DESERTVM MVNDI
In nouum deliciarum Paradiſum.
In fauſtiſſimo Deiparæ Virginis natali die Conuerſum.
GENETHLIACON.

Vlchrior Eois cur Phœbus prodit ab vndis,
Atque diem meliore coma diffundit in orbem,
Præpropero vectus curru? quid nectar olympo;
Sidera mellifluo ſpargunt, zephirique tepentes
Florigera argutis demulcent arua ſuſurris?
Ridet odoratis tellus variata tapetis,
Omnigenoſque ſinu profert autumnus honores
Ipſæ etiam volucres celerantem lumina ſolem
Feſtiuo excipiunt cantu, naturaque curſus
Aduertens fortaſſe alios inſtare polorum
Ipſa ſuas miratur opes, an ſæcla recurrunt
Aurea, diuorum toties experta fauorem,
An potiùs nata reparatur Virgine mundus,
Virgine, quæ ſeruans niueum ſine labe pudorem,
Alma parens, & nata Dei, Dea, ſponſa tonantis
Effudit caſto delapſum viſcere numen?
Sic equidem reor, ò Venetæ laus maxima gentis,

Lau-

Laurigeræ lux alma domus ſacriq; Senatus
Purpureus princeps , facilem concedere mentem
Si dictis libeat , noſtriſq; aduertere ceptis ,
Eloquar, hauſerunt etenim præcordia Phœbum .
Horruerat mundus ; ſi mundum dicere poſſim ,
Quem crinem fœderat atrox ; nam flumina , uenis
Quæ riguis aurum per læuia ſaxa trahebāt ;
Limoſis fluxere vadis ; reptantia virus ,
Sæuitiam ſumpſere feræ ; viridātibus auſter
Depulerat folia arboribus , cōſuetáq; fruges
Tradere terra homini , ſteriles producere dumos
Ceperat,& curuo laniata dehiſcere aratro .
Amiſſus decor omnis erat ; quin pluribus olim
Dētibus à Cadmo Thebani ſparſa draconis
Armatos fœcunda tulit ; prognata marito
Fœmina , fœminei verbis deluſa colubri ,
Sæuior at colubro , venturos ſola nepotes
Perdidit , & miſeras erebi damnauit ad vmbras .
Hoc vidit celſa ſuperum regnator ab arce ,
Et fœda tanti commotus imagine caſus ,
Ergò me ne hominem cæcis feciſſe tenebris ,
Nonne illi os ſublime dedi , cælumq;tueri
Iuſſi,ac erectos ad ſidera tollere vultus ,
Vt vaga proſpectans rutilæ tentoria ſcenæ
Arcanos animo cuperet penetrare receſſus?
Quem mihi plaſmaui ſimilem , ſuperiſque creaui
Penè parem , ſæuo patiar ſuccumbere Diti .
In

Informesq; domos, obscuraq; regna subire?
Non ita: sed faciã vacuas implere curules,
Quas aula pulsi diuum liquere ribelles.
Infirmũ malè sistit opus, quod ducit olympũ
Nec benè calcat iter, gressus nisi dirigat
auctor.
Fœmina principiũ lapsus; hæc funera terris
Attulit; hæc lacrimas; vrgens releuare, malorum
Fœmina debet onus, damnum dedit hortus
& hortus
Conferet alter opem; colubro fuit ille re-
clusus,
Hic conclusus erit; sterili de ventre Puella
Nascetur, miseri generis tutela, salusq;
Auctorem paritura suum; feret ipsa leuamẽ
Quà licet, & lapsis succurret fœmina rebus.
Dixit, & impleri cælesti pignore sentit
Anna vterum, donumq; suæ mirata senectæ
Procedit prægnans; fixo mox tempore sacrũ
Ventris onus ponit. Prodit vaga pupula, cæli
Delicium, terræ species, Ereboq; tremẽdum
Prodigium; luci blandos vix pandit ocellos
Sidera suspiciens, alto cum vulnere læsus
Ardet amore Deus; tãta ad spectacula celũ
Commotum studio visendi excitur, & astris
Agmina labũtur superum, leuibusq; choreis
Molles aduolitant cunas, & carmina dulci
Mista sono ingeminant, Reginam voce sa-
lutant.
Pupula blãda iacet teneris circũdata plumis
Flammas ore vibrans, & sunt duo lumina
flammæ;
Poma genis superat, superatque corallia
labris;

Re-

*Regnat in ore lepos; Charites ad cuncta mi-
nistræ
Officia, innumeris onerant cunabula donis.
Tunc natura, velut posito squalore virentē
Exhilarat faciem, roseis gemmata pyropis,
Garrula crescenti pubescit ripa smaragdo,
Aureaq; in nitido, lymphis immixta sono-
ris,
Currit arena vado: deserti deserti orbis
Deducus, & nomen, qualem finxere priores,
Prima ætas redijt; pingues cum agmine
campos
Ver ornet, plantæq; suis vmbracula ramis
Expandant. Iam Noxa fugit, Bellumque
cruentis
Abscedit terris: pauidas Astræa sorores
Ducit ab exilio, remeat Pax, prodit olympo
Spesq; Fidesq; sacro regnat coniuncta Pu-
dori
Relligio; Paradisus adest en orbe secundus,
Prima parens vetitos dum carpit ab arbore
fructus,
Elisias violenta plagas irrupit, & orbēm
Mors fera corripuit: melior traducet ab
orco
Natos esse parens, fructum cum proferet
aluo.
Illa sui fuit è costis fabricata mariti,
Hæc vero gignet cælestem sāguine Adamū;
Illa veneniferi decepta est fraudibus an-
guis,
Conteret hæc pedibus tumidi capita alta
draconis,
Illa nocens homines terrestri exclusit ab
horto,*

In-

Inferet hæc cæli placidis intacta viretis.
Vos ite, ò iuuenes, ſtudij quos cura momordit,
Adriacæ ſpes magna togæ, nunc digna laborum
Exorta eſt Præſes, veſtras laſſare Camenas
Siſtite, & Aonij quot fingunt numina vates.
En noua progreditur ſtellanti muſa cothurno,
Auroræ ſimilis, calamos huic tradite veſtros,
Huic veſtros ſacrate animos, dabit illa bicornem
Scandere non montem, cæli ſed culmine ſiſtet.

Canebam.

De laudibus B. HIERONYMI ÆMILIANI Congregationis Somaschæ Fundatoris.

EPICINIVM.

Habitum Romæ in Collegio Clementino.

Anno M. DC. XXX.

N noua fert animus mutatas agmina formas
Dicere, & Adriaci summo bellata tonanti
Bella Ducis, sacrisque exercita prælia signis,
Inclyta Magnanimi linquens cum signa Leonis
Aemilius vexilla sequi decreuit olympi.
O quæ clara virum sublimi gesta cothurno,
Calliope, celebras, facili da numine vati
Męonia laudare tuba, quos Marte triũphos
De sacro Dux iste tulit. Si rauca sonantes
Fistula per lituos, belli penetrare tumultus
Horrisonos poterit, vestras peruadere & aures,
Aemilij palmas tenui modulabor auena.
Iam tria pubescens numerabat lustra Mianus,
Adriaci cum iura fori pertæsus, in armis

Ver-

Verſari voluit, lateri ſuſpendere ferrum
Cepit, & vndātes galeæ componere criſtas.
Non tulit hos animos belli nutrire Mianũ
Pallas, non Pallas cerebro quæ armata Tonantis
Proſiluit, non ſanguinei germana Gradiui,
Sed quæ ſidereum pariens intacta parentē,
Cælica ſub ſacris animat certamina ſignis.
Aemilij validas ardebat pectora flammis,
exueret mucrone manus, & mēbra metallo,
Inciperet noua caſtra ſequi: ſed clauſerat aures
Mauortis violenta furens in prælia miles.
Non illũ diuina mouent certamina, turmas
Non placet infernas. Erebi detrudere ad vmbras,
Aut vitijs inferre necem; generoſa tropheis
Belli mēs rapitur, multũ ſitibunda cruorem
Dextra petit, gladij tēdēs in vulnera pectus
Horrida belligeri Martis diſcrimina anhelat.
Forſitan Adriaci florentia regna Senatus
Oderat obſcuri tumidus regnator Auerni,
Inde repugnantes conatur iungere gentes,
Atq; animis adhibere faces, vt totus in oras
Conſpiret Venetas mundus. Centena propinquis
Millia ſub ſigni mittebat Cęſar ab agris,
Gallia pugnaſces dederat generoſa phalāges;
Aſſuetum bello populum ſtiparat Iberus,
Strenua nē paucas ſociarat Mantua vires,
Ferrea criſtatas tulerat Ferraria turmas.
Cum Venetas nutare videns Regina ſecures
Adria magnanimo metuēda Leone Virago
Purpureos accire Patres, & damna pericli

Instantis narrare cupit. Venere rubenti
Patritij sub veste senes, retinere curules
Dispositos iubet illa suas: tunc ardua vultu,
Maiestate graui, labris hæc verba disertis
Proloquitur. Patres, populo rediuiua Quiritum
Natio, bellũ vrget, coniunctis agmina signis
Austriaci mouere Duces, & Gallus, acerba
Quem modò clade suis ipsi disiecimus oris,
Cristas tollit adhuc: Itali, qui nostra tueri
Regna tenerentur, Reginam vertere curant
Italiæ? Innumeras tacito iunxere cohortes
Fœdere, vt Adriaci proculcẽt culmina regni
Vt victos trudant Aquilæ de sede Leones.
Et iã per venetos excurrunt agmina fines,
Quà rapido fluuius decurrit gurgite Plauis,
Quà Taruisini surgunt ad sidera montes.
Ergò equites stipatæ leues, numerate cateruas,
Militiæ date signa noua: tormenta boatu
Bellica iã resonent, languentes buccina ciues
Excitet, & pleno tundantur tympana pulsu.
Surgit apud Querium moles non vltima, Castrum
Dicta nouũ, leni montis, se culmine prodens,
Hæc ne sublimi excursus prohibebit equestres,
Et pedites remouebit agris: Huc mittite auita
Scipiadũ de gente Ducem, priscoq; nepotem
Aemilio clarum, cuius virtute Quiritum
Aemula Carthago cecidit tumulata ruinis,
Sẽsit & extremas inuicta Numãtia clades.
Aemilianus erit, Venetis qui finibus hostes
Pellet, & ad patrios coget remeare penates,

Assen-

Aſſenſere Patres, breuibus mādata dedere.
Iret, & armato ſtipatus milite fines
Adriacos tegeret, Germanos arce fugaret.
Protinus inſigni decoratus munere, faſces
Accipit Aemilius, gemmataque ſceptra capeſſit
Induperatoris, celeri mox oppida linquens
Taruiſina gradu, caſtri peruenit ad arcem.
Iam ſua Cęſareæ fundarāt caſtra phalāges,
Nec procul aprico Callus tria lilia campo
Fixerat, huic acies fortis ſociarat Iberus,
Eſtenſis, Gonzaga Duces ad ſūma cateruas
Damna ſuas, agri lōginqua in parte locarāt.
Poſtera vix plauſtro roſeos aurora iugales
Iunxerat, & lucis radios rubicunda ferebat,
Nuntia venturæ cladis, cum tympana rauco
Impulſu reſonare iubet, qui ſumma Paliſſas
Iura dabat; capiti galeas poſuere cohortes,
Tormēta & tereti grauidarūt ferrea plūbo,
Iā præceps hinnibat equus, iā ſpumea morſu
Frenas reuoluebat, ſpirāſq; è naribus ignem
Iā pedibus pulſabat humū, cum cepit anhelos
Arduus inter equos caſtris exire Paliſſas.
Ibat inauratis humeros circumdatus armis,
Vndantes nitida voluens in caſſide pennas,
Sceptra manu quatiēs: cāpo ſpatiatur aperto
Flammas ore vomens, qualis cum ſæuus Achilles,
Vulturus mortē Patrocli, Vulcania matris
Arma ſuæ Thetidis, miſeræ ſub męnia Troiæ
Induit, aut cum Threycia ſudaret inhaſta
Marſpiter, & bellum Rhodopes miſceret in aruis
Pone ſequebantur diuerſis agmina ſignis

Et pedites, equiteſq; ſuo ſimul ordine, totum
Obnubunt vexilla polũ, ferit æthera clamor.
Obſtrepit Aemilio vulgus, quid contrà manipolos
Innumeros pugnare velit? ſe dedat amicæ
Inclamant parti, componat fœdera, gentem
Inculumen ſeruet, quòd ſi decernere ferro
Rẽ velit, expectet certum per viſcera ferrũ,
Iam iam tormentis vulſuros mœnia, diras
Iam ſaturaturos hoſtili ſanguine dextras.
Nõ tulit Aemulius metuẽtis ſtridula turbę
Verba, ſed accenſo rapidas ex ore fauillas
Eiaculans, quò vos, inquit, timor abripit hoſtis,
Indecores animæ? Venetus ſuccumbit Ibero,
Me duce? Germanæ trepidabit nomina gẽtis
Adriacũ robur? Veneto iam pectore dignos
Iã reuocate animos; pudeat liquiſſe penates,
Vincat amor patriæ; patriæ ſacrare cruorẽ
Summus honor, moriar, ſed mors ingloria vitam
Non claudet, locus iſte cadet, non ſeruiet hoſti.
Ite, placet vobis, ſi vos ſubducere morti.
Viuite; ſolus ego capitis diſcrimina quærã,
Solus cõtra iſtas defendam mœnia turmas.
Si mihi fortè mori obtigerit, mihi gloria mortis
Fata pati, pulchramque pati inter vulnera mortem.
Dixit, & aſſumptis animis, ac robore miles
Perfurit in Martem, collatis vndique ſaxis
Congeſta tellure locos inſtaurat hiantes,
Accumulatq; ſimul terræ tabulaſque, trabeſque;

Quod-

Quodcunque occurrit manibus munimen ad ictus
Aggerat obijcibus; surgunt ad sidera muri
Mole noua; subitam Germanus conspicit arcem,
Obstupet, ardescit; plenis iubet ire metallis
Fulmina, terrifico quæ propugnacula pulsu
Discutiãt, cerebroq; fatigẽt verbere muros.
Tollitur insignis clamor, rapit ethera pulvis,
Ac pandit vallum rupta compage ruinam,
Clade patet castrum; Germani corpora in arcem
Vlturi sua fata ferunt; spisso agmine trudũt
Se se innixi humeris, tolluntque per ardua, scalas
Apponunt muris, tentatq; inuadere vallũ.
Hic noua fit cædes, crudescũnt prælia, nigrãs
Telorum iacitur nubes & saxeus imber.
Sternuntur, scãduntq; repercutiũtq; ruuntq;
Omnia dant luctum, horrorem, rabiemque doloremque
At noua Germanus sẽper molimina tẽtat,
Integer & lasso hostiles succedit ad ictus,
Diruta cõpositi scandunt curuamine dorsi,
Obijciunt clypeos duræ testudinis instar,
Irrumpuntq; viam. Populi quis fata cadẽtis
Carmine cõplecti valeat? quis multa ferre
Vulnera; quis cędes? Dum barbarus ingruit hostis;
Et cæco clamore furit, cepere Mianum
Millenos inter gladios, vinctumq; catenis
Ad nigri gelidas raptarũt carceris vmbras.
Iamque Aquilæ vexilla volant, iam Cęsar in oris

Clamatur Venetis Princeps, iam Lilia cælo
Liberiore fluunt, parto plausere triumpho
Agmina, victricesq; tulere ad sidera voces.
Vidit in obscuris Pallas diuina tenebris
Aemilium, quæ ad sacra volens traducere castra
Vtile nacta sibi tempus, stipata cateruis
Aligerum, firmo deiecit cardine postes,
Cælesti tetram pellens, & lumine noctem
Talibus alloquitur. Queis te fortuna periclis
Exposuit, dignosce precor; quid bella tibiq;
Profuerint humana, vides. Mea bella ciere
Iam placeat; nō vita meis carissima castris
Funditur; haud petitur crudeli vulnere sanguis,
Surge age, tende manus, soluuntur vincula, velox
Me sequere; In stygias tentabimus arma phalanges.
Pro cælo bellum capimus; certamine cælum
Cælica felici fortunat sidere; quales
Proh tibi propitius comites sociabit Olympus,
Qui sacrata crucis plures vexilla per oras
Portabūt, spoliisq; feri Phlegetontis onustim
Ad cæli referet Capitolia celsa triumphos,
Dixit, & apprēsū manibus de carcere ducit
Aemilium, vigilesq; suis excæcat eundo
Excubias radiis; oculis per tela, per hostes
Subtrahit humanis, tenuesque recedit in auras.
At secum voluens animo, quot cōmoda cælū
Aemilius tulerit; media quòd cæde suorum
Seruauit viuum, quòd se subduxerit hosti.
Incolumē, Valeāt, dixit, certamina Martis,

Et cessent reboare meas tormẽta per aures.
Hasta vale, lorica vale; me bella tonantis,
Me noua castra vocãt alius stipendia miles.
Iam tua, Christe, sequor, collectoque agmine pubis,
Quam cultus vexabat inops, vexabat egestas,
In subricas, ducente Deo, profectus in vrbes
Moliri bellum vitijs incepit, & Orco.
Hic sua contineat certamina Scipio, versos
Næue Numantinæ muros deprædicet vrbis,
Aemilius, quocumque petit, debellat Auerni,
Innumeros virtute greges, & Ditis iniquas
Detegit insidias; Venetam dum pergit in vrbem,
Sternit auaritiem; pictis vestita tapetis
Atria denudat, nummisque exẽterat arcas,
Subsidium, miseris; sed quos Vicentia morbos
A te non pepulit, quibus aut Verona periclis
Te non exemit; pueros cum patre carentes
Extulit ipse parens; orbas cũ matre puellas
Legit, ne turpi vitiarent corpora quæstu?
Sed tunc Tartarei confregit cornua tauri,
Brixicolas cum dura fames vrgeret, & ipsis
Mendicata prius partiret pabula egenis.
Insubricam funesta lues infecerat vrbem,
Corpora iãq; solo tumulis viduata iacebant,
Hinc pater, inde puer moritur, fraterque, sororque
Tristia languentes animas per fata trahebant.
Cum monstrũ lethale luis iugulare laborat.
Aemilius, placidisq; prius spirantia verbis

Agmina ſolatur; fluido medicamina morbo
Applicat, & proprijs effert enecta lacertis.
At qui vipereas vitiorum vicerat artes,
Vincere ſe voluit, ſcabra cum celſa Somaſchæ
Luſtra petens corpus nodoſis cædere flagris
Inſtituit, recreare leui ieiunia victu,
Fonte leuare ſitim, gelidoq; recumbere ſaxo.
Iſta fuere ſuo præclara trophæa Mianus,
Corpore quæ retulit; Pallas quæ cœlica cernens.
Expedijt currum, deuicto vt corpore terris
Aemilium ſuper aſtra Ducem vectaret ouantem.

Canebam.

DE BEATO HIERONYMO AEMILIANO

Congregationis Somaſchæ Fundatore,

Cuius Apotheoſis ab Apoſtolica Sede quamprimùm expectatur.

VATICINIVM.

Habitum Romæ in Collegio Clementino.

Anno M.DC. XXXI.

Eſinat egregias longæua abolere vetuſtas
Heroum laudes, auidis nec dentibus æuum
Corrodat pia geſta ducum; ſed priſca nepotes
Erudiant exempla nouos; à laude parentum
Accipiant ventura fidem, miretur & orbis
Aethereis quot terra viros redimiuerit aſtris
Aſpice, Roma, Patrem; iam tempora deſine longæ
Dinumerare moræ; ſolertis pollice Apellis
Pictus adeſt oculis, aderat qui viuidus olim,
Spe maior, fama melior, venerare, Beatus
Iam iam lætiſono dicetur ab orbe Mianus.
Hæc ego, ſi Aonides pandent Helicona ſorores,

Fatidicus secreta canam; Vox gloria gentis
Romuleæ obtestor, Tyrio qui murice vestes
Pingitis, & totum sacris qui Ritibus orbem
Imbuitis, iunctis audito carmine votis,
Aemilium superos inter committite Diuos.
Cesserat Aemili⁹ fatis & ad astra volarat,
Cū soboles Erebi, noctisq; infausta propago,
Deformis Genius, cui sunt inuisa potentum
Gesta virum, famam cæcis velare tenebris
Aemilij statuit, fumoque inuoluere laudes.
Hic fuit, elapsis rigido sub principe sæclis,
Christicolum violare genus, delere supernas
Qui leges voluit, cælo & fidissima quondam
Pectora propositis gladij terrere periclis.
Ille per Odrysias Orci vexillifer oras
Intulit infrendēs Othomannæ cornua lunę,
Aegyptū, & cultæ viridātia Phocidos arua,
Regna Palæstinæ, gelido cū Bystone Dacos
Inuasit; quid plura velim percurrere, quādo
Illyricos penetrādo sinus Epidannia turbis
Regna suis Veneto rapuit subiecta Leoni?
Hic fuit ancipites credētū ad colla secures,
Qui cudit miseris posset quò sternere pœnis
Surgētē Christi sobolē; Agrippina Nerones
Iulia non peperit, Didios nō Clara, Seueros
Fuluia nō genuit, Stygij sed monstra fuerūt
Antri, quæ nigro dimittens carcere Ditis
Edidit in lucem, iucundæ vt munera lucis
Christicolis raperēt, soliūq; in cæde locarēt.
Nunc etiā Adriaci Patris ne numē adoret
Orbis, & extinguat fidei inuiolabile pignus.
Quod nō tētat opus, quas nō exardet in iras?
Vrgo Somaschensis cælo nō vltima Vestas
Addictas inter, mœrentem squalida vultū,
Anxia sollicito voluens sub pectore diram

Et

Et Genij rabiẽ, natorum & damna suorum,
Tendere mæsta parat mox Relligionis in ædes,
Et casus narrare suos. In vertice regnans
Hæc Vaticani, solio considit eburno
Arbitra, cui simplex capiti supereminet ales,
Eiaculans tenuem niueo de corpore lucem,
Culta tiara vagos trino diademate crines
Cõtegit, atq; humeros cõuestit palla cadẽti
Syrmate, ducta femur cingit stola, sceptra pyropis
Non rutilant, geminas sed stringit dextera claues.
Hũc niueis venit circumstipata puellis,
Virgo Somaschensis, positum mox prona Senatum,
Et summam venerata Deã, sic ore profatur.
Christicolum regina potens, dilecta tonanti,
Quam cælum, quam terra colit, mens prouida, mentis
Conscia diuinæ, interpres, præsaga futuri,
Semideos tu sola potes coniungere diuis,
Et meritis conferre decus, cõfringe tumẽtes
Tartarei cristas Genij, quot vbiq; tenebras
Offundat miseris mortalibus, aspice; diuos
Spernat vt ille, vides; sensit reboare per omnes
Vrbes Aemilij famam; pia numina votis
Supplicibus rogitare viros, quas negligit artes,
Vt clarum obscuret terra caligine nomen?
An mea sic soboles meruit? succumbet Auerno,
Infernum toties quæ debellauit ouantem?
Ergò vera Fides, Fideiq; columna labascet,

Frigeſcet Pietas, toto regnabit in orbe
Vana ſuperſtitio, damnati numinis error ?
Diuinus me tangit honos; hæc verba profundo
Corde fluũt; quid clara mei miracla Miani
Promam, quid laudes memorem ? non ille cateruam
Aucto pane aluit, rigido non marmore lymphas
Elicuit, fluido extinxit non vlcera tabo,
Claudaque non firmis ſolidauit corpora plantis ?
Nonne pia æratis lacerauit mẽbra flagellis,
Entheus atq; animo ſuperas abreptus in oras
Pallida vertentes ieiunia duxit in annos ?
Angelica laus quanta manus habuiſſe miniſtras,
Montanos domuiſſe lupos, pepuliſſe phalanges
Corporib. Stygias, cũctos vt ferret ad aſtra
Inſubricas peragraſſe plagas? ſi debita poſco,
Si tantum merui, vires compeſce tyranni,
Si lubet, Aemiliumq; choris adſcribe beatis.
Excepit facili ſubmiſſas aure loquelas
Relligio, riſuque oculos ſuffuſa benigno,
Siſte preces, inquit, vanũq; remitte timorē
Aemilij ſat geſta mihi ſunt nota, quod optas
Virgo tenes, & mox poterit quoque terra Mianum
Noſcere conſcriptũ ſuperis: confidere verbis
Virgo potes tranquilla meis; rem cernere totam
Sed ſi fortè velis, oculos hùc dirige, cælum
Aurata mox claue aperit; patet aula tonãtis
Regia, cæruleis panduntur limina campis,
Aeter-

Aeternis vbi clara nitent conclauia flammis,
Hic ſellas inter varias aurata refulget
Chryſolitis ornata vagis, onerata ſmaragdis,
Florida quam roſeis depicta coloribus Iris
Circuit, & ſcripto titulus diagrammate obambit,
Obſtupuit mirata loci ſpectacula vaſti
Virgo Semaſchenſis; dubiam ſed prouida mentem
Relligio docuit, pretioſa ſedilia curuo
Anne vides giro, totum replere theatrum?
Hæc ſunt, ſi neſcis, cœtum dum conuocat omnem,
Quæ poſui calcata Deus ſuper aſtra beatis.
Aſpicis omnigeno variatam emblemate ſedem
Luce ſuperfuſam? tituli lege verba; Miano
Sella Parata; librum, quem ſeptem gemma ſigillis
Obſerat, an cernis? proh quot ſecreta recondit,
In folijs quot clauſa latent? hic ſcripta adamante
Nomina ſunt diuum, ſæcliſq; arcana futuris,
Euentus habitura ſuos, digeſta per omnes
Aetates, hic cuncta leges miracula Patris
Aemilij, hic ductos rigido ſub tegmine ſoles,
Quod cupis, ecce, tibi deſcribitur ecce, quid vltrà
Spẽ trahis? hic apices oculis aduerte notatos?
Noſcere characteres: ò nomẽ amabile cælo,
Nuntius è terris iucundus; In orbe Mianus
Ecce Beatus Erit, ſicut iam regnat olympo.
O dignum pietate virum, quis iuſtior illo,

Quis magis ætherei flammis exarsit amoris?
Cur magè promeriti diuo tribuantur honores?
Quando erit illa dies, albo signanda lapillo,
Qua te sacrificis templi venerabimur aris,
Qua dabimus pia tura focis, ò fiat, ò vnquam
Vrbanus mœstæ soletur vota Somaschæ.

Canebam.

IN

In Assumptione
B. MARIÆ VIRGINIS.
EPIGRAMMATA.
Reginæ plures sibi coronas detrahunt, vt Virginem redimiant.

Explicatur idem argumentum diuersis carminibus, atque sententijs.

CLEOPATRA.

INuisas inuita trahor Regina per oras,
Gestiat vt damnis Roma superba meis:
Illa ego, Niliacos quę traxi in vincula reges,
Illa ego, Cæsareus quam sibi iunxit amor.
Pœnas digna luo; sacris tu Virgo catenis,
Traxisti ad ventris viscera casta Deum;
Iam tua Niliacus præcingat tempora lapsis,
At mea, quæ pectus mordeat, Aspis erit.

ZENOBIA.

Se Regem Regum, solis, lunæq; parentem,
Stellarum sociũ Dux modò Persa canat;
Nãq; ego de Syrijs educens agmina regnis,
Humanum docui posse perire decus.
Sidera detraxi capiti; tibi sidera Virgo,
Supplex, vt cingant tempora sacra, fero.
Non nisi flãmigeris debes redimirier astris,
Ad spõsi thalamos dùm super astra volas.

CASSIOPEA.

Mollia torquerẽ blando quòd lumina vultu,
Quòdq; darẽ teneris mista ligustra rosis;
Cælica Nereides vicit mea forma puellas,
Cessisset victrix aurea poma Venus;
Cerno sed æthereo quales in corpore formas,
Virgo petit superas dum rediuiua plagas?
Luna erit in cælis magè splendida; cedo coronam.
Sidus ero saltem Cassiopea polo.

IVNO.

Me cæli Dominam stulti cecinere poetæ,
Aurea & auratis serta dedere comis;
At dum sidereas Virgo peruasit in arces,
Aurea serta capit, sceptra beata rapit;
Garrula vel Diuos deludet fabula? Iuno
De falso tantùm numine, nomen habet.

OLYMPIAS.

Quòd decor in roseo splenderet Olympicus ore,
Aemula quod stellis lumina bina forent;
Edita materna compellor Olympias aluo:
Congrua præclarũ symbola nomen habet,
At dũ pulchra tuos admiror, Virgo, nitores;
Informis formæ fit mea forma tuæ.
Sertũ pono libens; Virgo fit olympia: pono
Nomen Olympiadis: Terrea nomen erit.

BER-

BERSABEA.

Mollia dùm vitreo tergebã mẽbra lauacro,
Ad rapta à Solymo principe regna vocor.
Nil rapis, æthereas Virgo, dũ tendis ad ędes,
Sed terra ad cæli te rapit astra Deus.
Accipe iã sertũ, redeant tibi furta merenti,
Debeo, quæ rapui, reddere serta polo.

CARTHISMANDVA.

Inuicta extremos tenui Regina Brigantes,
Cõiugis & traxi ad ferrea vincla pedes,
Exijt at laqueis, concito milite, sertum
Arripuit, vinxit post mea terga manus:
Ille meũ tibi, Virgo, dabit diadema: dedissẽ
Sed dare qui poteram; sumere si volui?

ARIADNA.

Angelicis stipata choris dũ, Virgo, triũphas,
Summaq; deuicto regna Acherõte petis,
Quàm benè lucifluus vestit tua corpora phębus,
Excipit & niueos quàm bene luna pedes?
Expectant quid serta comæ? super æthera Bacchus
Te mea, quò cingant, astra nouena tulit.

HYPSICRATEA.

Non mihi sat visum, thalamos sociasse iugales,
Quin sponsum volui per fera bella sequi:
Fortia diducto muniui pectora ferro,
Con-

Contorsi inuicta spicula sæua manu.
Stabit inerme caput? rutilam cape, Virgo, coronam,
Vt gestem galeas en mihi rado comas.

ARTEMISIA.

Dono tuis rutilum, Virgo, diadema triũphis,
Tristi de fato quos super astra vehis;
Aemula Mausoli struxissẽ busta sepulchro,
Astrifer exciperet ni tua membra polus:
Cũ t. mẽ ebiberim cineres, cape Mausoleũ,
Et quod amoris erat pignus, honoris erit.

HESTER.

Pulchrior accitis fuerim quod virgo puellis,
Rex dedit ambrosijs aurea serta comis;
At tibi, Virgo, magis casto nitet ore venustas,
Atque micas sertis dignior ipsa meis:
Hoc igitur præcinge tuã diademate frontẽ,
At mihi sufficiet, Virgo, secunda domus.

MARGARITA.

Hostica palantes induxi ad prælia gentes,
Sustinuique mei Martia signa viri.
Hinc meritæ ornarunt gemmæ mea tempora, quamuis
Pulchrior & gẽmis Margaris ipsa forẽ;
Sed tibi cũ tribuant Reginæ, Virgo, coronas;
Margaris ornabit non tibi, Virgo, caput?

VALASCA.

Regibus vt raperem florentia regna Boemis
Duxi fœmineas ad ferra bella manus:
Bellaui, vici, rapui; felicibus armis
Proſtraui imbelli haud agmine fulta viros,
Quàm melius, Virgo, cingunt ſibi ſerta capillos?
Quàm meliùs quatiunt gemmea ſceptra manus?
Sum ſertis indigna meis; tibi defero ſerta,
Ipſa homines necui, ſubtrahis ipſa neci.

IVLIA AGRIPPINA.

Cur ſæuum effudi materno viſcere monſtrũ?
Miſſa fui Lybicis forſitan vrſa plagis?
Infelix: Tu, Virgo, paris (ſacra pignora) natum,
Dat tibi ſerta vterus, qui mihi ſerta rapit.

DIDO.

Vtitur infelix Dido, totaque vagatur
Vrbe furens, querulis & petit aſtra notis,
Quid fortuna meos voluiſti cingere crines,
Florida quid ſceptro ſubdere regna meo?
Si turpis iaceo deuicta cupidine amoris?
Si vigil in cæco corde triumphat amor?
Fronte corona cadat; debet geſtare coronã,
Non Dido infelix, ſed ſacra Virgo, meã.

CANDACE.

Grata fui populis, Reginis nomina cunctis
Ipſa dedi: Aethiopes me coluere viri:
Sed

Sed tibi, Virgo, Dei repleuit gratia pectus;
Concidit ante tuos purpura quæq; pedes.
Sertum prona fero; gemmatũ Cãdacis orbẽ
Non nisi Virgineus candor habere meret.

LEDA.

Tyndareos infida toros violasse, tonantis,
Vt turpi fruerer dicor amore Iouis:
Per me fatalis ceciderunt mœnia Troiæ,
Arcis dum reuocãt agmina Græca faces:
Iam mea Troianis tumulatur gloria flãmis,
Et liquet æternis fulua corona rogis:
Tu pia, Virgo, Deum castos trahis æthere in artus.
Cordaque supremi luminis igne foues.
Leda fui consueta viros & lædere; Ledæ
Sertum, quæ nescit lædere, Virgo habeat.

MANDANE.

Luxuriare meo genitor de viscere vitem
Vidit, & Asiacas fronde operire plagas:
Impius inuidit natum regnare, necandum
Tradidit, & potuit sic ferus esse pater?
Veram, Virgo, tuo fudisti è viscere vitem,
Expandit ramos quæ super orbe suos.
Iam mea serta tibi dono, diademata nati
Donassem; at nato sustulit Astyages.

PENTESILEA.

Virgo triumphato transcendit in æthera mundo,
Et trahit in cælis ad sua iura Deum.

Esse-

Effera quid duco lunatis agmina peltis,
Fœmina belligeros quid petit ense viros?
Virgo, tibi diadema sacro, tuus iste triumphus,
Non homines bello, at vincere pace Deũ.

CAMILLA.

Fortia sublimi librabam corpora saltu,
Lambebantq; leues gramina sũma pedes;
Virgo, sed aereo tranasti sidera curru,
Vicisti: cælo te mea serta manent:
Quæ laus est rapidas præuertere cursibus auras,
Si quæ sustulerat, deprimit aura solo?

PLACIDA.

Vertere Romanas hostis dum nititur arces,
Et fera crudeli bella mouere manu:
Tristia conuersum lenui in prælia regem,
Molliui placidis ferrea corda modis:
Diruere ignifero statuit dũ fulmine terras,
Componit surgens Virgo per astra Deum;
Quid iactem mea verba? tibi fero, Virgo, coronam,
Laus est parua hominem flectere; summa Deum.

AMALASVNTHA.

Germanos pepuli, Burgundos agmine vici,
Compuli & Italicis tollere castra plagis:
Italiam tenuere Gothi, me Principe, dextra
Firmauique armis Itala regna mea.

Sal-

Saluasti, Virgo, deuicto dæmone mundum,
Num magis inuictæ gemmea serta dabo?

SABA.

Mellea quàm residet verborũ copia labris
Virginis, irradiat quàm vaga membra color?
Suscipe, quàm possum tibi tradere, Virgo, coronam,
Nam mihi, tanta dedi munera, nulla manent.
Si quoque vixisses Salomonis tempore, haberes
Diuitias docto pro Salomone meas.

BERECINTHIA.

Ardua, Virgo, poli rutilãs dũ nubila tranas,
Sidereo Dominam te locat axe Deus.
Posthac nulla igitur terram regina tenebit?
Sertum, quod terram sustinet, ipsa fero.

CREVSA.

Scriniolo inclusas misit mihi callida flãmas
Medæa, & patrios sustulit igne lares.
Virgo, tibi natus dimisit ab æthere linguas
Ignitas, vssit corda sacrata focis.
Diuersæ stãt igne vices; cape, Virgo, coronã,
Tu succensa animos, corpore adusta fui.

MONYMA.

Omnia dũ validi sternuntur castra mariti,
Miles & immiti quilibet ense cadit,
Seri-

Serica detraxi capiti diademata, collo
Obduxi, inferrem quò mihi sæua necem.
Claudere sed renuit fauces diadema; feratur
Virgo tibi, haud laqueo regia membra cadunt.

BERENICE.

Cum mihi messuerim nitidos pro coniuge crines,
Protinus ad Veneris lucida templi tuli,
Cypride pulchra magis Virgo: quæ munera tradam?
Sacrabo reliquas num tibi, Virgo, comas?
At tulit in cælum versos in sidera crines
Cypria; circundent hæc tibi, Virgo caput.

SISIGAMBIS.

Tàm speciosa meo ridebat gratia vultu,
Vt possem superos illaqueare Deos:
Deuicto captiua fui Regina marito:
Quis tibi Alexãder tãta trophæa dedit?
Virgo, tibi gemmata fero diademata; misit
Quæ libertatem, gemmea serta feret?

ORITHYA.

Me rapuit patri Boreas, me cedere regnis
Atthidis heù voluit; quæ tibi, spõsæ, fides?
Non ego Cecropijs Princeps dominabor Athenis?
Ad culta Aeolijs deferat antra notis?
Heù rapior: iunctam regno tibi linquo coronam,
Virgo, ero nã posthàc spiritus, aura, nihil.

DE GLORIOSA
B. MARIÆ VIRGINIS
CORONATIONE.

ANAGRAMMATA.

Gaude Maria virgo Deipara cunctas hæreſes ſola interemiſti in vniuerſo Mundo.

ANAGRAMMA.

CInge, Virago, tuos rutilo diademate crines,
Sacra parẽs hominis munera ſume Dei,

Aliud.

Aſſumpta eſt Virgo ad Cęlum, in quo gaudeant Angeli laudantes benedicant Dominum.

Anagramma.

Lingue ſolum, conſcende polum, redimita Virago,
Gaude, nata Dei, nã noua ſerta dabunt.

Aliud.

Aſſumpta eſt Deipara Maria in Cælum, gaudent Angeli, laudantes benedicunt Dominum.

Anagramma.

Sume poli, benedicta parens, delata nitentis
Munera, dum regni ad gaudia ſumma vocant.

Aliud.

Tota pulchra es amica, ac vt lilia inter ſpi-

ſpinas, Cœloque nitens porrigis io, ecce omnia.

Anagramma.

Angelicis ſtipata Choris, inuectàque Olympo
Inclita Regales accepit Virgo coronas.

Aliud.

Aſſumpta eſt Virgo Maria in Cęlo, ac omnium Regina ſtellato nunc ſedet ſolio.

Anagramma.

Sidera Cœleſti cingent mea tempora ſerto,
Illa ſua à ſummo lumine ſigna vocant.

Aliud.

Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui Ieſus ſanta Maria.

Anagramma.

En ſitibunda tuum tradunt tibi ſidera ſertum,
Abſit ne vt ſeruus filius, ecce caue.

Aliud.

Maria Virgo ſuperis iūcta en terris ſurgit.

Anagramma.

Virginis auratis cinguntur tempora ſertis.

Aliud.

Aſſumpta eſt Virgo Maria in cœlum.

Anagramma.

Imponunt almis en vaga ſerta comis.

Aliud.

Ieſus Rex tantus parentem capit, & ornas

Anagramma.

Te Pater, & natus, te Spiritus axe coronāt.

Aliud.

Maria virgo aſſumpta eſt in Cœlum.

Anagramma.

Summo Virgo ſua lumine ſerta capit.

 Aliud.

Aliud.

Cœleſtis Virgo ſpecie tua, ac pulchritudine mea intende proſperè procede, & regna, lumen, & luna maris, nitor gentis, Cœli ſidus, cara ſalutis nuntia, terribilis vt caſtrorum acies, atrium Regis beatum, & niſi nata Dei Dea mater Maria.

Anagramma:

Serta præcingant capitis capillos,
Et manus ceptrum nitidas adornet,
Membra Cœleſti videat Virago.
Sidere cincta.
Verius morte en iugulas ſuaui;
Luce naſcenti, radijs nitendo
Clara terreſtri heu tumulo reſurge in
Aethers ab imis.

BEA-

BEATAM VIRGINEM

In tot belli, pestis, famis calamitatibus, allaturam orbi cadenti opem, ostenditur.

ENBLEMATA.

Columba cum oleæ ramo virenti.
Ex lib. Gen. c. 8.

INclyta demersi quondam compendia mundi,
Terrarumq; ingens cymba vehebat onus;
Vtque oleæ ramum defessa columba virentē
Attulit, exhaustis arca resedit aquis,
Tu nunc sanguineo, fluitat dum gurgite mundus,
Deseris heu nostrā sacra columba ratem?
Sanguine humus tegitur, superum pete culmina, oliuam
Astra dabunt; oleam bellica terra negat.

Phœbus contra Pythonem.
Ex Mithologis.

Vandalicus nostras dum perfurit Hydrus in oras,
Auspice te, Virgo, pulsus in antra fugit:
Sic Phœbi cecidisse ferunt Pythona sagittis,
Cum sæuo Græcas perderet ore plagas:
Ille manu, & iaculis horrentem perdidit anguem,
Est tamen ista tui laurea tota pedis.

Dianæ ſimulachrum, quod contra Ætolos illatum, illos vertit in fugam.
Ex Plut. in Arato.

Figere in aduerſam Triuiæ ſua lumina formam
Nemo poteſt, ſtupidos nam facit illa viros,
Sic quōdam cōtra Ætolos illata maniplos,
Compulit infami vertere terga fuga;
Quis tecum, Virgo, valeat cōferre Dianam,
Si curuata tuos excipit illa pedes?
Inſurgant modò bella licet, dum ſurgit in æthram;
Maieſtate tui numinis acta cadent.

Angelus Sennacheribi exercitum ſternens.
Ex lib. 4. Reg. cap. 18.

Aſſyrius Solymæ cingebat mœnia Princeps;
Sanguineo vt ſacras verteret enſe domos,
Cæleſtis patrio miles cum venit Olympo,
Agminaq; armata ſtrauit iniqua manu,
Turbabant Italos hoſtilia prælia fines,
Feſſaq; ſub rigido Marte gemebat humus,
Aliger haud terras, cælum ſed Virgo petiuit,
Attulit ille necem, ſuſtulit iſta necem.

Tutula ingenioſo ſtratagemate Romam à Sabinis obſeſſam liberans.
Ex Plut. in Camillo.

Dū premit Auſonios armato milite muros
Hoſtis, & albenti ſternere luce putat;
Tutula ſublato Romanos euocat igne,

Et

Et libertatis ſerua tuetur opes.
Germanos infeſta volant vexilla per agros,
Miles & vrbanas diripit enſe domos,
Sed pia Virgo animat iũctos in prælia reges,
Ancilla, & ſummi Principis illa fuit.

Nauis cum tritico. *Ex Prou. c. 31.*

Cærula longinquo veniens ex æquore nauis
Triticeas noſtro in litore fundit opes,
Virgineum ingreditur ventrem Deus, illa latentem
Deuehit, & panis præbet in orbe Deum;
Terra neget fruges; homines ſi pane carebũt
Terreno, æthereum iam pia Virgo dedit.

Halcyone in ſcopulo, quæ maris tranquilli-tatem portendit.
Ex D. Ambr. ex lib. Hexam.

Seu Boreas tumidis in litora ſæuiat vndis,
Seu notus elati ſidera pulſet aquis.
Alcedo in ſcopulo nidum ſi collocet, omnis
Ponit inexpletas æquoris vnda minas;
Fluctuet immani bellorum turbine mundus,
Sanguinis & calidas æſtuet inter aquas,
Exprimit Halcyonẽ Virgo rediuiua, ſalutẽ
Nuntiat illa ſalo, nuntiat iſta ſolo.

Virgo inter Leonem, & libram ſigna cœleſtia.

Ne Leo ſuccendat radijs feruẽtibus orbem,
Neue ſub irato iudice cauſa cadat;
Erigone mollitq; animos, & temperat iras,

Obliquo mediam nam tenet orbe domũ;
Fidite mortales, irati flammea cæli
Sidera mitescent, æthera Virgo subit.

Amalthea Iouis nutrix.
Ex Mythol.

Nutrix esse Iouis, si quando Iupiter infans,
Dicitur hæc, puero lac dedit illa Ioui,
In cælũ trãslata fuit, dehinc nectar Olympo
Depluit inque homines, defluit inq; deos.
Vbere de cælis pleno sacra Virgo tonantem:
Nutristi, hinc supero te locat axe Deus:
Mater es, & virgo, nutrix fuit illa, tonanti
Illa dedit nectar, nectareum ipsa facis.

Mulier innixa columnæ.
Ex Valer. lib. 43.

Quæ virides gestat laurus innixa columnæ
Nos omni tutos Virgo timore monet.
Quis metus humanas poterit percellere mentes?
Sponso innixa suo sidera Virgo petit.

Aten noxiam tres Litæ depellant.
Ex Homil. lib. 19. *Il.*

Tres natas, mundũ volucris cũ lederet Ate
Altitonans supera misit ab arce Deus;
At modo cum ternis iactetur terra periclis
E terris Mariam tollit ad astra Deus,
Olim tres vnam pepulerunt orbe ruinam,
Tres Italis noxas nunc fugat vna plagis.

Dra-

Draco ante mulierem parituram, vt filium voraret. *Ex Apoc. Ioan. c.12.*

Squamiger exertis assurgit faucibus anguis,
Prugeniem mulier dum paritura dolet,
Torquet ad insidias sinnosa volumina, pẽnis
Illa sed assumptis auia lustra petit:
Ecce draconigenas effudit Suedia, natos
Vt Mariæ nõ iam dente, sed ense vorent,
In sua sed Scythici remeabunt antra dracones,
Aligerum pennis Virgo per astra volat.

M. Coriolanus Romam obsidione premens. *Ex Plut. in Coriol.*

Martius en patrios scelerato milite muros
Obsidet, & ciues sternere cæde parat,
Flectere non illum sacri potuere ministri,
Ponere maternus bella coegit amor,
Christicolum quam sæua premunt certamina terras,
Quàm fudit sæuos hæresis atra Duces?
Qui valeat tantos belli sedare tumultus,
Non alius, mundi quàm pia mater erit.

Ancilia cęlo delapsa. *Ex Plut. in Num.*

Hæreticas metuenda times quid Roma phalanges?
Magnanimo regnat nõ bene corde timor.
Millenis Virgo clypeis armata, rebelles
Ad tua nõ patiur surgere damna duces,
Cęlica te quondam seruarunt scuta, timebis
Si Virgo est turris, scuta vbi mille iacet?

Briefly: Iuditha Holopherni caput excindens.
Ex lib. Iudith. cap. 13.

Dum putat Hebræas Holophernes sternere turbas,
Nec sibi posse parem credit habere ducē,
Protegat vt ciues, armatum quærit inermis
Iuditha, & sumpto demetit ense caput,
Sic dum Germanas inhiat subuertere sedes
Hæresis, & Scythicas cogit ad arma manus,
Virginis auxilio prostrata extinguitur, illinc
Sı patriæ, mundi prouenit inde salus.

Arca federis, quæ mænia Ierichuntinæ Vrbis diruit clangentib. tubis. *Ex Iosi. c. 6.*

Vrbis ad aspectum fertur vix arca, tubarum
Cum subitò ad sonitum menia celsa ruūt;
Virgoque sidereas vix cæli surgit ad arces,
Cum fera pugnacis hæresis arma cadunt,
Par vtriusque decus; dono sed dispare sacras
Res tulit illa Deo, sed tulit ista Deum.

Admirabilis Virg. de morte triumphus explicatur.

Tumulus Platonis, cui insidet Aquila.

Spiritus è cælo quondam venisse Platonis
Dicitur, vt domini viseret ossa sui,
Exuuias Aquilæ sumpsit, libratus & alis
Expansis bustum constitit ille super,
Labitur æthereis animus de sedibus, artus
Visitet

Visitet vt terris inclyta Virgo tuos,
Spiritus ille suũ in corpus remeare volebat,
At tuus intactum corpus ad astra vehit.

Moles Hadriani, quàm hodiè Castellum Sancti Angeli vocant.

Hic vbi sublimem cernis consurgere turrim,
Quam cingunt fossis mœnia ducta cauis.
Aelia erat moles; Michael sed pẽniger arcẽ
Istam cælesti lapsus ab arce colit,
Virgo in Idumæis stabant tibi marmora terris,
Vt caperent artus post tua fata tuos,
Turba sed aligerum, translato hic corpore, sedit,
Liuor ita aligerùm tangere corda potest?

Sepulchrum Achillis amaranthinis coronis proseminatum. *Ex Philostr. in Ic.*

Thessala purpureis amarãthi turba coronis
Aemonij sparsit saxea busta ducis:
Immortale foret clari quòd nomẽ Achillis,
Vt flos hic virides tollit in astra comas:
Accipe quæ tumulo tradũtur Virgo coronas,
Immortale tui pignus honoris erunt:
Sol furat, humor aquæ desit, præ frigore vitã
Amittant; vitam viuida Virgo dabit.

Electra cum puellis cæsariem inueniens super Agamemnonis sepulchrum. *Ex Aeschyl. in Cleop.*

Vix Agamemnoniũ lugẽs Electra sepulchrũ
Visitat, & flauas cernit adesse comas:
Cum venisse suum subitò coniecit Orestem,

Vt functi coleret condita membra patris.
Quis neget angelicas volitasse ad busta phalanges
Virginis, Elysias dum tenet vrna rosas?
Scilicet à nostris rapuerunt lilia spinis,
Spinis cognatas & tribuere rosas.

Palladium in arce Troiæ.
Ex Virg. l. 2. Aen.

Desine Troiugenum miracula tollere, signũ
Iam nec Palladium Troes in astra ferãt:
Portẽtũ nã maius adest; pro Pallade Virgo,
Celsis pro Troia mœnibus, orbis adest:
Attulit optatam Pallas, Virgoque salutem:
Illa manendo dedit, hæc abeundo tulit.

DE

DE HÆRESI PROFLIGANDA
Anno M. DC. XXXII.
Vaticinia in Augustialibus Collegij Clementini.

LVDIS EDITA

Quo anno Gustauus Adolphus occisus est.

Vaticinium Primum.

InVentaest fortIs MVLIer: nVnC VIrgo LabantIs
hæresIs eCCe potens: Conteret Ipsa CapVt.

Vaticinium Secundum.

DVM petIs, ò VIrgo, festIVIs astra trophæIs
ante perIt gressVs hæresIs aCta tVos.

Vaticinium Tertium.

astra petIs VIrgo: hæretICas hInc peLLe CaterVas
saCra VIget terrIs te DVCe tVta FIDes.

Vaticinium Quartum.

CVr Ita festIVIs plaVDIt ConCentIbVs æther?
an CeLos strato VIrgo DraCone petIt?

Vaticinium Quintum.

VIX IaCet hƐretICI proſtrata potentIa regIs
Cęleſtes tranat CVM ſaCra VIrgo plagas.

Vaticinium Sextum.

tV petIs aD CœLos, CœLeſtIs VIrgo; sVperbæ
hƐresIs InVICto tV peDe CoLLa terIs.

PESTIS, FAMIS, BELLORVM calamitates à Virgine diſcuſſas oſtenditur.

SVmpſerat omnipotens violenti fulminis ignes,
Vt triplici mundum vulnere contereret,
Iamque repentinis nutabat cladibus orbis,
Iam rea gens æqui ſenſerat arma Dei:
Quis valeat ſontis delere piacula mundi
Quæritur, & tantas flectere voce minas:
Deſine terra Dei dextrā trepidare minātis,
Mitis in amplexum Virginis illa ruit.

Aliud.

Non priùs infauſti requierunt claſſica belli,
Deſeruit noſtras quàm pia Virgo domos:
Quid non ſub tali Domina ſperare licebit?
Quale dabit, ſi ſic deſerit, auxilium.

Aliud.

Effera compoſitis miteſcunt ſecula bellis,
Et terſo pharetram ſanguine tela petunt:

Ceſſat

Cessat bellorum sonitns, pax occupat orbē,
Virgo per aerias dum petit astra plagas:
Prisca Sabinarum sileatur fama, tulerunt
Bellum illæ pacem rapta Virago tulit.

Aliud.

Aethereum vix tētat iter rediuiua Virago,
Clarior & solis lumine celsa petit.
Cum surgit flauis vbertas aurea campis,
Messorum tardas increpat atque manus
Cernit enim Mariam lictis discedere terris,
Muneribas vacuam nollet abire Deam.

Aliud.

Pandit opes natura suas si versa, famesque
Si perit, & placido sidere gaudet humus.
Ne mirere, Ceres potuit quod diuite curru
Matrē adiens, natū Virgo aditura facit.

Aliud.

Bellorum quid cessat amor? quid buccina cantum,
Raucum oblita silet? quid negat arma furor?
Euentus quæ causa noui? cum Virgo reuisat
Cęlum, pax terris nascitur in medijs.
Terribili castrorū instat salit illa, cohortes
Terrenæ æthereas pertimuere acies.

Dic vt lapides isti panes fiant.
Matth.4.

Dum nullo Christus tenuaret corpora victu,
Et coleret solis tesqua habitata feris;
Aduenit assumpto dæmon sub corpore, panes
Vt fieri iubeat, frigida saxa gerit:

stu-

ſtituiſſe, ò vecors, in panem marmora vertĩ:
Dum tentas, vertet; tu petra ſemper eris.

Nonne & Catelli edunt de micis?
Matth. 15.

Sidonias Chriſtus cum ſe conferret in oras,
Antè ſacros iacuit fœmina ſtrata pedes;
En mea nata, inquit furijs agitatur Auerni,
Et tenera immũdus corpora dæmõ habet.
Sum canis, at domini nutrit quoque menſa catellos,
Sin pellis, Stygium tu quoq; pelle canem.

Tolle grabatum tuum, & ambula.
Ioan. 5.

Languidus ad tremulas Salomonis venerat vndas,
Aegra vt ſaluificis mẽbra lauaret aquis:
Forte aderat Chriſtus, caſu qui tactus acerbo,
Artubus an morbum pellere vellet, ait;
Ille quidem vellet, ſed homo, qui mergeret vndis
Commotis ægri corpora, nullus erat:
Surge, ait hic Chriſtus, veteriſq; cubilia lecti
Tolle, hominem quæris? non ego factus homo?

Homo quidam erat diues. *Lucæ* 16.

Accubat ad menſam pretioſo diues in auro,
Suggerit & lautas turba miniſtra dapes;
Hic gula delicias ſtudioſa parauerat omnes
Om-

Omnigenos dederat culta coquina cibos:
Vnus erat, panis qui frusta rogabat egenus,
Nec tamen heu panis frustula egenus habet;
Cur epulo renuis neglectas tradere micas?
Vel cur deciduas non legit ille dapes?
An nisi te flectit miseri vox vna rogantis.
En quàm multiplicis vulneris ora petūt.

Canes veniebant, & lingebant vlcera eius. *Lucæ* 16.

Heū ne me miserum, diues, dimitte precantem,
Ne tua, quæso, meis viscera claude malis,
Non posco argentū, non auri pondera posco,
Sola meam frænet mica relicta famem.
Exiguas mihi, auare, negas concedere micas?
Pasco tuos proprijs carnibus ecce canes.

Pater da mihi portionem, quæ me contingit. *Lucæ* 15.

Immundas, fili, mauis habitare tabernas,
Cùm tibi, cum seruis atria nostra vacent.
Nescis, heū nescis peregrinę incōmoda vitę.
Crede, mihi nimiùm mēbra fatigat iter.
Cum varias tādem mundi percurreris oras
Solus, lassus, inops patria tecta petes,
Sed tu, nè toties vocem patiare monentis,
Ne vè notet lusus virga paterna tuos:
Longinquas, incaute, cupis volitare per vrbes,
I, fuge, sed poteras tutior esse domi.

Do-

Domine, non sum dignus. *Matt.* 8.

Alta Capharnaicæ penetrat vix mœnia Christus
Vrbis, cum sacros dux iacet ante pedes.
En meus in lecto decumbit seruulus, inquit,
Occupat & sæuus lãguida membra dolor,
Non est, cur nostri venias in limina tecti,
Dic verbum, fiet sanus ab ore puer,
Quid nequeat diuina fides? dimitte medentes,
Confide, & morbos pellere verbaqueunt.

De D. Thoma Aquinate.

E vestris calamum pennis aptate volucres
Aligeri, Thomas scribere plura cupit,
Ille per ingenuas doctum caput extuli artes,
Dumq; studet, Christus sæpe magister adest:
Omnia ni scribat cæli secreta, docete,
Si non & vobis doctior ille fuit.

Improbam fœminam titione fugat.

Sensit, vt in thalamo solum lupa vinula ephæbum,
Turpesque incauto posse parare dolos;
Pergit, & argutis demulcẽs pectora verbis,
Suadet, vt officijs gaudeat ille suis?
Ignitum inuenis viso discrimine lignum
Arripuit, & casto cogitabire lare.
Vtitur imbellẽ contrà quid terre puellam?
Furem virgneæ viderat esse niuis.

De

De vno, ex quadraginta martyribus, qui in tapefactum balneum desiluit.

Nocturnas sub aquis horas traducere præses
Martyribus iussit, dum fera sæuit hyems.
Non poterat gelidos vnus perferre liquores,
Frigida sed tepidis corpora mersit aquis,
Nō corpus, sed corda gelāt; dū balena tentas
Heu calida, in calidis mēs tibi friget aquis.

De D. Gregorio, cuius mensæ Christus accubuit.

Obuia Gregorius disponit fercula mensis,
Vt pauper vires turba fouere queat.
Ille suis vinum manibus propinat in auro,
Conditas patinis porrigit ille dapes.
Accubat hic etiā vili sub tegmine Christus,
Gaudet & ingesto pascere membra cibo,
Non veniat Christus cur vestra ad prandia scitis?
Quod pauper vestra ad prandia nemo sedet.

De sudore Christi sanguineo.

Dum tristis viridi Christus prosternitur horto,
Et supplex geminas tēdit in astra manus;
Aduolat æthereo iuuenis demissus Olympo,
Qui docet instantis tempus adesse necis,
Christe, rubro mistum desudas sanguine rorem,
Subiectom & riguo proluis amne solum,
Immani terram vitio macularat Adamus,
Iste, vt purgetur terra, cruore lauat.

S.Crux

S. Crux arbori aheneæ in templo Salomonis confertur.

Arbor in excelso Salomonis ahenea tẽplo
Stabat, & è medio vena fluebat aquæ;
Nonne refert fontem, medio quæ pectore Christi
In trifida erumpit sanguinis vnda trabe?
Arboris illa omnes pellebat lympha dolores,
Dic, Lõgine crucis quid iuuat iste cruor?

De Beato Ioanne Dei.

Super domum nascentis radius affulget.

Prodit ad occidui vitales luminis auras
Ioannes, tecti & culmine flamma nitet;
An nouus in terris hodiè nascetur Iulus,
Cum radius supero missus ab axe cadat?
Non venit ille polo demissus, at vndique natum
Emissus solem nuntiat esse nouum.

Ab irruenti Gallorum excitu liberatur à Virgine.

Quis furor in medios te miles, compulit hostes?
Quid cupis armata surripuisse manu?
Nonne vides plenis volitantia lilia campis,
Te Gallo cinctum milite nonne vides?
Verte pedem, fuge bella, fuge; imo siste pedes hic,
Adstat Virgo; sub hac Pallade tutus eris.

Libros hostenos donat, inhonesto adurit.

Hauserat æthereas Ioannes pectore flāmas,
Nec poterat longæ tædia ferre moræ;
Protinus ad libros, denudat scrinia, donat
Innocuos, nocuos scindit, & igne cremat.
Ite libri, vestris inuenū sāt corda Camenis
Arsistis, flammas altera flamma voret.

Virginis effigies oranti Ioanni se prodit, cum esset cortinis obleuata.

Virginei penetrat Ioannes limina templi,
Sollicitas humili fundat vt ore preces,
Pronas in occulta veneratur imagine Diuā,
Diaque se se oculis prodit imago suis,
Quidni siderei pateant tibi culmina templi,
Si tibi terreni panditur ara poli?
Audierat fusas veli sub tegmine voces,
Qui sic oraret, Virgo videre cupit.

Stultum se fingit.

Omnia commissas vulgat per compita culpas,
Fædaque Ioannes membra volutat humo,
Mox crucis assūpto cētena dat oscula ligno,
Te sic insanum fingere posse putas?
Haud patitur cordi contraria fingere vultū
Dius amor; qui sic desipit, ille sapit.

Aperto semper capite peregrinatur.

Turbato præceps cælo seu decidat imber,
Excipiatur albas sordida terra niues;

Seu Boreas sæuis conturbet flatibus æthram
Ioannis velant tegmina nulla caput.
Non timet irato de missa incommoda cælo,
Intulerat sacrum iam super astra caput.

Christum infantem humeris gestat.

Non sat habes leuibus deferri, pupule, ab Austris?
Sufficit Angelicas non tibi adesse manus,
Quid tibi, Christe, cupis nostras succumbere vires,
Quid toties hominũ lãguida colla premis?
Scilicet astra duos poscunt gestanda gygantes?
Christus Christophoros optat habere duos.

Aliud. In idem argumentum.

Lassantur fracta pueri sub pondere vires,
Et multus Diui sudor ab ore fluit;
An leue, Ioannes, reputas deferre puellum;
Non puer est, humeris quem geris, at Deus est;
Ni labor Herculeus fesso succedat Atlanti
Vix cæleste senex tollere posset onus;
Christo phori pateris ne vicem? sed maior es illo,
Christophorus trunco nititur, ipse tibi,

Christi pedes sub specie pauperis lauat.

Pauperis vt plantas Ioannes proluit vnda,
Defixa in plantis vulnera bina videt;
Suspicit, & Christũ vili sub corpore credẽs
Pro-

Protinus in flammas cernit abire leues;
Debueras oculos sacro non figere vultu,
Si nescis, pro oculis auolat ille tuis.

Flammas illæsus ingreditur.

Flamma pias populata domos volitabat, & ignis
Iactabat rapidos tigna per alta globos;
Maior in ignito flagrabat pectore feruor,
Voluebantq; alias æthea corda faces;
Irruit in flãmas, & flammis extulit ægros,
Sic te, Ioannes, lædere flamma timet?
Cedat, qui pueros texit Babylonis ab igne,
Ille Deo similis, totus at iste DEI.

B. Virgo Ioanni ante crucifixum oranti spineam Christi coronam imponit.

Pendent exanimes mẽbris stillãtibus artus,
Luget & ad nati cælica Virgo pedes;
Ingreditur tẽplũ, & sacro sub stipite Diuus
Deposcit læto pectore plura pati;
Illicò descendit Virgo, capitiq; precantis
Quæ Christi cingũt tempora, serta locat.
Audierat natum iam de Ioanne loquentem
Virgo sibi, mulier, filius ecce tuus;
Ioannem vt vidit; quidni daret illa coronã
Ioanni natum credidit esse suum.

Raphaelem Arcangelum habet in Nosocomijs administrum.

Aestuet impatiens curis lethalibus æger,
Extremumque trahat febre frequente diẽ;
Dum-

Dummodò Ioannes morituro vnguenta ministret,
Integer exiliet, qui prius æger erat.
Languenti quidni valeat conferre salutem,
Si Raphael secum est, si medicina Dei?

Panem multiplicat.

Sæua fames miseris mordebat viscera, panis
Quemque illis posset tradere, rarus erat.
Paucula collectis Ioannes frustula micis.
Diuidit, & Cereris crescere sentit opes;
Sint nitidis tibi, sponsa, manus repletæ hyacinthis,
Diue, tua est panis munere plena manus.

Biduum ieiuno tres panes cum amphora vini deferunt Angeli.

Errabat vastis Ioannes deuius agris,
Et longum fessus sollicitabat iter;
Bis iam Phœbus equos liquidis immerserat vndis,
Vllum nec cupido sumpserat ore cibum;
Afferret cum nullus opem, defixit Olympo
Lumina, & æthereo poscit ab axe dapes;
Ternos inde videt Bacchi cũ munere panes,
Hanc tibi, Ioannes mittit olympus opem;
Gaude, dimidium Paulo Deus ante solebat
Mittere, tu Cereris munera terna capis.

Nixis genibus occumbit.

Senserat extremæ Diuus properantia vitæ
Stamina, ad æthereos posset vt ire lares.
Desi-

Desiliens lecto sacræ mille oscula figit
Inde cruci, flexo poplite & emoritur.
Fastosos deceat stantes occumbere Reges;
Vir nixis genibus religiosus obit.

Ad sepulchrum sanantur infirmi.

Hic vbi flãmigeras suspendit lãpadas vrna
In paruo magnum clauditur orbe iubar;
Cernis vt affixis circumdatur illa tabellis,
Mutaque collatam vota loquũtur opem?
Nemo hic curuato Ioannem poplite adorat,
Qui sibi nõ modicam dicat adesse manũ;
Huc cæci, huc claudi, huc surdi properate, salutem,
Quam tribuat, clauso à corpore marmor habet?
Ipse lapis traheret functo de corpore vitam,
Mortua sed reputat claudere membra magis.

Adhibita domus B. Ioannis humo mulier ab ægritudine conualescit.

Heu languet mulier, vitã cui fata reposcũt,
Discedunt oculi, cetera torpor habet:
Vix lentus tenues absorbet anhelitus auras,
Mortuaque in viuo corpore spirat adhuc;
Quem morbum nullæ potuere Machaonis artes
Pellere, de collo pendula pellit humus;
Solus homo primam traxit de puluere vitã;
Debuit & vitã fœmina habere ab humo.

m
pa
an
es
ne
tu
ſa

en
m
ſc
ad
fil
to
A
tu
tu
ill
n
ro
h
n
v
r
ſ
c
z

ERONYMI
ILIANI
tionis Somaſchæ
Fundat.

multiplicat.

rerrabant turbatum nu-
ium,
atque albas ſordida terra

ili prius abdebatur in

plurima turba cibos;
panis fragmēta Mianus,
nanu creſcere ſentit opē,
longa olim dextera Per-

anus pane Maianus erit.

marmore educit.

minum ſitis arida fauces,
les petra negabat aquas;
at felici in marmore Chri-

è gelido marmore lympha

ēt rigidis de rupibus vndæ?
at, Chriſtus, qui eſt petra,
as.

 Aliud.

Aliud.

Dũ cubat Aemilius scabri sub fornice saxi
Cautes ex oculis imbre cadente rigat:
Nil mirũ reddant latices quòd saxa precãti,
Quas biberat lacrymas, reddit amica silex.

Claudum facit incedere.

Oderat Aemilium vesano pectore claudus,
Rem magnam faceret, si foret ille bonus;
Læserat innocua maledictis nomina famę,
Nec linguæ poterat ponere tela suæ;
Audit ad Aemilij plures properare cadauer
Venalesque petit, possit vt ire, manus:
Deuehitur; functumq; pio veneratus honore
Corpus, sacratos concidit ante pedes:
Surge miser; grallas tumulo suspende relictas,
Aemilij gressum re docuere pedes.

Muti linguam soluit.

Nõ poterat mutus claras distinguerę voces,
Faucibus hærebat sed pigra lingua cauis,
Cũ mater cupidis implens pia sidera votis,
Aemilium nati soluat vt hora, rogat.
Clara puer subito concepit verba; quid inquit?
Non loquitur, Diuum prædicat Aemiliũ.

Hydrope laborantem sanat.

Inflabat tumidam matronæ hydropisis aluũ,
Totaque siue vterus, siue erat aluus vter;
Concuperet cum semper aquam, vix ebibit vndam

Aemi-

Aemilij, nocuam mox aqua pellit aquã;
Hæc aqua vera fuit; potanti suscitat ignem
Illa nouum, veterem discutit ista sitim.

Sanguinem mulieri sistit.

Fœmina sãguineã profundit naribus vndã,
Feruidaq; immodicis febribus ossa calẽt.
Nulla potest fluidum remorari petra cruorẽ
Totus præcipiti flumine sanguis abit;
Marmoris vt partem tetigit, quo membra locabat
Aemilius, febris stante cruore fugit;
Quid vinctos fuluo defertis Iaspidas auro?
Ecce rudi tactus marmore sanguis abest.

Mortuum ad vitam reuocat.

Iam puer æthereas animum exalarat in auras,
Ac dandũ tumulo iam breue corpus erat:
Aduenit Aemilius flexo mox poplite cæ lũ
Suspicit, & puerum surgere voce iubet:
Ille resurrexit vitali redditus auræ,
Seq; exinde alium nouit habere patrem.

In conuiuio lacrimatur.

Pinguia dum positis sternuntur fercula mensis,
Et sociant lautas mollia vina dapes;
Assidet Aemilius, sacro mox percitus igne
Exorto madidas proluit imbre genas:
Viderat in cyatho purum bulire falernum,
Diluat vt vinum, lumine fundit aquas.

Aliquot Insubriæ Ciuitates Hieronymum Parentem agnoscunt.

VENETIAE.

Vbi colligere cœpit pueros parentibus orbatos.

Sannazarium Remondo conciliat.

Vid mea laurigeri stupeant natalia vates?
Quid surgant cunis iurgia sæua meis?
Me probat hic, regnem Venetas quod Virgo per vndas
Non posuisse homines, sed pusuisse Deos;
Ille canit, maior Venetis vt gloria surgat,
Non posuisse Deos, sed posuisse homines;
Tuba sile; excisa vitij cum mole Mianus
Diuina ciues innouet arte meos,
Hæreat illa tuæ stabilis sententia menti,
Et posuisse homines, & posuisse Deos.

VICENTIA.

Vbi ciues pietatis exemplo ad pietatem inflexit.

Cur ego viniferos iactem Vicentia colles,
Pampineo tollam quid iuga culta Deo?
Pectore si discors medio bacchatur Erynnis,
Marspiter armigera si ferus vrbe furit?
Prælia iam valeant; ponat sacra castra Mianus,
Christo, quæ sueuit vincere, victa cadat.

BRI-

BRIXIA.

Vbi misericordiæ, quam vocant domum, erexit.

Cũ mea dulciloquus peruasit tecta Mianus,
Ad cœli tutum pectora flexit iter;
Atria iam surgunt sacras pietatis in ædes,
Iam non castra volo, sed pia claustra colo;
Flectere sãguineas nequeat facũdia mẽtes?
Ferrea eram, Aemilij cerea fio modis.

TARVISIVM.

Vbi vitæ spiritalis auram in templo Deiparæ Virginis hausit.

Quis locus æthereis superet mea munera donis?
Quæ gens Taruisi vincere fata queat?
Ipsa fero excepi redeuntẽ Marte Mianum;
Ipsa renascenti Iuno secunda fui,
Scilicet Insubricas percurrere debuit vrbes
Vrbem pro cunis hinc habuisse decet.

BERGOMVM.

Vbi publicas meretrices ad religiosum conclaue traduxit.

Fœda lupanatis proculcat limina, turpes
Agnus vt etherea molliat arte lupas,
Flecteret illecebris genialis turba Mianũ,
Terrenum æthereus ni superaret amor.
Ergo suauiloquis demulcens pectora verbis

Coniungit ſponſo corda aliena Deo:
Quis canat Aetnæis deuinctam Cyprida vinclis?
En alio melius rete ligata Venus.

NOVVM COMVM,

Vbi ciues ad nouos mores animauit.

Quinque colonorum dederit quod millia Cæſar
A Como Comum nuncupor vrbe nouum.
Heu ſenui in vitijs, longoſque in crimine ſoles
Prateriÿ; melius dicerer eſſe vetus.
At dum diuini ſpargit pia ſemina verbi
Aemilius, primos cogit & ire dies:
Felix orta meo Phœnix rediuina ſepulchro
Non Comum eſſe vetus dicor, at eſſe nouum.

PAPIA.

Vbi pium Columbinæ locum excitauit.

Illa ego priſcorum ſedes clariſſima regum,
Nobile & altiloquæ Palladis hoſpitium.
Heu quot claudo meis inopes in mœnibus. eheu
Deſeruit priſcos regia gaza lares:
Dum tamen Aemilius languentes ſtipat egenos,
Et media viles incolit vrbe caſas.
Maius ſumo decus, coluerunt mœnia reges,
At modò me Pietas, me deus ipſe colit.

ME-

MEDIOLANVM.

Vbi aurum à Francisco Sfortia Duce missum repudiauit.

Diuitias opulenta meas super astra ferebam,
Iactabam rutilas ambitiosa domos:
Vrbis cum subijt tenues Hieronymus ædes,
Excelsoque meas, pectore spreuit, opes:
Auri sacra fames hominum quod pectora cogit?
En auri Aemilius nescit habere famem.

S.Crux arbori aheneæ in templo Salomonis confertur.

Arbor in excelso Salomonis ahenea tẽplo
Stabat, & è medio vena fluebat aquæ;
Nonne refert fontem, medio quæ pectore Christi
In trifida erumpit sanguinis vnda trabe?
Arboris illa omnes pellebat lympha dolores,
Dic, Lõgine crucis quid iuuat iste cruor?

De Beato Ioanne Dei.

Super domum nascentis radius affulget.

Prodit ad occidui vitales luminis auras
Ioannes, tecti & culmine flamma nitet;
An nouus in terris hodiè nascetur Iulus,
Cum radius supero missus ab axe cadat?
Non venit ille polo demissus, at vndique natum
Emissus solem nuntiat esse nouum.

Ab irruenti Gallorum excitu liberatur à Virgine.

Quis furor in medios te miles, compulit hostes?
Quid cupis armata surripuisse manu?
Nonne vides plenis volitantia lilia campis,
Te Gallo cinctum milite nonne vides?
Verte pedem, fuge bella, fuge; imo siste pedes hic,
Adstat Virgo; sub hac Pallade tutus eris.

Li-

Libros hoſtenos donat, inhoneſto adurit.

Hauſerat æthereas Ioannes pectore flãmas,
Nec poterat longæ tædia ferre moræ;
Protinus ad libros, denudat ſcrinia, donat
Innocuos, nocuos ſcindit, & igne cremat.
Ite libri, veſtris inuenũ ſat corda Camenis
Arſiſtis, flammas altera flamma voret.

Virginis effigies oranti Ioanni ſe prodit, cum eſſet cortinis obleuata.

Virginei penetrat Ioannes limina templi,
Sollicitas humili fundat vt ore preces,
Pronas in occulta veneratur imagine Diuã,
Diaque ſe ſe oculis prodit imago ſuis,
Quidni ſiderei pateant tibi culmina templi,
Si tibi terreni panditur ara poli?
Audierat fuſas veli ſub tegmine voces,
Qui ſic oraret, Virgo videre cupit.

Stultum ſe fingit.

Omnia commiſſas vulgat per compita culpas,
Fædaque Ioannes membra volutat humo,
Mox crucis aſsũpto cẽtena dat oſcula ligno,
Te ſic inſanum fingere poſſe putas?
Haud patitur cordi contraria fingere vultũ
Dius amor; qui ſic deſipit, ille ſapit.

Aperto ſemper capite peregrinatur.

Turbato præceps cælo ſeu decidat imber,
Excipiatur albas ſordida terra niues;

Seu

Seu Boreas sæuis conturbet flatibus æthram
Ioannis velant tegmina nulla caput.
Non timet irato de missa incommoda cælo,
Intulerat sacrum iam super astra caput.

Christum infantem humeris gestat.

Non sat habes leuibus deferri, pupule, ab Austris?
Sufficit Angelicas non tibi adesse manus.
Quid tibi, Christe, cupis nostras succumbere vires,
Quid toties hominũ lãguida colla premis?
Scilicet astra duos poscunt gestanda gygantes?
Christus Christophoros optat habere duos.

Aliud. In idem argumentum.

Lassantur fractæ pueri sub pondere vires,
Et multus Diui sudor ab ore fluit;
An leue, Ioannes, reputas deferre puellum;
Non puer est, humeris quem geris, at Deus est;
Ni labor Herculeus fesso sucredat Atlanti
Vix cæleste senex tollere posset onus;
Christo phori pateris ne vicem? sed maior es illo,
Christophorus trunco nititur, ipse tibi,

Christi pedes sub specie pauperis lauat.

Pauperis vt plantas Ioannes proluit vnda,
Defixa in plantis vulnera bina videt;
Suspicit, & Christũ vili sub corpore credẽs
Pro-

Protinus in flammas cernit abire leues;
Debueras oculos sacro non figere vultu,
Si nescis, pro oculis auolat ille tuis.

Flammas illæsus ingreditur.

Flamma pias populata domos volitabat, & ignis
Iactabat rapidos tigna per alta globos;
Maior in ignito flagrabat pectore feruor,
Voluebantq; alias æthea corda faces;
Irruit in flāmas, & flammis extulit ægros,
Sic te, Ioannes, lædere flamma timet?
Cedat, qui pueros texit Babylonis ab igne,
Ille Deo similis, totus at iste DEI.

B. Virgo Ioanni ante crucifixum oranti spineam Christi coronam imponit.

Pendent exanimes mēbris stillātibus artus,
Luget & ad nati cælica Virgo pedes;
Ingreditur tēplū, & sacro sub stipite Diuus
Deposcit læto pectore plura pati;
Illicò descendit Virgo, capitiq; precantis
Quæ Christi cingūt tempora, serta locat.
Audierat natum iam de Ioanne loquentem
Virgo sibi, mulier, filius ecce tuus;
Ioannem vt vidit; quidni daret illa coronā
Ioanni natum credidit esse suum.

Raphaelem Arcangelum habet in Nosocomijs administrum.

Aestuet impatiens curis lethalibus æger,
Extremumque trahat febre fruente diē;
Dum-

Dummodò Ioannes morituro vnguenta ministret,
Integer exiliet, qui prius æger erat.
Languenti quidni valeat conferre salutem;
Si Raphael secum est, si medicina Dei?

Panem multiplicat.

Sæua fames miseris mordebat viscera, panis
Quemque illis posset tradere, rarus erat.
Paucula collectis Ioannes frustula micis.
Diuidit, & Cereris crescere sentit opes;
Sint nitidis tibi, sponsa, manus repletæ hyacinthis,
Diue, tua est panis munere plena manus.

Biduum ieiuno tres panes cum amphora vini deferunt Angeli.

Errabat vastis Ioannes deuius agris,
Et longum fessus sollicitabat iter;
Bis iam Phœbus equos liquidis immerserat vndis,
Vllum nec cupido sumpserat ore cibum;
Afferret cum nullus opem, defixit Olympo
Lumina, & æthereo poscit ab axe dapes;
Ternos inde videt Bacchi cũ munere panes,
Hanc tibi, Ioannes mittit olympus opem;
Gaude, dimidium Paulo Deus ante solebat
Mittere, tu Cereris munera terna capis.

Nixis genibus occumbit.

Senserat extremæ Diuus properantia vitæ
Stamina, ad æthereos posset vt ire lares.
Desi-

Desiliens lecto sacra mille oscula figit
Inde cruci, flexo poplite & emoritur.
Fastosos deceat stantes occumbere Reges;
Vir nixis genibus religiosus obit.

Ad sepulchrum sanantur infirmi.

Hic vbi flāmigeras suspendit lāpadas vrna
In paruo magnum clauditur orbe iubar;
Cernis vt affixis circumdatur illa tabellis,
Mutaque collatam vota loquūtur opem?
Nemo hic curuato Ioannem poplite adorat,
Qui sibi nō modicam dicat adesse manū;
Hùc cæci, hùc claudi, hùc surdi properate, salutem,
Quam tribuat, clauso à corpore marmor habet?
Ipse lapis traheret functo de corpore vitam,
Mortua sed reputat claudere membra magis.

Adhibita domus B. Ioannis humo mulier ab ægritudine conualescit.

Heu languet mulier, vitā cui fata reposcūt,
Discedunt oculi, cetera torpor habet:
Vix lentus tenues absorbet anhelitus auras,
Mortuaque in viuo corpore spirat adhuc;
Quem morbum nullæ potuere Machaonis artes
Pellere, de collo pendula pellit humus;
Solus homo primam traxit de puluere vitā;
Debuit & vitā fœmina habere ab humo.

Pla-

Plagam inſanabilem curat.

Octauum rutilans Latona recurrit ad orbẽ,
Ex quo fœmineo fiſtula crure tumet;
Sydera ſollicitat, Ioannem voce fatigat,
Exilit & plagis fœmina ſana ſuis;
Non poterat Deus haud voces audire precantis,
Os aperit duplex, duplicat inde preces.

Mulier tacto B. Ioannis baculo parit.

Non poterat clauſo conceptũ viſcere pignus
Edere, crudeli tactu dolore parens;
Ioannis tangit baculum, mox fiſa tonanti
Obſcuro ventris carcere reddit onus;
Quis non obſtupeat virgæ miracula? flores
Nõ dedit, & fructũ reddere virga poteſt.

Cæcæ puellæ dat lucem.

Perdiderat lucem lucis pupilla paternæ,
Vnica lux, patris pupula, matris amor;
Ipſa dies tenebris obſcurior eſſe putatur
Nocturnis, tenebras orba puella facit?
Ioannes reſtincta refert in lumina lucem,
Et nouus irradiat triſtia tecta dies;
Pro cæca haud decuit miſeros lugere parentes;
Facta eſt cælitibus notior orba procis.

Quæ-

Quædam miracula
B. HIERONYMI ÆMILIANI
Congregationis Somaſchæ Fundat.

Panem multiplicat.

Aeca pererrabant turbatùm nubila cælum,
Pandebatque albas ſordida terra niues;
Parca Ceres ſterili prius abdebatur in arca,
Poſcebatque ſuos plurima turba cibos;
Proÿcit in gremiũ panis fragmẽta Mianus,
Triticeamque manu creſcere ſentit opẽ,
Longimanum fecit longa olim dextera Perſam,
Aucto Largimanus pane Maianus erit.

Aquam è marmore educit.

Vrebat ſiccas hominum ſitis arida fauces,
Duraque fontales petra negabat aquas;
Inſculptum rogitat felici in marmore Chriſtum,
Limpida, & è gelido marmore lympha venit:
Quìdni diffluerẽt rigidis de rupibus vndæ?
Chriſtum orat, Chriſtus, qui eſt petra, mittit aquas.

Aliud.

Dũ cubat Aemilius scabri sub fornice saxi
Cautes ex oculis imbre cadente rigat:
Nil mirũ reddant latices quòd saxa precãti,
Quas biberat lacrymas, reddit amica silex.

Claudum facit incedere.

Oderat Aemilium vesano pectore claudus,
Rem magnam faceret, si foret ille bonus;
Laeserat innocua maledictis nomina famę,
Nec linguae poterat ponere tela suae;
Audit ad Aemilij plures properare cadauer
Venalesque petit, possit vt ire, manus:
Deuehitur; functumq; pio veneratus honore
Corpus, sacratos concidit ante pedes:
Surge miser; grallas tumulo suspende relictas,
Aemilij gressum te docuere pedes.

Muti linguam soluit.

Nõ poterat mutus claras distinguerę voces,
Faucibus haerebat sed pigra lingua cauis,
Cũ mater cupidis implens pia sidera votis,
Aemilium nati soluat vt hora, rogat.
Clara puer subito concepit verba; quid inquit?
Non loquitur, Diuum praedicat Aemiliũ.

Hydrope laborantem sanat.

Inflabat tumidam matronae hydropisis aluũ,
Totaque siue vterus, siue erat aluus vter;
Concuperet cum semper aquam, vix ebibit vndam

Aemi-

Aemily, nocuam mox aqua pellit aquã;
Hæc aqua vera fuit; potanti suscitat ignem
Illa nouum, veterem discutit ista sitim.

Sanguinem mulieri sistit.

Fœmina sãguineã profundit naribus vndã,
Feruidaq; immodicis febribus ossa calẽt.
Nulla potest fluidum remorari petra cruorẽ
Totus præcipiti flumine sanguis abit;
Marmoris vt partem tetigit, quo membra locabat
Aemilius, febris stante cruore fugit;
Quid vinctos fuluo defertis Iaspidas auro?
Ecce rudi tactus marmore sanguis abest.

Mortuum ad vitam reuocat.

Iam puer æthereas animum exalarat in auras,
Ac dandũ tumulo iam breue corpus erat:
Aduenit Aemilius flexo mox poplite cæ lũ
Suspicit, & puerum surgere voce iubet:
Ille resurrexit vitali redditus auræ,
Seq; exinde alium nouit habere patrem.

In conuiuio lacrimatur.

Pinguia dum positis sternuntur fercula mensis,
Et sociant lautas mollia vina dapes;
Assidet Aemilius, sacro mox percitus igne
Exorto madidas proluit imbre genas:
Viderat in cyatho purum bulire falernum,
Diluat vt vinum, lumine fundit aquas.

Aliquot Insubriæ Ciuitates Hieronymum Parentem agnoscunt.

VENETIAE.

Vbi colligere cœpit pueros parentibus orbatos.

Sannazarium Remondo conciliat.

Vid mea laurigeri stupeant natalia vates?
Quid surgant cunis iurgia sæua meis?
Me probat hic, regnem Venetas quòd Virgo per vndas
Non posuisse homines, sed pusuisse Deos;
Ille canit, maior Venetis vt gloria surgat,
Non posuisse Deos, sed posuisse homines;
Tuba sile; excisa vitij cum mole Mianus
Diuina ciues innouet arte meos,
Hæreat illa tuæ stabilis sententia menti,
Et posuisse homines, & posuisse Deos.

VICENTIA.

Vbi ciues pietatis exemplo ad pietatem inflexit.

Cur ego viniferos iactem Vicentia colles,
Pampineo tollam quid iuga culta Deo?
Pectore si discors medio bacchatur Erynnis,
Marspiter armigera si ferus vrbe furit?
Prælia iam valeant; ponat sacra castra Mianus,
Christo, quæ sueuit vincere, victa cadat.

BRI-

BRIXIA.

Vbi misericordiæ, quam vocant domum; erexit.

Cũ mea dulciloquus peruasit tecta Mianus;
Ad cœli tutum pectora flexit iter;
Atria iam surgunt sacras pietatis in ædes,
Iam non castra volo, sed pia claustra colo;
Flectere sãguineas nequeat facũdia mẽtes?
Ferrea eram, Aemilij cerea fio modis.

TARVISIVM.

Vbi vitæ spiritalis auram in templo Deiparæ Virginis hausit.

Quis locus æthereis superet mea munera donis?
Quæ gens Taruisi vincere fata queat?
Ipsa fero excepi redeuntẽ Marte Mianum;
Ipsa renascenti Iuno secunda fui,
Scilicet Insubricas percurrere debuit vrbes
Vrbem pro cunis hinc habuisse decet.

BERGOMVM.

Vbi publicas meretrices ad religiosum conclaue traduxit.

Fœda lupanatis proculcat limina, turpes
Agnus vt ætherea molliat arte lupas,
Flecteret illecebris genialis turba Mianũ,
Terrenum æthereus ni superaret amor.
Ergo suauiloquis demulcens pectora verbis

Coniungit sponso corda aliena Deo:
Quis canat Aetnæis deuinctam Cyprida vinclis?
En alio melius rete ligata Venus.

NOVVM COMVM,

Vbi ciues ad nouos mores animauit.

Quinque colonorum dederit quod millia Cæsar
A Como Comum nuncupor vrbe nouum.
Heu senui in vitijs, longosque in crimine soles
Præterij; melius dicerer esse vetus.
At dum diuini spargit pia semina verbi
Aemilius, primos cogit & ire dies:
Felix orta meo Phœnix rediuina sepulchro
Non Comum esse vetus dicor, at esse nouum.

PAPIA.

Vbi pium Columbinæ locum excitauit.

Illa ego priscorum sedes clarissima regum,
Nobile & altiloquæ Palladis hospitium.
Heu quot claudo meis inopes in mœnibus. eheu
Deseruit priscos regia gaza lares:
Dum tamen Aemilius languentes stipat egenos,
Et media viles incolit vrbe casas.
Maius sumo decus, coluerunt mœnia reges,
At modò me Pietas, me deus ipse colit.

ME-

MEDIOLANVM.

Vbi aurum à Francisco Sfortia Duce missum repudiauit.

Diuitias opulenta meas super astra ferebam,
Iactabam rutilas ambitiosa domos:
Vrbis cum subijt tenues Hieronymus ædes,
Excelsoque meas, pectore spreuit, opes:
Auri sacra fames hominum quod pectora cogit?
En auri Aemilius nescit habere famem.

DVODECIM SVETONII CÆSARES

Epigrammatis illuſtrati,

C. IVLIVS CAESAR.

Animaduerſa apud Herculis templum Magni Alexandri imagine ingemuit, & maiorum rerum occaſiones captare cepit.

Vidit in Herculea Pellæi Iulius æde
Principis effigiem; vidit, & ingemuit,
Hic, ait, hic iuuenis domitum ſibi ſubdidit orbem,
Ipſe vir ignoto deſes in orbe moror?
Arma mihi, tractanda mihi date bella Quirites;
Romano ſubdam barbara colla iugo.
Si ſciret, procul à patria non quæreret hoſtem,
Maior Roma aliys hoſtibus hoſtis erit.

Capite detecto præcedit exercitum.

Seu ſol æſtiuo radios iaculetur olympo;
Seu niger hybernis ingruat imber aquis:
Agmen inoffenſo præcedit vertice Cæſar,
Cælica nudatum nec timet arma caput.
Quænam te poſthàc offendent tela? probatum
Ad cæli corpus vulnera, Cæſar, habes.

In

In ancipiti pugna equos dimittit. ne milites fugiant.

Effera dum versat dubius certamina Mauors,
Et victuro anceps pendet ab ense decus;
Cæsar equos mittit, pedibusque lacessere pugnam
Cogit, & ipse pedes primus in arma ruit:
Quidni persequeris positā post terga salutē;
Non potes instantis robora ferre ducis.
Quadrupedes habeant pauidi; dum Cæsar in armis.
Feruet, vult socijs quattuor esse manus.

Inclinatam aciem solus quandoque restituit.

Hostica Romulides metuebant signa cohortes,
Vnaque erat timidis vertere terga salus.
Solus in aduersos rapto mucrone maniplos
It Cæsar; quanam vos fuga cepit? ait.
Ferte aquilas, conferte pedem, distringite ferrum,
Vos inimica premūt agmina? Cæsar adest.

C. Oppio ægroto lectum cessit, ipse humi sub die recubuit.

Lustra per, & sylua; errabat Cæsar, amicū
Cum videt vrgenti succubuisse malo,
Vnum erat, vnius caperet quod membra, cubile,
Copia Apollinei nulla medentis erat.

Oppius in lecto decumbit, sub Ioue Cæsar.
Febribus hic seuis, alter amore calet.

Flumina traijcit inflatis vtribus.

Possit vt hostiles Cæsar perstringere turmas,
Terrarum haud peragrat iugera, sorbet iter,
Turgida si celerem remorentur flumina cursum,
Inflato liquidas traijcit vtre vias.
Si nando Cæsar madidos lassaueris artus,
Indumenta potes pandere, ventus adest.

Per stationes hostium Gallico habitu penetrauit ad suos.

Longinquas Cæsar terras subigebat, inaudit
Cum sua braccatos cingere castra duces.
Protinus afflictas hostis ne poterat arces,
Sollicitis properat tradere rebus opem.
Sumit, Gallorum mẽtitus corpora, braccas,
Militis & ficto decipit arma dolo.
Excipitur notis ignotus ab hostibus hostis,
Nullaq; sic vafer est, causa timoris adest;
Dumq; potest, noctu castris elapsus, & hoste
Deluso, ad trepidos dux venit ille suos:
Inuictus veris fuerit dux Cæsar in armis,
Fortior assumpto militis ore fuit.

Pronus in libidines fuit.

Pronum te in Venerem fuisse dicunt.
Maternum à Venere ortũ habere dicas.

Equum

Equum habuit pedibus propè humanis insignem, nec patientem sessoris alterius.

Hinnit, vbi rauco strepuerũt cornua cantu,
Strenuus & Martẽ Cæsaris optat equus:
Non illi solido distenditur vngula gyro,
Sed velut humanos scinditur in digitos:
Audaci nullum patitur considere dorso,
Solus equi Cæsar frena tenere potest.
Bucephalum nostro cessent cõponere vates;
Hic homini similis fingitur, ille boui.

Gladio, & calamo ambidexter.

Non sat erat, Cæsar, ferro superasse tyrannos,
Vt tibi perpetuum nomen in orbe foret?
Quid pergis victas à te narrare phalanges?
Præter mucronem, tingere cur calamum?
Palmas fortè tuas melior scripsisset Homerus:
Laudatorem operis non decet esse sui.
Scilicet hoc alios voluisti vincere reges,
Bellarunt alij, tu tua gesta canis.

Nando læuam efferebat, ne Commentarij, quos tenebat, madefierent.

Hostiles vitare manus dum Cæsar anhelat,
E cymba medias desilit inter aquas;
Innatat auxilio dextræ, læuaque libellos
Sustinet, excellens vtraque præstat opus.
Cæsareæ aut timuit Neptunus verbera dextræ,
Credidit aut leges tradere velle mari.

Prolapsus è naui in continentem, Teneo te, inquit, Africa.

Africa te teneo, dixit, cum lapsus ab vndis
Perculit, effuso corpore, Cæsar humum;
Vt libet, augurium in melius conuerte, cadentem
Africa te, Cæsar; sed magis ipsa tenet.

Admotum sæpius capiti suo diadema repulit, ac Ioui misit.

Ausonia Cæsar regnare affectat in vrbe,
Sed regale dari nomen ab vrbe vetat.
Regia dum capiti defertur fascia, crines
Cingeret, at magno mittitur illa Ioui.
Quantis iactatur regnandi insania curis?
Pectore quot fluctus ambitiosus agit?
Dum regnare cupis, nec vis regnare, ligaret
Non sanum melius fascia spreta caput.

Lauream coronam perpetuò gestabat.

Accumulant tumido Patres dum Cæsari honores,
Nullus ei gratus esse videtur honos;
Perpetuò gestanda datur dum laurea, cunctis
Gratior est donis laurea; caluus erat.

Cum victimæ cor defuisset, pro ostento non duxit.

Victima inhærebat sacris, cum vidit aruspex
Mactatam solito corde carere feram.
Nuntiat heu quanto infelix hostia casus?
Gran-

Grāde aliquod poscit signa per ista Deus:
Irrisit Cæsar, careat si corde, quid, inquit,
Quid refert? sat erit, me cor habere ducē.

Cum immolanti diffugisset hostia, nihil deterritus bellum contra Iubam promouit.

Sistitur infelix ardentes victima ad aras;
Tutaque delusos effugit ante Deos.
Obstupuit, steteruntque comæ, presagia vates
Dum videt, atque Iubæ bella timenda monet:
Impauidus metuenda tamen certamina Cęsar
Negligit, & timidos cogit in arma duces:
Macte animo, Cæsar, fugiat licet hostia sacris,
Quis scit, an hostilem nuntiet illa fugam?

Dum cœnaret, finem vitæ commodissimum reputauit inopinatum, ac repentinum.

Pinguia dum poscūt hilarem conuiuia vitā,
De mœsto Cęsar funere verba facit.
Improbat, ęgrotos quę sensim repit in artus:
Quæ rapit incolumem mors inopina placet.
Ne timeas propero morieris funere; plures
Per plagas, animā fundere Roma dabit.

Ante mortem sibi visus est in somnijs supra nubes volitare, & cum Ioue dextras iungere.

Quis neget è cælis descendere somnia, certã
Cum sæpè inueniat somnia nostra fidem?
Iulius est superas sibi visus surgere in arces,
Atque Ioui extensas iungere sępè manus.
Cum Ioue diuisum imperium olim Cæsar habebat,
Cælica terreno iungere regna cupit.

Cum se strictis pugionibus peti animaduerteret, toga caput obuoluit.

Integra dum Cæsar pleno dat iura Senatu,
Negligit & mortis præuia signa suæ.
Consurgunt strictis diri pugionibus hostes;
Nec pudet affines tingere cæde manus.
Non timuit Cæsar, vestis sed tegmine vultũ
Condidit, haud poterat grande videre scelus.

Curiam, in qua occisus est, obstrui placuit.

Luctum, Cæsare mortuo. Quirites
Indicunt, patriæ parentis atrox
Vt funus celebrent, rogo vorandas
Congessit paleas caterua plebis,
Promptas artifices scidere vestes,
Processit viduo latina cultu
Matrona, Isacidæ frequenter ipsi
Flentes ad vetitum stetere bustum.
Et ne perpetuus deesset vltor

Con-

Consensu populi, patrumque iussit
Occludi illicò curiam Senatus.
Quid tanto sceleri medela prodest?
Quid sacrũ obstruitis locum, Quirites?
Ne crimen penetrare in cor vllum,
Ciues claudere corda debuissent.

Illo mortuo stella crinita per septem dies continuos fulsit.

Stella vagũ crinita caput, dũ Cæsar obiuit;
Porrexit radians sole micante iubar:
Fortè noua cęlum comitatur lãpades funus,
Aut luctum cæli sanguine tincta notat:
An magè, Roma, tuus delapsus Cæsar Olympo
Ad cognata sibi mortuus astra redit?

De eodem argumento.

Aliud.

Cæsaris Augustus celebrat cũ funera ludis;
Ecce repentinum sidus in axe micat:
Fortassis voluit fatuos deludere vates,
Dicere qui mortem regibus astra putant.
Innocua haud signãt morituros sidera reges:
Cæsare defuncto, stella comata venit.

Pater patriæ dictus est.

Vix coniuratæ repetito vulnere dextræ,
Cæsaream indigna cæde bibere necem.
Cum spreuere hilari matronæ incedere cultu,

De-

Defluere Patres funera, fleuit eques,
Erexit mœrens sublimem Roma columnam,
Et fassa est Patriæ, marmore teste, Patrem.
Debuerat celare scelus: dum talia scribit,
Aggrauat indignum nescia Roma scelus.

OCTAVIVS AVGVSTVS CÆSAR.

Mater eius Accia so mniauit inteſtina ſua ferri ad ſidera; Pater eius Octauius ex vtero coniugis iubar ſolis exortum.

Proh quanta effudit iucundo gaudia vultu,
Accia, cum tumidus pignore venter erat:
Vidit enim ſomnum capiens ſua viſcera ad æthram
Deferri, & cæli ſepta per ampla trahi;
Pandite fatidici quid ſignent ſomnia vates,
Qui fluet è matris viſcere, qualis erit?
Exponenda alijs ſi ſunt inſomnia ſomnijs,
Sol erit; en ſolem ſomniat eſſe pater.

Veſpere infantem cunis repoſuit nutrix, mane in turri reperit contra ſolis exortum.

Veſpere condiderat teneris nutricula cunis;
In pueri vt caderet lumina bina ſopor;
Mane volens alijs vigilantem inuoluere pannis,
Depoſito vacuum repperit eſſe torum.
Conſcendit turrim, hic ſolem expectabat alumnus,
Vt rutilum viridi tolleret amne caput.
Sol tardabat equos, roſeoque pudore rubebat;
Natum quòd ſolem cerneret eſſe alium.

Cum

Cum primùm loqui cepit, ranas silere iussit.

Rana coaxabat limoso in gurgite, blandis
Cum tereret plantis florea prata puer.
Audijt attonitus rauco stridore strepentem,
Et subito mutam præcipit esse feram,
Res mira; hæc tacuit, reliquæ sunt iussa secutæ,
Facta est amisso murmure muta palus.

Deambulanti in litore piscis ad pedes iacuit.

Pompeius Siculas vexabat nauibus oras,
Nescius imperij ponere iura sui;
Cũ parat Augustus ponto cõmittere classẽ,
Et freta nauali sollicitare tuba.
Vixque pedem sicco defigit litore, piscis
Cum saliens medijs prodijt vdus aquis.
Pandere vela potes; spondet Neptunus honorem;
Nuntius ecce tuos mittitur ante pedes.

Aquilifero legionis suæ grauiter saucio, Aquilam humeris subijt, diùque portauit.

Aspera coniunctis feruebat pugna maniplis,
Ictus cum diro signifer ense cadit;
Non tulit Augustus Romanæ signa cohortis
Horrida in hostiles cæde venire manus;
Sed curuans humeros aquilæ perrexit in hostem,
Stãtia nõ poterãt signa probare Ducem.

Bruti caput Romam mittit, vt statuæ Cæsaris submittatur.

Humano sæuas desistite sanguine dextras
Imbuere, ense alium qui ferit, ense perit.
Ausus in agnatum patriæ cõsurgere patrem
Augusto Brutus sceptra tenente cadit.
Et qui viuenti submittere colla negarat,
Mortui ad effigiem proijcit ecce caput:
Cæsareiq; basim dum tentat vertere regni,
Cæsareæ statuæ cogitur esse basis.

Corpus Alexandri, corona aurea imposita, ac floribus aspersis, de sepulchro veneratus est.

Tollite marmoreum Pario de pegmate culmen,
Vt pateant oculis ossa sepulta meis;
Iste ne Alexãder, rerũ qui põdere Magnus,
Audijt, & totus quo minor orbis erat?
Vnus Pellæum iuuenem non ceperat orbis,
Et modò defunctum tã breuis vrna capit?
Sistite, me Augustũ Romanæ dicere gentes:
Pro Augusto Angustus dicier inde volo.

Nocturno tempore lecticam eius fulgur perstrinxit.

Effrenate negas stolidis quid Cantaber ausis
Accipere Ausonij regia iura ducis?
En venit innumeras ducẽs ad bella cohortes,
Et ferro, & flammis te, tua regna dabit;
Nõ metuis iustæ metuẽda incẽdia pugnæ?
Irato en minitans fulgor ab axe preit.

Vrbe

Vrbe Apollonia reuertenti circulus ad speciem cæleſtis arcus ſuper caput affulſit.

Dũ remeas, Auguſte, tuã ſucceſſor in vrbẽ,
Circulus aerio cingit in axe caput.
Scilicet extincto veniebas Cæſare Romam;
Circulus in regem te redimire cupit.

Primo conſulatu augurium petenti, duodecim ſe vultures, vt Romulo, obtulerunt; & in illud eiuſdem, Vrbem lateritiam reperi, relinquo marmoream.

Ne timeas, Cæſar, meritos tibi patria faſces
Deferet, & tinget murice Roma togam;
Aſpice vulturios: bis ſeno en agmine currũt,
Et commune tibi Romulus omen habet;
Coctilibus primus fundauit Romulus vrbẽ,
Qui Romã condat marmore, primus eris.

Sub habitu Apollinis cœnæ aſſidet.

Sternite fecundas ſpatioſa per atria mẽſas,
E cælo lapſos excipit aula Deos;
Huc iam torquatas egit Cytherea columbas,
Hic cũ Gorgoneo crine Minerua ſedet:
Inuida ſceptriferum comitata eſt Iuno maritum,
Ipſeque ſub Phœbi ſyrmate Cæſar adeſt.
Nil mirum pane, & vino ſi Roma labores,
Quanti ſit, neſcis, paſcere velle deos.

Aqui-

Aquila prandenti panem rapuit, ac reddidit. Antithesis ad Epigramma celebris poetæ.

Dum patulis, Cæsar, celebras cōuiuia sylvis,
Ecce Iouis præpes surripit vngue dapes;
Ab Ioue consuerat diuisam sumere mensā,
Te similem cernens credidit esse Iouem.
Quin negat esse Iouem; ambrosiam nam pasta supernis
In mensis, panem nauseat illa tuum.

Dum ludos celebrat, laxatis sellæ compagibus cadit supinus.

Ibat, vt inclitos Marcelli in puluere ludos
Augustus populo conspiciente daret;
Stridula sollicitāt veloces plaustra iugales,
Plenaque confusis feruet arena viris;
Deuehitur sella Cæsar, lorisque solutis
Subiectam pulsat semisupinus humum;
Quid magè ridiculos optat inducere ludos?
Ridiculum ludum dum cadis, ipse facis.

Audita Variana clade caput foribus illisit.

Audit, vt Ausonias Germana per arua phalanges
Sub Duce Quintilio succubuisse neci;
Percitus insanas exardet Cæsar in iras;
Duraque squalenti limina fronte petit:
Quid frōtē iactare iuuat? ni perdere velles,
Debebas aliud mittere in arma caput.

Dum

Dum Pater patriæ dicitur, lacrymatur.

Suſcipe, quos mittit titulos, Auguſte, ſenatus;
Te ſaluere iubet Roma patrem patriæ.
Nō tibi tot vecti in Capitolia celſa triūphi,
Non tibi tot victi, Marte furente, duces:
Non tantū decoris mūdo data iura tulerunt.
Quid rigat humentes deflua gutta genas;
Scilicet aut luxit, pro parte fuiſſe tyrānum,
Aut lacrymæ Romam parturientis erāt.

Certo die quot annis ſub habitu pauperis ſtipem mendicat.

Vincat vt iratā Nemeſin, ſub paupere cultu
Pro modico extenſas porrigit aſſe manus:
Incertæ metuit Cæſar ludibria ſortis,
Incipere hic mauult ſæpius eſſe miſer.

Epiſtolas Sphingis imagine ſignare ſolebat.

Clauſa peregrinas excurrit epiſtola terras,
Et petit ignotas nuntia facta manus;
Inuia mortali cuſtodit ſymbola menti,
Et ne cernantur condita, ſphinge premit.
Sit ſecreta licet; recipis quicunq; papyrum
Ni capis, en Sphingem, quæ tibi pandat, habes.

Oculos habuit adeò nitidos, vt intuitum prohiberet.

Exerit ardentes bino de lumine flammas,
In-

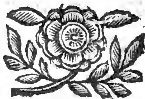
Inque oculis oculos ſiſtere nemo poteſt.
Nocturnas, Auguſte, potes pulſare tenebras,
Regia ſic gemino, frons tua ſole nitet;
Solares oculis radios tibi, Cæſar, ineſſe,
Qui te non audet cernere, teſtis erit.

In morbo delirans, ſe à quadraginta iuuenibus abripi dicebat.

Poſtremas moriens trahebat horas
Præſenti ſibi mente Cæſar, vnum
Oſtendit ſpecimen phreneſis in ſe
Nam ſomno pauefactus à relicto
Quadraginta humeris rapi dolebat:
Quis deliria mentis iſta dicat?
Cæſar vaticinatus eſt futurum,
Defunctum totidem extulere ſerui.

Morti proximus comam ſibi pecti poſtulauit.

Vltima producit vitæ ſpiramina Cæſar,
Et ſecto pecti vult elephante comas;
Scilicet extremũ cũ claudere debeat actum,
Prodire incomptis crinibus haud voluit.

CLAV-

CLAVDIVS TIBERIVS CAESAR.

In aquas Aponi talos iaciens, augurium capturus, vidit numerum ſenarium Veneris extaret.

REgnandi cupidus Patauina Tiberius arua
Venerat, ex Aponi cũ petit omen aquis;
Proijcit auratos ſtagnantia in æquora talos,
Qui Veneris medio ſigna dedere lacu.
Regna Venus promittit, aquis licet obruta, Cæſar
Cum fuerit, Veneres proferet ille nouas.

Aquila nunquàm anteà Rhodi conſpecta in culmine domus eius aſſedit.

Quò petit altiſoni præpes regina tonantis,
Quidue per ignotas cernitur ire plagas?
Deſine fatorum ſcrutari arcana, Tiberi,
Romani imperij hæc omina certa cape:
Te quærit volucris Rhodiã deſeſſa per vrbẽ,
Ecce tua tandem conſidet illa domo.

Veſtimenta mutanti tunica ardere viſa eſt.

Exue ſollicitam turbato pectore mentem
Claudi, defuncto Cæſare, Cæſar eris;
Transfer priuatas in regia vellera veſtes,
En tunicas ſaluo corpore flamma vorat.

De-

Deferentibus Imperium, Nescitis, inquit, quanta bellua sit imperium.

Imperium caperet, vitæ nisi fata timeret.
Hinc vocat ambitio, detrahit inde timor;
Quanta sit Imperium nescitis bellua, dixit;
Romula quam cuperem sceptra tenere, tacet;
Te cupere imperium credo iam nosse, futurum
O te vtinam scirent belluam in imperio.

Pati non poterat adulantes, cùm ipse maximè adularetur.

Abeste longè, abeste blandi palpones,
Qui facitis esse cādidum ipsū nigrorem,
Hæc aula regios canes non enutrit.
Gentem Tiberius recusat Comœdam.
Adeòne Cæsar ferre non potest illos?
Imò nihil plus diligit; quid ergò vult
Abesse? Solus ipse vult adulari.

Appellari non vult Pater Patriæ.

Exoptata alijs Cæsar cognomina Patris
Contemnit Patriæ, Vitricus esse cupit.

Nocturno tempore res obiectas videt.

Nox tegat obscuras tetra caligine terras,
Subtrahat & radios aurea luna suos;
Cōspicit in medijs Cæsar quęcunq; tenebris,
Et sibi dùm nox est, tùm facit esse diem,
Ausonij signa imperij mutate, Quirites,
Præfuerint Aquilæ, noctua Præses erit.

Popinas inhibuit.

Romanam frenare gulam dum Claudius optas,
Quid sua cauponi vendere vina vetas?
Claudius, atq; Nero, cum iam ante Tiberius esses,
Nonne Biberius, es Caldius, atq; Mero?

Cum tonat, lauro se cingit.

Dum clausus vastis reboat mugitibus æther,
Et trifidæ erumpunt nube tonante faces;
In caua se pauidus recipit penetralia Cæsar,
Munit & attonitū fronde virente caput;
Ne timeas, feriunt sublimes fulmina montes;
Te nihil in toto est vilius imperio.

Draconem, quem manu nutriebat à formicis consumptum inuenit.

Pascebat colubrum colubro crudelior, ictum
Cum formicarum morsibus esse videt;
Talia si quæris, quid signent omina, Cæsar,
A numero debes, ipse cauere tibi.

Interdicit, ne capite damnatos propinqui lugerent.

Nouum seuerioris ò genus pœnæ?
Dies ab ense nullus ire permissus;
Festus profestus hostias dat humanas.
Mortem parentū nec sinit suos flere;
Oculis, Quirites, denegate ploratum,

In

In corde lacrimas ſiccat dolor magnus.
At ſi abſtinere vis dolore Romanus,
Tu morere Cæſar, tota Roma ridebit.

Ignis in morituri cubiculum illatus extinctus, ac diu frigidus repente exarſit.

Tradiderat lecto moriturus corpora Cæſar,
Hic vbi Miſeni villa ſuperbit agri;
Cum cinis infertur, tenui lucente fauilla,
Vt lento vigeant membra calore magis:
Frigidus euaſit, qui iam conceperat ignem
Carbo, carbonem mox nouus ignis habet.
Viuentem refouere negant elementa tyrannum,
Dũ moritur, vellet flamma parare rogũ.

Fame occidit nepotes, & à Caio nepote veneno interficitur.

Qui prius Auſonio maculàrat ſanguine ſceptrum,
Nec ſine cæde vllum ſiuerat ire diem;
In proprios cepit crudelior eſſe nepotes,
Quos diræ voluit ſuccubuiſſe neci:
Perge, tuam ſaturare famem cum ſtrage nepotum,
Dum ſities, tradet pocula miſta nepos.

CAIVS CALIGVLA CÆSAR.

Natus est in campo militari.

SPiraturum oculis quis Caium bella negasset?
In medio Caius milite natus erat.
Splendorem ille prius gladij, quam lumina solis
Vidit, & à caligæ nomine nomen habet;
Et tamen vt Mauors ortus; velut alter Iacchus
Vixit ab antiquis degener vnus auis.
Classica materno metuēs sub viscera perdijs
Non vt bellaret, prodijt, vt fugeret.

Multi pro egrotantis salute caput vouerunt.

Vix capit imperij Caius moderamina, lāguēs
Cogitur ostrino cum dare membra toro;
Vrbs illo surgit surgente, caditq; cadente,
Sic amat excidium nescia Roma suum:
Quid caput ægroto offertis per principe ciues?
Sanus erit, vestrum demetet ille caput.

Optauit, vt populus vnam haberet ceruicem.

Nec dū Tātaleas saturasti sanguine fauces,
Sāguineas Tyberis dū tamē vrget aquas?
Quid ceruicē optas vnam gestare Quirites,
Vt percussa vno vulnere Roma cadat?
An stultā gladio gentem vis tollere? maior
Stultitia est, te vnū, Cæsar, habere caput.

Sta-

Statuæ Iouis caput ademit suo imposito.

Natus in Idæis olim qui iupiter aruis
Cogitur è patrijs exul abire locis;
Et qui fulmineo feriebat turbine reges,
Truncus ad imperium Cæsaris ecce iacet;
Quid timeant miseri sæuo sub principe ciues,
Si caput æternis amputat ille Dijs?

Templum suo nomini erexit, aureumque sibi condidit simulachrum.

Libera quæ pepulit crudeles Roma tyrannos,
Cogitur en reges sustinuisse duos;
Caius adorari se vult, vt numen ab orbe;
Et parili statuam mandat honore coli;
Quali ipse induitur trabea, vestitur imago,
Nullumq; in duplici numine numẽ inest.
Quis tamẽ effictũ viuo pro principe nollet?
Aureus vnus erat, ferreus alter erat.

Lunam vocabat in amplexus.

Aurea dum pleno collucet Cynthia gyro,
Et cum sideribus ducit in axe choros:
Consurgens lecto Cæsar veneratur, & orat,
Blanda vt in amplexus decidat illa suos:
Si cupis amplecti Lunam, dormire deceret,
Luna sui somnos Endimionis amat.

Interdiù cum Ioue Capitolino fabulatur.

Scipiadæ Cæsar renouas exempla prioris

Tarpeio ingreditur limina ſacra Ioui;
Tecta Dei ſubiere ambo, coluere tonantem,
Sed non conſilio conſuluere pari;
Scipio conſuluit, patriam vt defenderet armis,
Conſuluit, vt patriam deſtruat iſte ſuam.

Iouem prouocat ad pugnam, cum tonitrua timeret.

Si claræ obſcurum ſpargantur in æthera flammæ,
Hæc oculis Cæſar lumina ferre nequit;
Si tonitru maiore cadant è nubibus ignes,
Sub ſocio pauidus delitet ille toro:
Hiccine qui natus medijs bellator in armis?
Hiccine qui ſummum poſcit ad arma Iouem?
Iupiter inſolito ſi turbine miſceat orbem,
Pugnabis, Cæſar, vel miſer antra petes?

Nolebat ſuam Cæſarum imaginibus inſeri.

Inter Cæſareas Caium ne ponite ceras,
Indignum tali ſe videt eſſe loco.

Latialis Iupiter dici voluit.

Imperat, vt Latiæ dicatur Iupiter oræ,
Druſillamque tenet fœdere coniugij;
Quis neget eſſe Ioui ſimilem? ſi iuno tonanti,
Sic Druſilla tibi eſt & ſoror, & coniux.

Homeri carmina abolere cogitauit.

Mæonij famam copidus deperdere Homeri
Do-

Docta prius Cæsar scripta abolere cupit;
Vt Phœbæa nouis vratur Troia fauillis
Consumi Iliacum carmen ab igne iubet;
Neu Laertiades orbem percurrat Vlysses,
Curat, vt à terris dux vafer exul eat.
Aemulus antiqui vult esse Platonis, Athenis
Depulit hic vatem; depulit vrbe alius.

Tempora sua dolebat nullis calamitatibus insignita.

Augusti Caius laudabat tempora, cladem
Patria quòd Varo sub duce passa foret;
Quòdque Fidenati cecidissent millia circo
Felices Claudij dixit abisse dies.
Vt foret æterno memorandus nomine, pestẽ,
Aut aliud cupijt serpere in orbe malum;
Stulte, quod exoptas misero discrimina mundo?
Te regere imperium magna ruina fuit.

Cum vxoris collum obscularetur, dicebat tam bona ceruix simulac iussero, demetur.

Oscula dum collo Cæsar delibat amicæ.
Vt pateant animi symbola certa sui.
Tam bona de metur, dicit, si iussero ceruix,
Et mea, quam feriunt, oscula, sica petet;
Fortè cupit fœdi detergere basia amoris,
Non aliter tergi basia fœda queunt.

Amicos è ponte in mare proturbat.

Arcuat ingentem spatiosa per æquora pontem,
Vt queat in liquidis ire pedester aquis:

Hùc vocat Ausonios ficto sub fœdere ciuès,
Mox in subiecti proijcit ima freti?
Non sat erat, ciues proprio mersisse cruore,
Nunc etiã æquoreis mergere pergit aquis,

In nummorum se aceruo reuoluit.

Insanam saturare famem cũ Cæsar aueret
Auri; sic aurum pectora nostra rapit?
Fulgida compleuit diffusis atria nummis,
Seque per immensas voluere cepit opes:
Garrula non memorent Phrygium mihi sæcula Regem,
Auri qui nimio pondere diues erat;
Ille manu quidquid caperet, vertebat in aurum,
Ex auri tactu hic aureus esse cupit:
Aures ille asini Rex stultus habebat; asellũ
Aurati in cumulo pulueris iste refert.

Nummos proijcit in plebem.

Ne tenebris gazas tegeret, sed prodigus auro
Regales Cæsar dilapidaret opes,
Magnanimus Iuli conscendit culmina tẽpli,
Atq; in feruentem munera spargit humũ:
Aurea sub Caio vnusquisq; redisse putaret
Sæcula, ni ferrum sæpius ille daret.

Acie disposita in litore Oceani, machinisq; directis, nemine opinànte, quid acturus esset, repente, vt conchas legerent, imperauit, Oceani spolia voticans.

Bellica quo tẽdũt Romani fulmina Martis.
Quìd

Quid petit innumeris machina plena focis?
Quid sibi dispositæ cupiunt in litora turmæ?
Quem, Cai, inuitas ad fera bella ducem?
Nullus adest hostis, paccatus in æquore regnat
Neptunus, tecum quod meditaris opus?
Bellum Cæsar amat fuso sine sanguine, conchas
Hinc vacuas, belli vana trophæa legit.

Iouis simulachrum Olympiæ; quod Romàm asportare placuerat, repente cachinum edidit.

Cassius ingrati tincturus sanguine regis.
Ferrum, cum socijs sollicitabat opus.
Iam Cæsar moriturus erat, cum audita cachinnum est
Lignea Olympiaci reddere imago Iouis.
Diffugere omnes fracti formidine signi,
Sistite; quis turbat pectora vestra timor?
Iupiter extremam Cai qui senserat horam,
Hostis de interitu iubilat ecce sui.

Pace cum Ioue inita suum palatium, ac Iouis templum ponte coniunxit.

Vt Ioue cum summo nectat commertia Cæsar,
Ipsā cumq; animo iungat vt ille domum;
Transmisit pontem diductis arcubus, altæ
Hinc ædes surgunt Cæsaris, inde Iouis:
Pax erit: iratum pacasti Roma tonantem,
Arcus enim signum fœderis esse solet.

Pulchros, & comatos occipitio raſo deturpat.

Turba puellares iampridẽ imitata capillos
Criſpantes varia ſtruxerat arte comas:
Viderat hos Cæſar blãdo ſibi plaudere cultu,
Munditiæque nouos inſtituiſſe choros:
Mox iubet, oblongos tonderi forcipe crines,
Et vetat occipitis creſcere poſſe nemus:
Inſidias timuit, quis enim nõ iure timeret,
Crinibus occultos dũ videt eſſe homines?

Coronas inſtituit Solis lunæ, ac ſiderum imaginibus diſtinctas, quas exploratorias dixit.

Caius, vt excubias Romæ ſe ducere mõſtret,
Præcingit luna, ſidere, ſole caput.
Proh ſtultæ excubiæ, radijs ſimulachra coruſcant,
Tu ſomno indulges; hoc vigilare fuit?

Præcluſis horreis famem populo indixit.

Roma fame vt pereat, Cereris præcludit ariſtas,
Maius at eſt populo claudere corda, nefas,

Pane ex auro proponit.

Cœnam Romuleæ daturus aulæ
Panes porrigit aureos, deceret.
Caium non alios habere panes.

C.CLAV-

C. CLAVDIVS CAESAR.

Dum latebra se occuleret, Cæsar est factus.

SEnserat extinctum crudeli funere Caiũ
Cladius, & totã cæde madere domum;
Cã nigra supremi conscendit culmina tecti,
Seque citò turpem proripit in latebram.
Huc properans miles cæcis educit ab vmbris,
Perge, ait, in lucem, tu modò Cæsar eris;
Non occidisti, mutasti Roma tyrannum,
Bellua de cauea non nisi sæua venit.

Plures aquæductus condit.

Quæ vaga per varias currebãt flumina terras,
Ad clausos Cæsar pertrahit ecce sinus;
Hùc Tiburtinis Anio descendit ab agris,
Et quæ sulphureis vnda tepescit aquis;
Quique per albentes pacato gurgite ripas,
Curtius irriguas in mare voluit aquas.
Tãto Roma prius fuerat, maculata cruore;
Claudius vt maculas diluat, addit aquas.

Deponere sæpè tentauit Imperium.

Cæsaris excipiat Romanus fata Senatus,
Audiat insidias Martia turba meas;
Non igitur Cæsar scelerato à milite tutus?
Quisque petet sacrũ Cæsaris ergò caput?
Sumite Romulidę vestri moderamina regni,
In latebras vellet Claudius ire suas.

Dum ius diceret, tactus nidore fumi, è solio desilit cœnaturus.

Cæsare dum pendens agitatur iudice causa,
Ac sua sollicitus iura patronus agit;
Sensit inhalatum vicino Cæsar odorem
De lare, & appositas Martis in æde dapes,
Desilit è solio, templiq; reposta penetrans
Atria, cum mystis mysta gulosus adest.
Scilicet ambigui iactatur quæstio iuris,
Quod ius sit melius, noscere Cæsar auet.

Vxorem Messalinam, cum occisa esset, ad cœnam vocari iubet.

Iusserat vxori vitam mucrone secari,
Dignaq; criminib. præmia habere suis;
Ad solitas Cæsar mensas cũ mane recũbens
Vxor, ait, veniat, mensa parata iacet.
Non meminit iusto vxorẽ periisse sub ense,
Non vnda Lethes, mergitur ille mero.

Sepulchrum patris fulmine tangitur.

Altitonans ignita vibrat dum tela paternũ
Aethereo & tumulum disiicit igne Deus;
Mors tibi, Cæsar, adest; diuino fulmine tacta
Vt te suscipiat, panditur vrna patris.

Boleto medicato ab altera vxore Agrippina necatur.

Cuncta super Cæsar boletos fercula laudat,
Nec sine boletis cœna parata placet;
Bole-

Boletos dedit vxor anus, sed felle peruncto,
Lethi & boleti causa fuere sui:
Vxorem ante vnam Cæsar iugulauerat; à se
Dum scelus auertit, puniit vna scelus.

NERO

NERO CLAVDIVS CAESAR.

Eius ad cunas duo dracones excubant, eoque se proferente diffugiunt.

DVm iacet in cunis Cæsar nutrice remota,
Irrepitque leuis membra tenella sopor;
Erectis vigilant cristis vtrinque colubri,
Proxima nec puero dira venena nocent.
At vix explicitis è lecto se artubus effert,
Cum subitò refugis dissiliere globis.
Agnouere eius puero recubante venenum,
Dum stat, maiorem pertimuere feram.

In infantia sub pædagogo tonsore nutritus est.

Radere Romanum nil mirũ nosceret aurũ,
Sub tonsore puer Claudius altus erat.

Lucio Senecæ erudiendus traditur.

Aequet vt excultis crescẽtes motib. annos,
Informat puerum Palladis arte sophus;
Vidit in immiti spirantem fronte furorem,
Sanguineasque oculis vidit inesse notas;
Clementem docto descripsit pollice regem,
Vt lecto fineret tam ferus esse libro;
S[illegible], Luci, ista tuæ cõtraria dogmata sectæ,
[illegible] laudas, secta seuera placet;
Discipulũ conspecta mouet si vita docentis,
Stoicus, heu vereor, ne velit esse puer.

Cum

Cum mortis ſententiæ ſubſcribere debe-
ret, quam vellem, inquit, neſci-
re literas.

Crudelem poſthàc appellet nemo Neronẽ,
Mitior hoc noſtro Cæſare nemo fuit.
Debet enim meritæ cũ ſe ſubſcribere morti,
Cadmæas optat non didiciſſe notas;
O vafer, ò vecors; quis non cognoſceret artẽ?
Scribere nõ calamo, ſed magis enſe cupis.

Veſtæ ſacrificans contremiſcit.

Deſtinat Auſonia Cæſar diſcedere ab vrbe,
Et petere Eoas, mane rubente, plagas:
Ingreditur tamen ille prius ſacra limina Veſtæ,
Vt cremet accenſis turea dona focis:
Incipiunt horrere comæ, geliduſq; pererrans
Oſſa tremor ceptis cogit abire ſacris:
An timuit ne grata foret ſua munera Diuę?
Inceſtum an caſtam ſe videt ante Deã?

Prægnantem vxorem calce interficit.

Solemnis iã feſta aderant certamina luſtri,
Vt caperet victor laurea ſerta Nero:
Hic igitur Tyrio veſtitus murice, circum
Ingrediens cytharæ pollice fila premit;
Roma ſtupet, vociſq; modos mirata fatetur,
Diuinum ſacro è gutture abire melos;
Ebrius ille data plenæ dulcedine laudis
Turgida Popęę viſcera calce petit;
Se putat eſſe Iouem; vxorẽ nã Iupiter olim
Vt pareret, tonitru; ſic Nero calce ferit.

Pa-

Palatium erigit ex incendio Romæ.

Arserat heu proprijs infelix Roma caminis,
Cũ Nero sublimẽ struxit in vrbe domũ:
Explicat hinc frondens viridantes porticus
vmbras,
Inde caua immenso gurgite stagna iacent.
Aurea de spatio consurgunt tecta patenti,
Clarus vbi aurato stringitur orbe lapis.
Viderat ardentem conceptis ignibus vrbem,
Gẽmarũ ardere hinc præcipit igne lares.

Illo vix egresso theatrum corruit.

Parthenopes iam Cæsar erat digressus in
vrbem.
Vt cantu impleret plena theatra suo.
Post mittit ludos, victorque recedit arena,
Dumque abit applausu lætus, arena cadit.
Si Nero dũ caneret, cecidisset arena, fuisset
Cantator Cycnus funeris ipse sui.

Dum Herculem insanum repræsentat in scena, tyro miles ad eum soluendum accurrit.

Desinat insanum mihi reddere fabula, cæco
Cum foret Alcides captus amore Ioles.
Aspice, vt Herculeos sublimi in pegmate
mores
Ipso haud inferior Hercule Cæsar agat:
Et gemit, & ridet, cadit, exilit, æstuat, ipsa
Queis deuincitur vincula, cara tenet;
Siste parũ miles; quid vincula soluere tẽtas?
Insanum nullum tam benè vincla decent.

Mu-

Mulieres illo canente sunt enixæ.

Cum docto Cæsar pulsaret pollice chordas;
E circo poterat tollere nemo pedem;
Quin natos legimus materno viscere partus,
Ducere tam longas non potuere moras;
Quis miretur equas haustis producere ventis?
Cæsaris audita en fœmina voce parit.

In theatro canens non laudantes occidi imperat.

Prodit inaurato vestitus syrmate Cæsar,
Quamvis non Cæsar, sed cytharœdus erat;
Stat baculus manibus, plecto lyra pendet eburno
Ex humeris, cingit picta corona comas:
Incipit ambrosiam iucundo è gutture vocem
Mittere, & argutæ plectere fila chelys.
Turba tacet defixa oculis; qui negligit aures
Porrigere, huic vitam surripit ense Nero:
Dulcia sirenũ modulatur Carmina Cæsar,
Namque homines, postquam concinit, ille vorat.

Romam appellare voluit Neropolim.

Scipiadæ tribuit subuersa Numantia nomẽ,
Deletæ hic Romæ tradere nomen auet.

Patris Patriæ nomen recusauit propter iuuenilem ætatem.

Vectus ad imperiũ cunctos ambiuit honores;
Atque omni ornatus Cæsar honore fuit.

Ro-

Romanæ cum Patriæ cuperet quoque dicere Patrem,
Non decet hoc iuuenẽ sumere nomen, ait;
Compositi ne signum animi reputate, Quirites,
Abnuet hoc nomen sumere, cum poterit.

Matris ventrem lacerat.

Viscera transfadigit matri; quòd tale tulisset
Monstrũ, plectendus vulnere vẽter erat.

Illius statua ictu fulminis ad informe æs liquefacta est.

Diruit effigiem fulgur, sternenda Neronis
Fulgure cum potius ferrea corda forent.
Nõ illa in mutilas cecidit diffracta figuras,
Amisit formam sed liquefacta suam;
Abstulerant Romæ primæuum incendia vultum.
Nec seruanda mali principis est statua.

Roma fugiens ad euitandam mortem, facto terræ motu, & fulgure dignoscitur.

Velatus faciem, pannoso cinctus amictu,
Atque pedes nudus diffugit vrbe Nero.
Et qui Cæsarea primùm languebat in aula,
Cæsareo exutus quærit honore locum.
Cælum demisso fugientem fulmine terret,
Terra dehiscentem pandit hiulca sinum.

Cum

Cum hostes vrgerent fossam excauari iussit, ipse frustula marmoris colligebat humando corpori.

Instabat stricto rigidus mucrone satelles
Vestigans vario calle Neronis iter:
Fata timens, fieri dimenso corpore bustum
Imperat effosa cum sibi Cæsar humo;
Effodiunt serui tenera tellure sepulchrum,
Frusta, quibus surgat, marmoris ille legit.
Marmora in immenso consumpserat omnia tecto,
Nil mirum, tumulo marmora defuerint.

Pugione se iugulauit.

Audierat mortem sibi decreuisse Senatum,
Inuia mox densis vepribus antra subit.
Ast vbi carnifices sensit properare, repente
Arrepto iugulum confodit ense suum.
Pœnituit sæuisse nimis; nimis ille cruorem
Hauserat, hinc alio redditur ore cruor.

Sepulchrum illius fulmine tangitur.

En tua turbatum veneratur funera cælum,
Fulmina dum summo Iupiter axe vibrat.
Pro Roma mittit superis de sedibus ignes,
Debuit has olim reddere Roma tibi.

SER-

SERGIVS SVLPITIVS GALBA.

A mulæ partu Imperij omen accepit, cum auus dixisset, regnaturum, cum mula peperisset.

Foetum mula dedit; regnabis Galba; quod horum
Prodigium maius, Galba, sed esse putas?

Cum palatium ingrederetur, terra mugijt.

Regia dum Romæ peruadit mœnia Cæsar,
Mugitum insolito terra fragore dedit;
Pasiphae natum se dixerat esse; iuueneus
Non alia ad regnum debuit ire tuba.

Lautiore cœna ingemuit.

Ingemuit Cæsar, cum cepit carpere mensis,
Quas epulum dederat Pontificale, dapes:
Non eadem ciui, & regi sunt pocula danda,
Vina bibunt ciues cæcuba, Rex lacrymas.

Numulario malè pecunias numeranti manum iussit amputari.

Expositis campsor tractabat fœnora mēsis,
Intentus plures quærere semper opes:
Cūq; repēdendū numerasset subdolus aurū,
Abscissa iussit Galba carere manu:

Auri

Auri disce lucrum, qui vis ditescere ab auro,
Carior est auro quolibet una manus.

Iter ingrediens ingentem auri summam ferebat.

Dũ septemgeminæ Cæsar Capitolia Romæ,
deserit, inque alias destinat ire plagas:
Auro vicinã locupletat Galba quadrigam,
Absque auri nullum pondere tentat iter:
Forte putas emere exhausto tibi munere vitam?
Auri ferro minus, nam minus se vales.

Aliud.

Non erat hic custos lateri tibi Galba vehendus,
Aurum præ cunctis hostibus hostis erit.

Monile, quod fortunę Thusculanę parauerat, Veneri Capitolinæ detulit.

Sergius è gaza torquem secreuerat omni,
Fortunę vt donum traderet ille suæ:
Protinus hãc Veneri, mutata mẽte, dicauit,
Hæc ratus Idaliam dona decere Deam:
Si vano ludis Fortunam munere, tollet
Sic Fortuna tibi, quod dedit, imperium.

Sacrificanti corona excidit.

Saucia lethali dum victima concidit ictu,
Sacrificoque recens ara cruore madet:
Galba tuis regale cadit diadema capillis,
Suspicor hoc pedibus nectere vincla tuis.

Con-

Concionaturo ſedes non eſt poſita.

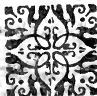
Dum loqueris, Cæſar, nullum dant caſtra curulem,
Nec potes antiquo tu pede ſtare, cades.

Mortuus à cane defenditur, ne caput ex-cindatur.

Cæſareum fidus greſſum veſtigat Hilaſtor,
Et feſſus varias itque, reditque vias,
Conſpicit in media ſordeſcere corpus arena,
Lictor & extincti corporis eſſe cupit:
Deſine Cæſareum miles laniare cadauer;
Tu canis officium perficis, ille hominis.

Demortui caput ſaxis petitur.

Vix fuerat rigido Cæſar mucrone pereptus,
Bellica ſuſpenſum cum regit haſta caput:
Ora petit miles iactis ſtillantia ſaxis
Atq; reciſa mori vix benè mẽbra putat:
Quis neget hunc Orpheo ſimilem poſt funera? traxit
Ille canens lapides, dum trahit iſte, tacet.

OTHO

OTHO SALVIVS.

Noctu errabundus inualidum quemque sago iactabat.

NOctibus errabat, cæcis vt fortè tenebris,
Turpia contegeret crimina mollis Otho;
Dramite sed si quis contrà veniebat eodem,
Ibat ab excusso missus in astra sago.
Roma caue, Regem Latio committere Othonem;
Nam pila, si regnat, mox erit imperium.

Cum deficientibus lecticarijs cursum cepisset in castra, laxato calceo restitit.

Tristia vicinam minitantur viscera mortẽ
Galbæ, hinc fortunam mutuat Otho suã;
Nec mora, femineam, celato corpore, sellam
Intrans, fœmineâ decipit arte senem;
Deficiunt humeris serui, non deficit Otho,
Præcipiti reliquum sed pede carpit iter:
Otho siste gradum; ligulam constringe solutam,
Regnum ne rapias, calceus ipse vetat.

Non adhùc repositis in templo Martis ancilibus, ad bellum pergit, quod erat infaustum.

Credita nec Martis fuerãt ancilia templo,
Strenuus ad bellũ cum properaret Otho:
Cur

Cur dirũ eſt, ſcutis nondũ pugnare repoſtis?
Bellũ vrget? proſunt iã tibi ſcuta magis.

Ad bellum proficiſcens ſubita Tyberis inundatione retardatur.

Siſte, quid arma rapis, Cæſar? cunctando Quiritum
Rem Fabius, tardo & milite reſtituit:
Eſt tibi vincendus lentis Vitellius armis;
Proderit in longas ducere bella moras:
Forſitan & Tyberis ſuperato gurgite pugnã
Differt, aut mortem lacrymat ipſe tuam.

Faciem quotidiè raſitabat, ac pane madido linebat.

Barbatos odit Cæſar, lanugo per ora
Ne ſerpat, cunctos raſitat ora dies.
Quin madidũ molli diſtẽdit pollice panem,
Læuior vt fiat oblita lacte cutis:
Reginam melius ciues dicetis Othonem,
Vllum namque viri non habet ille pilum.

Libenter Iſidis ſacra celebrabat.

Scis, cur Iſiacos ludos daret Otho libenter?
Non ſe debebat radere, caluus erat.

Plutoni ſacrificat, quod dirum erat.

Senſerat hoſtiles Otho properare phalãges,
Plutoni ſacris cum dedit exta focis:
Victurus nemo Plutonis libat ad aras,
Reddere nam Pluto vota ſiniſtra ſolet:
Pro-

Prouidus est Cæsar; Stygias ruiturus ad vmbras
Vult sibi tartareos conciliare Deos.

Bellum ciuile pertæsus, malo mori, dixit, quàm imperare.

Anceps stabat adhuc dubio victoria Marte,
Forsitan & poterat vincere mollis Otho:
Ciuica cum Cæsar pertæsus prælia, dixit
Quàm regnare, mihi credite, malo mori:
Patria si moriar, viuet; queis Roma labascat,
Vnquam non viderat Itala terra dies:
Dixit & arrepto pectus pugione petiuit,
Si mollis vixit, fortior occubuit.

Neronis accepto cognomento seipsum occidit.

Ne timeas alium succedere, Roma, Neronem,
Alterius maculas diluet iste Nero.
Non hic trayciet maternum cuspide ventrē,
Non frater gladio, non soror vlla cadet:
Omnes Otho colit; quòd si se interficit, annum
Ipse sibi saltem debuit esse Nero?

Ante mortem pecuniam distribuit.

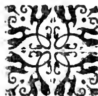
Decretat celerem Cæsar sibi tradere mortē,
Aduerso bellum claudere Marte timens:
Sed prius in thalamū caros accersit amicos,
Plenaq; imparit aurea dona manu.
Regnū armis alieno inuaserat ære grauatus,
Quod debet, moriens soluere vellet Otho.

Noctu tentatis duobus pugionibus mane se interficit.

Duplicis explorat gladij moriturus acumen,
Saluius, ad mortem non satis vnus erat?
Languida mox alto cōponit corpora somno.
Credibile est, illum pœnituisse mori.
Dulcius imò mori curat, dum viscera lædit
Post somnum, fratrem sic soror excipiet.

Haud procul à rogo multi se milites occiderunt.

Mos fuit, extinctos in cælica numina reges
Scribere, sic pietas nos facit esse Deos:
Non tamen Otho fuit superum descriptus in albo.
Inuicto quamuis foderit ense latus:
Roma ingrata fuit, sed soluit debita miles,
Victima Cæsareum dum cadit ante rogū.

AV-

AVLVS VITELLIVS.

Originem eius alij à Fauno, alij à ſutore deriuant.

QVis primæua tua dederit cunabula genti,
Lis inter ciues vertitur vna tuos;
Hic tibi tradit auos regali è ſtipite, vili
Te ſutore alius peierat eſſe ſatum.
Hinc gentilitia primus ſtat in arbore Faunus,
Hinc ſine deſcripto nomine ſutor adeſt;
Auctori cui danda fides? mihi credere præſtat,
Vitelli, incerto te patre progenitum.

Natalem eius diem horruere parentes.

Patria cur, Cæſar, non te formidet adultum,
Si dum ventre fluis, te timet ipſa parens?
Triſtia viderunt in cælis ſidera vates,
Grande aliquod veniet, te exoriente, malum,
Prodijt oſtentũ, quod nulla putauerat ætas,
Progenuit Faunus Semicaper Vitulum.

Caligulæ carus fuit per aurigandi, Claudio per aleæ ſtudium; Neroni, quia illum orauerat, vt inter cytharœdos contenderet.

Si regit aurata Caius per ſepta quadrigas,
Hic quoq; quadrigas æmulus Aulus agit:

Si tibi nocturnum, Claudi, rapit alea somnum,
Lusor in excubijs principis Aulus adest.
Si Nero clamoso cytharam pulsare theatro,
Debet, tu cytharæ plectere fila facis:
Quā benè tergeminis vnus blādiris amicis?
Quæ sunt in reliquis crimina, solus habes.

Mittitur in Germaniam à Galba, cum nullum minùs esse metuendum diceret, quàm qui de solo victu cogitaret.

Aulum Galba gulę cum cerneret esse ministrum,
Germani iussit militis ire Ducem.
Molitur sublime nihil, quē blanda voluptas
Illaqueat, cui pro sanguine vina placent.
Galba time, regni non deficit vsq; cupido,
Si gustare sines, hauriet imperium.

Itineri conficiendo vnionem matris ab aure detraxit.

Mittitur Odrysias belli præfectus in oras;
Qui propriæ nescit vincere bella gulæ.
Candidulum matris furatur ab aure lapillū,
Vt longum diues gemma ministret iter:
Omen, mœsta parens, læuum; nam gentis honorem
Filius amittet, sustulit ille decus.

Milites si ientassent sciscitabatur, seq; fecisse ructu ostendebat.

Nullū Roma habuit regnāte humanior Aulo
Qui

Qui fuerit socios sic amat ille suos.
Strenuus ingreditur pingues conuiua popinas
Accubat, & summo vellicat vngue dapes:
Postulat, an ientent, & ne reuerentia turbet,
Ructando ventrem se saturasse probat.
Quàm decet esse bonos tali sub principe mores,
Cui tàm compositis moribus esse placet?

Vesperascente die Imperator est factus.

Iam celer astrifero vesper prodibat olympo,
Et festinabat mergere Phœbus equos;
Agmina cum cælo dextras tenuere supinas;
Romani & regni te coluere ducem:
Romanus iam Cæsar ades, breue tempus at, Aule,
Roma dabit, tenebras vespera sera vehit.

Imperator salutatus, & circumlatus non antè rediјt, quam ardente triclinio.

Deuectus per castra humeri processerat Aulus,
Dictus & à læto milite Cæsar erat:
Ardua cum repetens Prætorij tecta, camini
Ignem cognouit corripuisse lares:
Læuum præcipites omen timuere phalanges,
Principium imperio quòd fera flamma daret.
Vana quid, Aulus ait, casus portenta timetis?
En nocte alluxit appropiante dies.

In idem argumentum.

Concipit ardentes cœnatio feruida flāmas.
Cum decus Ausonij Cæsaris, Aule, capis,
Senserat, haud Romæ, sed Regem te esse coquinæ,
Maiorem hinc ignē præparat illa coquo.

Patinam habuit, quam appellauit clypeum Mineruæ.

Euomit, vt comedat, comedit, sed vt euomat,
Aulus,
Et secat in quatuor prandia lauta diem.
Quin vastam curuo lancem sibi condit in auro,
Quem sacræ clypeū Palladis ille vocat;
Aemulus ah fieri Spartani militis optat,
Nā clypeo pugnat strenuus hoc, & in hoc.

Romam tendens Aquilam habuit præuiam.

Ducit in Ausonias bellum Vitellius oras
Romani cupidus sceptra tenere Ducis;
Aduolat æthereo præpes gratissima regi,
Et dubium signis præuia monstrat iter.
Quidni Romanas rapiat Vitellius arces?
Omē habet; volucris præuolat ante rapax.

Spreto Cæsaris nomine laurus à capite cecidit.

Agmine stipatus multo contendit ad vrbem
Aulus, regnandi nobile calcar habet?
Dum-

Dumq; amnis pertentat aquas, de vertice laurus
Decidit, ac dubio corda timore ferit;
Cæsaris abnuerat nomen, redimire capillos
Hinc Auli laurus Cæsariana negat.

Audiens se diù imperaturum, si matri superuiueret, illi toxicum porrigit.

Audierat se posse diù regnare, parentis
Si post interitum viueret Aulus adhuc.
Nec mora; regnãdi cupidus pietatis honorẽ
Destruit, ac matri dira venena parat;
Suxerat infecto sparsum puer vbere virus,
Pocula vir factus quid nisi mista daret?

Filium Petronium altero captum oculo peremit.

Toxica miscuerat patri Petronius, vno,
Nil mirum, vultus lumine captus erat,
Hunc tamẽ arrepto Cæsar mucrone petiuit,
Dissimilem cæco viderat esse patri.

Mutum alterum filium habuit.

Qui voces formare nequit, progignitur alter:
Prodere non poterit crimina fęda patris.

Dona, & ornamenta templorum surripuit.

Curam te fateor tenere Romæ,
Sed donis spolias lares Deorum.

Res falsa est dominũ esse, mox latronẽ,
Qui non prouidet, & rapit, Vitelli,
Hic latro mihi publicus videtur.

Aurum templorum orichalco, argentum stanno commutauit.

Mutat stanno argentum, orichalco mutat & aurum,
Ausus diuinas tollere Cæsar opes:
Quem non decipiat furtiuis artibus, Aulus,
Si vel præsentes decipit ille Deos?

Iura reddentis gallinaceus insedit capiti.

Pacificum in bello scandis cur, Aule, tribunal?
Cur dicis medio iura togata foro?
Innumeris metuẽdus adest cũ millib. Otho,
Tu tamen in causis desidiosus agis?
Pro rostris sint castra tibi, sint classica lites,
Te sacer en Marti gallus ad arma vocat.

In idem argumentum.

Heu fuge, Vitelli, crudeles heu fuge terras,
Surripiet miles quæ tibi sceptra dedit:
Inuidet armipotens Romano Gallia regno,
Nunc capiti Gallus imminet ecce tuo.

Inter epulas incendium Capitolij contuetur.

Aspera dum scãdit Capitoli saxa Sabinus,
Tarpeia & socios tuus in arce locat:
Irruit infesto decertans agmine miles,
Et iacit igniuomas in vaga tecta faces:
Aspicit interea medijs ardere fauillis
Vrbem Aulus, positas nec sinit ire dapes:
Anxius, an totã perdant incendia Romam,
Perdere cum regno prandia cepta timet.

Gla-

Gladium consuli porrigit, vt interficeretur.

Ciuica pertæsus committere prelia Cæsar
Aurato constans exuit ense latus.
Mox ferrum adstanti tradens, hoc percute, dixit
Me quoque, sic patriæ fata piabo meæ.
Abnuit in dominum gladium distringere consul;
Carnificem fieri te decet, Aule, tui.

Comitantibus pistore, & coquo Roma fugit.

Aduentare ferum Cæsar cognouerat hostẽ,
Et iam iam Romæ mœnia posse capi;
Cum sella clausus patrias defertur in ædes,
Hinc & pistorem ducit, & inde coquum:
Inseruire gulæ postquàm sibi iusserat orbem,
Hos stipatores fecerat esse suos.

In cella se abdit præligato foribus cane, & intus opposito lecto.

Nescius, an fugeret, patrijs an sisteret oris,
Cæsar in vrbanas itque reditque domos:
Vt tamen esse videt vacuam custodibus aulã
Angusta vernæ militis æde latet.
Hostibus inde canem venientibus obijcit, intus
Oppòsito foribus excubat ipse toro.
Heu te non celas, sed pandis, ò Aule, latentem;
Latrabit clausam nam canis esse feram.

Proiectus est in Tyberim.

Vrbs letare, tuas quæ fax accenderat ædes,
En medio Tyberis gurgite mersa iacet.

VESPASIANVS AVGVSTVS.

Dum sederet ad mensam humanam canis manum intulit.

CVr canis humanam desert in limina dextram,
Dum lautā ad mensam Vespasiane sedes?
Ante Cyclopes, an te genuere Britanni,
Aut alia humanis carnibus alta parens?
Vtere sorte tua: tibi quæque potentia cedet;
Hoc notat intra ædes à cane lata manus.

Cæco lumen reddidit.

Cæcus, vt audiuit toti dare iura Canopo
Augustum, sacros procidit ante pedes:
Mox rogat, vt sputo vitiatos illinat orbes,
Et gemino primum ponat in orbe diem.
Intinxit Cæsar precibus compulsus amicis,
Dignus, quem cæcus cerneret, ille fuit.

Amphitheatrum condit.

Surgit in æthereos sublimis machina tractus,
Septenis maior collibus illa fuit:
Non tantum natura tulit, sed montib. ipsis
Cæsis, ars maius sustulit vna iugum:
Desine in hoc Cæsar, spectacula tradere circo,
Spectaclo est maius quolibet istud opus.

Super vrinam vectigal posuit.

Sordida fœtētē mittebat Roma Mephitim,
Cū foret in cunctis amphora fracta locis:
Restituit Cæsar, iusso quadrante, matellas,

Ve-

Venit & è lotij pensio magna lucro:
Ebria Roma merũ vel siste haurire, vel aurũ:
Solue libens; nasum Vespesianus habet.

Ingenia, & artes maximè fouit.

Pulsa redi, neglecta, redi sapientia, magnum
Proposito virtus munere calcar habet.
Annua Rhetoribus dantur centena disertis,
Et quos depulerat Roma superba, vocat:
Multorum insidijs fuerat vexata luporum,
Custodes posthàc nutriet illa canes.

Viso comete crinito iocatur.

Qui nouus æthereo splendescit in orbe cometes,
Non mihi funesto nuntiat igne necem:
Vltima Parthorum portendit fata tyranno,
Crinitum regem stella comata notat;
Mox Cæsar moreris, Cæsar te stella vocabat,
Odit enim caluum stella comata ducem.

Stans obijt.

Senserat vrgeri propero se funere Cæsar,
Cum voluit molli tollere membra toro:
Stãdo decet regem vitam spirare, sed Eheu:
Dum moreris, non stas, Vespasiane, cadis.

TITVS VESPASIANVS.

Sordidis, & obscuris ædibus natus est.

Tite, tuo ad lucẽ vitæ dũ nasceris orthu,
Inclyta te fœda parturit æde parens;
Nasceris in thalamo, tenebroso an nasceris antro?
Virtutes animi sic meruere tui?

Sic licet è tenebris venturam noſcere lucē,
Poſt tenebras oritur clarior inde dies.

Amor, & deliciæ generis humani dictus eſt.

Tandem læta feros exegit Roma tyrannos,
Vrbis delicium regnat, & orbis amor.
Triſtia compoſitis ceſſerunt funera bellis,
Non hic ciuiles ſollicitabit opes.
At vix accepto moritur moderamine Titus,
Delicias hominum conuenit eſſe breues,

Mitiſſimus fuit in imperio.

Qui prius vrbanos gaudebat ſanguine faſces
Tingere, Cęſareum mitigat aula Ducem:
Eſt experta pium, timuit quem Roma Neronem,
Mores quandoque in principe mutat honor.

Delatores vrbe depulit.

Noxia ciuilem miſcebat turba quietem,
Tutam cui vitàm mors aliena dabat:
Ad iuga prærupti defertur inhoſpita montis,
Ciuibus hic pœnas, quas dabat, illa luit.
Redita Roma ſibi eſt, miſeriſque exempta periclis,
Viuere te tutus principe quiſque poteſt.

Sa-

Sacrificanti hostia diffugit.

Sistitur ardentes taurus moriturus ad aras,
Cæsaris vt manibus victima cęsa cadat;
Ille tamẽ metuẽs præsentis vulnera mortis
Liber ab instanti, Cæsaris ense fugit.
Cæsareã immeritò formidat bellua dextrã,
Nũquàm tam mites senserat illa manus.

Cælo sereno intonuit, dum sacra faceret.

Aethere tranquillo tonuit, cum turea diuis,
Flecteret vt Cæsar numina, dona daret.
An cęlo placuisse notat vox munera? munusque
Accepisse pium nuntiat illa Iouem?
Auspicium Titus metuit, dumq; aere puro
Nubibus intonuit, nubilat ille animum.

Lectica iter faciens febri correptus cælum aspicit.

Lectica dum Cæsar iter consumeret, intrà
Venarum sensit serpere claustra febrim:
Dimotis plagulis rutilũ conspexit olympum,
Immeritamque sibi luxit adesse necem:
Cur gemis? haud te terra meret, quem suspicis, æther,
Dum reboat, Cęsar, te super astra vocat.

FLAVIVS DOMITIANVS.

Ad malum punicum natus est.

TE mala, o Flaui, portendunt punica Regem,
Portendunt etiam punica mala malum.

Muscas venatur.

Multa palatinam volitabat musca per aulã:
Gestans ore tubam, cuspide bella ciens:
Insidias timuit, gladioq; armatus acuto
Infestas Cæsar figere cepit aues;
Pertimuere feræ pugnantis vulnera dextræ,
Omneque muscarum perdidit aula genus:
Musca erat heu nimium Romanæ Flauius Vrbi.
Consortes regni Cæsar habere negat.

Filius Palladis dici voluit.

Palladis vt gnatum ciues te, Cæsar, adorant:
Pallade sed natus dicitur esse draco.

Vites succidi iubet.

Viderat Ausonijs Lenæum Cæsar in agris
Bacchum pampineis luxuriare comis;
Hic neglecta Ceres paucas nnmerabat aristas,
Consita cum solis vitibus arua forent.
Ceditur irato Nysæus principe palmes,
Cogitur & Latijs Bacchus abire plagis,
Iam profligarat virgatis tygribus Indos,
Romula ne rapiat sceptra, fugatur agris.

Do-

Dominus appellari voluit.

Nomen trade aliud; dominum si Roma salutas,
An non te seruam libera Roma facis?

Occiditur ab eo, qui coniurationis indicium afferebat.

Quintam sollicitus metuebat Flauius horã,
Iam sibi vicinam gnarus adesse necem:
Horret, vt allatos pacta de cæde libellos
Accipit, atq; aliquid grande latere timet:
Formidare necem, Cæsar, desiste futuram,
Qui tibi namq; necem nunciat, ille necat.

Interfectori oculos effodit.

Saucius vt ferro iacuit, præsentia Cæsar
Fata tamen forti pectore spreuit adhuc:
Namq; inuasorem contrà surrexit inermis;
Ac valido apprehensum robore strauit humi.
Mox digitis fodiens oculos, si forte necabis,
Occisum non me, cæce, videbis, ait.

Sagittandi peritissimus fuit.

Quotquot in Albano te spectauere theatro,
Innumeras certa sternere cæde feras:
Noxia tã doctæ stupuerunt fulmina dextræ,
Teq; scopum optassent scire ferire minus.
Namq; vbi desisti viles tibi ponere metas,
Roma scopus facta est ictibus vna tuis.

DE FONTE LAPIDEO

ab Vrbano VIII. in decliui planitie montis Pincij sub forma nauis extructo.

Saxea consurgit fontano è gurgite nauis.
Quæ medio vitreas pectore fundit aquas.
Vidimus equoreas decurrere ligna per vndas,
Sed mergi liquidis lubrica saxa vadis:
Sola, Vrbane, tuæ sunt hæc miracula vocis,
Iussisti, & placidis petra superstat aquis.

Ludouicus XIII. Galliarum Rex Rupeculam obsidione debellat.

Belliger inuictis rutilat Ludouicus in armis,
Vt Gallo subdat Santona colla iugo;
Iam quatit hostiles iterato verbere muros,
Iactaque ab accenso pulnere saxa volant:
Non tamen infesto proturbat mœnia pulsu,
Mœnia stant, hostes nil fera saxa timẽt.
Quid faciat? Cererem subita obsidione coercet,
Sola fames rabidos apta domare lupos.

In idem argumentum.

Sæua quod Annibalis cũctãdo fregerit arma,
Cunctator Fabius dictus ab vrbe fuit:
Aemulus Ausoniæ Gallus virtutis in hostẽ
Non furit, at muros per latus omne premit.
Ad fera præcipites vocitet quis prælia Gallos?
Et cunctatores Gallia ferre potest.

Al-

Albertus Valſtenius Fridlandiæ Dux, ſupremus Cæſarei exercitus Imperator in tabula depictus.

Natus ad imperium, imperij defenſor, & armis
Inclytus, hoc celſum ſpirat in ore decus:
Meſſuit innumeras hoſtili è ſanguine palmas.
Arctoæ domuit monſtra tremenda plagæ,
Quanta Ducem laus eſt bello ſuperaſſe draconum?
Hic Gothico ſeptus milite Adolphus erat;
Herculeus ſileatur honos, vnū ille dracone,
Albertus plures fortior edomuit.

De cæde Alberti Valſtenij Ducis Fridlandij, qui lethaliter ſauciatus fumum ex ore ructauit.

Proditor Imperij, quæ Cæſar tradidit arma,
Cæſaris in ſacrum contulit arma caput:
Cæſareos ardere lares, totamque rebelli
Auſtriacā ſtatuit perdere in igne domū;
Dūq; parat rabidas tectis apponere flāmas,
Abſumptus flammis concidit ipſe ſuis.
Nō perijt ferro, facib. ſed aduſtus Auerni eſt.
Oſtendit miſſus fumus ab ore faces.

Aliud.

Non eſt Cęſareum ſatagas cur lædere nomē
Fridlande, vna tuis ſors tribuenda dolis:
Cōtulit ingētes nimium tibi Cęſar honores,
Lapſum debueras inde timere tuum;
Tu tamē ingratis cōtemnens munera verbis
Oppreſſum imperio Cæſaris eſſe doles:
Perdite, quid quereris? fumum dum mittis ab ore,
Attulit interitum qui tibi, fumus erat.

Hen-

Henricus Dux Memorantius Tolosæ capite plectitur.

Die 30. Octobris 1632.

Ausus in innocuum bello consurgere regem,
Et miscere armis Gallica regna suis:
Perdidit ambitos titulis spoliatus honores,
Perdidit & claris nobile nomen auis:
Diuinam per Franca fidem seuere priores
Illi arua, humanam prodidit iste fidem;
Coniurata sequens armatis castra maniplis
Nescijt, heu vitijs bella mouere suis.
Persoluit meritas Henricus funere pœnas,
Dumq; caput tollit, perdidit ille caput.

Gustauus Adolphus Suediæ Rex duorum tormentorum ictib. sauciatus interijt.

Die 16. Nouembris 1632.

Miscebat Gothicis Germanica regna cateruis
Gustauus, gelidæ cura tremenda plagæ;
Hostica Vandaiico ducens à litore signa
Theutonicas auido fuderat ense manus;
Et iam iam parto veniebat palma triũpho,
Cum mors cupressum protinus atra dedit,
Occidit ab duplici tormenti glande petitus;
Non poterat sæuum sternere sola ducem.

In obitum Caroli, Comitis de Poppenhaim, qui in prælio occisus fuit.

Die 16. Nouembris 1632.

Suedica Germani cum prælia ferre manipli
Non possent, pauide terga dedere fugæ?
Carolus haud fugit, sed vocib. agmina sistens
In magè confertas proruit ense acies;
Dumque inimica cupit propellere signa, ducesque
In sua Vandalicos trudere castra, cadit;

Oc-

Occubuit lætus: Gustauum nouerat ante
Occisum, occiso non piget hoste mori.

In obitum Friderici Comitis Palatini, qui interijt 29. Nouembris 1632.

Exul ab imperio, & patrijs Fridericº ab oris
Quærebat stabilem per loca amica locũ;
Sedibus excepit proprijs Hollandia, sortem
Astra aliam donec propitiata darent;
Venit ab Arctois multo cum milite regnis
Suedicus, & pulso tradidit vltor opem:
Antiquas victor dominº remeauit, in vrbes,
Sed longas nequijt tutus habere moras:
Noluit extincto Gustauo viuere; ab illo
Namq; Comes factus, maluit ire comes.

Carolus Emmanuel Sabaudiæ Dux inter varia belli pericula illæsus.

Hostica dum feruent collatis prælia signis,
Pinguis & effuso sãguine inundat humus.
Carolus aduersos pugnax irrũpit in hostes,
Quaq; necat gladio, quà fugat ore acies.
Dũq; vnũ tot tela ducẽ, tot fulmina poscunt,
Per media illudens ictibus arma ruit:
Palladia cinctum ne dicas ægide pectus,
Obijcit explosis pectus inerme globis;
Dum nihil ergo faces grauido timet ære tonantes,
Terrenum melius dixeris esse Iouem.

Ambrosius Marchio Spinola in obsidione Casalensi moritur, dum eam Vrbem Torasius discipulus tutaretur.

Venerat Ambrosius Belgarũ victor ab oris,
Venerat Italici gloria prima sagi.
Vna erat Austriacos renuens admittere muris
Vrbs vna: æratis fisa Casalis erat.

Pro-

Protinus excelsis obducit mœnia vallis
Spinola,& explosa sternere glāde parat;
Mœnia tutatur validis Torasius armis,
Et negat obsessa tollere ab vrbe pedem;
Spinola quid faciat? moritur; vincente magister
Discipulo maius mutuat inde decus.

De cognomento Scipionis Africani.

Scipio discinctos bello superauerat Afros;
Intuleratque feras Romula signa plagas:
Nec satur, augustos Romam vexisse triūphos
Africus à domito dicier hoste cupit;
Non satis, heu? fuerat, populos vastasse subactos,
Ni victis etiam nomina rapta forent.

De Agrippina, quæ de Nerone loquens, occidat, inquit, dum imperet.

De nato audierat, si Romula Sceptra potitus,
Agrippina, fore vt traderet iste necem.
Non curo, dixit, fodiat mea viscera ferro,
Imperet hic vitam non ego curo meam;
Oh quanto nati mater flagrauit amore?
Se cæsam voluit, Cæsar vt ille foret.

Monyma Mythridatis vxor diademate se cupiens occidere.

Audisset cùm castra sui deuicta mariti,
Neglexit tristes Monyma ferre dies:
Sed regale trahēs refugis diadema capillis,
Composito inseruit fune ligata caput:
Fascia at innocuas renuit præcludere fauces,
Fascia natali sic fuit illa suo.

Carthisinandua Brigantum Regina maritum regno spoliare cupiens occiditur.

Sumere deuicto volui diadema marito,
Sed tulit ille meis aurea serta comis:

Mox

Mox vinxit post terga manus; proh fœmina fallax?
Quā cuperē vinctas ante habuisse manus.

Penthesilea ducens agmen Amazonum.

Deuici mulier Græcas inuicta phalanges,
Et secui mammas, vt magis apta forem.
Quid mãmas secui? si qui me fūdere mãmis
Lac vidisset, adhuc crederet esse virum?

Zenobia Palmyreorum regina se ipsam in captiuitate solatur.

Dū captiua trahor Tarpeię ad culmina rupis,
Fit rupes casus publica scena mei;
Nobilius nunquam spectauit Roma trophæū,
Quàm cùm me seruā libera Roma videt:
Si libertatem victæ Romanus ademit,
Cum libertate heu vita perempta foret;
At mea si rigidis onerauit membra catenis,
Nō tamē est nodis mens mea vincta tuis:
Dedecus est vinci, sed cum me vicerit armis
Romanus, victrix dat mihi Roma decus.

Sophonisba Masanissæ vxor missum ab illo venenum haurit.

Sic nostros, Masanissa, toros coniungit amaror?
Sic & coniugij toxica fœdus erunt?
Ebrius heu nostræ fueras dulcedine formæ,
Pocula quid mirum si mihi felle reples?

Vrbanus VIII. Barberinas Apes Thomæ Mallonio Cōgregationis Somaschæ Episcopo Belunensi in insigne Mallonium inferri concedit.

Cur gentis desumit aues Vrbanus auitas,
Mallono & propriū stēmate stēma locat?
Scilicet hæ vacuo volitabant aere, flores
Vt libēt, Thomę ad gramina mittit apes.

De

De Aquila Mallonia, & tribus montibus.

Tres montes quid ſtemma tenet? quid in
æthera pennis
Non fertur ſuperi præpes adunca Iouis?
Expanſi quæ fulua plagis ſpatiatur olympi
Malloni poterit firma manere iugis?
Hic videt Idæos forſan conſurgere montes,
Regia non alio culmine ſiſtit auis.

In Mallonij nomen.

Illyricas tendis cur, optime Præſul, in oras,
Non procul vnde armis Turcica turba
furit?
Ferrea quis frangat populorũ pectora? fortis
Malleus. alliciat? melleus ore fauus,
Malloni, nũc iure igitur te Vrbanus adoptat,
Malleus es calamo, melleus eloquio.

Ad Sereniſſimam Genuæ Rempublicam, quod Stephanũ Auriã in Ducẽ elegerit.

Perpetuis reliquæ parẽt dum regibus vrbes,
Quid mutas plures Ianua celſa Duces?
An quia, cum paucos aliæ, tu florida multos
Qui regale ferãt põdus, Athlãtas habes?
Quot ciues numeras, tot sũt fũdamina regni,
Dumq; labant aliæ, tu magè firma viges;
Quæ laus eſt ſanctis dominantem legibus,
AVREVM.
Ferrea dum currũt tẽpora, habere Duci?

Sepulchrum Cæſtij, qui vnus ex Epulonibus erat, pyramidata ſtructura, quod partim intrà, partim extrà Romæ mœnia conſurgit.

Quid Roma tumulare negas tua corpora,
Caſti?
Quid non Dardania totus in vrbe iaces?
Reſpondere tuæ voluerunt funera vitæ,
Quod

Quod passa est, voluit reddere Roma [illegible]
Perdideras Epulo mediā tu [illegible]
Dimidium inde tui corporis alta tenet.

Sabinæ coronatæ spineo serto à Romanis.

Quis raptas docuit spinis redimire Sabinas?
Debebat spinas raptus habere suas.

De sue, qui Romæ in quodā Collegio contubernales duodecim gallinas vorauit.

Mane suburbano pullos portarat ab agro
Rusticus, & socios fecerat esse suas;
Cum suis neglecto deplumat furfure pullos,
Suetaq; pertæsus prandia, dente vorat;
Cui non mouissent spectacula talia risum,
Sobria dum pauidas bellua mordet aues?
Accipere è mēsis prius ossa cadentia fuerat,
Gustare optauit nunc caro, quid saperet,

Aliud.

Sic conuiuentes laceras, sus improbe, pullos?
Hospitij sacram sic colis ergo fidem?
Custodem volucrum te rusticus esse futurum
Crediderat; reperit, cū gregis esse lupum;
Mactauit solus quondam Busiris amicos,
Nunc didicit socias perdere porcus aues.

Aliud.

Cum sue viuebant vili sub tegmine pulli,
Quos stabuli dudùm iunxit amica quies;
Sed cum dira fames auidū corroderet aprū,
Pullorum pepulit carnibus ille famem.
Quæ ponent posthàc ciuiles fercula mensæ,
Incipiunt pulli si cibus esse suis?

Aliud.

Et tua delicias gulá sus amat improbe? pullis
Desine depasci; te decet esse fabas.
Quid comedēt pueri, cū Bacchanale redibit,
Et poscent hilares prandia lauta dies?

Sic licet è tenebris venturam noſcere lucẽ,
Poſt tenebras oritur clarior inde dies.

Amor, & deliciæ generis humani dictus eſt.

Tandem læta feros exegit Roma tyrannos,
Vrbis delicium regnat, & orbis amor.
Triſtia compoſitis ceſſerunt funera bellis,
Non hic ciuiles ſollicitabit opes.
At vix accepto moritur moderamine Titus,
Delicias hominum conuenit eſſe breues,

Mitiſſimus fuit in imperio.

Qui prius vrbanos gaudebat ſanguine faſces
Tingere, Cæſareum mitigat aula Ducem:
Eſt experta pium, timuit quem Roma Neronem,
Mores quandoque in principe mutat honor.

Delatores vrbe depulit.

Noxia ciuilem miſcebat turba quietem,
Tutam cui vitam mors aliena dabat:
Ad iuga prærupti defertur inhoſpita montis,
Ciuibus hic pœnas, quas dabat, illa luit.
Redita Roma ſibi eſt, miſeriſque exempta periclis,
Viuere te tutus principe quiſque poteſt.

Sacrificanti hoſtia diffugit.

Siſtitur ardentes taurus moriturus ad aras,
Cæſaris vt manibus victima cęſa cadat;
Ille tamē metuēs præſentis vulnera mortis
Liber ab inſtanti, Cæſaris enſe fugit.
Cæſareā immeritò formidat bellua dextrā,
Nūquàm tam mites ſenſerat illa manus.

Cælo ſereno intonuit, dum ſacra faceret.

Aethere tranquillo tonuit, cum turea diuis,
Flecteret vt Cæſar numina, dona daret.
An cęlo placuiſſe notat vox munera? munuſque
Accepiſſe pium nuntiat illa Iouem?
Auſpicium Titus metuit, dumq; aere puro
Nubibus intonuit, nubilat ille animum.

Lectica iter faciens febri correptus cælum aſpicit.

Lectica dum Cæſar iter conſumeret, intrà
Venarum ſenſit ſerpere clauſtra febrim:
Dimotis plagulis rutilū conſpexit olympum,
Immeritamque ſibi luxit adeſſe necem:
Cur gemis? haud te terra meret, quem ſuſpicis, æther,
Dum reboat, Cęſar; te ſuper aſtra vocat.

FLA-

Ad malum punicum natus est.

TE mala, o Flaui, portendunt punica Regem,
Portendunt etiam punica mala malum.

Muscas venatur.

Multa palatinam volitabat musca per aulã:
Gestans ore tubam, cuspide bella ciens:
Insidias timuit, gladioq; armatus acuto
Infestas Cæsar figere cepit aues;
Pertimuere feræ pugnantis vulnera dextræ,
Omneque muscarum perdidit aula genus:
Musca erat heu nimium Romanę Flauius Vrbi.
Consortes regni Cæsar habere negat.

Filius Palladis dici voluit.

Palladis vt gnatum ciues te, Cæsar, adorant
Pallade sed natus dicitur esse draco.

Vites succidi iubet.

Viderat Ausonijs Lenæum Cæsar in agris
Bacchum pampineis luxuriare comis;
Hic neglecta Ceres paucas numerabat aristas,
Consita cum solis vitibus arua forent.
Cæditur irato Nysæus principe palmes,
Cogitur & Latijs Bacchus abire plagis,
Iam profligarat virgatis tygribus Indos,
Romula ne rapiat sceptra, fugatur agris.

Do-

Dominus appellari voluit.

Nomen trade aliud; dominum si Roma salutas,
An non te seruam libera Roma facis?

Occiditur ab eo, qui coniurationis indicium afferebat.

Quintam sollicitus metuebat Flauius horã,
Iam sibi vicinam gnarus adesse necem:
Horret, vt allatos pacta de cæde libellos
Accipit, atq; aliquid grande latere timet:
Formidare necem, Cæsar, desiste futuram,
Qui tibi namq; necem nunciat, ille necat.

Interfectori oculos effodit.

Saucius vt ferro iacuit, præsentia Cæsar
Fata tamen forti pectore spreuit adhuc:
Namq; inuasorem contrà surrexit inermis;
Ac valido apprehensum robore strauit humi.
Mox digitis fodiens oculos, si fortè necabis,
Occisum non me, cæce, videbis, ait.

Sagittandi peritissimus fuit.

Quotquot in Albano te spectauere theatro,
Innumeras certa sternere cæde feras:
Noxia tã doctæ stupuerunt fulmina dextræ,
Teq; scopum optassent scire ferire minus.
Namq; vbi desisti viles tibi ponere metas,
Roma scopus facta est ictibus vna tuis.

DE

DE FONTE LAPIDEO

ab Vrbano VIII. in decliui planitie montis Pincij sub forma nauis extructo.

SAxea consurgit fontano è gurgite nauis.
Quæ medio vitreas pectore fundit aquas.
Vidimus equoreas decurrere ligna per vndas,
Sed mergi liquidis lubrica saxa vadis:
Sola, Vrbane, tuæ sunt hæc miracula vocis,
Iussisti, & placidis petra superstat aquis.

Ludouicus XIII. Galliarum Rex Rupeculam obsidione debellat.

Belliger inuictis rutilat Ludouicus in armis,
Vt Gallo subdat Santona colla iugo;
Iam quatit hostiles iterato verbere muros,
Iactaque ab accenso pulnere saxa volant:
Non tamen infesto proturbat mœnia pulsu,
Mœnia stant, hostes nil fera saxa timēt.
Quid faciat? Cererem subita obsidione coercet,
Sola fames rabidos apta domare lupos.

In idem argumentum.

Sæua quòd Annibalis cūctādo fregerit arma,
Cunctator Fabius dictus ab vrbe fuit:
Aemulus Ausoniæ Gallus virtutis in hostē
Non furit, at muros per latus omne premit.
Ad fera præcipites vocitet quis prælia Gallos?
Et cunctatores Gallia ferre potest.

Al-

Albertus Valſtenius Fridlandiæ Dux, ſupremus Cæſarei exercitus Imperator in tabula depictus.

Natus ad imperium, imperij defenſor, & armis
Inclytus, hoc celſum ſpirat in ore decus:
Meſſuit innumeras hoſtili è ſanguine palmas.
Arctoæ domuit monſtra tremenda plagæ,
Quanta Ducem laus eſt bello ſuperaſſe draconum?
Hic Gothico ſeptus milite Adolphus erat;
Herculeus ſileatur honos, vnũ ille draconẽ,
Albertus plures fortior edomuit.

De cæde Alberti Valſtenij Ducis Fridlandij, qui lethaliter ſauciatus fumum ex ore ructauit.

Proditor Imperij, quæ Cæſar tradidit arma,
Cæſaris in ſacrum contulit arma caput:
Cæſareos ardere lares, totamque rebelli
Auſtriacã ſtatuit perdere in igne domũ;
Dũq; parat rabidas tectis apponere flãmas,
Abſumptus flammis concidit ipſe ſuis.
Nõ perijt ferro, facib. ſed aduſtus Auerni eſt.
Oſtendit miſſus fumus ab ore faces.

Aliud.

Non eſt Ceſareum ſatagas cur lædere nomẽ
Fridlande, vna tuis ſors tribuenda dolis:
Cõtulit ingẽtes nimium tibi Ceſar honores,
Lapſum debueras inde timere tuum;
Tu tamẽ ingratis cõtemnens munera verbis
Oppreſſum imperio Cæſaris eſſe doles:
Perdite, quid quereris? fumum dum mittis ab ore;
Attulit interitum qui tibi, fumus erat.

Hen-

Henricus. Dux Memorantius. Tolosæ capite plectitur.
Die 30. Octobris. 1632.

Ausus in innocuum bello consurgere regem,
Et miscere armis Gallica regna suis:
Perdidit ambitos titulis spoliatus honores,
Perdidit & claris nobile nomen auis:
Diuinam per Franca fidem seuere priores
Illi arua, humanam prodidit iste fidem;
Coniurata sequens armatis castra maniplis
Nescijt, heu vitijs bella mouere suis.
Persoluit meritas Henricus funere pœnas,
Dumq; caput tollit, perdidit ille caput.

Gustauus Adolphus Suediæ Rex duorum tormentorum ictib. sauciatus interijt.
Die 16. Nouembris 1632.

Miscebat Gothicis Germanica regna cateruis
Gustauus, gelidæ cura tremenda plagæ;
Hostica Vandalico ducens à litore signa
Theutonicas auido süderat ense manus;
Et iam iam parto veniebat palma triũpho,
Cum mors cupressum protinus atra dedit,
Occidit ab duplici tormenti glande petitus;
Non poterat sæuum sternere sola ducem.

In obitum Caroli, Comitis de Poppenhaim, qui in prælio occisus fuit.
Die 16. Nouembris 1632.

Suedica Germani cum prælia ferre manipli
Non possent, pauide terga dedere fuga?
Carolus haud fugit, sed vocib. agmina sistens:
In magè confertas proruit ense acies;
Dumque inimica cupit propellere signa, ducesque
In sua Vandalicos trudere castra, cadit;

Oc-

Occubuit lætus: Gustauum nouerat ante
Occisum, occiso non piget hoste mori.

In obitum Friderici Comitis Palatini, qui interijt 29. Nouembris 1632.

Exul ab imperio, & patrijs Fridericᵒ ab oris
Quærebat stabilem per loca amica locũ;
Sedibus excepit proprijs Hollandia, sortem
Astra aliam donec propitiata darent;
Venit ab Arctois multo cum milite regnis
Suedicus, & pulso tradidit vltor opem:
Antiquas victor dominᵒ remeauit, in vrbes,
Sed longas nequijt tutus habere moras:
Noluit extincto Gustauo viuere; ab illo
Namq; Comes factus, maluit ire comes.

Carolus Emmanuel Sabaudiæ Dux inter varia belli pericula illæsus.

Hostica dum feruent collatis prælia signis,
Pinguis & effuso sãguine inundat humus.
Carolus aduersos pugnax irrũpit in hostes,
Quaq; necat gladio, quà fugat ore acies.
Dũq; vnũ tot tela ducẽ, tot fulmina poscunt,
Per media illudens ictibus arma ruit:
Palladia cinctum ne dicas ægide pectus,
Obijcit explosis pectus inerme globis,
Dum nihil ergo faces grauido timet ære tonantes,
Terrenum melius dixeris esse Iouem.

Ambrosius Marchio Spinola in obsidione Casalensi moritur, dum eam Vrbem Torasius discipulus tutaretur.

Venerat Ambrosius Belgarũ victor ab oris,
Venerat Italici gloria prima sagi.
Vna erat Austriacos renuens admittere muris
Vrbs vna æratis fisa Casalis erat.

Pro-

Protinus excelsis obducit mœnia vallis
Spinola,& explosa sternere glāde parat;
Mœnia tutatur validis Torasius armis,
Et negat obsessa tollere ab vrbe pedem;
Spinola quid faciat? moritur; vincente magister
Discipulo maius mutuat inde decus.

De cognomento Scipionis Africani.

Scipio discinctos bello superauerat Afros;
Intuleratque feras Romula signa plagas:
Nec satur, augustos Romam vexisse triūphos
Africus à domito dicier hoste cupit;
Non satis, heu? fuerat, populos vastasse subactos,
Ni victis etiam nomina rapta forent.

De Agrippina, quæ de Nerone loquens, occidat, inquit, dum imperet.

De nato audierat, si Romula Sceptra potitus,
Agrippina, fore vt traderet iste necem.
Non curo, dixit, fodiat mea viscera ferro,
Imperet his vitam non ego curo meam;
Oh quanto nati mater flagrauit amore?
Se cæsam voluit, Cæsar vt ille foret.

Monyma Mythridatis vxor diademate se cupiens occidere.

Audisset cùm castra sui deuicta mariti,
Neglexit tristes Monyma ferre dies:
Sed regale trahēs refugis diadema capillis;
Composito inseruit fune ligata caput:
Fascia at innocuas renuit præcludere fauces,
Fascia natali sic fuit illa suo.

Carthismandua Brigantum Regina maritum regno spoliare cupiens occiditur.

Sumere deuicto volui diadema marito,
Sed tulit ille meis aurea serta comis:
Mox

Mox vinxit post terga manus; proh fœmina fallax?
Quā cuperē vinctas ante habuisse manus.

Penthesilea ducens agmen Amazonum.

Deuici mulier Græcas inuicta phalanges,
Et secui mammas, vt magis apta forem.
Quid mãmas secui? si qui me fūdere mãmis
Lac vidisset, adhuc crederet esse virum?

Zenobia Palmyreorum regina se ipsam in captiuitate solatur.

Dū captiua trahor Tarpeię ad culmina rupis,
Fit rupes casus publica scena mei;
Nobilius nunquam spectauit Roma trophæū,
Quàm cùm me seruā libera Roma videt:
Si libertatem victæ Romanus ademit,
Cum libertate heu vita perempta foret;
At mea si rigidis onerauit membra catenis,
Nō tamē est nodis mens mea vincta tuis:
Dedecus est vinci, sed cum me vicerit armis
Romanus, victrix dat mihi Roma decus.

Sophonisba Masanissæ vxor missum ab illo venenum haurit.

Sic nostros, Masanissa, toros coniungit amaror?
Sic & coniugij toxica fœdus erunt?
Ebrius heu nostræ fueras dulcedine formæ,
Pocula quid mirum si mihi felle reples?

Vrbanus VIII. Barberinas Apes Thomæ Mallonio Cōgregationis Somaschæ Episcopo Belunensi in insigne Mallonium inferri concedit.

Cur gentis desumit aues Vrbanus auitas,
Mallono & propriū stēmate stēma locat?
Scilicet hæ vacuo volitabant aere, flores
Vt libēt, Thomę ad gramina mittit apes.

De

De Aquila Mallonia, & tribus montibus.

Tres montes quid stemma tenet? quid in aethera pennis
Non fertur superi praepes adunca Iouis?
Expansi quae fulua plagis spatiatur olympi
Malloni poterit firma manere iugis?
Hic videt Idaeos forsan consurgere montes,
Regia non alio culmine sistit auis.

In Mallonij nomen.

Illyricas tendis cur, optime Praesul, in oras,
Non procul vndè armis Turcica turba furit?
Ferrea quis frangat populorũ pectora? fortis
Malleus. alliciat? melleus ore fauus,
Malloni, nũc iure igitur te Vrbanus adoptat,
Malleus es calamo, melleus eloquio.

Ad Serenissimam Genuae Rempublicam, quod Stephanũ Auriã in Ducẽ elegerit.

Perpetuis reliquae paret dum regibus vrbes,
Quid mutas plures Ianua celsa Duces?
An quia, cum paucos aliae, tu florida multos
Qui regale ferãt pòdus, Athlãtas habes?
Quot ciues numeras, tot sũt fũdamina regni,
Dumq; labant aliae, tu magè firma viges;
Quae laus est sanctis dominantem legibus,
AVREVM.
Ferrea dum currũt tẽpora, habere Duci?

Sepulchrum Caestij, qui vnus ex Epulonibus erat, pyramidata structura, quod partim intrà, partim extrà Romae moenia consurgit.

Quid Roma tumulare negas tua corpora, Caesti?
Quid non Dardania totus in vrbe iaces?
Respondere tuae voluerunt funera vitae,

Quod

Quod passa est, voluit reddere Roma scel^o;
Perdideras Epulo mediā tu superius vrbē,
Dimidium inde tui corporis illa tenet.

Sabinæ coronatæ spineo serto à Romanis.

Quis raptas docuit spinis redimire Sabinas?
Debebat spinas raptus habere torus.

De sue, qui Romæ in quodā Collegio contubernales duodecim gallinas vorauit.

Mane suburbano pullos portarat ab agro
Rusticus, & socios fecerat esse suis;
Cum suis neglecto deplumat furfure pullos,
Suetaq; pertæsus prandia, dente vorat;
Cui non mouissent spectacula talia risum,
Sobria dum pauidas bellua mordet aues?
Accipere è mēsis prius ossa cadentia fuerat,
Gustare optauit nunc caro, quid saperet,

Aliud.

Sic conuiuentes laceras, sus improbe, pullos?
Hospitij sacram sic colis ergo fidem?
Custodem volucrum te rusticus esse futurum
Crediderat, reperit, cū gregis esse lupum;
Mactauit solus quondam Busiris amicos,
Nunc didicit socias perdere porcus aues.

Aliud.

Cum sue viuebant vili sub tegmine pulli,
Quos stabuli dudum iunxit amica quies;
Sed cum dira fames auidū corroderet aprū,
Pullorum pepulit carnibus ille famem.
Quæ ponent posthàc ciuiles fercula mensæ,
Incipiunt pulli si cibus esse suis?

Aliud.

Et tua delicias gula sus amat improbe? pullis
Desine depasci; te decet esse fabas.
Quid comedēt pueri, cū Bacchanale redibit,
Et poscent hilares prandia lauta dies?

Rite

Ritè ſapit; dominis debet ſeruire Nouembri,
Seruiat vt meliùs, pinguior eſſe cupit.

Aliud.

Viderat in ſtabulo gallinas porcus eodem
Deciduas domini e prandio habere dapes,
Inuidus alterius fructu, grunnitibus ipſis
Eſt viſus tales fundere ab ore ſonos;
Sic? totam ſuſtento meis qui carnibus edem,
Vlla non poſſum pellere carne famem?
Quæ ſomnum abrumpunt vigiles glocitando volucres
Pingueſcent damno ſepta per iſta meo?
Nulla ſolet plures nutrire culina gulones;
Ante illas comedam, mox ego ſolus ero.

Aliud.

Gaudet aper dominum cernens ſibi iungere pullos,
Venandique aptum tempus adeſſe videt;
Si gallina volat, rapido ferit aera ſaltu,
Si celerat curſum, curſitat ille celer,
In gyrum expanſis ſi pullus deuiat alis,
Sus etiam pedibus circumit omne latus.
Siſtite frondiferis expandere retia ſyluis,
Exerto volucres en aper vngue capit.

In auarum ligatorem.

Cinna dolet metuens tetricas amittere lites,
Nec curis animi ſpes manet vlla ſui,
Conſulit Entellum, cauſæ qui pondera libret,
Et docto coram iudice iura ferat,
Aurea facundæ commendat munera linguæ,
Quæ truculenta etiã flectere corda queat,
Nil tamen Entello donat; dum Rhetor laudat,
Eſtq; nimis Logicus, perdere Cinna cupit.

In

In Causidicum.

Agit sonanti voce Maximus causas,
Et instat, & strepit, & plenis tonat buccis.
Adeone doctus est? indoctior nemo est.
Quid ergo Cerberus latrat? petit panẽ.

Senex religiosus calamo, & atramento pingens.

Sistite Protogenes tabulis miscere colores;
Nec pennicillos dextera vestra regat;
Depingit Raphael, calamo scribente, figuras,
Scribit, & è ductis surgit imago notis,
Spiranti pictas animaret imagine chartas;
Mortua ni inciperet iam senis esse manus,

De duobus Ducibus Vicentinis Roberto, & Fabio Trissinis, qui in defensione Garesij perierunt.

O duo Trissineæ bellantia fulmina gentis,
Et Vicentini gloria rara fagi.
Quàm benè concordi miscetis prælia signo?
Quã bene vos animat sæua per arma Leo?
Cur non consimili caditis quoquè vulnere? cur non
Mors eadem comites vos facit esse pares?
Robore Robertus cum præstet, robore vinci
Debuit; ars Fabij vindicis arte manus.

In opus de Sorgia flumine Iosephi Mariæ Suaresij.

Hæc tua sunt, Ioseph, doctæ miracula linguæ;
Per te præclarum Sorgia nomen habet,
Scilicet illa quidem vitreis delabitur vndis,
Surgit at eloquio Sorgia facta tuo.

De corallio ab eodem laudato.

Dum rubra suauiloquis, Iosephe, corallia dictis,
Et docta ramos arboris arte vehit
Quis patet? à verbis deriuat planta colorē,
Et ramis addunt byssina verba decus.

De puero Tybere demerso, dum sui vmbram in aquis aspiceret.

Ad Tyberius cū forte puer cōsisteret vndas,
Cerneret & puerū surgere in amne parē;
Extulit inde pedem, pede subsultauit imago,
Extulit inde manū, sustulit vnda manum;
Arrisit proprij deceptus imagine vultus,
Et puerum in pueros se putat isse duos:
Extendit dextram, sociū qua ducat ab vndis.
At medias rapitur cernuus inter aquas:
Hic trahit, vmbra trahit, corpus luctatur, & vmbra: at
Corpus dum rapuit, fortior vmbra fuit.

Ad elegantissimum poetam Antonium Brunum. In geminam eius Venerem cælestem, & terrestrem.

Antoni, Veneres duas dedisti,
Et quas parturijt fretum, polusque
Fœtu vno ingenij paris gemellas,
Horrebant oculi videre casti
Nudas, & lare sordido iacentes;
Vt possent Sophiæ subire tecta,
Et cum doctiloquis viris, morari
Vestiti metrico poeta cultu.

De

De eruditissimis Augustini Mascardi dissertationibus in Cebetis tabulam.

Vt vitæ quiuis perfectæ attingere culmen
Posset, & à victis præmia ferre dolis:
Arte cebes mira tabulā descripsit, & omnes
Obscuris mores pinxit imaginibus.
Nullus erat, tabulæ qui credita symbola nosset,
Sordere in tenebris ars ea fecit opus:
Depulit eloquij Mascardus luce tenebras,
Tam clarè ignotas prodidit ille notas;
Nunc ænigma Cebes Sphingis sua dogmata dicat;
Pedibus exposito dogmate hic alter erit.

Ad Io. Baptistam Manzinum de Exercitijs eius Rhetoricis, quæ Furores iuuentutis appellauit.

Dum plures solus fingis, Manzine, loquentes,
Multorum & linguæ munera solus habes;
Cur matura vocas iuueniles scripta furores,
Nobile cur humili nomine gaudet opus?
Si sic declamas iuuenili percitus ostreo,
Quid quoque, cum senior Nestore Nestor eris?

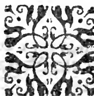
Ad Petrum Franciscum de Paulis celeberrimum Poetam.

Carmina, Petre, solet primæuus promere feruor
Cum iuuenis mollē plectat Apollo chelyn:
Tu tamē in primo, qui carmina flore inuētæ

Fudisti haud cessas fundere metra senex:
Aut voluit te dia suum esse Poesis olorem,
Aut, sene te, venam non senuisse dedit.

In ostentatorem doctrinæ.

Doctores, Philomuse, vincis omnes,
Si te, grammaticæ petunt magistri
Verbis grammaticæ obruis magistros,
Iam cedunt tibi Rhetores, tuæque
Linguæ Tullius inuidet disertæ.
Migrant docti sono sophi Lyceo,
Et liquunt vacuas tibi cathedras,
Ne totam moueas scholam, timentes.
Doctrinam tetigisse te fateris
Vix sacram, & superas statim docentẽ.
Si sic proficis, anteuertis omnes.
Quin mendacia plura quis loquatur
Si lis est, duo verba penè dicis,
Et mendacia trina dicis; hoc si
Sciuissem, proprias canente laudes;
Doctrinam celebrante te tuamque,
Mentiri, Philomuse, subdidissem.

DE

DE TVBERE,

Quo in dextera tumescente Reuerendiss. P.

HENRICVS ANTONIVS BVRGIVS

Ordinis Seruorum B. M. V. Generalis extinctus est.

Epigramma.

EDidit Eloquij niueo candore volumen
Burgius, in Sophiæ gloria prima choro;
Immortale sibi peperit per sæcula nomen;
Mors hoc vlcisci sæua cupiuit opus.
Dextra, ait, æternis scripsit miracula chartis;
Pro tanto pœnas crimine dextra luet.

In idem argumentum.

Epigramma.

Sic, Henrice, cadis? quæ debet dextera lecto
Tollere, te letho cedere dextra facit?
Quæ pœnā rapuit truculenta mortis ab alis?
Scriberet vt libros, te modò dextra necat?
Dextra fuit, doctis scripsit dū talia chartis,
Sed te dum necuit dextera, læua fuit.

Cum Pataui Philosophicas theses tueretur Henricus.

Epigramma.

Cum Ioue conquesta est quondam Sapientia, paucos.
Alliceret Sophiæ cum modo rarus amor.

Iup-

Iuppiter, ah dixit, vilescere dogmata nescis,
Si teneat Sophiæ dogmata quisque? sile.
Scripsit Aristoteles, Hericus scripta tuetur,
Non alios quærat nescia terra sophos.

De poemate celeberrimi Vatis Hispani Lupij de Vega, cui titulus, Laurus Apollinis.

Epigramma.

Scribis Apollineum facūdo carmine laurū,
Dignus Apollinea cingere fronde caput.
Ambigo, Vega, tuæ num frontis adaucta labore,
An calami succo creuerit illa tui;
Hoc scio, te Phæbo non æquè inscribere laurum,
Cum prognata tuo sit tua planta solo.

De alio eiusdem auctoris poemate Circes inscripto.

Epigramma.

Solis inacessos habitabat filia lucos
Sueta venenato spargere felle dapes.
At modò Parnassi ad colles translata bicornis
Haustas de Vegæ gurgite potat aquas.
Quæque deerrantes socios deuinxit Vlyssis
Libera per Mundi cogitur ire plagas.
In varias prius ausa homines mutare figuras
Mutata in metricum se videt esse sonum.

Ad

Ad Illustrissimum Virum Marcum Faletrum Cremæ Prætorem.

Epigramma.

CREMA LOQVITVR.

Prudēti dū, Marce, tuæ moderamine linguę,
Legifero dicis turbida iura foro;
Nemo sacrum linquit merita sine laude tribunal,
Sic æquæ causæ pondera lance tenes.
Iustitiam cōmendat inops, cōmēdat & auro
Inclytus, occultos non timet illa dolos.
Iam Crema dicebar, medijs quòd adusta fauillis,
Nunc succensa tui dicar amore Crema.

Ad eundem, qui Cremæ Illustrissimum, & Excellentissimum virum Bertuccium Valerium.
Ad Sereniss. Hispaniarum Infantem Cardinalem Venetum Oratorem excepit hospitio.

Epigramma.

Pergit, vt Austriacū cōmuni nomine fratrē
Adriacus culto nuntius ore colat.
Insubricas dū tentat iter peregrinus in oras,
De se plaudentes cernit vbique lares.
At tibi cōmissæ excipitur vix mœnib. vrbis,
Conuulsa è proprio cum Crema visa solo.
Aduentu gestiuit Eques, gestiuit egenus,
Exposuit cunctas culta fenestra nurus,
Tu tamē impensis superās immanib. omnes
Par tibi, par summo visus es esse viro.
Ibat ad Infantem gentili è sanguine Iberum
Peruenisse putat, dum tua tecta subit.

Ad

Ad Patrem
D. Michaelem Archangelum Bottum de
sua Tragædia, quæ Arginaldus
inscribitur.

Epigramma.

Lugubre iam Michael tractas quid fata co-
thurno,
Vitalis fidibus si venit auratuis?
Scilicet obscuris dũ plectra recessibus infers,
Das Lucis rutila non nisi luce frui.
Exprimis occiduas per docta Epicedia pom-
pas,
Argutumque fuerunt mæsta Theatra so-
num;
Sanguine quin spumant dum Regia sceptra,
cruentos
Verri inter latices Aurea Vena fluit.

Aloysius Tassus Canonicus Bergomi lau-
dat Aloysij Cerchiarij scripta poetica
impressa Bergomi typis M. Ant.
Rubei de anno 1634.

Dum scribis Cerchiare tui prodigia cantus,
Prisca silet Vatum gloria, fama stupet.
Nam graue tam dulci carnem modularis
auena
Aemulus vt litui sis Citharæq; simul.
Cernoq; melo Tuscos, si vis grauitate latinos
Vincere, sic gemina cingere fronde caput.

FINIS.

